

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI

**YAZINSAL NİTELİK AÇISINDAN
İLKÖĞRETİMDE ŞİİR VE EĞİTİMİ**

DOKTORA TEZİ

Aydın Afacan

**Ankara
Aralık, 2013**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI

**YAZINSAL NİTELİK AÇISINDAN
İLKÖĞRETİMDE ŞİİR VE EĞİTİMİ**

DOKTORA TEZİ

Aydın Afacan

Danışman:

Prof. Dr. Cahit Kavcar

**Ankara
Aralık, 2013**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimin K¼lt¼rel Temelleri Anabilim
(G¼zel Sanatlar Eğitimi) Dalında
DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....

¼ye.....

¼ye.....

¼ye.....

¼ye.....

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait
olduğunu onaylım.

.../.../2013

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı
Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın kaynağı, eğitim ortamlarında şiirin yerine ilişkin kaygılar ve sorulardır. Gerek sanat ve edebiyat alanındaki çalışmalarında karşılaştığım bazı sorunlar dolayısıyla, gerekse güzel sanatlar eğitimi alanındaki akademik çalışmalar sırasında, sanatın toplum yaşamında giderek güç kaybettiğini ve bunun ana nedenlerinden birinin de okul eğitimi olduğunu gözlemledim. Bu olguda ilköğretim çağının çok önemli etkisinin bulunduğu yönündeki düşüncelerim, gözlem ve incelemelerim sonucunda giderek güçlendi. Bu yöndeki görüşlerimi hocam ve danışmanım Prof. Dr. Cahit Kavcar'a açtığımda, yakından ilgilendi ve çalışmanın temeli böylelikle atıldı.

Bu çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilmiş olan, "2009–2010 Eğitim ve Öğretim Yılında Okutulacak İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Kitapları" listesindeki *İlköğretim Türkçe* kitapları arasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış olanlara yönelik bir inceleme olarak başlamıştır. Bundan dolayı, 2012-2013 yılında başlanan yeni uygulamadaki ilk ve ortaokul ayırımına gidilmemiş; araştırmaya başlanan tarihteki biçimiyle "ilköğretim" kavramı kullanılmıştır. Nitekim çalışmanın yazma sürecinin bittiği 2013-2014 öğretim yılı başında da büyük ölçüde eski program kapsamında hazırlanmış kitaplar yürürlüktedir.

Çalışmanın, giriş ve yöntemin yer aldığı bölümlerden sonraki üçüncü bölümünde, şiir sanatı, tarihsel ve kuramsal yönleriyle ele alınmıştır. Şiirin, kökenleri, tarihsel gelişimi, bilim, felsefe ve sanatın diğer dallarıyla ilişkileri ve ayrılıkları bağlamında ele alındığı bu bölümde, çalışmanın olanak ve sınırları ölçüsünde ayrıntılı bilgi ve yorumlar sunularak; şiirin doğası, gerçeklikle ilişkisi, anlamsal yapısı, tanımları verilmiş ve şiirin niteliği konusu, incelemelere ışık tutacak biçimde kuşatılmaya çalışılmıştır. Şiirin bir sanat olarak çocuğun özerk benlik gelişimi açısından taşıdığı öneme de bu çerçevede yer verilmiştir. Dördüncü bölümde şiirin ilköğretimdeki konumu ele alınmış; ilköğretim çevresi, programlar, ilgili akademik yayınlar ve ilköğretim ortamında şiirin konumuna değinildikten sonra, Türkçe ders kitaplarındaki manzum metinler şiirde nitelik açısından geliştirilen ölçütler ışığında

değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler, ölçütlere göre tablolarda verilmiş, ayrıca benzer nitelikteki manzumeler arasından seçilen bazı metinler ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

Çalışmanın ortaya çıkışı, kaynak tarama, inceleme ve yazma süreçlerinde, hocalarımdan öğrencilerime, bazı şair ve yazarlardan akademisyen arkadaşlarıma kadar desteğini gördüğüm çok kişi oldu. Başta danışmanım Prof. Dr. Cahit Kavcar olmak üzere, tez izleme sürecinde desteğini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Ayşe Eziler Kıran ve Prof. Dr. Sedat Sever'e şükran borçluyum. Şiiriyle olduğu kadar şiir üzerine düşünceleriyle de çok değerli ufuklar açmış Hilmi Yavuz başta olmak üzere, ölçütleri geliştirirken zaman zaman görüşlerine başvurduğum ve çeşitli biçimlerde desteklerini gördüğüm Ercan Yılmaz, Birsal Kurt, Sakine Korkmaz, Suna Canlı, Ümit Bozkurt ve Sibel Aygül'ün de aralarında bulunduğu birçok değerli arkadaşşıma da şükran borçluyum.

Aydın Afacan

ÖZET

YAZINSAL NİTELİK AÇISINDAN
İLKÖĞRETİMDE ŞİİR VE EĞİTİMİ

Afacan, Aydın
Doktora, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı,
Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cahit Kavcar,
Eylül 2013, xiii+159 sayfa

Bu çalışmada, şiirin ilköğretimdeki konumunun irdelenmesi ve Türkçe ders kitaplarındaki manzum metinlerin yazınsal nitelik açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Tarama niteliğinde olup, alanyazın taraması ve inceleme yoluyla yapılan bu çalışmanın evreni, 2009–2010 eğitim ve öğretim yılında okutulan İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki manzum metinlerdir. Örneklem ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış 1-8. sınıflar Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki manzum metinlerdir. Bunun için, ders ve çalışma kitaplarını kapsayan öğretmen kitaplarındaki metinlerle birlikte öğretim programları da incelenmiştir. Metinlerin değerlendirilmesi, çalışmanın, şiir sanatının tarih ve kuram bağlamında ele alındığı kuramsal çerçevesi ışığında belirlenen genel ölçütlere göre yapılmıştır. Yazınsal nitelik açısından belirlenmiş bu ölçütler, 'ahenk', 'imgesel özellikler', 'yazınsal özerklik' ve 'çocuğa görelilik'tir. Yapılan değerlendirme sonucunda, 8 sınıfta, genel toplamı 158 olan metinler içinde 'orta' düzeyde metin toplamı 16, 'iyi' düzeyde metin toplamı 11 olarak saptanmıştır. Yüzdelerle ifadeyle, 158 metnin % 10.13'ü 'orta' düzeyde, % 6.96'sı 'iyi' düzeyde olup geriye kalanı (%82.91) 'zayıf' düzeydedir. Bu durum, eğitim programlarında şiire bir sanat olarak önem veriliyor oluşunun, akademik yaklaşımla dillendirilmiş bir iyi niyetten öteye geçmediğinin ve ilköğretimde, şiire doğrudan bir öğreticilik işlevi yüklendiğinin göstergesidir. Şiirin insana yararı, bir sanat oluşunda saklıdır. Belli ders içeriklerinin aktarılmasında araç olarak kullanılması, öğrencinin imgelemine, duyarlılığını ve kendini ifade olanaklarını zenginleştiren bu sanata zarar vermektedir.

ABSTRACT

POETRY AND EDUCATION FOR PRIMARY EDUCATION
FROM THE POINT OF LITERARY QUALITY

Afacan, Aydın

Ph.D., Department of Cultural Foundations of Education,
Department of Fine Arts Education
Supervisor: Prof. Dr. Cahit Kavcar,
September 2013, xiii+159 pages

In this study, examining the position of poetry in primary education and analysing the poetic texts from the point of literary quality (poetic function) in Turkish textbooks are aimed. Scanning is the characteristic of this study; conducted through body of literature scanning and examining with its population consisting of the poetic texts taught in Turkish Elementary Education textbooks in 2009-2010 academic year. The paradigm covers the poetic texts in textbooks and workbooks published for 1st-8th grade students by Turkish Ministry of Education. This is conducted by examining the education programs and the texts in teachers' books comprising the mentioned textbooks and workbooks. Evaluation of texts is conducted according to the general criteria identified in the light of the theoretical framework within the context of this study and the history and theory of poetics. These criteria defined in terms of literary quality are: 'rhythm', 'imaginative features', 'literary autonomy' and 'appropriateness for child'. As a result of the evaluation among a grand total of 158 texts for all the eight grades, 16 'average level' texts, and 11 'good level' texts are determined. In terms of ratio, the levels identified for these 158 texts are 10.13% 'average', 6.96% 'good' and the rest (82.91%) are 'poor'. This fact is a clear indication of direct attribution of didactic quality to poetry for primary education students and taking cognizance of poetry as an art in curricula is not going beyond good intentions and remaining only in verbal statements. The convenience of poetry for people is implicit in its being an art. Using poetry as means of tool to convey specific course contents, damages this art that enriches the imagination, sensibility and the possibilities of self-expression of the students.

*Babam
Mustafa Afacan'ın
sevgili anısına*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Tanımlar	7
2. YÖNTEM	
2.1. Araştırmanın Modeli	8
2.2. Evren ve Örneklem	8
2.3. Verilerin Toplanması ve İşlenmesi	9
3.KURAMSAL ÇERÇEVE	
3.1. Tarih ve Kuram Bağlamında Şiir Sanatı	10
3.1.1.Şiirin Kültürel Tabanı ve Tarihsel Serüvenine Kısa Bir Bakış	10
3.1.2. Oluşum Süreci Açısından Şiir	14
3.1.3. Tarihsel Açından Diğer Sanatlar Karşısında Şiirin Konumu	16
3.1.4. Modernliğin Dili ve Lirik Şiir	22
3.2. Gerçeklik Açısından Şiirsel Söylem	28
3.3. Şiir Sanatını Anlamak	35
3.3.1. Şiir ve Tanım	35
3.3.2. Açık Yapıt Olarak Şiir ve Şiirsel Anlam	39
3.4, Yazınsal İletişim ve Özerk Benlik Gelişimi Açısından Şiir	45
3.4.1. Özerk Benlik	45
3.4.2. Yazınsal İletişim	47
3.4.3. Şiir ve Özerk Benlik Gelişimi	50
4. İLKÖĞRETİMDE ŞİİR VE EĞİTİMİ	
4.1. Program, Çevre ve Ortam Açısından İlköğretimde Şiir	53
4.1.1. İlköğretim Çevresinden Yansıyan Bazı Bulgular	54

4.1.2. Konuyla İlgili Başlıca Akademik Çalışmalar ve “Eğitsel Şiir” Anlayışının Bazı Çalışmalardaki Yansımaları	58
4.1.3. Program Düzeyinde Şiir ve Eğitimi	63
4.1.4. Şiire Karşı Öğrenci Tutumları Açısından İlköğretim Ortamı	67
4.2. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Şiir	71
4.2.1. İlköğretim Türkçe Kitaplarında Şiir Türüne Ayrılan Yer	71
4.2.2. İlköğretim Türkçe Kitaplarındaki Manzum Metinlerin Yazınsal Nitelik Açısından Değerlendirilmesi	71
4.2.2.1. Metinlerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçütler	71
4.2.2.1.1. Ahenk	72
4.2.2.1.2. İmgesel Özellikler	73
4.2.2.1.3. Yazınsal Özerklik	74
4.2.2.1.4. Çocuğa Görelik	74
4.2.2.2. Belirlenen Ölçütlere Göre Değerlendirme Örnekleri	75
4.2.2.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Manzum Metinlerin Belirlenen Ölçütler Işığında İncelenmesi	80
4.2.3. İlköğretim Yardımcı Ders Kaynaklarında Şiir	102
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
KAYNAKLAR	111
EKLER	
Ek-1. İnceleme Kapsamına Alınan İlköğretim Türkçe Ders (Kılavuz) Kitapları	120
Ek-2. İncelenen Manzum Metinler	121
Ek-3. İnternet Arama Motoru ‘Google’da “Şiir ve Eğitim” Konulu, 12.04.2013 ve 19.04.2013Tarihli İki Haber Listesi	155

Çizelgeler

Sayfa

1. *Çizelge 1:* Birinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 81
2. *Çizelge 2:* İkinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 84
3. *Çizelge 3:* Üçüncü Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 86
4. *Çizelge 4:* Dördüncü Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 89
5. *Çizelge 5:* Beşinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 91
6. *Çizelge 6:* Altıncı Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 92
7. *Çizelge 7:* Yedinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 94
8. *Çizelge 8:* Sekizinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi 99

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Eğitim sisteminin sorunları içinde sanat eğitimine ilişkin olanlar önemli bir yer tutmaktadır. Son yıllarda çocuk edebiyatı başta olmak üzere bazı umut verici gelişmeler olmasına karşın, bu eğitimin, sanatın doğasına uygun bir nitelikte ve etkin biçimde yürütülmediği, hem sanat ortamlarında hem de akademik alanda sıklıkla dile getirilen bir olgudur. Konunun değişik açılardan sorunsallaştırılması, çeşitli bakış açıları ve uygulamaya dönük yaklaşımların geliştirilmesi, kuramsal açıdan değerli bir birikim oluştuğunun göstergesi sayılabilir. Ancak bu gelişmeler, eğitim sistemi içinde istenilen düzeyde bir karşılık bulamamıştır.

Sanatsal yaratıcılığın, insanın uygarlık yolunda attığı diğer adımlar için göz ardı edilemez olanaklar sunduğu, kuramsal anlamda genel kabul görmüş bir gerçektir. Ne var ki, eğitim alanındaki uygulamalar, bu saptamanın tersi yönündedir. Başka bir deyişle, insanın bir bütün olarak gelişmesinde ve dolayısıyla uygarlığın gelişiminde sanatın rolü, ya görmezden gelinmiş ya da unutulmuştur. Oysa insanı, bir bütün olarak ele alan ve *güzel*'in duygu ve aklın uyumlu birliğinden çıkabileceğini dile getiren Schiller (1990)'in savunduğu gibi, uygarlığın bu bütünselliğe gereksinimi vardır. 1795 yılında yayımlanan *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar* adlı yapıtıyla Batı kültürüne ve düşünce tarihine ilişkin önemli saptamalarda bulunan ve modern insandaki bölünmüşlüğu, yabancılaşmayı işaret eden ilk düşünür sayılan Schiller (1990: 24), "*Mektuplar*"ında, bu "parçalanma" ve yabancılaşmanın, sanatla aşılabileceğini ileri sürer. Yine bu bağlamda Morin (2003: 35)'in vurgusu son derece önemlidir: "...insan varlığında akılsal-görgül-teknik bilginin gelişmesi simgesel, söylencesel, büyüsel ya da şiirsel bilgiyi hiçbir zaman geçersiz kılmamıştır." Sanat eğitiminin yaratıcı, barışçı ve demokratik bilince sahip bireylerin yetişmesindeki rolü çeşitli biçimlerde dile getiriliyor olmakla birlikte, sanatın ve sanat eğitiminin hak ettiği ilgiyi görmediği de bir

olgudur. Türkçe öğretimiyle bağı dolayısıyla sistem içinde diğer sanat dallarına oranla nicelik açısından daha belirgin bir yere sahip görünen edebiyat eğitimi, nitelik açısından büyük sorunlar içindedir. Bu durum, özellikle şiir alanında görülmektedir.

Çocuğun benlik gelişimi ve akademik başarısında olduğu gibi estetik duyarlılığının gelişmesi açısından da eğitim ortamlarının önemi yadsınamaz. Nitekim yakından bir çözümlenmeyle, gelişimin, bütün bu alanların birbirinden etkilenecek biçimlenen bir süreç olduğu görülür. Yine bu bağlamda, çocukta özerk benliğin gelişmesi, aile, çevre ve okul ortamlarından bağımsız düşünülmemelidir. İnsanın kendisine ilişkin algısı önemli ölçüde çevresinin kendisiyle ilgili algılarından da beslenir. Sıkıntı ve beklentilerini dile getirme, başka bir deyişle kendisini ifade etme fırsatı tanınan kişilerin, sürekli biçimde baskı altında tutulan, aşağılanan kişilere oranla daha sağlıklı bir benlik algısına sahip olması doğal bir sonuçtur. Okul ortamında kendini ifade edememek, akademik başarının düşmesinin yanı sıra öğrencide kendini değersiz hissetmek ve güvensizlik gibi sorunlara yol açmaktadır. Sanat dallarının ve bu çalışmanın konusu olarak şiirin, estetik duyarlılığın ve entelektüel birikimin gelişmesinin yanı sıra çocuğun, okur olarak, bir yapıt üzerine düşünüp kendini ifade etmesinde de önemli katkısı vardır.

Şiirin hemen her toplumda, her çağda, her kültürde bir karşılığı olmuştur. Ne var ki, yaygın olarak toplumumuzda gördüğü kabul, onu bir sanat yapıtı kılan özellikleriyle pek örtüşmemektedir. Genellikle popüler kültür ürünü manzumeler ön plandadır. Günümüzde bu durum öyle boyutlara varmıştır ki, yakın geçmişte belli bir okur kitlesine sahip şairlerin bile okunmadığı görülmektedir.

İlköğretimdeki ders kitaplarından televizyon ve 'internet' gibi iletişim ortamlarına varan çeşitli alanlarda, en çok görünen metin türü şiirdir. Ancak bu ortamlarda şiirin *bir sanat yapıtı olarak* çok az yer tuttuğu da bu gerçekliğin daha çarpıcı bir boyutudur. Başka deyişle, nicelik açısından olumlu görünen durum nitelik açısından tersine dönmektedir. Toplumun şiire ilgisi, söz yerindeyse, okuma yerine yazma belki daha doğru bir deyişle

“söyleme” düzeyindedir. Çeşitli yayınlara ve iletişim ortamlarına gönderilen ürünlerin sayısal yoğunluğu, şiir kitaplarının ve dergilerinin “tüketimi” söz konusu olduğunda çok ilginç biçimde tersine dönmektedir. Yayınevlerince sıkça dillendirildiği gibi en az satılan kitap türünün şiir olması, bunun açık bir kanıtıdır.

Şiire gösterilen “ilgi”nin daha yaygın biçimi, bazı dizelerin “vecize” gibi ezbere söylenmesidir. Bu durum, bazı açılardan toplumumuzun “sözel” yapısı ile ilgilidir. Ancak bu saptama, sorunun yalnızca belli bir kısmını ortaya koymaktadır. Sorunun önemli bir kısmının eğitim sistemindeki sanata ilişkin yaklaşımlardan kaynaklandığı da vurgulanmalıdır.

Şiir ve mitos arasındaki yakınlığın çocuk imgeleminde etkin bir karşılığı vardır. Buna karşın, şiirin çocuk için geniş düşünce ufukları açabilecek gizilgücünün ayırdına varılamamıştır. Bundan dolayı da *açık yapıt* olan şiir karşısında okurun, bir yandan dil zevkini içselleştirirken kendisinin de birtakım yeni anlatım biçimlerine kavuşma olanağının bulunduğu hep göz ardı edilmiştir. İlköğretim aşamasında, şiire öğretici (didaktik) bir işlev yüklenmesi, şiirin genellikle “eğitici şiirler” adı altında “belirli gün ve haftalar”, “ünite ekleri” vb. yoluyla sunulan içeriğin bir aracı durumuna getirilmesi, bu sanat dalını yozlaştırmış, çocuk imgelemiyle buluşarak onun yaratıcılığını geliştirebilecek olanakları ortadan kaldırmıştır. Bu yöntemle şiirle tanışmış bir öğrencinin, ileride nitelikli yapıtları alımlamasının ne ölçüde olanaklı olduğu da yanıt bekleyen bir sorudur.

Burada verilen çerçevede, ilköğretimde şiirin bir sanat olarak yeri ve konumu, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ilköğretim düzeyinde şiirin konumu araştırılmış; ders kitaplarında şiir olarak yer verilen metinler yazınsal nitelik açısından incelenmiş ve bir sanat yapıtı olarak şiirin gerektirdiği ölçütler ışığında değerlendirilmiştir.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı, şiirin ilköğretimdeki konumunu irdelemek ve Türkçe ders kitaplarındaki manzum metinleri yazınsal nitelik açısından inceleyerek, şiirin bir sanat olarak ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktır.

Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Şiirin dayandığı kültürel taban ve kökenleri, insanlık tarihi içindeki aşamaları nelerdir?
2. Modern şiirin konumu ve özellikleri nelerdir?
3. Şiir nasıl bir sanattır; şiirsel anlam nasıl bir yapıya sahiptir?
4. İlgili alanyazına yansımaları açısından genel olarak şiirin toplumumuzdaki durumu nedir?
5. İlköğretimde şiir ne durumdadır? Bu soru çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:
  - a. “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(1-5)” ile “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(6-8)”nda şiir ve eğitimi nasıl bir yaklaşımla ele alınmaktadır?
  - b. İlköğretim ve çevresinde şiire yönelik tutumlar hangi niteliktedir?
  - c. İlköğretim ders kitaplarında şiir türüne ne ölçüde yer verilmektedir?
  - d. İncelenen ders kitaplarında şiir olarak yer verilen ürünler yazınsal nitelik açısından ne düzeydedir?
  - e. İlköğretim ders kitaplarında şiire nasıl işlev yüklenmektedir?
  - f. Ders kitaplarındaki manzumeler, şiir sanatı açısından ne gibi sonuçlar doğurabilir?

1.3. Önem

Bu çalışmada, ilköğretimde şiir sanatına, doğasına uygun olmayan biçimde yaklaşıldığı savunulmaktadır. Okuldaki uygulamalarda olduğu gibi, birçok kuramsal çalışmada da şiir bir tür “yardımcı ders aracı” olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, şiirin bir sanat yapısı olduğu gerçeğini bir yana itmektedir. Oysa şiirin yararı ve önemi kendi içindedir. Doğasına uygun

biçimde, insanın yaratıcı imgeleminin bir ürünü olarak değerlendirilip bu yönde adımlar atıldığında, bir sanat yapıtı olan şiir, hem çocuğun imgeleminde zengin ufuklar açacak hem de onun bir bütün olarak gelişmesine yarayacak ve böylelikle sağlıklı bir benlik gelişimine de katkıda bulunacaktır. Bir *açık yapıt* olarak şiirin çocuk imgelemiyle buluşarak açabileceği ufukların önemi anlaşıldıkça; şiir de birtakım program içeriklerinin aktarıldığı bir araç olarak görülmekten kurtulacaktır.

Şiirin, bu araştırmanın amaçladığı biçimde, eğitimde karşılık bulması hem öğrencilerde estetik duyarlığın gelişmesine katkıda bulunacak hem de özerk benlik gelişimine uygun bir zemin yaratarak toplumsal yararlar sağlayacaktır. Bu tür adımların atıldığı bir sınıf ortamında, günümüzde uygulanmakta olan yöntemlerden daha etkili, şiir sanatı açısından daha saygın, eğitim ortamları ve özerk benlik gelişimi açısından daha verimli bir düzeyde olunacağı açıktır. *Açık yapıt* olarak şiir karşısındaki öğrenci, kendisine “şiir” diye sunulan manzumedan dayatılan yorumu yinelemek yerine, birey olarak kendi adına konuşabileceği bir ortam bulacaktır. Aynı şekilde sınıftaki bütün öğrenciler, “zorunlu yorum”larla birbirlerini yinelemekten ve bunun yarattığı birçok sıkıntıdan kurtularak hem birbirlerinin farklı yorumlarından bilgi edinme hem de demokratik tutumları içselleştirme şansına sahip olacaklardır.

Konuyla ilgili akademik çalışmalar için, yapılan tarama sonucunda, bu çalışmanın konusuna yakın tezler incelenmiş bunlardan bir kısmı “4.1.2. Konuyla İlgili Bazı Akademik Çalışmalar ve ‘Eğitsel Şiir’ Anlayışının Bazı Çalışmalardaki Yansımaları” başlığı altında ele alınmıştır. Belirtilen çalışmalardan bazıları, ilköğretime egemen olan “eğitsel şiir” anlayışı çerçevesinde yapılmış ve şiiri belli bir konunun aktarılması için araç olarak gören yaklaşımlarından dolayı bu çalışmadan farklı bir konumda yer almaktadır. Değinilen çalışmalar içinde şiire sanatsal nitelik açısından yaklaşarlarda, doğallıkla bu çalışmanın konusuna ilişkin çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, bazılarıyla yaklaşım yönünden yakınlıklar bulunması da doğaldır. Ama bu çalışmalar, konunun belli bir yönünü ele alan ve araştırma-incelemeyi o bağlam üzerinde yoğunlaştıran ve çözümlerini

bunun üzerine geliştiren çalışmalardır. Bu çalışma ise, çizelgeler ve bazı yorumlamalar düzeyinde ayrıntılara girerek, şiir ve eğitim konusunu ilköğretim bütününde kuşatmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla, ayrıntılı örnekler üzerinden, “eğitsel şiir” anlayışına yönelik eleştirel yaklaşımıyla, yıllardır uygulanagelen yöntemlerle yerleşik bir konum edinmiş bu anlayışın, şiir sanatına ve çocuk eğitimine zarar verdiğini ortaya koymak çabasıdır. Bu bakımdan köklü çözümlere katkı sunmaya çalışan eleştirel yaklaşımı ve geliştirdiği ölçütlerle özgün bir çalışmadır.

Bu çalışma, şiire ilişkin kuramsal birikime dayanan inceleme ölçütleri sunmak ve bu ölçütler ışığında yapılan metin incelemeleriyle, şiir ve manzume farkını ortaya koymak; ilköğretimde şiirin yerini, bulgular ışığında betimlemek; eleştirel yaklaşımı ile yerleşik anlayışları sorgulayarak, yukarıda belirtilen noktalarda sağlayacağı açılımla, ilgili alanyazına katkıda bulunmak bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma için öngörülen sınırlar, sanat dalı olarak şiiri, eğitim basamağı olarak ilköğretimi kapsamaktadır. Belirlenen sınırlılıklar içinde, şiir sanatının insan yaşamında ve tarihindeki yeri, mitolojik kökenleri, şiirsel anlamın yapısı gibi konular tartışılmaktadır. Bu konuların her birinin kendi başına geniş, derinlikli inceleme ve tartışmalar gerektirdiği vurgulanmalıdır. Bu bakımdan, ilgili konular çalışmanın sınırlarının elverdiği ölçülerde irdelenmiştir.

Bu çalışmanın konusu kapsamında, yazınsal nitelik açısından incelenen kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığı-Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nca *Tebliğler Dergisi*'nin 08.01.2009 tarih ve “B.08.0.YDB.0.24.03.00.611/0088” sayısı ile yayımlanan “2009–2010 Eğitim ve Öğretim Yılında Okutulacak İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Kitapları” listesindeki *İlköğretim Türkçe* kitapları arasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış olanlardır (Ek-1).

Diğer kitaplar da göz önünde bulundurulmakla birlikte, kaynak gösterme ve göndermelerde öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını da içine alan öğretmen kılavuz kitabı esas alınmıştır. Bu çalışma kapsamında, 8 kitapta yer alan manzum metinler (Ek-2) ve bunlarla ilgili bölümler incelenmiştir. Diğer bölümler, çalışmanın kapsamı dışındadır. İlköğretimdeki şiir eğitiminin, program açısından değerlendirilmesi bağlamında “*İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(1-5)*” ile “*İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(6-8)*” da inceleme konusudur.

Diğer yandan yer yer sanat eğitimine ilişkin değerlendirmeler yapılmakla birlikte, bu çalışmada amaç, sanat veya sanatlar eğitimi bütün yönleriyle kuşatmak değildir. Bu bağlamda bazı değerlendirmeler, daha çok sınırlı değinmeler biçiminde yer almaktadır. Benlik gelişimi ve özerklik, psikoloji, eğitimbilim ve yazınsal iletişim alanlarındaki bazı kuramsal veriler ışığında ele alınarak, bu çerçevede içinde şiirin çocuğun benlik gelişimine etkisi ve estetik duyarlılığın gelişmesine katkısı irdelenmektedir.

1.5. Tanımlar

Bu çalışmaya özgü kavramlar, çalışmanın ilgili bölümlerinde yeri geldikçe tanımlanmıştır. Örneğin şiir, imge, şiirsel anlam, özerk benlik vb. başka kavramlar, konular bağlamında ele alınabileceği için tanım ve açıklamalara ilgili bölümlerde yer verilmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama niteliğinde olup alanyazın taraması ve inceleme yoluyla yapılmıştır. Araştırmanın bu bağlam içinde başka bir özelliği, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanmış ilköğretim ders kitaplarındaki şiirlerin değerlendirilmesine dayanmasıdır.

Çalışmaya ilişkin kuramsal bir çerçeve sunabilmek açısından bu alanla ilgili yapıtlar taranmış; çalışma için belirlenen sınırlılıklar içinde değerlendirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, sınırlılıklar başlığı altında belirtildiği gibi, *Tebliğler Dergisi*'nin ilgili sayısında yayımlanan “2009–2010 Eğitim ve Öğretim Yılında Okutulacak İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Kitapları” listesinde yer alan *İlköğretim Türkçe* kitaplarındaki manzum metinlerdir. Örneklem ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki manzum metinlerdir. Bu metinlerin yer aldığı kitaplar ayrıntılı kimlikleriyle Ek-1'de verilmiştir. İncelenen toplam 158 metin de Ek-2'de yer almaktadır.

Bu bakımdan, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmış ve “tema” başlıkları ile bölümlendirilmiş Türkçe ders kitabı ile çalışma kitabını da içeren öğretmen kitabına şiir olarak alınan örnekler incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve İşlenmesi

Çalışmaya ilişkin veriler, kaynak taraması yoluyla elde edilerek, araştırma ve inceleme içeriğine göre sınıflandırılıp çeşitli kartlara işlenmiş ve araştırmanın ilgili bölümlerinde kullanılmıştır.

Kitaplardaki manzum metinler, ilgili başlık altında belirtilen biçimde oluşturulmuş inceleme ölçütleri ışığında değerlendirilmiş ve sonuçlar her sınıf düzeyinde ayrı bir çizelge içinde gösterilmiştir. Çizelgede metin adı, yazarı vb. belirtilerek; “*ahenk*”, “*imgesel özellikler*”, “*yazınsal özerklik*” ve “*çocuğa görelilik*” olarak belirlenen ölçütler ışığında “zayıf”, “orta”, “iyi” düzeyler saptanmış ve bunların ortalaması “*şiir düzeyi*” başlığı altında çizelgenin son sütununda belirtilmiştir.

“Zayıf”, “orta”, “iyi” biçiminde belirlenen değerlerin, sayısal değerlere oranla bazı eksiklikleri bulunmakla birlikte, şiirin bir sanat olarak öznel yorumlara açık oluşu ve şiir metninin yalnızca teknik özellikleriyle değerlendirme konusu olamayacağından dolayı bu çalışmaya daha uygun oldukları düşünülmüştür. Metinlerle ilgili yorumlar, benzer nitelikteki diğer metinlere de ışık tutacak biçimde yapılmaya çalışılmıştır. Bundan dolayı her bir metin üzerinde ayrıntılı biçimde durulmamış; kimi yerde konuya açıklık getirmek açısından, kimi yerde de metinlerin taşıdığı şiirsellik ölçüsünde ayrıntılara yer verilmiştir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1.Tarih ve Kuram Bağlamında Şiir Sanatı

Şiirin bir sanat olarak anlaşılması, onun doğası ve anlamsal yapısının, dayandığı kültürel taban ve tarihsel serüveniyle birlikte ele alınmasına bağlıdır. Bu bölümde öncelikle bu bağlamda bir çerçeve sunularak, bu sanat, günümüzdeki konumunun anlaşılması bakımından, tarihsel gelişme ve süreçler açısından ele alınmıştır. Bu da bilim, felsefe gibi disiplinler ile diğer sanatlar karşısındaki konumunun yine tarihsel bağlamıyla irdelenmesini gerektirmektedir. Aşağıdaki başlıklar altında bu bağlamda bir çerçeve sunulmuştur:

3.1.1. Şiirin Kültürel Tabanı ve Tarihsel Serüvenine Kısa Bir Bakış

İnsanın düşünsel varoluşunda iki temel ögeden biri imgesel düşünmedir. Sanatın, imgesel ve simgesel anlatımın dayandığı bu düşünme biçiminin ürünü olduğu artık genel kabul görmektedir. Bu anlatım biçiminin en köklü yollarından biri olan şiirin kökeni de mitosa dayanır. Anlamın, anlatmanın, söylemenin kısaca sözün ilk biçimi sayılan mitos, aynı zamanda bütün kültürün temelini oluşturan öğelerdendir. Öyle ki, Broch (1990: 55–65), mitos, “*anlatıcı ifadenin en eski atası*” olarak niteler: “Sanatın, bilimin, dilin, dönemin, iktisadın, milletin tarihlerinin ve sonuçta insanlık tarihinin içinde mitolojik bir ruhun varlığı”ndan söz eden Broch, hep yansıtılmış mitolojik bir “değer-öznesi”nin söz konusu olduğunu vurgular.

İnsan, “ilkel” zamanlardan günümüze, kendisiyle birlikte çevresini, evreni anlama ve anlamlandırma çabası içinde olmuştur. Bu çaba, yaşadığı çevreyi, başka bir deyişle doğayı denetleme çabasıdır. Uygarlık da insanın bu yöndeki uğraşının ürünüdür. Evreni anlama çabası, ilkel insanda mitolojik

bir çerçevede var olmuştur. Bugünün dünyasında, çeşitli alanlarda ve boyutlarda mitsel özellikler söz konusu olsa da, mitoslarla düşünme ilkel insana özgüdür. Mitoslar, evreni, insanın varlığını ve onun edimlerini, düş gücü ile oluşturulan kutsal modeller yoluyla anlamlandırma tarzının ürünleridir. “İnsanlığın çocukluk dönemi” olarak nitelenen çağın insanı, çevresine ve yaşamına, büyü, dans gibi eylemler ile söylenen şarkı ve sözlerden oluşan *ritüel* (ayın, tören) ile anlam vermeye çalışmıştır (Afacan, 2003). Mitolojik düşünce imgeleme dayanır ve imgelem içinde şekillenmiştir; kısaca mitoloji, “doğa güçlerini imgelemin içinde ve imgelem yoluyla denetler, yönetir, biçimlendirir” (Marx, 1980: 20); üretim biçiminin gelişmesi ve insanın doğa karşısında egemen duruma geçmesiyle, imgelem, bilinçli bir biçimde esas olarak şiirde, sanatta sürdürür egemenliğini. Bu iki imgesel düşünme biçimi arasında önemli bir fark oluşmuştur: Büyü ve mitosta, imgelem ürünü olan duruma bir “gerçek” olarak inanılırken; sanatçı ya da şair, yapıtında imgeleme başvurduğunun bilincindedir. Eğretileninin “benzeyen” ve “benzetilen” öğeleri arasında, mitosta bir ayırım gözetilmezken, şair, bunların bir ve özdeş varlıklar olmadığını bilir; “...şiirle büyüünün, şiirle mitin birbirinden ayrıldığı *kopma* böyle gerçekleşmiştir” (Yavuz, 2005: 145). Bu “*kopma*”, bazı açılardan mitosun edebiyat ürününe dönüşmesinin çarpıcı bir ifadesidir. Mitosun, ritüeldeki asıl bağlamından uzaklaşması, ritüelin, ilkel işlevlerinden uzaklaşıp, arada dinsel yönleri de bulunabilen eğlence törenlerine dönüşmesi ile gerçekleşir; “üretim tekniğinin gelişmesiyle birlikte, yansılama dansının çalışma süreciyle olan bağlarını yitirir” ve topluluk geleneklerinin yansıtıldığı eğlence etkinliklerine dönüşür (Thomson, 1991: 58). Bu aşamada, mitos da doğal olarak, ilkel insanın edimleriyle iç içe olan ve onu yönlendiren bağlamından giderek uzaklaşacak ve sözlü edebiyat ürünlerine dönüşecektir.

Bu dönüşümün gerçekleştiği aşamada şiir, sözü edilen etkinliklerde koro halinde söylenmektedir. Önceden büyücü-hekim, şaman, yalvaç, rahip vb. adlarla anılan mitos-anlatıcısı zamanla yerini şaire bırakmıştır. Sınıflı toplumun başlangıcında da şair, büyücü, rahip vb. ile bir tutulur; şiir, dinsel niteliklidir; tanrılara, “tanrısal varlıklara” (örneğin Eski Yunan’da *Mousa’lara*) övgüler ve yakarılarla başlar. Bu övgü ve yakarılar, ilk şiir örnekleri ve epiklerden daha sonraki dönemlerin bazı şiir türlerine de uzanan ortak

özelliklerdir. Kaside türündeki “*münacat*”, “*na’î*”, “*medhiyye*” vb. örnekler de bu bağlamda anılabilir. Başlangıçta bu tür şarkıcı-ozanlar tarafından söylenen şiir, zamanla şarkıdan (müzikten) ayrılmıştır. Mitos anlatıcılarından ozanlara, aktaranlar, mahiyeti farklı olmakla birlikte hep coşku ve esinle doludur. Esin ve esrimenin niteliği de şamandan şaire doğru giderek değişmiştir. Şair, esininin doğaötesi güçlerden gelmediğinin bilincindedir; doğa ile şiir (sanat) arasında varlıksal bağlamda (ontolojik) bir ayrım vardır artık.

Çağ veya dönemler arasındaki farklılık, bir açıdan her çağın şiirinin ötekine göre bazı farklar taşıdığı anlamına da gelir doğal olarak. Bunların yanı sıra, bulunduğu kültürel çevreye göre biçimlenen mecaz sistemi de şiir dilinin ayırt edici özellikleri arasında yer alır. Örneğin İslam kültüründe, *Kur’an* temelli bazı yaklaşımlar Platon’un anlayışıyla benzerlikler taşıdığından, şiir bir yandan hikmetler söyleme biçiminde gelişirken; diğer yandan oluşan mecaz sisteminde lirizmin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Mecaz sisteminin ulaştığı düzey, İnalçık (2003: 35)’in, Osmanlı’nın şiir tarzının “İslâm medeniyeti çerçevesinde gelişen ‘sanâyi’-i şi’riye’ açısından” değerlendirmek gerektiğini vurgulayan yorumunda çarpıcı biçimde dile gelmektedir. Şiirin “kendi içine” döndüğü modern zamanların öncesinde Osmanlı şiirinde görülen mimari ve derinlik birçok çalışmaya konu olmuştur. “Divan şiirinde, sözcükler arasında söz sanatlarıyla kurulmuş olan ‘girift’ anlam örgüsünü çözmeden, şiiri gereğince duyabilmek ve özdeki soyut güzelliğin tadına varabilmek olanağı yoktur” (Dilçin, 2009: XIII).

Antik Yunan edebiyatında, lirik, epik, dramatik gibi ana türlere ayrılan şiir, eski çağlardan günümüze, Doğu ve Batı edebiyatlarında birçok değişik türde söylenmiş ve yazılmıştır. Koro şiiri, müzik eşliğinde ve belli tempoyla söylenen şiirler, belli uyaklar çerçevesinde doğaçtan söylenen destan vb. gibi, şairlerin topluluk önünde söylediklerinden günümüze doğru akan şiir; zaman içinde giderek bazı eski özelliklerinden sıyrılarak modern şiire doğru yol almıştır. Günümüzde de örneklerine rastlanılabileceği gibi, şiirin tören gibi ortamlarda birtakım ölçü ve uyaklarla söylenmesi, ritüel ortamında söylenen mitostan kalma bir özelliktir.

Eski zamanların şiirinde *bellek* büyük rol oynar. Hem anlatıların taşıdığı değer hem de anlatılanların belli ölçü, uyak vb. kalıplar içinde sunulması ve elbette sözel kültürün kendine özgü başka özellikleri dolayısıyla *bellek* önemli bir yere sahiptir. Nitekim mitosların, efsanelerin, sözlü edebiyat ürünlerinin ve çeşitli kültürel öğelerin kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi bu bellek sayesinde gerçekleşir. Şiirin temel özelliklerinin yanı sıra, eski şiirin kimi özellikleri günümüzde de sürmekle birlikte, yazının etkinliğiyle, belleğin rolü -eskiden şiirin aktarılmasında temeli oluşturan “ezber” anlamındaki rolü-, giderek zayıflamıştır.

Geçmişin şiir örnekleri, toplumların mitolojik ve kültürel birikiminin yazıya aktarılmasıyla günümüze ulaşabilmiştir. Özellikle epikler, sözlü edebiyat geleneği içinde “doğal” bir olgunluğa ulaşarak, mitosların aktarılmasında önemli bir işlev yüklenmişlerdir. Ne var ki, aktardıkları mitoslarla, o toplumların mitolojik birikimini bütünüyle doğal (veya ilkel) biçimiyle temsil ettikleri söylenemez. Çünkü epik yazınsal bir üründür; yani, “doğal” olarak nitelense de bir “yapma”lık özelliğine sahiptir. Diğer yandan edebiyat öğretiminde kullanılan biçimiyle epik, lirik, dramatik, satirik, didaktik, pastoral gibi sınıflandırmalar bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Edebiyat tarihinde tür olarak öne çıkmış epik, lirik, dramatik şiir ürünlerine bakıldığında, yalnızca bu üç türe ilişkin farkların bile ayrıntılarıyla belirlenip örnekler eşliğinde sınıflandırılmasının, ansiklopedi boyutunda geniş çalışma gerektirdiğini görmek zor değildir.

Bu tarihsel-kültürel çerçeveye genel olarak bakıldığında; toplumsal değişmelerle birlikte şiir tekniğinde ve anlayışında da gelişmelerin olduğu hemen görülmektedir. Şiir, ilkel topluluğun iş şarkılarından, feodalitenin kahramanlık anlatılarına, bilimin ilk örneklerinin anlatımına, öğretici (*doktrin*) aktarımına, ahlâk derslerine varan geniş bir alanda kullanılmıştır. Bu noktada, bir örnek aktarılabilir; Konfüçyüs’ün ‘*Konuşmalar*’ (1989: 116)’ındaki diyaloglardan küçük bir bölüm şöyledir: “... – ‘insanın kendisini kontrol etmesine yardım eder.’ – ‘...sosyal bir insan olma sanatını öğretir.’ – ‘...nefret duygularını temizler.’ – ‘Bu şiirlerden bir kimse, babasına olan ödevini, evi

dışında birisi ise prensine olan ödevini öğrenir.’ –‘Bu şiirlerden, kuş, hayvan ve nebat adlarını öğreniriz’...”. Bu anlayış bazı didaktik yaklaşımlarla varlığını kısmen sürdürmekle birlikte, şiirin eski toplumlardaki birçok işlevi artık ortadan kalkmış ya da değişikliklere uğramıştır. Huizinga (2006: 157)’nın vurguladığı gibi “özellikle de arkaik kültürlerde şiirin hayati, toplumsal ve dinsel bir işlevi vardır”. Birtakım inançların, kahramanlıkların, savaşların, doğal yıkımların, ahlâki derslerin, geleneklerin vb. kültürel öğelerin aktarılmasını üstlenen şiirsel türler, tarihsel gelişmelerle ortadan kalkmışlardır. Sosyal bilimlerdeki gelişmeler, romanın ortaya çıkışı, öykü türündeki gelişmeler, şiirde anlatılan eski konuların başka alanlara kaymasına yol açmış ve şiir kalıtsal olarak taşıdığı büyülü dille başka bir konum edinmiştir. Şiirin “...eski masalları, tarihsel olayları ve kişileri, etik sorunları, ünlü maceraları, belli, bilinen, alışılmış bir teknikle işlediği çağlarda” tam bir anlayış gördüğünü belirten Anday (1992: 78), “ama bu konular işlenmekten çıkınca ortada sadece bir dil, şiir dili kaldı. Okurun artık bu dile alışması, bu dili doğrudan sevmesi gerekmektedir, ister istemez” der. Anday’ın bu vurgusuna benzer görüşler, aşağıda da görüleceği üzere, farklı anlayışlara sahip birçok şair, düşünür ve kuramcı tarafından dile getirilmiştir.

3.1.2. Oluşum Süreci Açısından Şiir

Sanat yapıtının bir tür taklit ürünü (*mimesis*) olarak görülmesi Platon ve Aristoteles’in yaklaşımlarına dayanır. İki filozof, birbirlerinden farklı bağlamlarda da olsa sanat yapıtını ve oluşum sürecini “*mimesis*” yaklaşımıyla ele almışlardır. *Devlet*’in Onuncu Kitap’ındaki “üç sedir” (1. Asıl form -idea-, 2. dülger’in yaptığı sedir, 3. ressamın yaptığı sedir resmi) örneği üzerinde Sokrates’le Glaukon’u tartıştıran Platon (1988: 282–287), ressam ve şairi “benzetmeci” diye niteler. Başka bir deyişle sanat yapıtı, “*Platoncu mimesis*”te, idea’nın görünüşünün üçüncü dereceden kopyası sayılmaktadır ve Platon’a göre, tam da bu nedenle idea’nın bilgisine varmaktan uzaktır. Buna karşılık Aristoteles(1987), *aşkın (transcendent)* bir “idea”nın varlığını kabul etmez. *Poetika*’da, sanat yapıtlarının “güzellik ideası”ndan dolayı varlık kazanmadığını; tersine, güzel nesnelere ve sanat yapıtı var oldukları için

güzellik kavramından söz açılabilirdiğini vurgular. Platon'un *mimesis*'ten dolayı şiire karşı tavrı olumsuzdur: Yine *Devlet*'in Üçüncü Kitap'ında, Homeros'un ve bütün şairlerin "anlatmalarında taklide başvurduğunu"; Onuncu Kitap'ın başında, taklit ettiği için zararlı gördüğü şairi suçlar(1988: 84; 283).

"*Mimesis*" anlayışı, birbirinden farklı biçimlerde olmakla birlikte Klasik Yunan Felsefesi sonrasındaki poetika konulu çalışmalarda da izlenmektedir. Horatius'tan Boileau'ya birçok düşünür ve şair tarafından yazılmış; "*retorik*"ten şairin konumuna, üsluptan resim ve müzikle bağlantılara değin şiire ilişkin çeşitli konuların sorunsallaştırıldığı bu çalışmaların sayısı azımsanmayacak ölçüdedir. Ortaçağ ve Rönesans düşüncesini en çok etkileyenin Horatius olduğunu ve Klasik Çağ kadar kalıcı olduğunu vurgulayan Jarrety (2010: 30–32), sonraki yüzyıllarda Aristoteles'in poetika çalışmaları üzerindeki etkisinin, bazı itirazlarla giderek azalmaya başladığını yazmaktadır.

18. yüzyıla gelindiğinde, "doğanın yansıtılması" başka anlama gelmekle birlikte, "*taklit*" de şiirsel süreç ve edim kapsamında görülmektedir (Preminger, Brogan, 1993: 1039). Platon ve Aristoteles'in sanatı bir *mimesis* etkinliği olarak değerlendiren görüşlerinin 18. yüzyıla kadar etkili olduğunu belirten Özlem (2004: 132–133), o yüzyıla birlikte sanata bir "*poiesis*" etkinliği olarak bakılmaya başlandığına dikkat çeker. Sanatın Rönesans'ta da "*mimetist*" açıdan görülmeye devam ettiğini ama uç vermeye başlayan "*poetizm*"le birlikte anılmaya başladığını ve yeni bir doğanın mucidi olarak görülen şaire "*alter deus*" (ikinci tanrı, diğer tanrı) gözüyle bakıldığını belirten Özlem, tüm edebi sanatlar "anlatma" ile sınırlanmışlarken, şiir sanatının, özgün bir gerçekliğin inşası etkinliği olarak görüldüğünü de ekler. Yine Özlem (2004: 132–133)'e göre: "Zaten şiirsel yaratma, şiir sanatı anlamında "poesi" (poetry, poésie) sözcüğü de ilk kez geç Rönesans'ta, 16. yüzyılda kullanılmaya başlar*".

---

* Sözcüğün "şiirsel yaratma, şiir sanatı" anlamında yaygın kullanımı geç Rönesans'ta başlamakla birlikte, şiiri karşılayan bir sözcük olarak kullanımının yine Eski Yunan'a dayandığına ilişkin bilgiler de var. Örneğin Platon (2006: 48)'un *Şölen* (*Symposion*) adlı yapıtındaki bir diyalogda: "her sanatın yaptığı bir *poiesis*" olmasına karşın, "yalnız müzikle ölçülü söze dayanan sanata bütünün adı'nın verildiği belirtilir ve ardından şu sözler eklenir: "*Poiesis*, şiir dediğimiz bu oluyor sadece ve yalnız onu yapanlara *poietes*, şair diyoruz...".

3.1.3. Tarihsel Açıdan Diğer Sanatlar Karşısında Şiirin Konumu

İlk örneklerden günümüze uzanan tarihine bakıldığında şiir, her tarihsel dönemeçte değişim ve dönüşümlere uğrayarak; “anlama ve anlatma” uğraşısının bazı alanlarını diğer sanat türlerine bırakarak günümüzdeki konumuna ulaşmıştır. Değişmeyen nokta, bu sanatın, imgesel düşünmeye dayanan özü ve kendine özgü bir söz olarak varlığıdır. Diğer yandan Tanpınar (2005: 14) tarafından vurgulandığı gibi: “Şiir, güzel sanatlar içinde maddesinin tabiatı itibarıyla başlı başına bir hususiyet teşkil eder. Diğer sanatlar yalnız kendilerine ait ve has olan maddelere müftedir iken o, doğrudan doğruya malzemesini umuma ait olan ve onun ihtiyaçlarından doğan lisandan alır.” Biraz da bu özelliklerinden dolayıdır ki, bu sanata hâlâ yüzyılların alışkanlığıyla, artık kendisinden uzaklaşmış birtakım işlevler yüklenmektedir. Bu bakımdan şiirin diğer sanat dalları ile bazı disiplinler karşısındaki konumunun anlaşılması, bu sanatın doğası ve konumunun da daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Şiirin birlikte anıldığı ilk türlerden biri tiyatrodur. İkisi arasında başlangıca ilişkin bir yakınlık söz konusudur; birlikte doğmuş sayılırlar. Şiirin kökeni, mitosa; tiyatronun kökeni ise ritüele dayanır. Yukarıda da belirtildiği gibi, mitos ritüelin sözlü bölümü idi. Ritüel, “*droménon*” olarak adlandırılan dans vb. eylemler ile birlikte söylenen ve “*mythos*” olarak adlandırılan sözlerden oluşuyordu (Hooke, 1995: 10). Zaman içinde insanın doğa üzerindeki egemenliği geliştikçe, mitos etkisini yitirmeye başlamış ve ritüelle birlikte ilkel bağlamından uzaklaşmıştır. Başka bir deyişle mitos, gündelik uğraşlardan koparak; “ilkel insan” a yaşam uğraşısında, yenilenme, süreklilik vb. açılardan güç ve güvence kaynağı olan özelliklerini de yitirmiştir. Ritüel de bu yöndeki eylemlerden oluşan bir etkinlik olmaktan çıkarak, Thomson’ın (1991: 58) saptadığı gibi, “çalışma süreciyle olan bağlarını yitirir” ve topluluk geleneklerinin yansıtıldığı eğlence etkinliklerine dönüşür. Bu dönüşümle, ritüelde etkin bir konumda bulunan “*katılımcı*”, izleyici/dinleyici durumuna gelmiştir. Artık bir temsilci birey; Gaster (2000: 23)’ın deyişiyle “*Thespis*” yani “ilk oyuncu” vardır. Bu süreçleri ayrıntılı biçimde inceleyen Thomson (1990:

197; 206)'a göre, oyuncu, yoğun bir coşku ve esrimenin eşlik ettiği doğaçlamanın yerine bugünkü tiyatrodaki da görüleceği gibi bir tür yorum (*hypokrinomai*) edimini gerçekleştirmektedir.

Kökensel ve tarihsel bağları bulunmakla ve bu bağlar bazı açılardan canlı olmakla birlikte bugün söz konusu olan iki ayrı sanattır. Hem tiyatro hem şiir, tragedya, komedy vb. dramatik şiir, törensel etkinliklerdeki “ortaklıktan” çok öteye, farklı konumlara ulaşmışlardır.

Şiirle ilişkileri bakımından sanat tarihinde geniş bir yer kaplamış ve birçok bakımdan sorunsallaştırılmış bir sanat türü de resimdir. Ritüeldeki tılsım-şekillerden duvar çizimlerine (*fresk*) resmin de kökleri insanın “çocukluk çağına” dayanır ve ilk çizimler mitolojik imgelemin ürünüdür. Sanat ve düşünce tarihinde resim de şiir gibi önce “*mimesis*” bağlamında ele alınmıştır. Nitekim ikisini “birlikte” sayanlar da birbirine “rakip” olarak değerlendirenler de karşılaştırmalarını bu bağlamda yapmışlardır. Klasik Yunan felsefesinin yukarıda kısmen aktarılmış tartışmaları bir yana bırakılırsa, iki sanata dair ilk ünlü değerlendirme Simonides’in “*Resim sessiz şiir, şiir konuşan resimdir*” sözüdür. Ama bu bağlamda asıl tartışmalar eleştiri tarihinde önemli bir yer tutan “*ut pictura poesis*” (şiir resim gibi) sözü çerçevesinde biçimlenmiştir. Bu söz, Horatius’un *Ars Poetica* adıyla ünlenmiş yapıtındaki bir dizide geçer (Sumer, 1996: 37).

“*Ut pictura poesis*” çerçevesinde sanatlar arasında birebir koşutluk kuran yaklaşımlar, 18. yüzyılda bir kenara itilir. Özellikle Gotthold Ephraim Lessing’in, sanatın ve sanat dallarının özerkliğinin savunulduğu *Resmin ve Şiirin Sınırlarında Laocoon* (1766) adlı kitabının bunda etkili olduğu kabul edilir. Lessing’in yapıtını, estetiğin özerkleşmesi bağlamında değerlendiren ve onun her ifade biçiminin özgül niteliği üzerinde ısrarla durduğunu vurgulayan Jimenez (2008: 77), estetiğin doğduğu dönemde sanatların kökten ayrılmasının yeni bir inceleme alanı açtığını belirtir. *Ut pictura poesis*’ten kopuş, Jimenez’e göre, “...plastik sanatlarla yazın arasına kesin bir biçimde sınır çizilmesi her sanatın özerk olduğu anlamına gelmektedir. Her biri biçimsel yeniliklere hazırlanmakta, kendi kurallarını yaratmakta,

komşu bir sanat gelip düzeni hatırlatmaksızın öykünmeyi çiğnemekte serbesttir”.

Şiirin müzikle bağı da ritüel ortamından gelmektedir. Örneğin şiirle tiyatro arasındaki kökensel bağıın ürünü olan tragedyada, başlangıçta tiyatro-şiir-müzik üçlüsü birliktedir. Diğer yandan şiir ve müzik arasında köklü bağı Thomson, (1987: 21), şöyle ifade eder: “Dans, müzik, şiir dediğimiz sanat, bir tek sanat olarak başlamıştır. Bu sanatların kaynağı topluca çalışmaya koyulan insan gövdelerinin ritimli hareketleridir. Bu hareketin iki ögesi vardı: Gövdesel ve sözlü. Birincisi dansın tohumunu taşıyordu, ikincisi dilin”.

Sözlerini belli bir ritim ve çalgı eşliğinde söyleyen şarkıcı-ozanların, hemen her toplumun tarihinde, kültürel belleğin aktarılmasında önemli bir yeri vardır. Mezopotamya’dan Eski Yunan’a, Afrika halklarından Kızılderililere çeşitli örnekler sayılabilir. Bestelenmiş; beste ile var olmuş çeşitli örnekler söz konusudur: Bazı dinsel metinler (ilahi, hymnos), halk türküleri, Batı’da “chanson”, “lied” gibi örnekler... Bu birlikteliğin başka bir boyutu, madrigal, opera, libretto vb. kavramlar açısından ele alınabilir. Bu bağlamda Monteverdi, Schubert, Beethoven, Wagner, Liszt, Debussy gibi adların da aralarında bulunduğu şiir ve “klasik müzik” ilişkileri (Preminger, Brogan, 1993: 805) de söz konusu edilebilir. Diğer yandan, sanatın gelişimini *Apollonca* ve *Dionysosça* ikiliğine dayandıran Nietzsche, *Tragedyanın Doğuşu*’nda (2011: 34–36) müziği temel bir esin kaynağı olarak değerlendirirken, Schiller’e de gönderme yaparak “şiir yazma eylemi” için, “daha çok müziksel bir ruh durumuna sahip” olmanın önemini vurgular. İlginçtir ki, bu “müziksel ruh durumu”nun daha bir belirginleşmesinde ve modern zamanlardaki biçimine ulaşmasında, şiirin, müzikten –daha doğru bir deyişle ezgiden- ayrılması da önemli bir etkindir:

Şiir Batı’da trubadurlarla özerk hale geldikten, hem büyük mitik anlatılardan hem de ona XIV. yüzyıla kadar eşlik eden müzikten ayrıldıktan sonra özgül bir dilsel ifade biçimi olarak gelişir. O çağdan sonra her şiir tekil yapı oluşturur; çok karmaşık, çokanamlı ama kesinlikle düzenli bir yapı; yapının farklı bölümleri, farklı seviyeleri birbirine öylesine bağlıdır ki şiirin hiçbir şey atlanmadan, hiçbir şey değiştirilmeden ezberlenmesi, okunması gerekir. (Vernant, 2001: 14)

Yahya Kemal (2010: 34–40) de “asıl şiir” olarak nitelediği lirik şiirle ilgili bir yazısında onun müzikle ikiz olduğunu; şarkı ve saz (*rebab: lir*) ile ilişkisi bakımından lirik şiire ‘*gınavi şiir*’ veya ‘*rebabî şiir*’ de denildiğini aktarır ve şunu ekler: “Lirik şiir tekâmül ede ede sazını bırakır, yalnız nağme kesilir”. Yahya Kemal’in de belirttiği gibi, şiirin zaman içinde çalgıdan ayrılması müzikten büsbütün uzaklaştığı anlamına gelmez, tersine iki sanat arasındaki kökensel bağlar daha belirginleşir, bir anlamda. Bu sanatın kendine özgü bir müziği her zaman var olmuştur. Öyle ki, kimi zaman müzik de şiirin ritminden yararlanmıştır.

Sözü edilen “metin müziği”nin, şiir anlayışları ne ölçüde değişirse değişsin nerdeyse her çağın şiiri için temel değerlerden biri olduğu kolaylıkla görülebilecek bir olgudur. Wellek ve Waren (2001: 148)’in belirttikleri gibi, “Yakından çözümlendiğinde koşukta “müzikalite”nin müzikteki “ezgi”den başka bir şey olduğu ortaya çıkar: Koşukta müzikalite, ses örüntülerinin düzenlenmesi (...) ya da yalnızca belli ritmik etkilerin bulunması anlamına gelir.” Ritmin şiir açısından taşıdığı önemi, Mayakovski (1983: 33) de şu sözlerle vurgular: “Ritim şiirin temel gücü, temelinde yatan erkidir. Açıklayamazsınız; ancak mıknaşlanmadan ya da elektrikten söz edermiş gibi söz edebilirsiniz ondan”. Şiirdeki müzik, modern Türk şiirinin öncüleri arasında sayılan Yahya Kemal ve Ahmet Haşim şairler açısından da temel bir değerdir.

Şiirin bugünkü konumunu belirleyen en önemli etkenlerden biri romanın ortaya çıkışıdır. Bazı yönleriyle epiğin mirasçısı sayılan bu yazınsal tür, anlatıya ilişkin öğeleri şiirin alanından alarak, şairi bir anlamda “şiirin kendisine dönük” arayışlara yöneltmiştir. Yeni üretim ilişkileri, burjuvazinin gelişmesi vb. toplumsal ve ekonomik gelişmeler, romanın, tür olarak yeni anlatım olanaklarıyla saygın bir konum edinmesinin de yolunu açmıştır.

Mihail Bahtin’in kavramlaştırdığı biçimiyle söylenirse, bu konumda romanın dayandığı “*karnavalesk*” birikimin önemli bir payı vardır. “Şenlikli bir hayat”; ölüm, yeniden-doğuş vb. ritüel özellikleriyle “dünyanın şenlikli

algılanışı” gibi yönlerine vurgu yapan Bahtin’in “karnavali”, “izleyiciyle icracı arasında ayırım olmaması” (2005: 34–35) bakımından “dionysos şenlikleri”ne benzetilebilir. Yine genel özellikleriyle çeşitli kültürlerdeki bayramlarla da benzerlikler taşır. “*Karnaval kategorileri*”nin edebiyat üzerinde yoğun bir biçimsel, tür-oluşturucu etkiye sahip olduğunu belirten Bahtin (2004: 185)’e göre, “her şeyden önce de, insan ile dünyanın özgürce samimileşmesi kategorisi binlerce yıldır edebiyata, özellikle de roman nesrinin diyalojik gelişim çizgisine aktarılmıştır”...

Romanın öne çıkışı, yazınsal bir tür olarak diğer türlere etkisi farklı bakış açılarıyla olsa da bir anlamda genel kabul görmüştür. Yeni üretim ilişkileri, gündelik yaşantılara ilişkin ayrıntıların sorgulanması, modern yaşamın sorunları vb. çeşitli öğelerin işlenişi bakımından geniş bir çerçeveye sahip oluşu roman için önemli bir olanak sayılır. Bu özellikleriyle roman, öne çıkmasında büyük rol oynadığı düzyazının merkezine yerleştiği gibi, yaygınlık açısından da edebiyatta merkezi bir konum edinmiştir. Örneğin Steiner (2011: 234)’e göre, “Edebiyatın simgesi, Rönesans’ta ve yeni-klasik dönemde dram yazarı; Romantik dönemdeyse lirik şairdir. Ancak, endüstri devriminden bu yana esas itibarıyla yazar denen kişi, ilk bakışta edebiyat mesleğinin tipik örneğini sunan insan romancıdır”. Nussbaum (1990: 390) da Aristoteles’in “trajik” olana ilgisini “daha çok araştırılması gereken değerli bir seçim” olarak nitelerken; “güncel durum” göz önüne alındığında ise romanın “mevcut diğer tüm türlere” baskın bir konumda olduğunu söyler. Yeni bir tür olarak roman, “eski türlerin oluşturduğu bütünü” etkilemiş; “onları kendi olanaklarını ve sınırlarını daha iyi tanımaya” (Bahtin, 2004: 356) zorlamıştır. Romanın ortaya çıkışı ve gelişmesiyle birlikte şiir artık eski konumunda olmayacaktı.

Bu başlık altındaki bilgi ve tartışmaları toparlamak gerekirse, sonuçlar ana çizgileriyle şöyle verilebilir: Şiirin tiyatroyla ilişkisi, eylem olarak “bir arada” oldukları dönemden çok farklı noktalardadır artık. Steiner (2011: 238) yaklaşık yarım yüzyıl önce şunu vurgular: “Şiirin sesi, kendisini halka en açık mekâna -modern tiyatroya- kabul ettiremeyecek kadar kişisel hale gelmiştir”. Bugünün koşulları ve çeşitlenmiş iletişim ortamları göz önüne alındığında

konunun, tiyatro ve şiir açısından vardığı boyutlar, ayrıca ele alınacak bir sorundur. Ama Steiner'in vurgusu, bugün daha zayıf konumda bulunan tiyatro için olduğu kadar günümüzün televizyon vb. iletişim ortamları için de çarpıcı bir saptamadır. Sanat tarihi içinde tartışılmış en canlı konulardan biri olarak şiir ve resim ilişkisi, Lessing'in *Resmin ve Şiirin Sınırlarında Laocoon* (1766) adlı kitabının odakta olduğu yaklaşımlarla birlikte, koşutluk ya da karşıtlık ilişkisinden başka boyutlarda sürmektedir. İki sanat da "mimesis" anlayışına dayanan "resmetme" eyleminin uzağında oldukları gibi, aralarındaki ilişkiler de artık o bağlamda irdelenebilecek konumda değildir.

Şiirin kendi iç müziği (*ritim, metin müziği*) dışında, müzik sanatıyla olan ilişkileri de günümüzde farklı noktadadır. Şiirlerden esinlenen parçaların varlığı, bestelenen şiirlerin varlığı sürmekle birlikte, modern şiir, bestelenmesi zor bir noktaya varmıştır. Tiyatroyla ilişkiler konusunda yukarıda söylenenler, bazı açılardan şiirin müzikle ilişkileri için de geçerlidir. Özellikle televizyon ve internet ortamlarında, bazı eğitim ortamlarında, kimi şenliklerde müzik eşliğinde yapılan "okumalar" her iki sanata da haksızlık sayılır. Her iki yapıt (müzik parçası ve şiir) kendilerine özgü belirgin "atmosfer" edinmişken, bu iki ayrı sanat yapıtının kendine özgü yoğunlukları, bu yolla birbirlerine "iptal" ettirilmektedir. (Bu saptamalar, özellikle, popüler kültür mantığıyla ve "kitsch" ürünleriyle düzenlenen etkinlikler için geçerlidir. "Düzyazısal" (*prosaic*) bile sayılamayacak bir sözdizimiyle yazılmış; yapay bir "duygusalılık"la yüklü ve yine duygusal ezgilerle birlikte sunulan manzumeler hemen örnek verilebilir).

Şiirin roman ve öyküyle ilişkileri edebiyat alanında birçok değişken açısından irdelenebilir. Ama kesin biçimde ayrı oluşları, tür olarak varlık nedenleridir. T. S. Eliot, Ezra Pound, Nâzım Hikmet gibi şairlerin bazı denemeleri, manzum roman vb. örnekler bir yana bırakılırsa, roman ve şiir arasındaki ilişkiler, daha çok *metinlerarasılık* (*intertextuality*) düzleminde ele alınabilecek ilişkilerdir. Bu elbette tür olarak birbirlerine esinler sunmayacakları anlamına gelmez.

Öykü sanatına gelince, şiirle ayrılığı çok daha gerilere giden; ama özellikle "kısa öykü"de şiirle bazı yakınlıklarını sürdüren bir tür. Şiirde, mitos,

efsane ve masallardan olduğu gibi öyküden de esinlenmeler söz konusudur. Ancak bunlardaki içeriğin aktarılmasından öteye gitmeyen ürünlerin şiir olduğunu söylemek ne derece doğrudur? Bu esinlenmelerin metinlerarasılık ve yeniden üretim bağlamında değerlendirilebilecek örnekleri, şiire değerli katkılar sunmuştur. Ama “aktarmacılık” ve çoğunlukla yapıldığı gibi herhangi bir efsane veya öykünün dizeler biçiminde yazılmasından öteye gitmeyen manzumelerin şiir sanatı içinde sayılamayacağı da açıktır. Anlatım veya öyküleme (*tahkiye, narration*) öykü ve romana özgüdür; şiirde yer yer “parçalı” biçimde bulunmakla birlikte, esas yönetime dönüştüğünde yazılan ürünü, şiir sanatının dışına çıkarır. Çünkü bu türler ortaya çıktıktan sonra, belirtilen ögeler, bu sanatlar arasında ayırt edici ögeler durumuna gelmişlerdir.

Sonuç olarak; şiirin, tiyatro, müzik, resim, roman, öykü, heykel, sinema gibi sanatlarla, bir sanat dalı olarak taşıdığı ortak özellikler dolayısıyla bazı ilişkilerinin olması doğaldır. Ne var ki, sanatlar arası ilişkiler başka; bir türün diğer bir türün başat özellikleri üzerine kurulması başka şeydir. Sanatın büyüsel yanı her dalda, o dalın özgül koşulları içinde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan, sanat dalları arasında koşutluk veya karşıtlığa dayalı yaklaşımlar, sanatsal edimin niteliği açısından anlamlı değildir.

3.1.4. Modernliğin Dili ve Lirik Şiir

Şiirin zamanla gündelik uğraşlardan uzaklaştığı, didaktik işlevlerden sıyrıldığı, diğer sanatlarla ilişkileri bakımından zaman içinde değişikliklere uğradığı ve eşzamanlı olarak değişik türlerin ortaya çıkıp zamanla etkilerini yitirdiği yukarıdaki başlıklar altında verilmeye çalışılmıştır. Modern zamanlara gelindiğinde, şiirin artık “her derde tercüman” olmadığı görülmektedir: Bilimlerin, teknolojinin, matematik ve felsefenin gelişmesinin yanı sıra, anlatı türlerinin çeşitlenmesi; kısaca insanın kendine ve çevresine ilişkin anlatım olanaklarının çoğalması ile şiirin alanı sınırlanmıştır. Modernliğin açtığı yolda ilerleyen şair, artık diğer alanlarda ele alınan konuları işlemek yerine, şiir sanatının özgün olanaklarına yönelecekti. Alberes (1961: 252), bu durumu

şöyle dile getirir: “Bugünlerin şairi düz yazıyla söylenebilecek olanı şiirle söylemeyi gereksiz buluyor: Genel duygular, gerçeğe uygun betimler, göz alan ve şaşmayan anlatılar. XX. Yüzyılın şairi sadece şiirle anlatabilecek olanın şiirde yer almasını istiyor...”

Bilimin, insan yaşamında neden olduğu değişiklikler, kapladığı yer ve tanımlanmış çerçevesiyle, insanın düşünsel ufkunda bir tür hegemonya oluşturması, şiir ve sanatı da bu yörüngede yer almaya zorlamıştır. Öğretici (didaktik) olanı başat ölçü sayan zihniyetin, günümüzde, sanat ve edebiyat kuramlarının bunca gelişmiş olmasına karşın etkinliğini sürdürmesinde bu olgunun payı büyüktür. Bu anlayış, şiirsel gerçekliği öncelikle iki temel noktada göz ardı etmektedir: Şiir, tarih boyunca geçirdiği değişikliklerle “didaktik” alanlardan çekilmiş ve yine geçirdiği onca değişime karşın, imgesel düşünmeye dayalı temel özelliklerini sürdürmekte olan bir sanattır.

Modern sanatta öne çıkan kavramlardan biri de “birey”dir. Motherwell (2011: 685)’in belirttiği gibi: “Modern sanat modern bireyin özgürlüğü sorunuyla ilişkilidir. Bu nedenle modern sanatın tarihi bazı anlarda modern özgürlük tarihi olmaya yönelir. (...) Aynı zamanda, modern sanatçılar toplumsal değil, bireyci bir özgürlük deneyimine sahiptir”. Modern bireyin doğuşu, sanattan beklentileri de değiştirmiştir. Sanatçı veya şair, sanattan, bilimin ve eğitimin işlevlerini bekleyenlere sert tepki göstermektedir artık. Örneğin Edgar Allan Poe (1961: 275), tepkisini şu sözlerle ifade eder: “Öğretici denilen sapkınlıktan söz etmek istiyorum. Kapalı, açık, dolaylı, dolaysız yollardan bir kanıya varılmıştır: şiirin son amacı doğru’yu bulmak olmalıdır. Her şiir, derler, töresel bir etki yapmalıdır, şiirin değeri bu etki ile ölçülecektir”. Poe sözlerini şöyle sürdürür: “Oysa şöyle, ruhumuzun derinliklerine bir göz atabilsek, yeryüzünde asıl şiirden, kendi başına bir yol alan şiirden, şiir olmaktan başka bir şey olmayan şiirden, salt şiir yazmak amacıyla yazılmış şiirden daha değerli, daha üstün güzellikte hiçbir eser olmadığını ve olmayacağını görürüz hemen”. Bu yaklaşım doğal olarak, şiirden beklenen “didaktik” işlevlerin dışlanmasını da beraberinde getirir. Bu süreç, yeni anlatım olanaklarının araştırılması, yeni söyleyişlerin denenmesi ve doğallıkla yeni -kendine özgü- bir dili gereksinir. “Yeni Söz Eski Dil’le

söylenemez çünkü. Giderek karmaşık, çokbiçimli, kapanık bir söze karışır şiir dili. Karşıt görüşlülerin hiçbir dayanağa bel vermeden hızla ‘anlamsız’ saymak istedikleri bu yaralı söz ortak dili konuşmayı yadsımakta, kendisiyle birlikte var olan dili öne sürmektedir” (Batur, 1993: 52).

Şiirsel dilin “anlamsız” olduğu yargısı, onun bilimsel anlamda “kesinliğin” dili olmamasından ve gündelik dilin “doğrudan” işleyişine uymamasından kaynaklanır. Oysa bu dilde iletişim başka bir nitelik kazanır; burada imgelemin kaynaklık ettiği bir iletişim söz konusudur. Bundan ötürü, herhangi bir olgu, olay, öykü veya düşünceden esinlense de mutlaka bir dolayım edinmek durumundadır bu dil. Buradaki iletişim tamamen farklı bir noktada gerçekleşmekte; doğrudan ve kesin sonuçlarla dile getirilemeyen, doğası gereği farklı yorumlara açık anlam katmanlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, sezginin öncelik taşıdığı bir kavrayışa yöneliktir. Genel olarak sanatsal iletişim denilen bu süreç, belli bir gerçekliğin aktarılması yoluyla değil, yeni ve özgül bir gerçeklik düzleminde işler. Başka bir deyişle odak ve amaç yapının kendisidir. Bu nedenle amacına varmak için, en etkili araçlarını “kendi içinde” oluşturur. Şairin aynı dil içinde “farklı bir dil” kurması, bir anlamda kendi söz dağarını oluşturması bundandır. Maulnier (1962), şairin bu çabasını şöyle aktarır:

...sözcükleri, anlamlarına göre değil güçlerine göre kullanır ozan. Anlam bütün bütün yok olup gidiyor da demek değildir bu. Şiir dili de tıpatıp konuşma dilindeki sözcüklerden yapılmıştır, hem bu sözcükler burada anlam değiştirmezler. Şiirde kapalılık pek az aranan ve başvurulmuş bir şeydir, bu da ancak, evrendeki gizlerin derinlikleri dilin gizleriyle verilmek gerektiğinde olur belki; dil büyücüsünün, başkaları için bir kuşdili olan meslek dilleriyle kendi iş alanlarını koruyan doktorlar, noterler örneği, kendi ayrıcalığını koruması, bilerek yaratılan bir güçlülle, olur olmaz herkesin buraya el atmasını önlemesi gerektiğinde kuşku yok.

Modernliğin “dil” bağlamında sorunsallaştırılan yönleri, insanlık tarihinde ayırt edici bir önem taşıyan modernleşme sürecinin kendisinden kaynaklanır. İnsan edimlerinde ve uygarlığın çeşitli alanlarında gerçekleşen değişim, zaman içinde, modernlik de dâhil olmak üzere, insan ve uygarlığın kendisini olduğu gibi, bunların kavranışına ilişkin “araçları” da tartışmaya açacaktı. Kimi zaman bu “araçlar” ile ilgili sorunlar, bizzat sürecin kendisine

yansıtılacaktı. Bilimsel düşünme kendi araçlarını ve dilini net biçimde ortaya koymuştu. Ama “imgesel düşünme”nin tanımlanması, ciddi biçimde güçlükler taşıyordu. Bu alandaki “belirsizliğin” bir yönünü, Sartre (1995: 19) şöyle dile getirir: “Yüzyılın başlarındaki dil bunalımı şiirsel bir bunalımdır. Toplumsal ve tarihsel etkenleri ne olursa olsun, bu bunalım sözcükler karşısında yazarın tutulduğu kişisizleştirme nöbetleri ile kendini belli etti.”

Dilin bu biçimde merkezi bir konum edinmesi, yapının oluşumunu sağlayan dilsel öğeler ve teknikleri; Eagleton’ın nitelemesiyle “*edebi aygıtlar*”ı ön plana çıkaracaktı. Bu aygıtların “ses, imge örgüsü, ritim, sözdizimi, ölçü, uyak ve anlatı tekniklerini yani tüm biçimsel edebi öğeleri” içerdiğini söyleyen Eagleton (1990: 28), bütün bu öğelerin ortak paydalarının da “uzaklaştırıcı” veya “yabancılaştırıcı” etkileri olduğunu ifade eder. Edebiyat dilini diğer söylem biçimlerinden ayıran şeyin, “gündelik dili çeşitli yollarla deforme etmesi” olduğunu belirten Eagleton şunları ekler: “Edebi aygıtların baskısıyla gündelik dil yoğunlaşıyor, vurgulanıyor, çarpıtılıyor, içi dışına çıkarılıyor ve baş aşağı çevriliyordu. Bu, ‘yabancı kılınmış’ bir dildi ve bu yabancılaştırmadan ötürü günlük dünya aniden farklı bir görünüm kazanıyordu”. Yine benzer biçimde, dilin şiirsel planda değişen konumuna ve tekniğine ilişkin şu değerlendirme de aktarılabilir: “Aynı zamanda, şiirin işlevi de şiirdeki başka özelliklere, çoğunlukla da ikincil nitelikli, türemiş özelliklere kayar: Yani, birimleri sınırlandıran ritme, özel bir sözdizime, özel bir sözcük dağarcığına kayar. Düzyazının işlevi ise, şiire göre, varlığını sürdürür ama bu kez söz konusu işlevi belirten biçimsel öğeler değişir” (Tinyanov, 2005: 120).

Dilin merkeze alınması; gündelik uğraşlardan, felsefe ve bilime özgü konuların aktarımından uzaklaşması, modern şiire, “yaşamdan kopukluk” suçlamalarının yöneltmesine yol açacaktı. Bu durum, hem edebiyatın sosyal konumu açısından hem de şairin yazma edimi açısından bir gerilim oluştuyordu. Boym (2010: 20)’a göre, “Edebiyat ile yaşam arasındaki gerilim ve karşılıklı bağımlılık modernliğin merkezi açmazını teşkil eder: Modern yazarın içinde birbiriyle pençeleşen bir ‘edebiyat adamı’ ile bir ‘eylem adamı’ var gibidir”. Modern şiir söz konusu edildiğinde -“yaşamdan kopukluk” suçlamasının yanı sıra-, şiirle ilgili bilgi ve beklentileri, bu sanatın eski

çağlardaki işlevlerinden öteye geçmeyenlerin ilk tepkileri, “zorluk” veya “güç anlaşılabilirlik” biçiminde dile getirilir. Oysa Eagleton’ın (2011: 34) vurguladığı gibi: “Modern şiiri okumanın zorluğu, onun basitçe tüketilmeye itiraz edişiyile alakalıydı.”

Şiirsel dilin ayırt edici özellikleri vurgulanırken, bu dilin dinamiklerini oluşturan ögeler de önem kazanıyordu. Bu durum, çeşitli alanlardaki gelişmelerle birlikte şiirin doğasına ilişkin dikkatin yoğunlaşması anlamına geliyordu. Çağdaş Arap şairlerinden Adonis (2004: 82)’in söylediği gibi: “En modern şiir, mevcut anı aşan zamansal derinlikten çıktı ve çıkacak, ayrıca onu muhafaza edecektir. Şiir, modernliğini, yalnızca içinde bulunulan andan almaz, aksine bu özellik onun yapısında gizlidir”. Böylelikle bir yandan şiirin kökenlerine ve doğasına yönelik vurgu da önem kazanmaktadır. Örneğin şiirin “büyüsel” yanına vurgu yaparak, Baudelaire (1987: 47)’in, çağdaş sanatın amacının “zihni büyülemek” olduğunu belirtmesi; Ahmet Haşim’in “büyü etkisi” (*tesir-i sihir-kârî*) üzerinde durması gibi...

Diğer yandan şiir dili konusunda dilbilim ve göstergebilim alanlarında çok önemli çalışmaların yapıldığı da bilinen bir olgudur. Bazı şiir kuramlarının temellendirilmesinde belirgin bir rolü olan bu disiplinler kapsamında şiire ilişkin önemli bir alanyazın oluşmuş durumdadır. Burada şiir dilinin farklılığı konusuna bu cepheden -sınırlı da olsa- ışık tutmak bakımından Saussure’ün “dil-söz” ayrımına değinmek gerekir. Dili sözden ayırmanın “1. Toplumsal olguyu bireysel olgudan; 2. Temel olguyu ikincil, az çok da rastlantısal nitelikli olgudan ayırmak demek” olduğunu belirten Saussure (2001: 43), “Dil, konuşan kişinin işlevi değildir, bireyin edilgen biçimde belleğine aktardığı üründür. Hiç önceden tasarlama gerektirmez” der ve aynı yerde sözün, “bireysel bir istenç ve anlak edimi” olduğunu da ekler. Dil ve söz ayrımına benzer başka bir ayırım da Noam Chomsky tarafından yapılmıştır: *Edinç (compétence)* ve *edim (performance)*... Bu ayırma değinen Yalçın (1991: 15), şiirsel edinç’in genel olarak şiirselliği ya da şiir sanatını; şiirsel ediminse, tek tek şiir örneklerini ya da bir şairin kendine özgü şiirini anlattığını söyler. Saussure (2001: 50), söz ve birey konusunda ayrıca şunları yazmaktadır: “Söz, bireylerin söylediklerinin

toplamıdır ve a) Konuşanların istencine bağlı bireysel birleştirmeleri, b) Bu birleştirmelerin gerçekleşmesi için zorunlu ve gene istençli sesleme edimlerini kapsar. Demek ki söz toplumsal hiçbir şey içermez; sözün tüm gerçekleşmeleri bireysel ve anlaktır”. Saussure tarafından yapılan bu ayırım, modern şiir açısından yol gösterici değerde görülmüştür. Örneğin Yavuz (2005: 131) “*Şiir İçin Küçük Tractatus*” adlı yazısında, “1. Şiir Dil değildir, Söz’dür... 1.1. Şiirin tarihi Dil’den Söz’e doğrudur (...) 2. Şiir Dil iken kapalı, Söz iken ‘açık yapıt’tır...” diye yazar. Aslında, farklı kültür ve anlayışlara sahip şair ve düşünürlerin tanımlarına bakıldığında, “*şiirsel söz*”ün özel bir konuma sahip olduğu konusunda genel bir görüş birliğinden söz edilebilir. Ne var ki, alışılmış kalıplardan ve gündelik dilden sıyrılamayan yaklaşımın “anlaşılma” konusundaki ısrarı ve bu yönde ortaya konulan ürünler, -şiire ilişkin kuramlar esas olarak tersini söylese de- ortak bir kuramsal çerçeve oluşmasını engellemiştir.

Şiirde, modernlikle birlikte yaşanan gelişmeler *lirik şiir* doğrultusunda yol alır. Hem diğer sanat dallarıyla hem de edebiyat içinde belirginleşen ayırım, şiiri, kendi içine veya bir anlamda doğasına dönmeye yöneltmiştir. O, sanatsal süreç ve edimin, “ereği kendi içinde” (*auto telos*) olma özelliğini taşıyan sanat dalıdır artık. Şiiri, gündelik dilden; bilimin, felsefenin dilinden olduğu gibi roman ve diğer düzyazı türlerinden de ayrı bir yerde konumlandırılan yöneliş bir gereklilikten doğuyordu. Bu bakımdan modernlik, şiirin özerklik ilanı için gerekli koşulların olduğu bir dönemin ve ortamın adı sayılır. Öyle ki, De Man (2008: 198)’ın vurguladığı gibi: “Lirik şiire öncü rol vermeden edebiyatta modernlikten bahsetmek olanaksızdır, modernlik üzerine en manidar teorik yazıların bazılarını, şiir konusunu ele alan denemelerde görüyoruz. Ne var ki, modernlik perspektifi içinde ele alındıklarında şiir ile düzyazı arasında doğan gerilim hiç de anlamsız değildir”.

Şiirsel söylemin “ *lirik*” çerçevesinde sınırlandırılması, şiir deyince epik, dramatik ve didaktik öğelerin bir yana itilerek *lirik* olanı işaret etmesi de farklı tepkilerle karşılanmıştır. Ne var ki, liriğe karşı olumsuz tavır takınanların görmek istemedikleri olgu, söylemlerin ayrışarak, öğretici (didaktik) öğelerin

artık kavramsal alana, bazı düzyazısal ve epik ögelerin romana kaymış olduğu idi. Lirik şiire yapılan vurgu, bireycilikle ve sanatın toplumdaki uzaklaştırıldığı suçlamasıyla karşılaşır. Baudelaire'in bu bağlamdaki sıkıntısına değinerek, toplumun birey karşısındaki gücü arttıkça "lirigin durumunun daha kırılğan daha sallantılı hale" geldiğini vurgulayan Adorno (2004: 124) şunları da yazar: "Şiirsel dille iletişimsel dil arasındaki çelişki şiddetlendikçe, lirik şiirde kişinin sadece kaybetmek için oynadığı bir oyuna dönüşmüştür" ama "...şiirin anlaşılmaz hale gelmesi değildir burada söz konusu olan".

Lirik yapının niteliğine ilişkin, benzer saptamalar, farklı sanat ve dünya görüşlerine sahip düşünürlerce de yapılmıştır. Örneğin, lirikte sanatsal gösterimin "özne"si ile "nesne"sinin birbirine çok yakın ve çoğunlukla birbirine kaynaştığını belirten Pospelov (2005: 306), sözlerini şöyle sürdürür: "Her ikisi de yazarın iç dünyasıdır. Lirik yaratışta yaşamın bilgisi, öncelikle 'kendinin bilgisi' olarak ortaya gelir. Okuyucu, şairle öylesine dolaysız ve ruhsal bir ilintiye girer ki, epik ve dramatik eserlerin algılanışında bu olanaksızdır". Birey-öznenin söylemiyle şekillenmesi, toplumsal ve ideolojik ögelerin yanı sıra doğaya ilişkin ögelerin de lirik söylemde kazandığı dolayım, şiirde; anlatsal/öyküleyici (*narrative*), öğretici/öğretisel (*didaktik/doktrinel*) ögeler ve çeşitli düzeylerde epik, dramatik söylemlerin bir yana itilmesinin yolunu açmıştır. Bu saptama, -didaktik yöntem dışında belirtilen ögelerin şiirden büsbütün dışlandığı anlamına gelmez; ama bunların şiirsel söylemin kurucu ögeleri sayılmadığı da açıktır.

3.2. Gerçeklik Açısından Şiirsel Söylem

Şiirin mitosla bağı, dünyayı anlamlandırma çabasında ilk adımlardan biri olduğunu gösterir. Bu yönüyle şiir, Vico'dan Rousseau'ya bazı düşünürler tarafından insanlığın "ilk dili" sayılmıştır. "Şiirsel hikmet"in dünyanın "ilk hikmeti" olduğunu söyleyen Vico (2007: 26; 103), çocukların nesnelere canlılaştırma eğilimine değinir ve "Bu filolojik-felsefi aksiyom bize, dünyanın çocukluğunda insanların doğal olarak yüce şairler olduklarını kanıtlar" diye

yazar. İnsanın ilk ifadelerinin “söz sanatlarıyla yüklü ifadeler” ve “ilk önce doğan dilin mecazlı dil” olduğunu belirten Rousseau (2011: 11), şunu da söyler: “İlk başta yalnızca şiir biçiminde konuşuluyordu. İnsanlar akıl yürütmeyi uzun zaman geçtikten sonra düşünebilmişlerdir.” Yine “Hamann için şiir dili ‘insan soyunun ana dili’dir. Herder de insanlığın ilk dilinin şiir dili olması gerektiğini düşünür” (Özlem, 2004: 133). İnanışlara, toplumsal düzene, gündelik pratiklere ilişkin anlatıların, tarihsel anlatıların, bilim ve felsefenin ilkel örneklerinin şiirsel söylem içinden dile getirilmiş olması da bunun göstergesidir.

İnsanın düşünce yapısında “aklın” egemenliğinin günümüzde ulaştığı boyutlar, neredeyse toplumsal bilinç dışına etki edecek bir düzeye vardığını göstermektedir. İnsanlık tarihinde önemli bir adım olan “*Aydınlanma*” ve bilimsel teknolojik gelişmeler, çok çelişkili biçimde yeni mitoslarla donatılmıştır. Aklın her konuda öncelenmesi, onu, Adorno (2002: 126–127)’nin uyarladığı bir deyişle, “aklı akla feda etmek” gibi bir noktaya indirgemıştır. Yine Adorno’nun, aynı metindeki saptamalarıyla söylenirse: “Bir nesneyi kendi yokluğunda bile tasarlama’ yeteneğinden büsbütün arınmış olanların amansızca saf aklı” ile “dünyanın savunmasız yıkıntılara indirgenmiş son kalıntılarını da kendi boyunduruğu altına almak üzere olan bilimin faaliyetleri”nin ortaya çıkardığı sonuçlar, sanat ve insan açısından çok ciddi sorunlar doğurmaktadır.

Bunlar, akademik alanlardan toplumsal hayatın çeşitli kesimlerine uzanan bir alanda kolaylıkla gözlenebilen sorunlardır. Oysa hem tarih içindeki yerine hem de günümüzdeki konumuna bakıldığında ‘insan olma uğraşının’ düşünsel bağlamda iki temel ögeyi gereksindiği ortadadır. “Öncelikle, kültürü ne olursa olsun, insan varlığının, dilinden iki anlatım çıkardığını kabul etmek gerekmektedir: akılcı, deneysel, pratik ve teknik bir anlatım; simgesel, mitsel ve sihirli bir diğer anlatım” (Morin, 1999: 48–49). İnsanlık, bilimsel gelişme yolunda ilerlerken bir yandan da doğası gereği, kendisine ve çevresine ilişkin *hakikatin* büyüsel yanına ihtiyaç duyar.

İkisi de insan için vazgeçilemez olan bu anlatım biçimlerinin, farklı yapılara sahip olduklarının vurgulanması, bir söylemin ötekini egemenliği altında, kendi doğasından uzaklaşmaması bakımından önemlidir. Bilimsel söylemin, nesnellikten ve olgulardan hareketle biçimlenmesi, nasıl bu söylemin kendi doğasına uygunsa, sanatın ve şiirsel söylemin de kendine özgü araçlarla temellenmesi aynı şekilde doğal ve gereklidir. Başka bir deyişle: “Gerçeğin tanımı edebiyat eserlerinin içeriğinde uygulanan gerçeği hükümsüz kılmaz...” (Lamarque, Olsen, 1994: 9). Çünkü Baudelaire’in söylediği gibi: “Şiir bilim ya da ahlakla bir tutamaz kendini, yoksa ölür veya gücünü yitirir; nesnesi Gerçek değildir, yalnızca kendisine dayanır” (Joubert, 1993: 11). İki ayrı bilgi tekniğinin “ayırıcı özgüllüğü ve birbirlerinin yerine geçemezlikleri”ne vurgu yapan Della Volpe (1971: 709) de “kendi nedenini kendinde taşıma ya da anlambilimsel özerklik özelliği” olan şiirsel bilgi tekniğine özgü söyleyişin “doğrulanması”nı bir “öz-doğrulanma” sayar. Bilimsel bilgi tekniğine özgü söyleyişin ise “doğrulanma” konusunda “bir anlambilimsel örgensizlik ya da bağımlılık” gerektirdiğini belirten Della Volpe, bu “doğrulanma” biçiminin “dış-doğrulanma” olduğunu ekler.

Bu bağlamda bir noktaya daha özellikle değinmek gerekir: Bilim, sanat ve felsefenin kendilerine özgü söylem alanlarının olması, bu alanların her durumda bir karşıtlık içinde konumlandırılması anlamına gelmemelidir. “Karşıtlık” çerçevesinde biçimlenen yaklaşımın zararlarını görmek için eğitim tarihine genel bir bakış bile yeterlidir. Aynı şekilde, bu alanların insanlığa bir bütün olarak kazandırdıklarını görmek de zor değildir. Ne var ki, söylemler arasındaki farklılık tarihte daha çok “karşıtlık” çerçevesinde konumlanmıştır. Şairin ısrarı ve çabası, sanatın ayrı bir yerde konumlandığı, bilimin ve aklın söyleminden farklı olduğu yönündedir.

Sanatın gerçeklikle ilişkisi, tarih boyunca sorun olagelmıştır. İster duyusal olanın “ötesine” dayanan idealist yaklaşımdan ister duyusal olana dayanan materyalist yaklaşımlardan kaynaklansın, “yansıtma kuramı”, gerçekliğe ilişkin “kaba” önermeler üzerinde temellenir. Sanatın, gerçekliği birebir yansıtması ne ölçüde olanaklıdır? Stendhal’in *Kızıl İle Kara* romanında

geçen ünlü “roman yol boyunca gezdirilen aynadır” sözü, yine bazı psikolojik yönleri olan bu romanın kendi içindeki verilerle bile geçersiz kılınabilir.

Her şeyi büsbütün görmeye dayalı (*empiric*) bir bakışla açıklamaya çalışan, gerçekliği, orada görünenle sınırlandıran kavrayış; insanın tarih içindeki edimlerini, yapıp etmelerini göz ardı eden ve bütünsel kavrayıştan yoksun bir yaklaşımın ürünüdür. Bu tarz bir düşünüşün sanat alanındaki yansımaları “kaba gerçekçilik” olarak tanımlanabilir. Nitekim “*natüralizm*” olarak adlandırılan yaklaşımın, doğayı bütünsel olarak kavrayamadığı da bir olgudur. “Gerçeği, elle tutulan, gözle görülenle sınırlandırdığımız zaman, insanı imgelem ve sezgi gücünden, geleceğin sezgi ile kavranmasından da yoksun ederiz. Çünkü şiir ve gerçek arasındaki ilişki, kaba gerçekçiliğe izin vermeyecek kadar üst düzeyde ve değişken bir ilişkidir” (İnce, 1985: 65). Doğalcılar tarafından bütün türlerin tek bir türe indirildiğini belirten Todorov (2001: 53), şunları ekler: “bir türün kuralları gerçeğe uygun olmaya karşıtısa, bu tür ortadan kaldırılır: Doğalcılık doktrininde şiire yer yoktur”.

Bilim ve felsefe şiirin söylem alanından çekildikçe, bu sanatın gerçeklikle mesafesi açılmış ve daha dolayımli bir nitelik kazanmıştır. Şiirin ait olduğu döneme ilişkin tarihsel, sosyolojik, antropolojik bulgular bağlamında bir tür belge olarak değerlendirilmesi, modern şiir açısından karmaşık bir durumdur. Örneğin çağımızdaki şiirle, Gılgamesh'i anlatan şiir arasında bu bağlamda ciddi farklılıklar vardır. Çağımızda, örneğin Nâzım Hikmet'in *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı*'nın tarihsel gerçeklikle ne ölçüde örtüştüğüne ilişkin ciddi soru işaretleri bulunmaktadır. Ancak bu durumun, Nâzım Hikmet'in en önemli yapıtları arasında yer alan, estetik özellikleri ve şiirsel topludurumu (*konjonktür*) ile çok güçlü bir yapıt olan “*Bedreddin Destanı*”nın yazınsal değerini düşürmesi söz konusu değildir. Şiir belirli bir tarihsel gerçekliği aktarmak, betimlemek, tartışmakla yükümlü değildir. Bu elbette, bireysel yaşantılar için de geçerlidir. Şiir doğaötesinden gelen bir “vahiy” olmadığı gibi, bireysel veya toplumsal olay ve olguların yansıtıldığı bir tutanak da değildir.

Şairin, bulunduğu kültürel ortamdan ve nesnel, tarihsel koşullardan izler, etkiler taşıması doğal bir durumdur. Ne var ki, ortaya koyduğu yapıyla, kendisi, dönemi, toplumsal koşulları ile ilgili birebir sonuçlar çıkarmak son derece yanlış bir yaklaşımın ürünüdür. Eliot'ın “*nesnel bağlantılaşım*” (*objective correlative*) kavramına değinirken Easthope (1983: 136–137) tarafından vurgulandığı gibi, şiir, “yaşantının sözcükler aracılığıyla iletilmesine” değil, “sözcükler yoluyla yaşantı yaratmaya” çalışır.

Şiirin gerçeklikle ilişkisinde, yer yer birtakım söz sanatlarıyla dile getirilen bir konu da “*şairin yalancılığı*”dır. Yalan konusuna ilişkin ayrıntılı yorumların, mitoslara, onların işlevlerine doğru derinleştirilebilecek boyutları vardır. Forrester (1999: 61), yalanın “aldatma niyeti” ile ilgili boyutuna değinir ve şu soruyu sorar: “‘Şimdi söylemekte olduğum şey yanlıştır’ diyen birinin aldatma kastı olabilir mi?” Şairin yalancılığı ile ilgili önemli bir yanıt da bu soruda saklıdır. Çünkü burada sanat bilinciyle yapılan ve amacı aldatmak olmayan bir “yalan” söz konusudur. Sir Philip Sidney (1991: 52–53) de ünlü “*savunma*”sında (*An Apology for Poetry / A Defence of Poetry*), konuya, benzer bir yaklaşımla eğilmiş bilim insanlarının, sanatçıların, “güneş altındaki tüm yazarların”, yalanla ilişkili olduğunu “yalandan kaçamadığını” vurgulamıştır. Sidney’e göre, şair, “herhangi bir şeyi onaylamak zorunda olmadığı” gibi, “okurun imgelemine de sınırlar çizip, yazdıklarına inandırmaya çalışmaz”.

“*Aydınlanma*” sonrası bireyinin sanat yapıtlarına gösterdiği “kabul” ilginç görünebilir. Okurun veya herhangi bir sanat izleyicisinin, yapıt karşısındaki tavrı, oradaki atmosferin bir parçası olma, merak duygusunun yarattığı gerilimden doğan heyecanı yaşama; kısaca kendini hayal beldelerinde konumlandırma isteği ve “büyülenme eğiliminden” de kaynaklıdır. Caudwell (1988: 47), bu durumu, “mantık dışı kabul” olarak değerlendirir. Michael Saler’ın “ironik hayal gücü” kavramına değinen Felski (2010: 95–96)’nin aktardığına göre, bu kavram “büyülü dünyalardan alınan, ama bu tür dünyaların hayali olduğunu da kabul eden bir hazza tekabül eder (...) Modern büyüler içinde dalıp gittiğimiz ama batmadığımız, büyülendiğimiz ama kandırılmadığımız büyüler”.

Caudwell'in "mantık dışı kabul", Saler'ın "ironik hayal gücü" dediği durumu, Calvino (2008: 359–360), "edebiyat metnine özgü, okumanın içindeki inanırlılık" olarak adlandırır. Calvino, bunun "adeta parantez içindeki bir inanırlılık olup", okur cephesinde Coleridge'in "*suspension of disbelief*" ("inançsızlığın askıya alınması") olarak tanımladığı tutuma karşılık geldiğini belirtir ve ekler: "İnançsızlığın askıya alınması', her tür yazınsal yaratının başarı koşuludur –yapıt açıkça fantastik ve inanılmaz anlatılar sınıfına giriyor olsa da". Bloom (2008: 17) da şiirle ilgili çalışmasında şöyle der: "Metaforik bir esere karşı takınılacak her türlü duruş metaforik olacaktır".

Şiir ve gerçeklik konusunda dile getirilen görüşler, doğal olarak şiir ve psikoloji ilişkileri için de geçerlidir. Bir duyarlılığın ürünü olan şiirin, şairin kendisinden izler taşıması söz konusu değildir. Ama aynı şekilde, şairin yaşamını, kişiliğini vb. öğeleri birebir yansıtan bir ürün değildir şiir. Bu bakımdan, yapıta nasıl yaklaşıldığı önem taşır. Psikolojik ve psikanalitik okumalar da diğer okumalar gibi, yapıtın anlam evrenine ilişkin farklı ufuklar sunabilir. Ne var ki, yapıttaki "psikolojik bulguları" başat ölçü sayan yaklaşım, onu neredeyse bir "travma"ya indirgeyerek, şairin psikolojisini yansıtan bir "veri deposuna" dönüştürür ki, buna ilişkin birçok örnek bulunmaktadır. Bu tür yaklaşıma değinen Jung(1981: 54–55), "tek başına ele alınan herhangi bir psişik süreci 'zorunlu' olarak görmekten kaçınmak" gerektiğini vurgular. Jung'a göre: "...psikologdan, bir sanat eserinin ve sanat yaratışı sürecinin içindeki nedensel ilintileri ortaya çıkarması beklenirse, o zaman psikolog, sanatın incelenmesine hiç bir yer bırakmamış ve bu incelemeyi kendi biliminin özel bir kolu haline getirmiş olur".

Bu alt bölümde kısaca "şiir ve hakikat" konusuna da değinmek yararlı olacaktır. Hakikat (*veritas, verity/truth*), farklı felsefe anlayışları arasında bir tartışma konusu olduğu gibi, şiir veya genel olarak sanat ve felsefe ilişkilerinde de sorunsallaştırılmıştır. Bu konuda bilinen ilk tartışmalar Platon'a dayanmaktadır. Yunan filozofun şiire karşı tavrı, temelde hakikat sorunundan kaynaklanır. Platon *Devlet*, *İon*, *Gorgias* (1988: 282–287; 2010: 33–57; 2011: 91–94) ve diğer diyaloglarında, sanatı, "benzetmecilik" yaparak, taklit ve

“fantezi” üreterek “hakikati gösteriyormuş” görüldüğü için ideal devletinden (*site*) dışlar. Ona göre, taklit, *idea*’nın gerçek bilgisinin (*episteme*) yerine, bir “yanılsama” ürünü veya “kanı” (*doxa*) olan sahtesini koyar.

“*Büyü etkisi*”nden dolayı şiirsel söylemin yadsınması veya bu söyleme ilişkin itirazlar, akli, insan varoluşunun başat ögesi sayan rasyonalist düşüncede değil yalnızca; şiire ilişkin bazı dinsel yaklaşımlarda da söz konusudur. Aquino’lu Aziz Thomas, şiirsel ifade söz konusu olunca “daha aşağı öğreti”den (*infima doctrina*) ve “hakikat yoksunluğu”ndan (*defectus veritatis*) söz eder (Eco, 2009: 169). İslam kaynaklarındaki şiir tartışmaları da *Kur’an*’daki “Şairlere gelince: Onlara sapmışlar uyar...(Şuarâ)” ayetleri ile “şiirin *bazısında hikmet*”, “bazısında sihir vardır” diyen “nebevî hadisleri” arasında geçer (Kılıç, 2011: 23–24). Şiir konusundaki dinsel yaklaşımın, gerek Hıristiyanlıkta gerekse İslam’da yalnızca “dışlayan” görüşlerden oluşmadığı bu noktada yinelenmelidir.

Dilin açılması ve varlığın konumu açısından şiire ayrıcalıklı bir yerden bakan Heidegger (2007: 7-71), hakikat tartışmasında vurguyu sanat yapıtı üzerinden yapar: “Hakikat eserde işbaşındadır...”. Sanat yapıtı bir dünya kurar, sanatın gücü, sunulan bu dünyada saklıdır. Başka bir deyişle, hakikat, *kendini yapıtı koyar; yapıtta gerçekleşir*. Sanat yapıtının kurduğu dünyada, hakikat “*kendini açar*”.

Şiir, felsefe ve hakikat konusunu çeşitli yönleriyle tartışmaya açan Badiou (2006: 69)’nun şu vurgusunun aktarılması yerinde olacaktır: “Çünkü şiir kendini dilin içinde buyruk olarak ortaya koyar ve bunu yaparken de, hakikatler *üretir*. Felsefe hiçbir hakikat üretmez. Felsefe bu hakikatleri varsayar ve anlamdan ne ölçüde ayırdıklarına/koştuklarına bağlı olarak, bu hakikatleri çıkarma yoluyla paylaşır”.

Hakikat açısından veya şiirsel bilginin niteliği açısından felsefi alanda birbirinden temelli farklarla ayrılan görüşler, şiirin ve genel olarak sanatın özerkliği konusunda da ayrılmaktadır. Buna karşın, şiirsel bilginin niteliği konusunda yapılan felsefi tartışmalar, şiiri ve sanatı felsefeden farklı bir yerde

konumlandırmaktadır. Diğer bir deyişle şiirsel bilginin ayrı bir doğasının olduğu, çeşitli anlayışlarda farklı da olsa bir kabul görmüştür.

3.3. Şiir Sanatını Anlamak

3.3.1. Şiir ve Tanım

Tarih boyunca şiirle ilgili pek çok tanımlama yapılmış olmasına karşın şiirin ne olduğu konusunda, bütün ayrıntılar üzerinde herkesçe uzlaşmış net bir tanım yoktur. Yine de bu durum, ana çizgileriyle bir tanımlamaya ulaşılmadığı anlamına gelmez. Şiirle ilgili tanımların çeşitliliğinde, tarihsel ve toplumsal gelişmelerin de büyük payı vardır. Başka bir deyişle, şiir, her çağın özgül koşullarından etkilenmiştir; dolayısıyla “şiire ilişkin farklı görüşler yalnızca bir çağdan ya da bir ülkeden ötekine değil aynı zamanda bir metinden diğerine hep vardır ve var olacaktır” (Todorov, 2011: 78). Bu nedenledir ki, farklı türlerden söz edilmekte; şiir bu türlerin özelliklerine göre ele alınmaktadır. Ama bu sanatın, ilk çağlardan günümüze taşıdığı bazı kalıtsal ögeler göz önüne alındığında; şiire özgü bir dilin en azından ana çizgileriyle saptanmış olduğu kolaylıkla görülebilecek bir olgudur.

Şiiri tanımlama ya da belli başlı özellikleriyle ortaya koyma çabası, bir anlamda, şiirsel söylemin diğer söylemlerden farkını da ortaya koyar. Bu çaba, konuyla ilgili kargaşalık veya belirsizliğin giderilmesi yolunda önemli bir adımdır. Çünkü eğitim ortamlarından çeşitli iletişim ortamlarına varan bir alanda, şiir konusunda tam bir kavram kargaşasının var olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki, ‘şiirin tanımlanamayacağı’ biçimindeki ‘kanı’, bu sanatın niteliği konusunda bazı çevrelerde tam bir bulanıklık yaratmıştır. Tanımlama güçlüğü, çok çelişkili olarak bir tür “tanımlama kolaycılığı”nın da yolunu açmıştır. Özellikle eğitim ve iletişim ortamlarında görülmekte olan budur. Bu çalışmada ele alınan sorunlar çerçevesinde bu konu üzerinde de durulacaktır.

Bir konuda tanım oluşturmanın sınırlılık ve güçlüklerini dile getirmek başka, tanımlamanın olanaksızlığını ileri sürmek başka bir şeydir. Bu çalışmanın temel tezlerinden biri, şiir konusunda ana çizgileriyle belirli bir tanım çerçevesinin zaten var olduğudur. Bu bakımdan, şiirin tanımı bağlamında bir kuramsal açılım, aynı zamanda nitelik sorunsalı konusunda da aydınlatıcı olacaktır. Bu kuramsal çerçeve için ilk başvuru kaynağı da şiir tarihi olmalıdır. Şiiri tümüyle doğaötesi bir “esin”e dayandıran Platon (2010: 42)’dan “şiirin fikirlerle değil, sözcüklerle yapıldığını” söyleyen Mallarmé’ye (Valery, 1995b: 120); şiirin yorumla ilişkisine dikkat çeken ilk adlardan biri olan Yûsuf-i Hemedânî’den (Pûrcevâdî, 1998: 145), şiiri genel anlamda “imgelemin ifadesi” olarak tanımlayan ve onun insanlıkla birlikte doğmuş olduğunu söyleyen Shelley (1931: 67)’e, yüzlerce tanım söz konusudur.

Doğudan Batıya dünyanın çeşitli halklarından ve kültürlerinden, farklı dünya görüşlerine sahip, şair ve düşünürlerin tanımlarına bakıldığında, şiire karşı olumsuz tavır takınanlar da (örneğin Platon) bu sanatın özü konusunda şiiri savunanlarla benzer şeyler söylemektedir. “Gerçekçilik” odaklı bir tanıma sahip olanlar da (örneğin Eluard, 1994: 30-31) şiirin “loş gerçekler”inden söz eder. Kısaca, tanımlara bakıldığında ana çizgileriyle ortak yönlerin varlığı görülebiliyor. Bu ortak yönler içinde, şiir dilinin gündelik dilden, bilimsel ve kavramsal dilden farklılığı; imgeleme dayandığı, büyüsel özelliklere sahip olduğu, kendine özgü ritminin bulunduğu, gizemli yanlarının olduğu, dilin olanaklarının araştırılmasına ve sürekli biçimde yeni arayışlara yöneldiği gibi özellikler göze çarpmaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra, tanımlardaki en belirgin ortaklıklardan biri, ister dolaylı biçimde ister doğrudan dile getirilsin; tüm bu öğelerin birbirine temelden bağlı bir bütünlük oluşturduğu düşüncesidir. Bu saptamalarla birlikte, tanımlardaki ortak yönler ve vurgular, yine sıklıkla vurgulanmış birkaç “başlık” çerçevesinde şöyle toparlanabilir:

- “*Esin*”: Coşku, taşkınlık, gizem, büyü... Bazı tanımlarda “tanrısal esin”, “esin perileri” vb. doğaötesi esinlerin varlığını öne süren görüşler ve “eski”ye özgü nitelermeler (Platon, 2010: 42) olmakla birlikte, bazı tanımlarda da şiirsel

sözün gücünden ve şiirin çevresinde oluşan büyü etkisinden (Schiller, 2001: 24; Thomson, 1987...) kaynaklı bir “esin” vurgusu vardır.

- “*Şiirsel hakikat*”: Bilimsel yolla değil imgelem yoluyla kavranabilen hakikat; “ideali içinde, oluşunda” bir ürün; felsefi izler, gizem ve büyü taşıyan örtük ifade; açıklarken gizemli kılma ya da gizemli kılarak açıklama; hakikatin “dolambaçlı” dile gelişi... (Macleish, 1980: 328; Cibran, 2004: 9; Richards, 1971: 615; Bayrav, 1999: 40; Todorov, 2011; Badiou, 2010: 28...)

- “*İmgelemin dili*”: İnsan var oluşunun dili; düşüncenin değil hayalin ürünü; kalbin dili; gerçeği aktarmanın değil kendi gerçeğini kurmanın dili; “gerçekle karşıtlık” ve büyü etkisi; “düzyazı yazarı insanoğlunun *resmi*’ni çizer, şiirse onun *mythos*’unu yaratır”; uzam genişliği ve sınırsız imgelem; empirik söylemden ve “kurumlaşmış düşünce tarzlarından özgürleşmiş” dil... (Shelley, 1931: 67, Troçki, 1989: 122, Eluard, 1994: 30-31; Aragon, 1996: 33; Reverdy, 1982: 19; Thomson, 1987: 11; Halman, 1969: 15...)

- “*Çokanlamlılık*”: Yorum (ve anlam) çoğulluğu, okurla iletişime açık oluşu veya anlam oluşumunun okuma düzeyinde de sürmesi; bilimsel anlamın kesinliğinden uzak oluşu; imgesel düşünmenin kazandırdığı dolayım... (Hemedânî -aktaran: Pûrcevâdî, 1998: 145-; Baudelaire, 1987: 39; Bachelard, 2006; Berk, 1997: 52...)

- “*Söz sanatı*”: Örtük anlam; dolaylı söyleyiş; sözcüklerin şiirsel gücü; “cümle” (dize) kurma ustalığı; dilin içinde ama “dilin imkânlarını aşan” özelliklere sahip bir sanat; dile egemenlik üzerinden dilin tahribi; sıkılaştırma ve yoğunluk (*verdichtung*); dilin alışılmadık / sıra dışı kullanımı; “dilden söze doğru” olan ve “gösterileni kavram değil imge olan” bir ürün... (İbn Arabî -aktaran: Kılıç, 2011: 57-; Devletşah, 2011: 29-30; Alain, 1998: 17; Tanpınar, 2005: 40; Neruda, 1994: 158; Rifat, 1992: 156; Yetkin, 2007: 11; Berger, 1998: 68; Aksan, 1995: 8; Oktay, 2004: 9-10; Andrews, 2003; Yavuz, 2005: 131; Özünü, 2001: 73-74; Eagleton, 2011: 35...)

•“*Biçim ve yapı*”: Güzellik; ritim, ses ve ölçü; dize ustalığı; dildeki müziğin keşfi; “derûnî ahenk”; “dil kendi sesi”; dize kurma ve sözcük seçimi; ritmi olan sözel bir düzen; “ses anlam, imge ve çağrışım bağlarından oluşan karmaşık örgü”, hem metin hem de eylem olan bir sanat... (Huizinga, 2006: 171; Haşim, 1985: 203; Yahya Kemal (Beyatlı), 2010: 48; Valery, 1995a: 114–115; Maulnier, 1962: 161-162; Eyüboğlu, 1997: 11; Paz, 1995: 59-60; Aytür, 1993: 45; Özdemir, 1995: 163; Culler, 2007: 109-110...)

•“*Estetik işlev*”: Şiirsel yapıta egemen işlev, sözcüğün anlam özelliklerinin yanı sıra “şiirsel etki” gücüyle ele alınışı, “şiirin, insan bilincinin mükemmel biçimde incelikli ürünü” oluşu... (Boileau, 1993: 69; Schiller, 2001: 24; Novalis, 2003: 65; Benn, 1995: 228; Bachelard, 1996: 15; Yetkin, 2007: 7; Jakobson, 1990: 79; Broch, 1995: 164...)

Seçilen vurgu ve saptamalar, kaynak olarak gösterilen tanımları birebir yansıtmıyor olabilirler. Ama farklı sanat ve dünya görüşlerine sahip olmakla birlikte, çeşitli şair ve düşünürlerce dile getirilmiş düşüncelerdeki ortak noktaların belirlenmesi, şiire ilişkin belli bir tanımlama çerçevesinin ve genel kabul görmüş ortak özelliklerin zaten var olduğunu ortaya koymak bakımından önemlidir. Ayrıca belli bir başlıkta yer verilen şair ya da düşünürün görüşlerinin o başlıkla sınırlı olmadığını belirtmek gerekir. Gönderme yapılan kaynakların birçoğu, vurgu yoğunluğuna göre birden fazla başlık altında yer verilebilecek görüşlere sahiptir. Diğer yandan edebiyat tarihine bakıldığında, kimi şairlerin sanat anlayışları ile yapıtları arasında birbiriyle çelişen bazı yönler de bulmak mümkündür. “Gerçekçi” bir tanıma sahip bir şairde, bu tanımla zıt sayılabilecek şiirler bulunduğu gibi, şiirin sanat yönüne vurgu yapan poetik eğilime uygun görüşler öne sürdüğü halde şiirlerinde bu niteliklerin pek görülmediği şairler de vardır. Bunlar, örnekler üzerinde somutlaşabilecek noktalardır ki, bu, ayrı çalışmaların konusudur.

Burada, birbirleriyle bütünsel bağıntıları vurgulanarak sayılan, ritim, sözcük dağarı, sözdizim gibi şiirsel değerlerin şiirin kuruluşundaki işlevleri yeterince açıktır. Bütünlüğe ve şiirsel değerlere ilişkin vurgular, şiir sanatının, popüler kültürdeki örneklerde olduğu gibi anlık hevesler ve duygusal

kışkırtılmalardan; eğitim ortamlarındaki örneklerde olduğu gibi, belli bir içeriği dizeler biçiminde aktaran mantıktan, bütünüyle farklı “işlevsel bir yapı” olduğunu göstermeleri bakımından da önemlidir. Yine bu değerlerin bir bütünlük içinde şiirin oluşumuna katıldığı şiirsel süreç ve edimlerin varlığı; şiiri, neredeyse “vahiy” türü bir esinlenmeye indirgeyen bazı metafizik yaklaşımların yanlışlığını da ortaya koymaktadır.

Yalnızca söz sanatları bile gerek edebiyat ortamlarında gerek akademik alanda çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Burada verilen teknik özelliklerin açılımı da geniş yer tutacak çaptadır. Bu anlamda, önceki başlıklar altında yeri geldikçe şiirin belli başlı teknik özelliklerine değinilmesi, sözü edilen bu genişliğin göz ardı edildiği anlamına gelmemelidir. Şiir tarihinden alınmış görüşler, burada ana çizgileriyle şöyle toparlanabilir: Şiir, kendine özgü müziği, sesi ve ritmiyle, özge bir dil; imgesel düşünmeye dayanan bir söylem; çağrışımsal, simgesel, gizemli ve büyüsel özelliklere sahip bir söz sanatı; gündelik dilden, bilimsel ve kavramsal dilden bütünüyle farklı bir konumda temellenen bir sanat dalıdır.

3.3.2. ‘Açık Yapıt’ Olarak Şiir ve Şiirsel Anlam

Sanat yapıtının niteliğine ilişkin değerlendirmelere son derece önemli bir katkı sunan ve bu alanda değerli ufuklar açan “açık yapıt” kavramı, poetik bütünlüğüyle Umberto Eco tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Anlam yapısını oluşturan imge, eğretileme, simge ve mitolojik ögeler açısından bakıldığında şiir, doğası gereği “açık yapıt”tır. Bu özelliklerinden dolayı, sanat tarihinde bazı şair ve düşünürlerce değişik biçimlerde dile getirilmiş olmakla birlikte, şiirin bir “açık yapıt” olduğuna ilişkin birçok değerlendirme bulunmaktadır. “Bu şiirleri bir ayna bil. Bilesin ki aynanın kendi yüzü yoktur. Fakat ona kim bakarsa kendi yüzünü görebilir” diyen Yûsuf-î Hemedânî (aktaran: Pûrcevâdî, 1998: 145)’den “...okuma’nın yönlendirilmeye karşı koyan bir eylem, ‘anarşik bir eylem’ olduğunu, yorumun, özellikle tek doğruyu amaçlayan yorumun böyle bir eylemi önleyeceğini” belirten Enzensberger (aktaran: Sayın, 1999: 55)’e kadar birçok şair ve düşünür bu

konu üzerinde durmuştur. Yine ‘*açık yapıt poetikası*’nın çok öncesinde T. S. Eliot (1990: 130) tarafından yapılan şu saptama da örnek olarak verilebilir: “Bir şiir farklı kişilere farklı anlamlar ifade ettiği gibi, bu anlamlar şairin kastettiğinden çok farklı da olabilirler [...] Şiirde yazarın düşündüğünden daha çok şey ifade edilmiş olabilir”. Eliot, saptamalarına şunu da ekler: “Bir şiirin birden fazla yoruma açık olması, onun dilin imkânlarını aşan bir anlama sahip olmasından ileri gelebilir”. Bu bağlamda “*Alımlama Estetiği*”nin de benzer bir yaklaşıma dayandığı bilinmektedir. Bu yaklaşıma göre, metinle sürekli bir iletişim içinde olan okurun kendi çabasıyla yapıtın anlamını bütünlemesi ve keşfetmesi, ona, estetik bir zevk sağlar. “Gerek yorumlamada gerekse değerlendirmede tam bir öznelciliğe mi inanıyor Alımlama Estetiği? Hayır. Gerçi eserin tek doğru yorumu olduğunu kabul etmiyor, ama buna karşılık yorumlamanın keyfi olabileceği görüşüne de yanaşmıyor” diyen Moran (1990: 207- 209), şunları ekler: “Okur her ne kadar boş alanları kendi doldurup metnin anlamını bütünleştirecekse de, bunu yaparken başıboş bırakılmış değildir. Yazarın verdiği ipuçlarından yararlanarak metindeki göstergelerin doğrultusunda, bütüne uyacak biçimde doldurur boş alanları.” Şiirde anlam sorunuyla felsefe alanından da ilgilenenler olduğu bilinen bir durumdur. Örneğin Heidegger (2006: 226) de Georg Trakl’ın şiirine değinirken şunları belirtir: “Şiir, iki anlamlı iki anlamlılığın dilini konuşmaktadır. Ancak şiirsel deyişin bu çok anlamlılığın, belirsiz anlam çoklukları içinde kaybolup giden türden değildir”.

Açık yapıt poetikası, önermelerini, ana çizgileriyle sanat yapıtının alımlanması ve sanatsal iletişim gibi temel noktalarda sistemli biçimde ortaya koyması bakımından da işlevseldir. Eco (2001: 27), “*açık yapıt*” yaklaşımını “Her bir yorum yapıtı *açıklar*, ama onu *tüketmez*; her bir yorum yapıtı hakiki kılar, ama yapıtın mümkün olan tüm öbür yorumlarının bir tamamlayıcısıdır yalnızca” biçiminde ifade eder. Eco (2001: 27)’ya göre “Kısacası, diyebiliriz ki, her bir yorum izleyiciye yapıtın tamam ve tatmin edici bir uyarlamasını sunar, ama aynı zamanda da, izleyici açısından bakınca, yapıtı tamamlanmamış kılar, çünkü yapıtın ortaya koyabileceği tüm sanatsal çözümlenmeleri eşzamanlı olarak veremez”. Eco, bu yaklaşımını, şiirden sanatın başka alanlarına değin çeşitli örnekler vererek, karşılaştırmalar

yaparak; iletişim ve enformasyon kavramlarına ilişkin değerlendirmeler sunarak biçimlendirir. *Açık Yapıt Poetikası*' özet olarak şöyledir:

“1. ‘Açık’ yapıtlar *hareketli* olup, sanatçıyla birlikte *yapıtı yaratmaya* davet ederler.

2. Bir üst düzeyde (*türün tipi* olarak ‘hareketli yapıt’ gibi), organik olarak tamamlanmış olmalarına rağmen, izleyicinin gelen uyarının bütünü algılama edimi sırasında ortaya çıkaracağı iç ilişkilerin sürekli yaratılmasına ‘açık’ yapıtlar vardır.

3. Her sanat yapıtı, zorunluluğun açık ya da üstü örtülü poetikasının ürünü de olsa, sanal olarak sonsuz sayıda okumalar toplamına açıktır. Bu okumaların her biri yapıtta, belirli bir bakış açısına, beğeniye, kişisel bir performansa göre yeni bir canlılık sağlar.” (Eco, 2001: 34–35)

Eco, herhangi bir metnin yorumunun, o metinden büsbütün bağımsız olamayacağı, bunun metnin “aşırı yorumu” gibi bazı sakıncalara yol açacağı konusunda yukarıda aktarılan görüşlere benzer görüşler ileri sürer. Bu, bir anlamda “*açık yapıt*”ın sınırlarına ilişkin bir vurgu olarak da değerlendirilebilir. Eco (1991: 37), Aziz Augustinus’un *De Doctrina Christiana*’sına başvurarak: “Eğer bir yorum(lama) bir metnin belli bir noktasında onaylanabilecek gibi görünüyorsa, ancak metnin bir başka noktasında doğrulandığında -ya da en azından yeniden tartışma konusu yapılmadığında- kabul edilebilir. İşte benim de yapıtın amacı’ndan (*intentio operis*) tam olarak anladığım şey budur”. Yine Eco (1991: 37; tarihsiz: 74), “*yapıt*”a ilişkin üç amaç veya “niyet”i söz konusu etmektedir: “Yazarın niyeti”, “metnin niyeti” ve “okurun niyeti”... Metnin niyeti ile okurun niyeti arasında diyalektik bir bağ kurarken, “metnin niyeti metnin yüzeyince sergilenmez” diyen Eco (Tarihsiz: 74), metnin niyetinden ancak okurun bir tahmininin sonucu olarak söz edilebileceğini; okurun girişiminin, temel olarak, metnin niyeti hakkında tahminde bulunmaktan ibaret olduğunu belirtir.

Yorum, bir bakıma yapıtın yeniden oluşması ve aynı zamanda bir süreç olarak değer kazanması bakımından da önem taşır. Diğer yandan, yorum etkinliği, hem metin tarafından ileri sürüldüğü varsayılan “tek anlamlılığa” hem de okurun metni yalnız kendi bakış açısına indirgemesine engel olacaktır. Çünkü yorum, öznel de olsa belli bir temellendirmeye dayanır ve ortada var olan metin/yapıttan hareketle oluşan bir süreçtir. Bir

yazısında “ilham”ı bir tür “semptom” olarak niteleyen Yavuz (2003: 42) tarafından yapılan şu saptama, yorumun ne denli önem taşıdığını da ortaya koymaktadır: “Şiirin anlamı (matrisi, niyeti), ancak bu semptomu silikleştiren, neredeyse ‘görünmez’ kılan, ama onu yok etmeyen metonimiler (yer-değiştirmeceler) ve metaforlar (yoğunlaştırmalar) arasında kurulacak ilişkiler sonucunda inşa edilen yorumdur.”

İster Eco’nun kavramlaştırdığı biçimde ifade bulsun ister başka biçimlerde adlandırılınsın; şiirsel anlamın oluşmasında, okura geniş yorum olanakları sunan, şiirin kendisidir; başka bir deyişle şiirsel anlamın doğasıdır. Anlam derinliği, imgelem ufkunu genişleten çağrışım zenginliği, dile katkısından dolayı toplumsal ve bireysel belleği besleyen özellikleri, şiirsel sözün sıra dışı yönleri; gerçekliğe kazandırdığı dolayım (media, mediate) vb. özellikleriyle estetik beğeniyi eğiten, bireysel hazzı arttıran yönleri şiirin doğal özellikleridir.

Genel olarak şiirsel anlamın kavranması veya -daha doğru terimle- alımlanması, insanın imgesel düşünme yetisiyle bağlantılıdır. Başka bir deyişle sezgisel bir bağlam, sezgiyle kavranabilir. “Gerçekten de, lirik bir duyumsama tarzı vardır” diyen Baudelaire (1987: 39), şunları ekler: “Doğadan en yoksun, boş zamanlardan en yoksun insanlar bile zaman zaman lirik izlenimlere tanık olmuşlardır. Bu izlenimler öylesine zenginlik ki, ruh onlarla birden aydınlanır, ışığa kavuşur”. İnsanın doğasına içkin imgesel düşünmenin geri plana itilmesinde, dünyayı büsbütün “araçsal” bir mantıkla kavramaya çalışan anlayışın etkisi büyüktür.

Şiirde, alımlamanın etkinliği, doğal olarak dil düzleminde gerçekleşen bir durumdur. Kısaca, akılcı (rasyonel) bir düzlemde veya gündelik uğraşlar düzleminde işleyen dille şiirsel anlamın kavranması güçtür. Bu bakımdan bazı temel ayrımları anımsatmakta yarar var: “*Standart dil*” ile “*poetik dil*”in ayrımına dikkat çeken Mukarovsky (1970: 40–56)’e göre, “*standart dil*”de, bildirişim öne-çıkma; “*poetik dil*”de ise dilin *şiirsel işlevi*, bir anlamda söz’ün kendisi öne çıkmaktadır. Riffaterre (1978: 6)’in ayrımı ise şiirin okunması veya yorumlanması bağlamındadır: “*Mimetik anlam*” ve “*hermeneutik anlam*”...

Riffaterre, yazınsal okuma biçiminin “*hermeneutik anlam*” (*yorumlama*) düzleminde gerçekleştiğini belirtir. Bir şiiri incelerken, Riffaterre’in yaptığı ayrıma da değinen Yavuz (2005: 299)’un söylediği gibi, “Riffaterre, yazınsal olgunun metin ile okur arasında bir diyalektik bağıntı kurduğu düşüncesindedir. Okur, şiirde anlamın doğrudan değil, dolaylı olduğunu bilecek, şiirin bir ‘bütünlüğü’ olduğunu kavrayacaktır”. Okur-metin ilişkisinde “diyalektik bağıntı”, okurun yapıyla bir tür söyleşi içinde olduğu anlamına gelir. Yazınsal iletişimi etkin kılan süreç bu bağıntı üzerinde oluşmaktadır. “İletişim, ‘açık’ bir yapısı olan metinle, metnin anlamını her döngü sonunda daha üst bir düzlemde üretebilecek okur arasında sürekli söyleşi sonunda gerçekleşir.” (Sayın, 1999: 30).

Alımlamanın niteliğini ortaya koymak bakımından, şiirle düzyazı arasındaki ayrımı da vurgulamak gerekir. Şiire “yakın” bir noktada olan düzyazı biçimleri de içinde olmak üzere, sözdiziminden anlamın oluşmasına, sözcüklerin işlevinden ritim özelliklerine kadar birçok noktada ayrım bulunduğunu belirtmek gerekir. Şiirde en temel sözcük öbeğinin dize olduğunu vurgulayan Brik (2005: 140), dizelerin “düzyazıya özgü sözdizimin alışılmış” biçimleriyle, “ritmik yapıları göz önünde tutulmadan okunduğunda” düzyazısal bir anlam kazandığını ve şiirsel anlamını yitirdiğini söyler. Brik şunu ekler: “Dize yalnızca sözdizim yasalarına uymakla kalmaz, ama aynı zamanda, ritmik sözdizimin yani ritmik gereklerle kendi yasalarını karmaşıklaştıran sözdizimin yasalarına uyar”. Diğer yandan düzyazıdaki ritme dikkat çeken Durak (1993: 11), ikisi arasındaki ritmin “işlevsel olarak birbirlerinden çok uzak” düştüğünü vurgularken: düzyazıda ritmin, “söylemin anlamsal yönü tarafından emilmiş” olduğunu; dizinin, “bize ritimleştirilecek bir malzeme değil zaten ritimleştirilmiş ve bozuma uğratılmış bir malzeme” sunduğunu belirtmektedir.

Şiirsel anlamın dayandığı temel öğelerden biri sözcüktür doğal olarak. Sözcük genel olarak dil içinde ve anlamın oluşumunda temel öğedir. Bu noktada, Valery (1995b: 131)’nin Mallarme’den esinle söylediği şu söz anımsatılabilir: “Şiir gerçekten sözcükler yardımıyla şiirsel durumu yaratması gereken bir tür makinedir”. Bir dil ürünü olarak şiirde, düzyazı ya da konuşma

diliyle ortak özellikler bulunmasına karşın, sözcükler, şiirde apayrı bir işleve daha sahiptir. Gündelik dilde sözcükler bildirim işlevi yüklenir. Oysa bir sözcüğün “sözcük” olarak temel değerinin yanı sıra şiirsel değeri, şiirdeki konumu dolayısıyla daha ön plana çıkabilir ve o sözcüğün çevresinde oluşan anlam evreni, şiirsel yapıyı daha güçlü kılabilir. Diğer yandan, şiirsel sözün ve şiirsel anlamın oluşumu bakımından Mallarme'nin sık sık gönderme yapılan “Şiir sözcüklerle yazılır” sözü de sözcüğün şiirde taşıdığı öneme yapılmış bir vurgu sayılır. Sözcüğün şiirsel işlevi, dize mimarisinde, ritimde, çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Örneğin “solgun” sözcüğü günlük konuşma dilinde, “yaprak” gibi doğrudan bir nesneye ya da “solgun yüz” gibi nesnel duruma ilişkin bir bildirim taşırken, şiirde “solgun anılar”, “solgun yıllar” gibi kullanım biçimiyle, çok farklı bir noktada değer kazanır. Yine, “derya-deniz” örneğindeki gibi dilde aynı anlama gelen sözcüklerin birlikte kullanıldığı da bilinmektedir. Bir şiir içinde farklı dizelerde aynı anlama gelen sözcüklerin kullanımının yanı sıra birlikte kullanıldığı diğer sözcüklerle uyumu; çağrışım özellikleri, ses yapısı veya dize kuruluşuna uygun olarak aynı anlamı taşıyan sözcüklerden birinin özellikle tercih edilmesi gibi durumlar da söz konusudur.

Derrida (2002: 15)'nin, “yoğunlaştırma, sıklaştırma yanında şiirselleştirmeyi” de dile getiren “*Verdichtung*” kavramı anımsatılarak, şiirde anlamın oluşumuna ilişkin başka bir noktaya daha değinilebilir. Bu nokta, poiesis, inşa, ortaya çıkarma ve yeniden üretim vb. kavramlar ile karşılanan süreçle; “şiirin yapımı” veya oluşturulması süreciyle ilgilidir ki, şiiri nitelikli sanat yapıtı, bir “açık yapıt” kılan ve tüm diğer öğeleri ve şiirsel değerleri, buluşturan, denetleyen, biçimlendiren ve ortaya çıkaran bu süreçtir. Şiirin mimarisi ve düşünsel çalışma, şiire ve şaire ilişkin metafizik söylemlerin tersine, yapıtın bilinçle oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bilince ilişkin bu vurgu, şiirsel yapıtın aklın araçlarıyla oluştuğunu göstermez; “...çünkü şiirdeki söylem rasyonel bir ifadede oluşmaz, sözlerin ve satırların arasındaki irrasyonel gerilimde, kısaca ‘duygu mimarisinde’ oluşur. Bütün şiirler bu duygu mimarisi ile ilgilidir –son nedenle, yani özellikle müziksel nedenle-...”(Broch, 1995: 164). Şiiri oluşturan öğeler arasındaki eşgüdüm, ve bunların mimarisi, bilinçli bir *yeniden-üretim*in ürünüdür.

3.4. Yazınsal İletişim ve Özerk Benlik Gelişimi Açısından Şiir

3.4.1. Özerk Benlik

“Ben” kavramı, aşamaları ve gelişimi bazı bakımlardan karmaşık bir süreç olarak görülmekle birlikte, psikolojideki tanımlarda, benliğin, bireyin kişiliği, toplumsal ve fiziksel çevresi ile etkileşimleri sonucunda kendine özgü duygular, değerler ve kavramlardan oluşan bir sistem olduğu belirtilmektedir. Bu kavram, bireyin öznel konumuna ilişkin değerlendirmelerde zaman zaman “kişilik” kavramı ile karıştırılır (Afacan, 2008: 7-36). Kişilik ve benlik arasındaki ayrıma ilişkin şu saptama, “benlik” tanımını netleştirmek bakımından da önemlidir: “Kişilik oldukça sabit, sürekliliği olan ve sosyal ortamlardan pek etkilenmeyen özellikleri içerir. Benlik, kişinin benlik algısını yansıttığından bilişsel içgörüseldir; sosyal bilişim ve güdüyü içerecek şekilde etkileşimseldir de” (Kağıtçıbaşı, 1998: 84). Bundan dolayı benliğe ilişkin yaklaşımlar, bireyin çevreden aldığı etkileri dikkatli biçimde göz önünde bulundurmaktadır. Doğallıkla, özerklik kavramının benlik açısından önemi de bu noktada daha bir öne çıkmaktadır.

Özerklik, Erikson (1984:10-15)'un *psiko-sosyal gelişim kuramında*, erken yaşlara özgü bir “çağ” ya da evre olarak değerlendirilmiştir. Bireyin gelişimini, yaşam boyu süren “*aşamalı-türeyim*” (*epigenesis*) veya yaygın biçimde bilinen adıyla “*sekiz çağ*” çerçevesinde ele alan ve vurgusu daha çok çocukluk evreleri üzerine olan bu kuramda; özerklik, bir önceki basamağı “temel güven”, karşıtı ise “utanç ve kuşku” olan bir aşamadır. Doğal olarak erken yaşlarda başlayan benlik gelişimi, bireyin kendisini değerli hissetmesi, kapasitesine güvenmesi ve özelliklerinin farkında olması anlamını taşır. Bu bir bakıma “kendini gerçekleştirmek” anlamına gelir. Kendini gerçekleştiren insan, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul eder. Özerk, yaratıcı ve yaşam içinde etkindir. Kendiyle barışık ve çevre içinde demokratik tutumlara

sahiptir. Çünkü kendi adına karar verebilme yeteneğine sahiptir. Demokrasi koşullarını, rüşt sahibi olmak ve eleştiriyi birlikte değerlendiren Adorno (1990: 123-124)'nin vurguladığı gibi: “Kendi adına konuşan biri rüşt sahibi demektir, çünkü kendi adına düşünmüştür. Sadece konuşanların ardından konuşmuş değildir. Kendisine velilik yapılamaz.”

Etkili bir sosyal çevre olarak eğitim ortamının çocuğun benlik gelişimi üzerinde son derece önemli bir etkisinin olduğu göz ardı edilemeyecek bir olgudur. “Benliğin kültürel ortamda yapılandırılması, sosyalleşme süreci üzerinde doğrudan etkilidir. Bunun nedeni, çocuk yetiştirme ve sosyalleşmenin amaca yönelik olmasıdır. Bu amaç, kültürel açıdan değer verilen yetişkin özelliklerinin yetişen insanda oluşturulması ve etkin benliğin geliştirilmesidir.” (Kağıtçıbaşı, 1998: 101). Bu durumda, özerk benlik gelişiminin, aile, okul ve çevreyi oluşturan diğer ortamlardan bağımsız düşünülmemeyeceği açıktır. Hartmann (2004: 100)'a göre: “Birey, gelişimin seyri sırasında benin hizmetine sokulan bütün aygıtları sonradan edinmez; algı, devingenlik, zekâ vb. verili bünyesel unsurlara dayanır”. Bu “bünyesel” öğelerle birlikte çevrenin etkisi de bireysel gelişimin bütün dönemlerinde dikkatle göz önünde bulundurulması gereken bir etkidir. Güçlük, beklenti, sevinç vb. duygu ve durumlarını dile getirme şansına sahip, başka bir deyişle kendisini ifade etme fırsatı tanınan kişilerin; sürekli biçimde baskı altında tutulan, aşağılanan kişilere oranla daha sağlıklı bir benlik algısına sahip olması doğaldır. Okul ortamında kendini ifade edememek, öğrencide kendini değersiz hissetmek ve kapasitesine güvenmemek gibi sorunlara yol açacaktır. Bu sorunların, hem demokratik tutum ve davranışların içselleştirilmesinde güçlükler yarattığı hem de bireylerin yaratıcı imgelemine zarar verdiği, eğitimle ilgili araştırmalarda çeşitli boyutlarıyla dillendirilmiştir.

Eğitim sisteminin, çeşitli kurum, yöntem ve araçlarıyla, bireyin gelişimindeki etkisi, sistemin dayandığı anlayışa göre biçimlenir. Adler (1994: 185), bir süreç olarak eğitimin, “eğitilmiş olmaktan gelen bir anlayış kazandırma, onu başka insanlara yönelen bir sosyal duygu ile donatma çabası dolayısıyla, çocuk üzerinde belirli bir etkide” bulunduğunu söyler. Adler, şunları da eklemektedir: “Bütün bu önlemler, hangi kaynaktan gelmiş

olurlarsa olsunlar, yetişmekte olan çocuğu güvensizliğinden ve aşağılık duygusundan kurtaracak araçlar olarak rol oynarlar.” Bu tarz bir eğitim anlayışının, özerk benliğin gelişimi açısından büyük değer taşıdığı açıktır. Çocuk gelişimini irdelerken; “Ülkemizde çocukta özerk benlik duygusunun gelişimi kısıtlanmakta, özgür düşünebilme yetisi büyük oranda söndürülmektedir” diyen Öztürk (2007: 21), şunları ekler: “Özerk benlik duygusunun ve özgür düşünebilme yetisinin gelişebilmesi için temel tohumlar insanoğlunda evrimsel olarak sağlanmıştır. Ancak, bu tohumların çocuğun gelişim sürecinde yeterli uyaran besileri ile, uygun öğrenme koşulları ile desteklenmesi gerekir.”

Burada, “özerk benlik” başlığı altında, çerçevesi çok ayrıntıya girilmeden verilen bu yaklaşım, eğitim ortamlarının düzenlenmesi bağlamında, edebiyat eğitimini de kapsayacaktır elbette. İnsanlığın yaratıcı imgelemi ve engin düş dünyasıyla ilgili bu alanın, açacağı ufuklarla bireyin benlik gelişiminde etkin bir role sahip olması doğal bir sonuçtur. “Artık günümüzde edebiyat eğitiminin amacı, okumasını ve düşünmesini bilen, okuduğu ile iletişim kurabilen, eserde dile getirilen anlamları ezberlemek yerine, okuduklarını kendi bilgi ve yaşantı süzgecinden geçiren okurlar oluşturmak olmalıdır” (Kavcar, 1994: 136). Belirtilen okur tipinin, “kendi adına düşünen” özerk bir birey olduğu bu noktada bir kez daha vurgulanmalıdır. Buna katkıda bulunacak edebiyat eğitimi de edebiyat sanatının doğası gereği, tek ve başat bir anlamı ya da iletiyi değil, okura anlam zenginliği ve sanat yapıtına çeşitli açılardan yaklaşabileceği yorum olanakları sunmayı öngören bir eğitim anlayışına dayanır. Diğer yandan bu yaklaşıma dayanan bir eğitim, sanatın toplumdaki etkisi açısından da büyük önem taşımaktadır.

3.4.2. Yazınsal İletişim

Yazınsal iletişim, odağında sanat yapıtının bulunduğu; yazarı, yapıtı ve okuru birlikte kapsayan; çağ, kültür, çevre gibi etkenlerin de katıldığı bir süreçtir. Bilinen “standart” iletişimden farklı olarak kendine özgü bir düzlemde gerçekleşir. Yazınsal yapıt her durumda bu “kendine özgü” dilin olanakları,

özellikleri ile var olan bir yapıttır. Bundan dolayı, gündelik dilden olduğu gibi bilim ve felsefenin dilinden de farklıdır. Elbette, içinde var olduğu dilin ürünüdür; ama sanatsal düşünme biçiminin doğası gereği, o dili farklı açılardan kuşatır, gündelik iletişimdeki “standart” biçiminden uğratır; onu bozar ve değiştirir. Göktürk’ün (1988: 18) belirttiği gibi, “... bir dil içindeki bütün iletişim dizgeleri, kalıplaşmış olsun veya olmasın, bir sanat metninin özerk dilsel yoğrumunda yenilenmiş bir biçimde, ortaklaşa bir etkiyle yer alırlar.” Estetik alanındaki “sanatın özerkliği” konulu felsefi tartışmalara girmeden, buradaki “özerk” kavramının vurgulanması gerekiyor. Çünkü bu özelliği anlaşılmadıkça, herhangi bir sanat yapıtının dilinin neden farklı olduğunun açıklanması da güçleşir.

Sanat yapıtının dilini farklı kılan onun nesnel gerçeklikle ilişkisidir. Çünkü sanat uğraşının gerçeklikle ilişkisi her durumda bir dolayım edinir. Bu yönüyle bakıldığında, yazınsal bir metnin, gerçekliği “doğrudan aktarmak” gibi bir işlevi olamaz. “Metnin örneklediği, yansıttığı, çağrıştırdığı dünya (...), bildik dünyadan kökenli olmakla birlikte, kurmaca nitelikli bir başka dünyadır” (Göktürk, 1988: 18). Kurmaca özelliği dolayısıyla yapıtın gerçekliği, kendi gerçekliğidir; sanatsal gerçekliktir. Yine Göktürk (1988: 55)’ün belirttiği gibi: “Kurmaca metinleri öz-göndermeli metinler sayıyoruz, çünkü bu metinler okurun ilgisini anlamın değişik düzeylerine yöneltmeyi amaçlar, anlamın gerçek yaşam bağlamıyla ilişkisini dolaysız belirtmeye yönelmezler”. Yazınsal yapıtın doğasına içkin bu özellikler, metinle okur arasındaki iletişimin hangi düzlemlerde daha etkin biçimde gerçekleşebileceğini açık biçimde göstermektedir. Anlam arayışı ve iletişim ister istemez genel olarak yazınsal karakter taşıyacak ve dolayısıyla özel olarak da okurla elindeki metnin niteliklerine göre biçimlenecektir. Sayın (1999: 14-15), okur ve metni “yorumlama” ekseninde buluşturan şu değerlendirmeyi yapar: “... okur-metin ilişkisinde, okuru özgür, bağımsız bir özne; metni ise, öznenin üzerine eğildiği dural bir nesne olarak değil, her ikisini de etkileşim süreci içinde oluşan bir bütün olarak görmek gerekir”.

Gündelik dilde veya belli bir bilgiyi doğrudan aktarmayı amaç edinen herhangi bir metinde, belirtilen bağlamda yorum sürecinin işlemesi söz

konusu değildir. Çünkü bir aktarım gerçekleşmektedir ve bu bir bakıma tek yönlü bir akışı ifade eder. “Oysa yazınsal yapıt söz konusu olduğunda, bir etkileşim oluşur: Okur metnin anlamını onun oluşması ölçüsünde ‘alımlar’. İçeriği belirli hiçbir düzgülü önceden var olmaz, anlamın kurulması sırasında, yani bildirin alımlanmasına anlamın kurulması eşlik ettiği sırada oluşur”(Iser, 2005: 290). Buna benzer bir saptamayı Sayın (1999: 58) da yapmaktadır: “...söz konusu edebiyat metni olduğuna göre geleneksel yaklaşımda olduğu gibi tek yönlü bir ileti –metnin anlamının okura iletilmesi- söz konusu değildir. Okur ve metin sürekli bir iletişim içindedirler”. Lamarque (2009: 254) da yazınsal okuma zevklerinden birinin, içeriğin, tek bir “ileti” sunan “tez” odaklı olması değil, yaratıcı ve değişik açılardan görülebilmesi olduğunu belirtir. Anlamın, -okurla metin arasında- birlikte kurulmasına dayanan iletişim, aynı zamanda yapıt çevresinde gelişen süreci “dinamik” kılmaya yönelik bir iletişimdir. Bu düzlemde gerçekleşen bir iletişim biçiminin, öğrenci/okur açısından, kendini ifade etmeye, yapıtın anlamına katılmaya dayandığı için çocukta özerk benlik gelişimi açısından değerli olanaklar barındırdığı kolaylıkla görülebilecektir.

Yazınsal iletişim, estetik hazzın, estetik yaşantının daha etkin biçimde oluşmasını sağlar. Elbette her okur, bir yapıtın sunduğu evrenden, kendi birikimi, deneyimleri oranında pay alacaktır. Bu bağlamda, okurun sanata ilişkin beklentileri de önem taşır. Bu açılardan bakıldığında “yazınsal iletişimin kendi doğasına uygun bir eğitim süreci” olduğu görülecektir (Afacan, 2008: 7-36). Yazınsal iletişim sürecinin, çocukların dil gelişimini desteklediğini, onlara dilin olanaklarını ve yaratıcı gücünü sezdirildiğini belirten Sever (2013: 43), ardından şunları eklemektedir: “Çocukların kavramsal yeterliliği onların; anlama, yorumlama ve yeni anlamlar yaratma becerilerini kullanarak yaşamı ve insanı anlama deneyimleri edinmesini sağlar.” Dünyaya bakışı herhangi bir biçimde sanattan etkilenmiş bir insanın, çevresine ilişkin gözlemleriyle, ayrıntılara yönelik dikkatiyle, edindiği birikimi kendine ait kılma konusunda daha başarılı olduğu, bilinen bir olgudur. Bu, birçok bakımdan, özerkliğin de göstergesi sayılır. Örneğin, Öztürk (2007: 26), özerk benliğin geliştiği, özgür düşünceli kişilerin, bilim insanları ve sanatçılar arasında daha sık görüldüğünü vurgulamaktadır.

Yazınsal iletişimin “estetik düzlemde” bir paylaşım süreci olduğunu belirten Sever (2013: 57), bu iletişimi süreç olarak ele alırken onun eğitsel boyutuna da vurgu yapar: “Bu paylaşımda, okur da duyuşsal ve bilişsel birikimlerine gereksinim duyar. Bu birikimlerin, dilin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış uyaranlarla devindirilmesi, çocuk için duygu ve düşünce eğitimi sürecidir.” Diğer yandan, “*Özerklik duygusu, sorma-bilme dürtüsü ve girişim duygusu birbirinden ayrılmayan üç temel ögedir*” diyen Öztürk (2007: 23), saptamalarını şöyle sürdürmektedir: “Uygun özgürlük ve öğrenim ortamında bunların sürekli etkileşimi ile çocuğun bilişsel duygusal dünyası, iletişim yetisi hızla güçlenir. Canlı, devingen, atılgan, öğrenmeye meraklı, soran, araştıran, özgürce düşünme kurabilen çocuk gelişir.”

3.4.3. Şiir ve Özerk Benlik Gelişimi

Yazınsal iletişimin belirtilen özelliklerinin en çok şiir alanında görülebileceğini ileri sürmek, yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Çünkü yorumlamanın metinle okur arasında işleyen etkin bir süreç oluşunda en büyük rolü modern şiir oynamıştır. Metnin, “örnek okurunu üretmek amacıyla tasarlanmış bir aygıt” olduğunu; bu okurun “‘tek doğru’ tahmini yapan okur olmadığını” bir metnin “sonsuz tahminlerde bulunma hakkı olan bir örnek okuru öngörebilir” olduğunu söyleyen Eco (Tarihsiz: 74)’nın bu vurguları şiir açısından çok önemlidir. Diğer yandan şiirin okur benliğine etkisini, “Şiir okumakla elde ettiğimiz bu imge, artık bizim malımız olmuştur, benliğimize kök salmıştır” biçiminde ifade eden Bachelard (1974: 23-24)’ın eklediği gibi: “Bu imge, dilimizin yeni bir ögesi olmuştur. Hem anlatımımıza hem de varlığımıza bir değişiklik getirmiştir. Burada anlatım, yeni bir varlık ortaya çıkarmıştır”.

Modern şiirin, şiirin doğasındaki en belirgin özellikler üzerine kurulmuş olmasıyla birlikte, şiirin kültürdeki yeri ve şiirden beklenen işlevlere ilişkin geleneksel değerler dizisi (*paradigma*) kökünden sarsılmıştır. Öğretici olanlarla birlikte birçok ögenin modern şair tarafından dışlanması, şiirin çok

anamlı yapısını öne çıkarmıştır. Roman, nasıl yazınsal türlerin kendi sınırlarını daha belirginleştirme yolunda temelli bir role sahipse, modern şiir de yalnız yazınsal alanda değil sanatın bütün alanlarında dikkatin sanat yapısının doğasına çekilmesinde önemli bir role sahiptir.

Şiirin çok anlamlı yapısının temelinde imgesel düşünme yer alır. Bu düşünme biçimi köken açısından mitolojik tabana dayanmaktadır. Şiirin mitosla benzer bu özellikleri, çocuk imgeleminde de görülür. Cassirer (1997: 99)'in belirttiği gibi, mitolojik doğa hareketlidir; "... nesnelere cansız ve kayıtsız özdekler olarak söz edemeyiz. Tüm nesnelere ya iyi huylu ya da zararlı, dost ya da düşman, bize yakın ya da uzak, us çelici ve büyüleyici ya da itici ve korku vericidirler". Şiirin mecaza dayanan yapısında olduğu gibi, benzer durumlar çocukluk çağında da görülür; "*çocuk animizmi*" olarak da adlandırılan bu dönemde "nesnelere canlılığı" söz konusudur. Doğaya ilişkin masal vb. anlatıların yanı sıra, oyuncaklarını canlandırma eğilimi (herhangi bir oyuncak ile konuşan, ona 'ceza' veren, çocukların yaptığı gibi...) aklı hemen gelen örneklerdir. Diğer yandan bu kökensel bağların "ben psikolojisi" açısından değerlendirilecek boyutları da vardır doğal olarak. Hartmann (2004: 79–80)'in, sanatın ve şiirin mitolojik kökenlerine ilişkin saptamaları, "büyüsel imgeler" in "ben psikolojisi" açısından birtakım olanakları barındırdığını da göstermektedir:

Sanatsal biçim, büyüsel kökenlerine ait bir şeyleri korumuştur [...] Kris (1934) büyüsel etki olarak başlamış şeyin sanatsal değer haline geldiğini göstermiştir. Burada evrim iki yol izler: Birinci yol ussal (ve sonunda bilimsel) temsile, diğer yolda sanatsal temsile varır. Bu evrimin en açık iki nihai ürünü, tümüyle ussal bir temsil olan kavramsal bilim dili ve şiir dilidir.

İmgeleme dayalı olan dil, doğası gereği farklı yorumlama olanakları açısından da zengin bir dildir. Bu özellikleriyle doğal olarak okurundan "özel bir kabul" görecektir. Diğer yandan biçimi ve içeriğiyle bir bütün olan şiirsel söylemin çerçevesinde oluşan iletişim her durumda "standart dil"deki iletişimden farklıdır; "... dil bir göstergeler dizgesi olarak iletişimi sağlar. Bu dizge içinde dil göstergelerinin nasıl kullanılacağını düzenleyen kurallar bulunur. Dil, her konuşucuya, bir kurallar dizgesi olduğunu, dilsel topluluğun etkisi altında kaldığını hissettirir" (Kıran ve Kıran, 2002:113). Bu bağlamda, şiir

dilinin de kendine özgü bir etki yaratması doğaldır; çünkü dilin bazı öğeleri, düzlemleri, özellikleri, şiirde farklı konumlanmıştır. “Bildirişim dilinde sadece yardımcı bir işlev üstlenen bütün dil düzlemleri şiirsel dilde az çok önemli özerk değerler kazanır” (Jakobson, Karsevskiy, Trubetskoy, 1982: 145). Kısaca, anlatım, içerik, vb. düzlemleriyle imgesel düşünmeye dayalı olan şiir dili, herhangi bir konuda kanıtlamaya, belirtmeye, tanımlamaya yönelmiş dilden farklı kurulur. Todorov (2004: 64)’un vurguladığı gibi, “...şiir göstermek ve temsil etmekle yükümlü değildir”.

Şiirle okur arasındaki iletişim, şiirin doğasına uygun dolayimler taşır. Bu iletişim, gündelik dille kurulan “doğrudan” iletişimi aşan ve her durumda insandaki yaratıcılığı kışkırtan bir gizilgüç taşır. Aksan (1995: 25)’in Posner’den aktardığı gibi: “Şiirle iletişim, alıcı’nın (şiiri dinleyen, okuyanın) dünyayla ilgisini otomatiklikten çıkararak değiştirir”. Bu dilin doğasına özgü iletişim biçimini biraz daha belirginleştirmek için May (2001: 103)’in şu saptamaları aktarılabilir:

Sembol ve mit, farkındalığımızın alanına çocuksu, arkaik endişeleri, bilinçdışı özlemleri ve benzeri ruhsal içerikleri getirir. Bu çehre onların *geriye bakan* (regressive) çehresidir. Ama aynı zamanda, yeni anlamlar, yeni biçimleri ortaya çıkararak, daha önce bu haliyle mevcut olmamış bir gerçekliği de açımlayabilirler; sadece öznel olmayan, ikinci kutbu bizim dışımızda olan bir gerçekliği. Bu, sembol ve mitin *ileri bakan* (progressive) çehresidir, bu çehre ileri doğru işaret eder. Bütünleyicidir.

Gerek modern şiir gerekse şiirin kökenlerine ilişkin tüm bu özellikler, şiirsel dilin biçimlenişine değinirken aynı zamanda şiire özgü iletişimin niteliğini de ortaya koymaktadır. Bu iletişimin kuramsal dayanağını kısaca netleştirmek bakımından Ricoeur (2007: 78)’den de şu belirleme aktarılabilir: “Hepsinden önemlisi poetik dil hem gündelik dilin hem de olgulara, empirik nesnelere ve kurumlaşmış düşünme tarzlarımızın mantıksal sınırlamalarına tâbi olan bilimsel dilin -poetik dile karşıt bir konumda yer aldığını söyleyebiliriz- tasarlanmış referanslarından özgürdür”.

4. İLKÖĞRETİMDE ŞİİR VE EĞİTİMİ

4.1. Program, Çevre ve Ortam Açısından İlköğretimde Şiir

Eğitim ortamının biçimlenmesinde çevre ve kültürün önemli etkileri vardır. Ortamın, gerek yasal düzenlemeler ve gerekse bazı kuramsal çıkarımlar açısından, çevre ve kültür etkeni göz ardı edilerek anlaşılması güçtür. Bu durum şiire bakışta da geçerlidir. Şiire yönelik tutumlarda, eğitim, toplumun sözel yapısı, yazı kültürünün düzeyi, iletişim araçları; kısaca, toplumsal ve ekonomik çevrede bulunan birçok etken rol oynamaktadır. Bunların etkisini her durumda tam olarak kestirmek zordur. Dolayısıyla, çalışmanın sınırları içinde, bazı etkenlere ilişkin yorumlar, değişim düzeyindedir.

Sınav sisteminde, ülkenin nüfus yapısında, eğitim politikalarında süregelen değişmeler, iletişim ortamlarının günümüzdeki etkinliği ve daha birçok değişkenin katıldığı hızlı değişim sürecinden Türkçe ve edebiyat eğitiminin de payını alması kaçınılmaz olmaktadır. Sınav sisteminden dolayı gelişen “test endüstrisi”nin, “dil kullanımını ve öğrenimine ciddi zararlar” verdiğini belirten Kavcar (1987: 271)’in yıllar önce dikkat ettiği sorun, güncelliğini koruduğu gibi daha karmaşık boyutlara varmıştır.

Ders kitapları ile ilgili inceleme ve değerlendirmelere geçmeden önce “ilköğretimde şiir ve eğitimi” konusunda, bazı araştırma bulguları ve çevresel etkenler üzerinde durmak, konuyu daha sağlıklı biçimde kuşatma olanağı sunacaktır. İlköğretim ve çevresinde şiire ilişkin yaklaşımlar ana çizgileriyle, “İlköğretim Çevresinden Yansıyan Bazı Bulgular”, “Eğitsel Şiir’ Anlayışının Bazı Akademik Çalışmalardaki Yansımaları”, “Program Düzeyinde Şiir ve Eğitimi”, “Şiire Karşı Öğrenci Tutumları Açısından İlköğretim Ortamı” gibi başlıklar çerçevesinde ele alınabilir.

4.1.1. İlköğretim Çevresinden Yansıyan Bazı Bulgular

İlköğretimin yakın çevresine ilişkin sosyolojik saptamalar, akademik anlamda bir alan çalışmasının bulgularına dayanmak durumundadır. Bu nedenle, okulun toplumsal çevresi ile ilgili saptamalar, ancak genel düzeyde olabilecektir. Şiirin toplumdaki görünümü ve ilköğretimin “kurumsal çevresi” konusunda iletişim ortamlarından yansıyan bazı güncel örnekleri irdelemenin yararlı olacağı düşünülerek; konu, bir gazeteden ve internet ortamındaki bir arama motorundan alınan haber ve veriler ışığında tartışılmıştır.

İlk örnek, Bakanlığın, ilköğretimi de ilgilendiren bir araştırmasından: *“Hiçbir şeyden çekmedi edebiyat müfredatından çektiği kadar”* başlıklı bir gazete haberinde, Bakanlığın yaptırdığı araştırmaya göre “Yeni Türk Edebiyatı” müfredatının öğretmen ve öğrencilerce beğenilmediği yazılmaktadır. 28 ilden 310 öğretmenin rapor halinde görüş bildirdiği bu araştırmada dile getirilen sorunlar içinde, eski edebiyattan aktarılan şiirlerin dilinin anlaşılmadığı; seçilen şiir ve metinlerin, öğrencilerin sanat anlayışını geliştirecek düzeyde olmadığı da belirtilmektedir (Kotan, 2008: 8).

Söz konusu araştırmadan aktarılan birkaç nokta üzerinde durulabilir: 9. Sınıfta “Türkçeden edebiyata geçiş döneminde olmalarından dolayı” dersin sevdirmesi gerektiğinin belirtilmiş olması ilginçtir. Bu saptama, “ilköğretimdeki Türkçe derslerinin bir sanat zevki geliştirmekten uzak” olduğunun, öğretmenler arasında doğrudan dillendirilmemekle birlikte, bir tür kabul gördüğü biçiminde yorumlanabilir.

Yine haberde aktarıldığına göre, araştırmada, akademisyenlere yönelik, eleştirinin ötesine geçen öfkeli ifadeler yer almaktadır. Örneğin, akademik tezler “işgüzarlık” olarak nitelenmiş; “edebiyat bir sanatsa, bu işi sanatçılara yaptırın” gibi ifadeler kullanılmıştır.

Haberde, şiirin bir sanat olarak eğitiminde sorunlar yaşandığı görüldüğü gibi, öğretmen yetiştirme, program ve uygulama arasındaki kopukluklar vb. bir dizi sorun belirlemektedir. Sorunların kaynaklarından biri olarak, program ve uygulamalar arasındaki kopuklukların dile getirilmiş olması da dikkat çekicidir. Diğer yandan, özellikle vurgulanması gereken bir nokta var ki, bu da -aşağıda örneklerle verildiği gibi-, programın kendisinde de tam bir tutarlılık ve doğrultunun olmadığıdır.

Burada dikkat çekilmesi gereken başka bir nokta, öğretmenlerin içinde mesleğin kuramsal temelini aldıkları akademik ortama yönelik tepkileridir. Bu durum, eğitim kurumları arasında yeterli işbirliği olmadığı vb. yönetsel birçok olguyla açıklanabilir.

Burada bir noktanın daha vurgulanması son derece önemlidir: Bu tür araştırmaların birçoğunda ortaya çıkan sonuçlardan biri, öğretmenlerin de belirlenmiş amaç ve değerlere yabancılaşma eğiliminde olduklarıdır. Bunun örneklerinden biri, anılan araştırmadan da sezilen “popülist” etkilerdir. Kitapla ilgili “çok satan” listelerinde günün ünlü adlarının sıralandığı ve bunların büyük çoğunluğunun yazınsal nitelik açısından zayıf olduğu bir gerçektir. Son yıllarda okullarda “moda” olan “popülist” şenlikler vb. etkinlikler de bilinmektedir. Bu bağlamda bir sorunun yanıtlanması belirtilen eğilimler konusunda aydınlatıcı olacaktır: Öğretmenlerin, sözü edilen bu gidişteki rolü nedir, ne düzeyde ve ne orandadır?

İkinci örnek, “Google” adlı internet arama motorunun yeni haberleri elektronik mektupla ileten “googlealerts-noreply@google.com”dan alınan verilerdir(Ek-3’te). “Şiir ve eğitim” başlığıyla bir hafta arayla (12.04.2013 ve 19.04.2013 tarihlerinde) alınan listelerdeki toplam 45 haber içinde ilk sırada Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı birimlerin 21 etkinliği yer almaktadır. İkinci sırada, bazıları yine Bakanlıkla -okul ve öğrenciler düzeyinde- ilgili olmak üzere çeşitli dernek, vakıf vb. gönüllü kuruluşların toplam 12 etkinliği bulunuyor. Bu 33 haberin 15’i, kutlama, anma vb. dolayısıyla düzenlenen dinleti gibi programlarla; 14’ü de yine benzer gerekçelerle düzenlenmiş “şiir yarışması” gibi etkinliklerle ilgilidir.

Haberlerin içeriği incelendiğinde, Bakanlığın çeşitli birimlerinde şiirin tören vb. etkinliklerde kullanılan “duygusal” bir aktarım aracı olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Bakanlığın bu bağlamdaki kurumsal kültürünün etkisi, eğitimle ilgili bazı kuruluşlarda (vakıf, dernek, sendika) da görülmektedir. Yine listedeki kimi haberde de görüleceği üzere, şiir gibi estetik zevk ve haz ürünü bir sanat, duygusallığın “kışkırtma”(ajitasyon) düzeyine vardırıldığı bir tür “ağlama” ögesi durumuna indirgenmiştir. Bu, elbette toplumun eğitim sistemindeki kültürel etkileriyle de ilişkili bir durumdur. Bu bakımdan, toplumsal yığınlarla, eğitim ve iletişim ortamlarını “popülist” ürünlerde buluşturan iki eğilimi, şiir sanatına ilişkin bazı değerlendirmelerle birlikte ele almak yararlı olacaktır:

Günümüzde toplumun şiire bakışı, en azından eğitim ve popüler iletişim ortamlarında somutlaşmaktadır. Bu ortamlarda şiirden beklenenler, ana çizgileriyle iki noktada ifade edilebilir: Birincisi, işlevi “eğitsel” boyutta gören “*didaktizm*”; ikincisi ise işlevi “duygusallık” boyutunda gören “*popülist*” yaklaşımdır. İkincisi kendi içinde yine ana çizgileriyle şöyle görünmektedir: Herhangi bir biçimde politik olan kesimler, toplumsal bağlamı öne çıkaran “slogancı” manzumeleri; politikaya daha uzak bir noktada duran kesimler ise, “duygusallığı”, bir tür “ağlatı”ya indirgemiş manzumeleri benimsemektedir.

Bu örnekler, çeşitli kutlamalarda, kitlesel gösterilerde, televizyonlarda, okulların ve çeşitli kitle örgütlerinin “belirli günler”inde görülebilir. Elbette, burada belirtilen çizgiler keskin biçimde birbirlerinden ayrılmış değildir; “coşku”ya dayalı dil farklı tonlarda da olsa her iki biçimin yatkın olduğu manzumelerde de görülmektedir. Aynı şekilde, her iki eğilime yatkın örnekler, yine basılı eğitim araçlarında ve çeşitli iletişim ortamlarında çokça görülmektedir. Yine, her iki biçimin bir arada olduğu örneklerin toplumda daha yaygın biçimde benimsendiği de kolaylıkla görülebilecek bir durumdur. Ne var ki, tüm olgular çarpıtılarak, şiirin giderek “yalnızlığa” itilmesinin sorumluluğu, “anlaşılmazlık”, “kapalılık”, “toplumsal gerçeklikten kopukluk”, “hayata fildişi kuleden bakmak”, “seçkincilik” vb. suçlamalarla modern şaire yüklenmiştir.

Diğer yandan, yine “arama motoru”ndaki haber listelerine bakıldığında neredeyse tümüyle törenlere indirgenen şiirin, toplum hayatında yazınsal bir tür olarak “pek ciddiye alınmayan” bir durumda olduğu görülmektedir. Bazı iletişim organlarında ve eğitim kurumlarında düzenlenen “dinleti”lerde şiir, yapay olduğu kadar ağır bir kasvetle yüklü “duygusal” müzik eşliğinde okunan, yine aynı düzey ve nitelikte “acıklı” manzumelere indirgenmiştir.

Bir sanat olarak şiirin doğasıyla çelişen bir durumdur bu. Oysa şiir diğer sanatlar gibi, insan için bir estetik haz kaynağıdır. “Eğer sanat, ne kadar dolayimli olursa olsun, insanlar için bir haz kaynağı olmasaydı, karşı çıktığı ve direndiği çıplak varoluş içinde ayakta kalamazdı” (Adorno, 2004: 151). Şiirin ve bütün sanatın ‘haz kaynağı’ olduğu gereğince anlaşılmalı veya kavranabilmiş değildir. Özellikle sanatı büsbütün “tanıklığa” veya “olup bitenin kaydını tutmaya” indirgeyen anlayışlarda sanatın bu özelliği neredeyse dışlanmışır.

Bu durum, sanat tarihinde, “şenlik” ve “ciddiyet” diyalektiği bağlamında da ele alınmıştır. Örneğin Schiller’in “hayat ciddidir, sanat ise neşeli” sözüne gönderme yaparak “... ne olursa olsun, aslında ideal sanat ciddiyetten yoksun değildir; fakat ciddiyet içerisinde bile, neşe veya sükûnet sanatın asli ve özsel karakteri olarak kalır” diyen Hegel (1994: 156) şunu da ekler: “Bu bireysellik gücü, somut özgürlüğün bu zaferi, şekillerinin neşeli ve sükûnetli barışı bakımından özellikle antikitenin sanat eserlerinde tanıdığımız şeydir”. Sanatın bu özellikleriyle, insanın bütünselliğini gerçekleştiren temel öğelerden biri olduğunu göremeyen ve insanın düşünsel uğraşını, birtakım ölçülere indirgeyen; her tür düşünsel etkinliği basmakalıp bir anlayışla öğreticilik, mantıklılık vb. çerçevesinde değerlendiren bir anlayışın şiire hak ettiği yeri vermesi ne ölçüde olanaklı olabilir?

Schiller’in, Swingewood (1987: 36)’un deyişiyle, “uygarlaşma sürecinin bir parçası olarak” gördüğü sanata, “estetigi olmayan dünyada, insanlık ve doğa, akıl ve duyular arasında bölünmüş; yararcılıktan ötürü yabancılaşmış” insan için, “sağaltıcı” bir işlev yükleyen yaklaşımı, o çağlardan günümüze

önemli bir uyarı olarak güncelliğini korumaktadır. “Bütünsel insan”a vurgu yapan Schiller (1990: 100), “İnsan ruhunun ne fizik, ne de törel bakımından zorlandığı, ama gene de, her iki türlü çalıştığı, içteki bu ortak ruh durumu, özgür ruh durumu adını kazanır” der. Schiller, *‘İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar’*ında, bu “özgür ruh durumunun” insanın her yönüyle bütünlüğünü sağlayacak estetik eğitime bağlı olduğunu sürekli biçimde yineler.

4.1.2. Konuyla İlgili Başlıca Akademik Çalışmalar ve “Eğitsel Şiir” Anlayışının Bazı Çalışmalardaki Yansımaları

Konuyla ilgili akademik çalışmalar için yapılan tarama sonucunda, çeşitli çalışmalar incelenmiş, bunlardan bir kısmı tarih sırasına göre aşağıda verilmiş ve ana çizgileriyle tanıtılmıştır:

Oruçoğlu (2003) *“İlköğretim II. Kademe Anadil Eğitiminde Lirik Türün İşlevi Üzerinde Bir Araştırma”* başlıklı çalışmasında, “...ilköğretim ikinci kademe anadili öğretiminde kullanılan şiir metinlerinin işlevi”ni ele almaktadır. Çalışmada, “ders kitaplarında yer alan şiir metinlerinin büyük çoğunluğunun şiir kuramlarına ve çocuğun -duygu düşünce dünyasına uygunluğu konusunda kuşkular bulunmakta” olduğuna dikkat çekilmektedir. Oruçoğlu’nun çalışması da şiir ve eğitimi konusunda sanatsal niteliğe duyarlı özelliklere sahip bir çalışmadır.

Kıbrıs (2004)’ın, *“Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin İmgesel Dil Becerisine Katkısı”* adlı tezi, Cumhuriyet dönemi şiirinin önde gelen şairlerinden biri olduğu gibi çocuk şiirlerinin yetkin örneklerini ortaya koymuş Dağlarca’ya ilişkin kapsamlı bir çalışmadır. Çalışma, nitelikli şiirin eğitimdeki yerine ilişkin ayrıntılı saptama ve örnekler içermektedir.

Hamurcu (2005) *“İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirler Üzerine Eğitsel Bir İçerik Analizi”* adlı çalışmasının, “İlköğretim ilk kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan kişi, kişilik ve kavramların tespiti ve bunlara yüklenen görev ve sorumlulukların ortaya konması amacıyla”

yapılmış olduğunu belirtmektedir. Bu çalışma da şiiri, bazı değerlerin aktarılmasında araç olarak gören bir yaklaşıma sahiptir.

Kahyaoğlu (2005), “*İlköğretim 6. Sınıf ‘Dolaşım ve Sindirim Sistemi’ Konusunda Şarkı ve Şiirin Başarıya, Hatırlamaya ve Derse Karşı Tutuma Etkisi*” adlı çalışmasının, “fen bilgisi dersinde, şarkı ve şiirle ders işleme yöntemini kullanmanın başarıya, hatırlamaya ve derse karşı tutuma etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla” yapıldığını belirtmektedir.

Bayat (2006), “*Şiire Yönelik Tutumların ve Ön Örgütleyicilerin Şiirsel İmgelerin Anlamlandırılması Üstündeki Etkililiği*” adlı tezinde, çalışmanın amacı çerçevesinde gerçekleştirdiği araştırmanın yanı sıra, şiirsel imgenin özelliklerini, gösterebilim ve şema kuramı açısından incelemiştir; özel bir dil yaratma biçiminin sonucunda ortaya çıkan şiirsel imgeye "sanat" kavramı temelinde yaklaşmıştır. Bayat'ın çalışması, sanat ve nitelik konusunda duyarlı yaklaşıma sahiptir.

Gürbüz (2006)'ün “*Türkçe Öğretmenlerinin Şiir Türünden Yararlanma Biçim ve Düzeyleri*” adlı çalışmasında, “... öğretmenlerin cinsiyetlerine ve kıdemlerine göre; şiir türünü işlerken hangi şiir metinlerinden yararlandıkları, Türkçe ders kitaplarındaki şiir metinlerini nitelik ve nicelik yönünden yeterli bulup bulmadıkları, şiir metinlerini hangi yöntemlerle işledikleri ve bunların yanı sıra öğrenmenin pekiştirilmesi amacıyla farklı materyallerden yararlanıp yararlanmadıkları” araştırılmıştır. Bu çalışmada da yer yer niteliğe ilişkin saptamalar bulunmakla birlikte, “eğitsel şiir” anlayışının etkisi daha belirgindir.

Akyol (2007), “fen ve teknoloji dersinde şiirle öğretimin uygulanabilirliğini belirlemek” amacıyla yaptığı, “*İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersinde Uygulanan Şiirle Öğretim Tekniğinin Öğrenci Başarısı ve Tutuma Etkisi*” adlı çalışmasında, “günümüzde eğitim programlarının önemli kuramlarından olan çoklu zekâ kuramı ile örtüşen bu yöntemin öğrenilen bilgilerin kalıcılığına etkisini” araştırmıştır. Çalışma, şiiri, öğretim yöntemleri için bir araç olarak kullanmayı amaçlayan anlayışın ürünü olarak nitelenebilir.

Gücal Şahin (2007), “*İlköğretim Birinci Kademedeki Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı tezinin özetinde yer alan; “Şiirin biçiminden önce temanın çocuğa uygun olması gerekmektedir (...) Hayal dünyaları yetişkinlere göre daha renkli olduğu için, karmaşık konuları öğretirken şiirlerden yararlanırız” gibi saptamalarla, şiiri belli ders içeriklerinin aktarımında araç olarak gören bir yaklaşıma sahip olduğunu göstermektedir. İlgili alanyazından yapılan aktarmalarla yer yer nitelikli şiire ilişkin olumlu bir yaklaşım görülmekle birlikte, çalışmada, “eğitsel şiir” anlayışı egemendir.

Pekkaya (2007)’nin, “*Öğrenci Merkezli Türkçe Öğretiminde Çocuk Şiirleri (Yeniden Yapılandırılan Türkçe Öğretimi Programı Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler ve Öneriler)*” adlı çalışması da şiirin niteliğine duyarlı bir yaklaşıma sahiptir. Pekkaya, “nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılmasının öğrencilerin okumayı ve dersi sevmeleri için önemli olduğu” üzerinde durmaktadır.

Çalışmalara ayrı ayrı değinilirken belirtildiği gibi, bazıları, ilköğretimde egemen olan “eğitsel şiir” anlayışı çerçevesinde yapılmış ve şiiri belli bir konunun aktarılmasında araç olarak görmektedir. Kısaca toparlamak gerekirse, bunlardan Akyol (2007), Hamurcu (2005) ve Kahyaoğlu (2005)’nin çalışmaları doğrudan bu anlayış çerçevesinde hazırlanmıştır. Gücal Şahin (2007) ve Gürbüz (2006)’ün çalışmalarında nitelikli şiire yönelik olumlu yaklaşımlar görülmekle birlikte, “eğitsel şiir” anlayışının daha etkili olduğu görülmektedir. Bayat (2006), Kıbrıs (2004), Oruçoğlu (2003) ve Pekkaya (2007)’nin çalışmaları ise şiiri sanat olarak ele alan yaklaşımlara sahiptir. (Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Önem” başlığı altında belirtildiği gibi, şiire sanatsal nitelik açısından yaklaşan çalışmalar içinde, bu çalışmanın konusuna ilişkin bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu bağlamda bazı yakınlıklar bulunmakla birlikte bu çalışmanın, amaç ve kapsam bakımından, konunun belli bir yönünü ele alan çalışmalardan tümüyle farklı bir noktada konumlandığını yinelemek gerekir.)

Ülkemizde hep bir sorun olarak görülen “eğiticilerin eğitimi” şiire ve diğer sanatlara ilişkin yaklaşımlar açısından da sorunludur. Eğitimin ilk ve orta basamaklarındaki şiire ilişkin tutumlar bazı farklarla yükseköğretimde özellikle eğitim fakültelerinde görülebilmektedir. Konunun eğitim bilimleri çerçevesinde araştırılması ortaya ilginç bulgular çıkarabilir. Çeşitli kültür ve eğitim kurumları düzeyinde dile getirilen sanat saygısının, uygulamalarda karşılığının olmadığı bir olgudur. Bu durum akademik çalışmalara da yansımaktadır. Örneğin yukarıda belirtilen bazı çalışmaların içeriğine bakıldığında, kuramsal olarak şiirle ilgili bazı kaynaklardan alınmış ve şiire değer veren bazı ifadelerin, çalışmayı yapanın amacı söz konusu olduğunda herhangi bir anlamı kalmadığını; bu sanatın doğrudan bir araç konumunda görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bu örnekler, sorunun kaynaklarından birini açık biçimde göstermektedir. Başka bir söyleyişle, bu mantıkla yetişen öğretmenin verimi açısından bakıldığında, şiir sanatına verilen zararda, bu tür akademik çalışmaların bir payının olduğu yadsınamaz. Son yıllarda, bu tür çalışmalar içinde sanatla ilgili kuramsal birikimden yararlanan örnekler de söz konusu olmuştur. Bu yöntem “şiirle öğretim tekniği” ifadesinin geçtiği akademik çalışmada da görülmektedir. Sanat tarihindeki bazı kuramsal tartışmalarda geçen kavramları basmakalıp ifadelerle dönüştürerek, sanat ürünlerini, buldukları disiplinin araçları konumuna indirgeyen çalışmaların “sanat yoluyla eğitim”e sarılmaları anlamlıdır.

Şiire sanat olarak yaklaşmaya çalışan bazı akademik araştırmalarda da “eğitsel şiir” yaklaşımının etkilerinin aşamadığı yönündeki saptamaya şu örnek de eklenebilir: Gürbüz (2006)’ün çalışmasında, “Şiirin tamamı estetik kaygı içindedir. Şairler bu konuya çok fazla dikkat ederler. Çocukların estetik duygu gelişimlerini en doğru ve yeterli biçimde tamamlamaları için şiir, en önemli edebî türdür” denildikten iki “madde” sonra, şiir açık bir şekilde bir propaganda aracına indirgenmektedir: “Millî bilinci geliştirmede, ulus ve yurt sevgisini besleyip güçlendirmede bu türden yararlanmak mümkündür. (...) Çoğu düz yazı türünde uzun uzun anlatılan bu ulusal bilinç, şiirde bir dizeyle bile verilebilir”.

Burada bir noktayı daha özellikle vurgulamak gerekir: Estetik yönüne vurgu yaptıktan sonra, içeriği ve doğrultusu ne olursa olsun, herhangi bir “siyasal, eğitsel vb. yarar” için şiirin bir propaganda aracına dönüştürülmesine olumlu yaklaşmak, sorunu çözmek yerine derinleştirecektir. Bu ikircikli yaklaşım, insanlık, toplum, yurt, birey ve dil duyarlığı için yararı çok dolaylı olduğu kadar çok da köklü olan bu sanatı, halen kullanıldığı biçimiyle, araç olmaktan kurtarmak bir yana, verili durumun sürmesine katkıda bulunan bir yaklaşımdır.

İçinde var oldukları dili yücelten yapıtlara dikkatli bir bakış; büyük sanat yapıtlarının niteliğini ve yararını görmek için yeterlidir. Şiirdeki söz sanatlarının, duyarlığı, hayal gücünü nasıl geliştirdiğine ilişkin birçok bilimsel çalışma bulunmaktadır. Buna karşın, ondan (ve genel anlamda sanattan) aktarım aracı olması beklenmektedir. Sanat dünyayı anlama konusunda bilimsel ve felsefi söylemlerden ayrı bir noktada konumlanır. Şairler, şiir kuramcıları, sanat tarihçileri ve estetikçilerin bu gerçekliği ısrarlı biçimde dillendirmelerine karşın şiirin (sanatın) bugünkü durumu bu şekilde anlaşılammıştır. Bundan dolayıdır ki, şairden, ısrarlı biçimde şiirsel ifadeyi, bilimsel, siyasal, eğitsel vb. alanlara ilişkin özdeyiş (vecize, aforizma) türünden bir “*belaga*”e indirilmesi beklenmektedir.

Şiirden, bir şeyleri “doğrudan” aktarması, tanıtması veya betimlemesi yönündeki beklenti, akademik bir yaklaşımda ne ölçüde doğru karşılanabilir? Bu beklenti, elbette daha çok “popüler kültür” alanında, ilk ve orta öğretim ortamlarında yaygındır. Oysa kuramsal alanda farklı görüş ve beklentiler söz konusudur: “Bugün şiirsel imgelerin betimsel olmadığı, göndermeleriyle değil, oluşturdukları söz zinciri düzeyinde, kendi edebilikleri çerçevesinde okunması gerektiği kabul ediliyor” diyen Todorov (2004: 65)’un vurguladığı gibi: “Şiirsel imge bir söz bileşmesidir, nesnelere bileşmesi değildir”. Şiirle ilgili bilimsel çalışmalarda bu yaklaşım söz konusu iken; iletişim organlarından ve belirtilen türde manzumelerle dolu ders araçlarından açık biçimde yansıyan beklentinin akademik çalışmalarda görülmesi, sorunu daha bir karmaşıktır.

4.1.3. Program Düzeyinde Şiir ve Eğitimi

İlköğretimde program düzeyinde şiirin ayırt edici özelliklerine yönelik vurgular dikkat çekmektedir. Bu vurgular, şiirin bir sanat olduğuna ilişkin bir duyarlılığın var olduğu anlamına gelir. Ne var ki, uygulamaya yönelik açıklamalara geçilirken, amaç düzeyinde şiirin özelliklerine yapılan vurgular unutulup, “eğitsel şiir” mantığının devreye girdiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (MEBTTKB) tarafından 1-5. sınıflar ve 6-8. sınıflar için ayrı ayrı hazırlanmış “*İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*”nda da bu durum söz konusudur.

1-5. sınıflar kılavuzunda daha çok öğretim tekniğine ilişkin yönergeler dikkat çekerken, 6-8. sınıflar kılavuzunda şiirin özelliklerine yapılan bazı vurgular göze çarpmaktadır. 1-5. sınıflar kılavuzunda öğrencilerin şiir ezberlemeye zorlanmaması; ilgi duydukları şiirleri ezberlemeye özendirilmesi gerektiği vurgulanarak şunlar eklenmiştir: “Ezberledikleri şiirleri sınıf ve topluluk önünde okuma fırsatı verilerek ödüllendirilmelidir. Şiirde sadece konu ve ana duygu bulma çalışmaları yaptırılmalı, daha ayrıntılı anlamsal ve biçimsel (redif, uyak vb.) analizler yaptırılmamalıdır” (MEBTTKB, 2005a: 77).

1-5. sınıflar kılavuzundaki “Okuma Dosyası” bölümünde “Şiir okuma Dosyası” alt başlığında şu maddeler sıralanmıştır:

1. Şiirde işlenen konu nedir?
2. Şiirin en çok hangi bölümünü sevdiniz? Niçin?
3. Şiirin beğendiğiniz beğenmediğiniz yerleri neresidir?
4. Şiirde geçen anlamlarını bilmediğiniz kelimeler nelerdir?
5. Şiir hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Şiiri düzyazıyla ifade etseniz neler yazarsınız?
7. Okuduğunuz şiirle ilgili bir resim çizer misiniz?
8. Okuduğunuz şiiri arkadaşlarınızla beraber canlandırır mısınız?
9. Okuduğunuz şiirden yola çıkarak öykü yazar mısınız?
10. Okuduğunuz şiirden yola çıkarak yeni bir şiir yazar mısınız?
11. Şiire hangi başlıklar yazılabilir?
12. Şiire eklemek istedikleriniz var mı?
13. Şiirden çıkarmak istedikleriniz var mı?
14. Şiiri arkadaşlarınızla beraber okur musunuz?
15. En çok sevdiğiniz benzetmeler nelerdir?

16. Okuduğunuz Şiirden yola çıkararak bir oyun yazar mısınız?
  17. Şiiri okumakla ne kazandığınızı yazar mısınız?
  18. Şiirde geçen ortamı yeri nasıl betimlersiniz?
  19. Şiiri siz bitirseydiniz nasıl sonulandırırdınız?
  20. Şiirin hangi bölümlerinde gldünüz, ağladınız ya da çok zldünüz?
  21. Şair hakkında neler biliyorsunuz?
  22. Şair size ne anlatmak istiyor? Bunu nasıl anladınız?
  23. Yazar görüŐlerini desteklemek için ne tür örnekler veriyor?
  24. Şairin Şiir yazma amacı sizce nedir?
  25. Şairin başka Őiirlerini okumak ister misiniz? Niçin?
  26. Eğer Şairle tanışma Őansınız olsaydı, ona ne sorardınız?
- Bu sorular ve etkinlikler daha da çoğaltılabilir.

(MEBTTKB, 2005a: 432-433)

Sınıf düzeylerine göre kitaplarda da yer alan bu soruların bir bölümünde doğrudan metni indirgemeye yönelik olanlar (1, 12, 13, 20, 22, 23. vb. sorular) da yer almaktadır. Oysa bir sanat yapıtı, okanlamlı özellikleriyle, çocuğa özerk benlik gelişimine uygun biçimde yorum olanakları sunar. Bir sanat metninin başat bir “açıklama” ile sınırlandırılması, yapıtın niteliğine ve alımlanmasına zarar verdiği gibi, öğrencinin kendini ifade etmesine de engel olacaktır.

Diğer yandan konunun ne olduğunun, Şairin ne anlatmak istediğinin sorulması ve daha da ileri gidilerek “Yazar görüŐlerini desteklemek için ne tür örnekler veriyor?” sorusunun sorulması, Şiir metnini, bilim veya felsefe bağlamında kavramsal tartışmaya benzetmektedir ki, bu, Şiirle bilim ve ahlâk bilgileri vermeyi amaçlayan anlayışın tipik bir yansımasıdır.

6-8. sınıflar kılavuzuna bakıldığında, kuramsal düzeyde kalmakla birlikte Şiirin niteliğine ilişkin duyarlık taşıyan bazı ifadeler dikkat çekmektedir. Örneğin, “Okuma kurallarını uygulama” başlığı altında, “Sözün ezgisine dikkat ederek okur”; “Okuduğu metni anlama ve çözümleme” başlığı altında, “Şiir dilinin farklılığını ayırt eder”, “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder” (MEBTTKB 2005b: 15; 17) gibi kazanımların yer alması Şiir sanatını anlamak bakımından önemlidir. Aynı bölümdeki 3.21 no’lu açıklama Şöyledir: “Şiirde ses akıŐını sağlayan kafiye, redif gibi ahenk unsurları fark

edilir. Şiirin duygu, düşünce ve hayalleri ifade eden derin bir anlatım olduğu kavranır. Kendi anlamları dışında kullanılarak şiirde çağrışımlara yol açan kelimeler belirlenir” (MEBTTKB, 2005b: 17). Aynı veya benzer kazanım ifadeleri ve açıklamalara sonraki bölümlerde de yer verilmiştir. Ayrıca ek olarak şu ifadeler yer almıştır: “Şiirdeki hayal, benzetme ve göndermeleri fark eder”, “Şiirdeki söz sanatlarını fark eder” (MEBTTKB, 2005b: 138).

Yine aynı kılavuzda, ses akışı ve ritim özellikleri dolayısıyla şiirin diğer türlerden ayrıldığı belirtilirken, şunlar da eklenir: “Şiir okumak, ses ahengini fark etmektir. Ses ve anlamı kaynaştırmak, uygun kelime ve hecelerde vurgu yapmak, şiir okumanın önemli unsurlarıdır. Şiir, kendine özgü üslûpla ve verilmek istenen ana duyguyu yansıtan bir ses tonuyla okunmalıdır” (MEBTTKB, 2005b: 167).

Bu saptama ve vurguların, şiir sanatının anlaşılması bakımından olumlu bir işleve sahip olduğu özellikle belirtilmelidir. Ne var ki, uygulamaya ilişkin bölümlerde tam tersi bir durum görülmekte ve ders kitaplarına seçilen veya tema için yazdırılan manzumelerin ardındaki anlayış ortaya çıkmaktadır. Kılavuzdaki, uygulamaya yönelik bir örnek üzerinde durmak, bu saptamanın doğruluğunu açık biçimde ortaya koyacaktır: Abdurrahim Karakoç’un “Anadolu’da Bahar” adlı manzumesi (Bu metin, 6. Sınıf ders kitabında da yer almaktadır; bkz. Ek-2) verildikten sonra aşağıdaki “örnek sorular” sorulmaktadır:

1. Şair şiirde Anadolu ile ilgili hangi duygularını dile getirmiştir?
  2. Şiirde Anadolu’nun hangi özellikleri üzerinde durulmaktadır?
  3. Şiirde baharın en geç geldiği yer neresidir?
  4. Şiirde hangi yörelerin halkoyunlarından söz edilmektedir?
  5. Aydın ili niçin efelere dar gelmektedir?
  6. Bülbüller neden neşelidir?
  7. Şaire göre İstanbul’u tarif etmek neden zordur?
- (MEBTTKB, 2005b: 366).

Sorulara verilecek olası yanıtlar şöyledir: “1. Anadolu’da bahar neşesi... 2. Baharın çeşitli yerlerdeki farklı görünümünün... 3. Sultan Dağı...

4. Sürmene (Trabzon), Dadaşlar (Erzurum)... 5. Bahar geldiği için... 6. Isparta'nın renk renk gül bahçelerinden dolayı... 7. İki kıta üzerinde kurulu ve büyük bir şehir olduğu için...". Verilecek yanıtların bunlardan çok farklı olması düşük bir olasılıktır. Metinde bahara ilişkin coşkunun, günümüzün 6. sınıf öğrencisinde ne tür bir karşılık bulacağı belirsiz olmakla birlikte; metne sorulan soruların bu sınıf düzeyinde alaycı bir yaklaşımla karşılanma olasılığı yüksektir. İletisi ve içeriği açık biçimde ortada olan bir metne aynı düzlemde ve metindeki bilgiden öteye gitmeyen sorular sormanın, o bilgileri yinelemekten başka bir "yarar"ı olabilir mi? Estetik zevki geliştirmek gibi sanatsal beklentiler bir yana, bu tür metinlerin ve bu yöntemin, öğrencilerin dil duyarlılıklarına katkısı olduğunu söylemek son derece güçtür.

Bu yaklaşımın, ders kitaplarına ve uygulamalara yansıyan başka bir örneği de şöyledir: "Kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma yöntemiyle verilen kelimelerden hareketle şiir yazılır. Yazılan şiirler müzik eşliğinde sınıfta okunur. Tema ile ilgili şiirler araştırılır. Öğrenci beğendiği şiiri/şiirleri defterine yazar" (MEBTTKB, 2005b: 366).

Yazma çalışmalarının öğrencide birtakım yetenek ve becerilerin gelişmesine katkısı olduğu bilinen bir olgudur. Ne var ki, bu çalışmada eleştiri konusu olan yaklaşımla yazma çalışmaları yapmanın, var olan yanlışları çoğaltmak ve "yerleşik" duruma getirmekten öte bir işlevi olduğunu söylemek zordur. Öğrencide sanat yaşantıları oluşturmak için yapılan yazma, drama, resim ve müzik etkinlikleri, bu işlevci anlayıştan dolayı hem sanatsal hem de eğitsel bağlamda zarar verme olasılığını da içinde taşımaktadır.

Son yıllarda, ilköğretim okullarında sınıf düzeyinde çıkarılan "kitapçık" vb. yayınlar dikkat çekmektedir. Çocuk edebiyatı alanında kaygı verici boyutlardaki yayın kirliliğini besleyen şeylerden biri de bu tür yayınlarda somutlaşan "kitsch" (estetik düzey yoksunluğu) olgusudur. Sanatsal kaygıyı küçümseme ve her yaratıcı uğraşı, eğitsel bağlamda matematiksel ölçülere dayalı değerlendirmenin varacağı nokta, estetik düzey yoksunluğudur.

Sonuç olarak program düzeyinde şiire bir sanat olarak yaklaşıldığı ama bunun uygulamaya dönük ifadelerde, yerini, sürdürülmekte olan alışkanlıklara bıraktığı görülmektedir. Şiirin niteliğine ilişkin duyarlı ifadelerin metni araç kılan ifadelerle birlikte yer almasından dolayı ortaya çıkan çelişkileri, programda, nitelik konusunda belli bir yaklaşımın oluşmadığı biçiminde yorumlamak abartılı değildir. Bu çelişkili durumun genel olarak eğitimde görülen sorunlardan birini yansıttığı da söylenebilir: Yöntem sorunu... Örneğin, hemen her tür metnin ders kitaplarında yer aldığını belirten Dilidüzgün (2003a: 37), bu alandaki yöntem sorununun yeterli verim alınmasını engellediğini; yöntem sorununun “yazın eğitiminin en büyük açmazlarından birini oluşturduğu”nu vurgulamaktadır.

4.1.4. Şiire Karşı Öğrenci Tutumları Açısından İlköğretim Ortamı

Kişisel özelliklerin yanı sıra, toplumsal çevreden çeşitli izler ve etkiler taşımakla birlikte, öğrencilerin şiire yönelik tutumlarında okul eğitiminin payı büyüktür. Şiire karşı birçok olumsuz tutumun gerisinde özellikle ilköğretim çağlarında oluşmuş yargılar ve yaşantıların etkili olduğu çeşitli biçimlerde görülmektedir. Örneğin şiirin bazı kişilerde ilk bakışta tören vb. etkinlikleri çağrıştırmasında okul yaşantılarının etkisi vardır.

Şiirin birtakım dersler vermesi, bir şeyler öğretmesi veya “anlatması” gerektiği yönündeki beklentiler, çok büyük ölçüde okuldaki “eğitsel” manzumelerden kaynaklıdır. Okul eğitimindeki “didaktizm”in etkisiyle, şiir, hem çeşitli törenlerde hem de bilim, yurttaşlık eğitimi, ahlâk vb. alanlarda bazı temel bilgilerin öğretiminde araç olarak kullanıldığı için kendi niteliklerinin dışına çıkarılmıştır. Başka bir deyişle, ilköğretimde “her şey”in yüklendiği bir araç durumunda görüldüğü için; belli bir öğrenim düzeyine çıkıp, “eski” beklentilerine karşılık vermeyen nitelikli şiir örnekleriyle karşılaşan öğrencinin gözünde “hiçbir şey” derecesine düşmüştür.

Şiiri bu duruma sürükleyen okul eğitiminin bazı “görünümleri” Selçuk Erdem’in şu karikatürlerinde çarpıcı biçimde verilmiştir:

Soru: Bir musluk boş bir havuzu 1 saatte doldurmaktadır. Tabandaki ikinci bir musluk ise dolu havuzu tek başına 2 saatte boşaltmaktadır. İki musluk birden açıldığında havuz ne kadar sürede dolar?

Burada şair sevgilisine sesleniyor, sensiz adeta boş bir havuzum diyerek sevgilisini gül yüzlü bir musluğa benzetiyor. İkinci musluk ise kaderi simgeliyor, şair "Herkes matematikten anlamak zorunda değil" demeye getiriyor. Adeta!!!

Okul ortamındaki şiire yaklaşım biçiminin karikatürlere yansıtılan yönleri öğrenciler arasında alay konusu olmaktadır. İnternet gibi iletişim ağlarının insan yaşantısında etkin bir yer edindiği günümüzde bazı "sosyal paylaşım" ortamlarında yazılan yorum ve paylaşılan görüntüler, okul eğitimindeki bu tür yaklaşımların, çocuk ve gençler arasında nasıl alay konusu edildiğini açık biçimde göstermektedir.

Şiir karşısındaki çelişkili tutumların, genel olarak sanatların eğitiminde görülmekte olan doğrultu yoksunluğunun, öğrenci tutumlarına da yansımaları doğal değil midir?

Bu noktada ilköğretim öğrencilerinin şiire bakışlarına ilişkin bir araştırmanın bazı verilerini aktarmak yararlı olabilir. Akademik çerçevede göze çarpan kimi eksiklerine karşın ilköğretim öğrencileri arasında şiirin algılanışına ilişkin ilginç bulgular sunan araştırmaya, -araştırmacının ifadesiyle-, "Ankara, Keçiören Kalaba İlköğretim Okulu'ndan yaklaşık 1000 kadar 6, 7, 8. sınıf öğrencisi katılmıştır" (Solmaz, 2005: 8). Araştırmacı tarafından öğrencilere yöneltilen sorulardan bazıları ve bazı yanıtlar aşağıda ele alınmaktadır:

“Şiir nedir?” sorusuna verilen yanıtlardan, şiirin kimi özelliklerine işaret edebilenlerden bazıları şöyledir:

“—Bir insanın duygularını dolaylı yünden ifade etmesine şiir denir... — Şiir, romanla, öyküyle, makaleyle anlatamayacağımız şeyleri anlatır... — Düşüncelerimizi makaleyle anlatırız, duygularımızı ise şiirle... —Şiir, duyguların, düşüncelerin, hayallerin uyumlu bir şekilde anlatılması, kelimelerin ahenkle dans ederek kâğıda dökülmesidir...”. Çevreyle birlikte “okul etkisi”nin de hissedildiği “popüler” yaklaşımın etkisindeki bazı yanıtlar ise şöyledir: “—Bir konuyu dörtlük halinde yazdığımızda şiir yazmış oluruz... —İnsanı üzen, duygulandıran dizelere şiir denir... —Şairler yalnız kişiler olduğundan şiir yazarak teselli bulurlar... —Duygulu kişilerin alt alta yazdığı dizelere denir... —Yaşanmış bir şeyin ders vermek amacıyla anlatılmasına şiir denir...”(Solmaz, 2005: 10–17).

Bu çalışma bağlamında ilginç olarak değerlendirilebilecek yanıtlardan bazıları da “Şiir olmasa ne olurdu?” sorusuna karşılık gelenlerdendir: “—Şiir, kötü duygulardan arınmamız için de yardımcı olur. Aşkımızı anlatırken mutlu oluruz, dertlerimizi anlatırken rahatlarız... —Şiir, güzeli ve çirkini netleştirir, onları daha iyi görmemizi sağlar. Şiir olmasaydı her şeyi aynı görürdük, dünyayı eksik algılardık... — İnsan yanımız ancak şiirle anlatılabilir. Onsuz hayatın bir anlamı olmaz...—Bence hiçbir şey olmazdı. Sadece şiir olmamış olurdu. Hayat yine devam ederdi...”. Şiir-okul ilişkisi bakımından ilginç bir yanıt da şöyledir: “—Şiir olmasaydı milli bayramlarımız bu kadar uzun olmazdı. 23 Nisan’da,19 Mayıs’ta sürekli şiir okuyoruz, bu da törenlerin uzamasına neden oluyor. (Solmaz, 2005: 31–35).

Yine ilginç yanıtlardan bazıları, “Şair olmak ister miydiniz?” sorusuna karşılık verilmiş olanlardır: “—İsterdim çünkü şairlik bence en kutsal mesleklerden biri. Duygularını yazarak para kazanmaktan daha güzel ne var... —İstemezdim. Bana göre şairler boş işlerle uğraşüyor. Avrupa’ya yetişmemiz için bizim teknoloji üretmemiz lazım, şiir yazmamız değil... — Herkes şair olmak isterse bu, gerçekten şair olan insanlara büyük saygısızlık olur. —Bazı şairler şiirleriyle çocukları eğitmeye çalışıyorlar. Öğretmenlere,

eğitime, dostluğa, sevgiye büyük önem veriyorlar. Her konuda Şiir yazıyorlar. Ben onlar kadar bilgili olmadığım için Şair olamam...”(Solmaz, 2005: 39–45).

Sorulara verilen yanıtlarda da görüldüğü gibi, eğitim ortamlarında ve programlarında, Şiir konusunda görülen karışıklık ve kararsızlık öğrencilerde de ortaya çıkmaktadır. Yanıtlarda, kişisel sezgilerin yanı sıra, televizyon, radyo ve diğer iletişim araçlarında, okul ortamlarında ve okul dıŐındaki çeşitli etkinliklerde gördüklerinden, derste okunan metinlere; öğretmenin kişisel tavrı ve tutumlarından, aile ortamındaki tutumlara; kısaca okuldan çevreye, popüler kültür izlerine varan geniş bir alanda çeşitli deęiŐkenlerin etkisi görülmektedir.

Kısaca, yanıtların, Şiir konusunda okullardaki topludurumu çeşitli yönleriyle yansıtığı kolaylıkla söylenebilir. Araştırmanın da gösterdiği gibi, ğrencilerin Şiire ilişkin görüŐlerinde, diğer deęiŐkenlerin rolü de bulunmakla birlikte, okul eğitiminin etkisi son derece belirgindir. Hatta evre etkisi olarak değerlendirilebilecek bazı yanıtların gerisinde de okulun dolaylı etkisini bulmak zor değildir.

4.2. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Şiir

4.2.1. İlköğretim Türkçe Kitaplarında Şiir Türüne Ayrılan Yer

İlköğretim Türkçe öğretmen kılavuzu hem ders hem öğrenci çalışma kitabını kapsadığından metinler için her bir sınıf düzeyinde bu kitaplar esas alınmıştır. Örneklem kapsamında yer alan bu kitaplarda şiir türünde yer verilen metin sayısı: 1. sınıf kitabında,19; 2. sınıf kitabında, 25; 3. sınıf kitabında, 21; 4. sınıf kitabında, 26; 5. sınıf kitabında, 17; 6. sınıf kitabında, 15; 7. sınıf kitabında, 21; 8. sınıf kitabında, 14; olmak üzere toplam 158'dir.

4.2.2. İlköğretim Türkçe Kitaplarındaki Manzum Metinlerin Yazınsal Nitelik Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında ele alınan kitaplarda şiir olarak yer verilmiş metinlerin incelenmesinde kullanılan ölçütler, şiir sanatının temel özelliklerine göre belirlenmiştir. Kuramsal çerçevede ana çizgileriyle verilmiş bu özelliklerle bağlantıları üzerinden ele alınan ölçütler, aşağıda belirtilmektedir. Ardından bu ölçütlerle yapılan incelemelere yer verilmiştir.

4.2.2.1. Metinlerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçütler

Metinlerin değerlendirilmesinde "*ahenk*", "*imgesel özellikler*", "*yazınsal özerklik*" ve "*çocuğa görelilik*" olarak belirlenen ölçütlerin, şiir sanatının başlıca özelliklerini yansıttığı düşünülmektedir. Çalışmanın "2.3. Şiir Sanatını Anlamak (2.3.1.Şiir ve Tanım)" başlığı altında, alanyazın taramasından elde edilen bulguların toparlanıp özetlenmesinden oluşan veriler şiirin başlıca özellikleri olarak verilmiştir: "*Esin*", "*şiirsel hakikat*", "*imgelemin dili*", "*çokanlamlılık*", "*söz sanatı*", "*biçim ve yapı*", "*estetik işlev*"... Bu özellikler, belirtilen taramada, çeşitli şairler, düşünürler ve şiir kuramcılarının tanım ve

değerlendirmelerindeki “öz” ve vurgulardan çıkarılmıştır. Belirtilen başlık altında, bazı ayrıntıları da verilen bu özelliklerden, “esin”, “şiiirsel hakikat”, “imgelemin dili”, “çokanlamlılık”, “söz sanatı”, ölçüt olarak belirlenen “*imgesel özellikler*” başlığı altında toplanabileceği gibi bunlardan, “şiiirsel hakikat” ile “söz sanatı”, “biçim ve yapı” ve “estetik işlev”le birlikte “*ahenk*” ölçütünde de yeri olan özelliklerdir. Yine bu özelliklerin “estetik işlev”i öne çıkaran boyutlarıyla “yazınsal özerklik” ölçütü içinde de yeri vardır.

Her bir ölçüt kendi içinde ayrıntılı biçimde tartışılarak; bu ölçütü oluşturan alt ölçütler düzeyinde de ele alınabilir; ancak ayrıntılı tartışma, bu çalışmanın sınırlarının ötesine taşacaktır. Diğer yandan, ele alınan metinlerin tamamına yakını, ne yazık ki, ayrıntılı ölçütlerin uygulanmasına gerek bırakmayacak düzeyde manzumelerdir.

Özellikle, “*ahenk*”, “*imgesel özellikler*” ve “*yazınsal özerklik*” ölçütleri arasında kesin sınırlar olduğu söylenemez. Yukarıda da belirtildiği gibi, her birinde, bir diğeri kapsamında da değerlendirilebilecek ögeler bulunmaktadır. Yine de ölçütlerin kapsadığı şiiirsel ögelerin belirlenmesi, incelemenin kuramsal dayanağını ortaya koymak bakımından gerekli bir ön koşuldur. Bu ölçütlerin, nasıl belirlendiği ve yukarıda verilmiş özelliklere dayanan kapsamları aşağıda sırayla belirtilmiştir:

4.2.2.1.1. *Ahenk*

Bu ölçüt, ağırlıklı olarak, modern Türk şiiirinin öncülerinden Yahya Kemal (2010: 48)’in dile getirdiği “*derûnî ahenk*” kavramından yola çıkarak geliştirilmiştir. Ona göre: “Şiiir kalbden geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecellî edişidir; hissin birden bire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır. Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifâde edişimiz şiiir değildir. Bir mısraın şiiir olup olmadığı gaayet âşikârdır. *Derûnî ahenk* ile ifâde edilmişse şiiirdir”. “Duygunun dil haline gelişi ve dil halinde kalışıyla” Yahya Kemal, kendisinin “*derûnî ahenk*”, Rahip Bremond’un “*iç ritim*” (*rythme intérieur*) olarak adlandırdığı temel bir noktaya vurgu yapmaktadır.

Buradaki ritim kavramı, şiirin kendi müziğiyle birlikte, dilin şiirsel dönüşümüne işaret eder. Bu bağlamda “*ahenk*”in, şiirin kendine özgü müziğiyle birlikte, söz dağarı, sözdizimi (sentaks); anlamsal yapı (semantik) ve şiiri şiir yapan diğer özellikleri de kapsar. Bu ögeler her şiirde farklı konumda bulunabilirler. Bu, bir bakıma her şiiri kendine özgü kılan bir gizilgücün varlığına da işaret eder. Sanat yapıtının başarısı kadar, özgünlüğü de bu özelliklerinde ortaya çıkar. Bir metin yalnızca uyak, ses özellikleri vb. açılardan değerlendirildiğinde ancak onun bazı manzum özelliklerinden söz edilebilir. Oysa “*ahenk*”e yapılan vurgu, şiirde müzikle/ritimle birlikte ortaya çıkan bir anlam evrenini işaret eder.

4.2.2.1.2. İmgesel Özellikler

İmgesel düşünme şiir sanatının varlık nedenidir. Bir metnin şiir oluşu, “*ahenk*” başlığı altında belirtilen ögelerle birlikte imgesel özelliklerine bağlıdır. Çağrışımlar, eğretilmeler, çokanlamlılık, abartılar, karşılaştırmalar, simgeler gibi çeşitli ögeler ve söz sanatlarına dayanan imge, heyecanı devindiren bir uyaran ve etkin bir zihinsel süreçtir.

“*Nedensellik*” üzerine kurulan *simgeden* “*benzeşim*” üzerine kurulan *eğretilmeye* ve bunların ikisine de bağlı olmayan *imgeye* kadar şiirsel dilin oluşumuna katılan ögelerin, yapı ve özellikler bakımından ele alınması şiir incelemesine geniş ufuklar açar. Söz sanatları ve bunların imgesel bağlamda taşıdıkları gizilgücün yansımaları üzerinde durmak son derece önemlidir. Ama bu çalışma kapsamında ele alınan metinler için buna gerek görülmemiştir. Şiir, “gösterilen’i kavram değil, imge” olan; “dünyanın zihinsel imgesi” (Yavuz, 2005: 131) olan bir sanattır. Bundan dolayıdır ki, anlatımdan öte anlamlandırmaya dayalı bir süreç olduğu için, şiirsel imgenin, her zihinde farklı karşılıklar bulması doğaldır. Wellek ve Warren (2001: 218)’ın Richards’tan aktardıkları gibi: “Bir imgeyi etkili kılan şey, bir imge olarak canlılığından çok, duyularla garip bir bağıntı içinde bulunan zihinsel bir olay olma niteliğidir. İmgenin etkililiği, duyumun bir ‘kalıntı’sı, onun bir ‘temsilci’si olmasından gelir”.

4.2.2.1.3. Yazınsal Özerklik

İlk bakışta, estetik alanındaki en önemli tartışmalarından birini oluşturan “sanatın özerkliği” veya “estetik özerklik” kavramını çağırırsa da bu başlığın, daha sınırlı bir çerçeveye dayandığı belirtilmelidir. Başka deyişle, bu çalışma kapsamındaki “yazınsal özerklik” kavramı, sanat sosyolojisi ve felsefe alanındaki tartışmalara girmeden, genel çerçevede “görece” bir özerklik üzerinden, şiir metinlerinin, ele alınan kitaplardaki “bulunuş” amacıyla sınırlandırılmıştır. Belirli temalara göre düzenlenen kitaplara bakıldığında, metinlerin de bu temalara uygun metinler olduğu görülmektedir. Amaç bütünüyle bir tema veya konuyla sınırlı olunca, şiir adı altında konuya ilişkin manzumeler seçilmesi, yazılması ve yazdırılması olağan sayılmıştır.

Burada sorun bir sanat dalının kendi doğasına ters biçimde, “ısmarlama” bir araç olarak kullanılmasındadır. Sanat elbette toplumsal olgulardan, yaşamdaki gelişmelerden büsbütün bağımsız değildir. Ama bu, sanatın, gerçekliği “tutanak” biçiminde aktarmak gibi bir görev üstlendiği anlamına gelmez. Dolayısıyla “yazınsal özerklik” kavramı, bu çalışmada, nitelikli metinleri, düşünsel öğelerin şiirselliğinin önüne geçtiği işlevci manzumelerden ayırmak amacıyla da kullanılmıştır.

4.2.2.1.4. Çocuğa Görelilik

Bu ölçüt, yazınsal özerkliği gözden uzak tutmadan, yapıtın, çocuğun anlam evrenine uygunluğunu, sanatsal zevk ve anlayışın düzeye uygun gelişimini gözetmeyi amaçlar. Çocuğa göreliğin temel ölçütleri, Sever (2010: 30-31)’den hareketle, “çocuğun anlam evrenine uygun bir biçem”; “çocuğu önemseyen bir anlayışla çocuk dünyasına uygun kurgular oluşturma” ve yapıtın “çocuğun dünyasında yaratacağı etki” ile “bu etkinin sonuçlarını kestirebilme” biçiminde belirlenebilir. Çocuğa görelilik, birçok metinde karşılaşıldığı gibi “çocuk adına düşünme” veya “çocuksuluk” biçiminde

düşünülmemelidir. Diğer yandan çocuğa görelilik, yazınsallığın indirgenmesi anlamına da gelmez. Sanat bütün insanlığı kuşatan bir uğraştır; dolayısıyla, eğer sanat yapıtından söz ediliyorsa, estetik kaygının, yapıtın gerçekleşme aşamalarının tümünde belirleyici olması gerekir.

Çocuğa göreliğin, yetişkinlerce sanat yapıtları düzeyinde “çocuk adına düşünme”ye dönüştürülmesi, sanatsal imgelerin çocuk tarafından “anlaşılamayacağı” varsayımından kaynaklıdır. Oysa şiir dilinin, çocuğun hayal yönünden zengin anlam evreninde kolaylıkla gözlemlenebilecek karşılıkları vardır. Evrenin imgelem içinde konumlandırılması ve insan özelliklerinin yansıtıldığı bir canlılık kazanması vb. imgesel düşünme biçimlerinde çocuk, mitos ve şiir dilleri arasında temelli yakınlıklar söz konusudur (Afacan, 2003: 44-46). Bu bağlamda edebiyattan psikolojiye, yapılacak disiplinler arası çalışmalarla; şiirsel imgenin, çocuğun anlam evrenindeki karşılıkları açısından -T.S. Eliot’ın “*nesnel bağlantı*” (*objective correlative*) kavramı açısından da- önemli bulgulara ulaşılabilir.

Çocuğa görelilik ölçütünün, metinlerin sunulduğu yaş düzeyi açısından, incelemede diğer ölçütlere eşlik ettiği de belirtilmelidir. Başka bir deyişle, örneğin imgesel özellikler açısından bir metne bakarken, çocuğun anlam evrenine uygunluğu da göz önünde bulundurulmuştur.

4.2.2.2. Belirlenen Ölçütlere Göre Değerlendirme Örnekleri

Her sınıf düzeyinde hazırlanmış çizelgelerle verilen inceleme ve değerlendirme sonuçları, bazı metinlere ilişkin yorumlarla birlikte, ana çizileriyle ele alınmış ve olabildiğince farklı örnekler üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Buna karşın, gösterilen sonuçları tümüyle yorumlamak olanağı bulunmadığından, ölçütler çerçevesinde değerlendirme örnekleri sunmanın aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir. Bu örnekler, hem ölçütlerin uygulanması bakımından hem de değerlendirme için belirlenen “zayıf”, “orta”, “iyi” değerlerini metinler üzerinde yapılmış yorumlar eşliğinde ortaya

koymak bakımından işlevsel olabilir. Değerlendirme örnekleri için farklı niteliklerde dört metin seçilip aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

İlk örnek Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Balina ile Mandalina* kitabından alınmış bir şiir. Bir mandalınanın balina ile serüvenlerinin, bazı yerlerde epik şiirlere benzer bir söyleyişle anlatıldığı kitapta, Dağlarca'nın biçemi, öykülemenin (tahkiye; narration) şiir dili açısından engel sayılabilecek yönlerini azaltmıştır. Kitabın bütünlüğü içinde parça olarak ayrı da okunabilecek şiirlerden biri olan "*Yıldızlar Oyunu*" şöyledir:

Yıldızlar neye yarar
Geceyi süslemeye

Yıldızlar neye yarar
Büyümesine
Bütün bitkilerin.

Yıldızlar neye yarar
Yol göstermeye
Karanlık basar basmaz.
Yıldızlar neye yarar
Çocukların uyumasına.

(Dağlarca, 2007: 11)

Şiirde *ahenk* ögesi, öncelikle, çocuğun anlam evreninde çağrışımlar uyandırabilecek nitelikte bir sorunun ("*yıldızlar neye yarar*") yinelenmesi ve "karşılık" olan dizelerle uyumlu bir akış düzleminde gerçekleşmiştir. Verilen "karşılıklar" soruya akış içinde bir ritim olanağı sağladığı gibi, imgesel uzama da bir genişlik kazandırmaktadır. "*Yıldızlar Oyunu*", bu yönüyle hem *ahenk* bakımından hem de *imgesel özellikler* bakımından *iyi* düzeyde bir şiirdir.

Belli bir konu için şiiri aracı kılmak yerine, amacın, iyi bir "şiir yazmak" olduğu; metnin tümünde beliren bir özelliktir; bu da *yazınsal özerklik* düzeyinin *iyi* olduğunu gösterir. Sezgi ve çağrışımlar bakımından çocuğun anlam evrenine uygun bir imgesellik taşıdığından, *çocuğa görelilik* açısından da *iyi* düzeyde bir metindir.

"Karşılıklar"ın gündelik dilin sınırında hayal ufukları açarak, çocuğun, gündelik dilden farklı bir şiir diline alışması konusunda eğitsel bir bağlam

yüklendikleri söylenebilir. Bu eğitsel bağlam, sanat eğitiminin ve sanatsal zevkin dolayımı bir karakter taşıdığına kanıtı olduğu gibi, ahenk ögesinin şiirin yapısına içkin olduğunu da sezdirebilecek niteliktedir.

Başka bir örnek de kitaplarda yer alan şiir örnekleri içinden rastgele alınmış bir metindir. 7. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda yer alan “Çocukluğum” adlı metin şöyledir:

Çocukluğum, çocukluğum...
Uzakta kalan bahçeler
O sabahlar, o geceler,
Gelmez günler çocukluğum...

Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret.
Sonsuz keder çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum...
Bir çekmece de unutulmuş,
Senelerle rengi solmuş,
Bir tek resim çocukluğum.
Ziya Osman SABA (s.159)

Şiir, uyakla metnin kaynaşmış olmasıyla sağlanan ritimden dolayı *ahenk* yönünden *iyi* sayılabilir. Bu kaynaşma, bazı durumlarda uyak nedeniyle duyumsanan “yapaylığın” olmadığı anlamına gelir ki, metindeki hüznün duygusunun yalın bir tonda işleyişi de bunu göstermektedir. Metin *imgesel özellikler* açısından çok başarılı sayılmaz. Anlatım örgüsünde yer yer belli belirsiz, özellikle sona doğru, belleğe ilişkin bir imgesellikten söz edilebilirse de metinde genel olarak bunun çok başarılı biçimde yapıldığını söylemek zordur. Bu açıdan *orta* düzeyde değerlendirilebilir. Sanatsal dolayım güçlü görünmemektedir. *Yazınsal özerklik* açısından bakıldığında, konu veya durum aktarma ve “öğretmeyi” öne çıkaran bir yönü göze çarpmadığından, metnin *iyi* düzeyde olduğu söylenebilir. Şiir, 7. sınıf öğrencisinin anlamlandırma düzeyine uygun bir tarzda, yetişkin bir insanın kendi adına konuştuğu bir konumdan seslenmektedir; bu yönüyle, “duyarak anlama” veya “duygudaşlık” (*empati*) açısından da önem taşımaktadır. Diğer yandan, herhangi bir “çocuksuluk” veya “çocuk adına söyleyiş” olmadığı için de *çocuğa görelilik* açısından da *iyi* düzeyde sayılabilir.

Ölçütleri, kitaptan alınan zayıf düzeyde iki manzumeye de uygulamak inceleme yöntemi açısından aydınlatıcı olacaktır. İlk manzume, 3. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda yer alan “*Arzu*” adlı metindir:

Bir çiçek olmak isterdim.
Burcu burcu bir sevgi
Kokmak için.

Bir kelebek olmak isterdim.
Kimseyi kırmadan, incitmeden
Yaşamak için.

Bir buğday tarlası olmak isterdim.
Kimsesiz aç çocuklara
Ekmek sunmak için.

M. Güner DEMİRAY (s.204)

Manzume, şiirsel ritimden uzak olduğu için kolayca bir düzyazı metnine çevrilebilir: “Burcu burcu bir sevgi kokmak için, bir çiçek olmak isterdim... Kimseyi kırmadan, incitmeden yaşamak için, bir kelebek olmak isterdim...”. “*Orta düzey*” şiirsel bir metnin bile, bu biçimde düzyazıya dönüşmesi kolay değildir. Metnin, hem *ahenk* hem de *imgesel özellikler* açısından herhangi bir şiirsellik taşımadığı açıktır. Dolayısıyla her iki ölçüt açısından da *zayıf* düzeydedir. Bu durum sadece uyağın sağladığı yüzeysel ritmin olmayışından kaynaklanmıyor; herhangi bir imgesellik, şiirsel sapma, sanatsal söyleyiş, dolayım vb. taşımadığından dolayı bir düzyazı metnine “yakın” görünebilir. Ne var ki, düzyazıya “yakın” olduğu da kuşkulu görünüyor; çünkü manzume düzyazıya özgü ritimden de yoksundur. Dolayısıyla metin ne şiir ne de düzyazı alanında konumlandırılabilir. Ancak gündelik konuşma dili içinde geçen anlık bir söyleyiş bağlamında değerlendirilebilecek türdendir.

Diğer yandan, metindeki iyi niyetli, barışçıl düşünceye yakınlık duyulabilir; ancak bu yakınlık bir sanat yapıtının güzelliğine duyulan bir yakınlık değildir. Düşüncenin, yönü, mantığı ve içerdiği mesaj hangi nitelikte olursa olsun; bir ahlâk dersi vermek üzere yazılmış bir metinde *yazınsal özerklik*, doğallıkla *zayıf* düzeyde olacaktır. Sorun metinde düşünsel öğelerin bulunması değil, bu öğelerin metindeki ağırlık düzeyidir. Her sanatçı bir

dünya görüşüne sahiptir; yapıtını ortaya koyarken, dünyaya ilişkin düşüncelerinden büsbütün sıyrılması söz konusu değildir. Ama bu başka bir şey, sanat yapıtının düşünsel bir propaganda aracı olarak kullanılması başka bir şeydir.

Çocuğa görelilik, bu çalışma kapsamına, şiir metinlerine uygulanan bir ölçüt olarak alınmıştır; dolayısıyla, ancak gündelik konuşma özelliklerine sahip olan “Arzu” adlı metin bu ölçüt açısından da *zayıf* düzeydedir.

Diğer bir örnek de 6. sınıf düzeyinden “*İlköğretim Haftası*” başlıklı manzumedir. İlköğretim ders kitapları ve “yardımcı kaynaklar” içinde en çok yer tutan “belirli gün ve haftalar” için “hazırlanmış” manzumeler türüne giren bu metin de önceki manzume (“*Arzu*”) gibi kolaylıkla bir düzyazı metnine dönüşebilecek düzeydedir:

İlköğretim haftasını
Kutlayalım hep birlikte.
Çalışmanın arkasını
Bırakmayalım derslikte.

Çalışırsak kazanırız,
Bilgilerle bezeniriz.
Kenetlenmiş bir toplumsak
Sağlam olur düzenimiz.

Bakın açıldı okullar
Cıvıl cıvıl bütün yollar.
Yarınını düşünenler
Çocuğunu okuturlar.
İbrahim ŞİMŞEK (s.298)

Yine önceki metin gibi, bu manzume de ne şiirsel ne de düzyazısal bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla *ahenk* yönünden olduğu gibi *imgesel özellikler* açısından da *zayıf* düzeydedir. Manzume, “retorik” yönünden bile başarılı sayılamayacak siyasal bir söylevi andıran yönüyle, hem *yazınsal özerklik* hem de *çocuğa görelilik* açısından *zayıftır*. İlköğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunlukla bu tür metinler olması, sorunun ne boyutlarda olduğunu göstermesi bakımından çarpıcıdır.

4.2.2.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Manzum Metinlerin Belirlenen Ölçütler Işığında İncelenmesi

Metinler, sınıf düzeylerine göre hazırlanmış çizelgelerde, belirlenen ölçütler ışığında değerlendirilip şiirsel nitelik açısından “zayıf”, “orta”, “iyi” düzeyler saptanmış ve bunların ortalaması “*şiir düzeyi*” başlığı altında çizelgenin son sütununda belirtilmiştir. Nitelik açısından belirlenen “zayıf”, “orta”, “iyi” değerlerin sayısal değerlere oranla kimi eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Ancak, hem şiirin bir sanat olarak öznel yorumlara açık oluşundan hem de şiir metninin yalnızca teknik özellikleriyle değerlendirme konusu olamayacağı düşünüldüğünden bu niteliksel değerler inceleme için daha uygun görülmüştür.

Çizelgelerin ardından yapılan yorumlarda, her metin üzerinde ayrıntılı biçimde durulmamış; kimi yerde konuya açıklık getirmek açısından, kimi yerde de metinlerin taşıdığı şiirsellik ölçüsünde bazı ayrıntılara yer verilmiştir.

Diğer yandan eleştiri ve değerlendirmelerde metnin odakta olduğu; başka deyişle, metinlere yönelik eleştirilerin, doğal olarak, ele alınan metnin sınırlı olduğu özellikle belirtmelidir. Eleştirilen metinler içinde Türk edebiyatının bazı çok önemli adlarına ait olanlar da bulunmaktadır. Bu eleştiri ve yorumların onların bütün yapıtlarına yönelik olarak değerlendirilmemesi gerekir. Eleştiriler, şiire yönelik “araçsal” yaklaşımı odağa almaktadır. Nitekim bazı önemli şairlerden aktarılan metinlerin de bu yaklaşımla alındığı görülmektedir.

Bazı metinlerin yanında ayraç çizgileriyle verilen “-dinleme metni-” vb. açıklamalar, kitaplarda bulunduğu için aktarılmıştır. Ayrıca, aşağıda aktarılan manzumelerden, tümüyle alınanların tümü, metin içinden alınan bölümlerden bazıları manzum biçimde; bazıları da metin akışına uygun olarak paragraf içinde “*italik*” dizildiğini belirtmek gerekir. Metin incelemeleri ve değerlendirmeler sınıf sırasına göre verilmiştir:

1. Sınıf

1. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda 5'i 'belirli gün ve haftalar' başlığı altında olmak üzere 19 manzum metin bulunmaktadır.

Çizelge 1.
Birinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

1. S.	Metnin Başlığı / Yazan	Sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelilik	Şiir Düzeyi
1	İlk Gün / Turan Tekdoğan	76	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Öğretmenim / ?	76	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Cumhuriyet / Behçet Necatigil	77	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Çocuk Kitapları / ?	77	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Çocukların Bayramı /A. Sivaslıoğlu	78	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	(Canım) / Sadık Özdemir	103	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
7	Cumhuriyet İçin / Turan Yüksel	118	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Atatürk'üm / Sadık Özdemir	131	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
9	(İrmak...) Elyazısı alıştırma/?	135	Orta	Orta	İyi	İyi	İyi
10	Alışveriş / "Komisyon"	151	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Yıkanma / Rifat Ilgaz	187	Zayıf	Orta	Zayıf	Orta	Orta
12	Şemsiye / S. Ahmet Uzun	209	Zayıf	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	Balonum / İlyas Kara	210	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf
14	Gökkuşluğu / Can Altıntaş	216	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf
15	Palyaço / Müjdat Gezen	240	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf	Zayıf
16	İki Arkadaş/ Ünver Oral	264	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
17	19 Mayıs Türküsü / H. Yağcıoğlu	268	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
18	Bayram Sevinci / M. Oğuz	270	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
19	Oynuyorum/ Aziz Sivaslıoğlu	289	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

Kitaptaki manzumeler genel olarak belirli bir içeriği aktarmayı amaç edinmiştir. 19 metinden 1'i "orta", 1'i de "iyi" düzeyde olan 1. Sınıf kılavuzuna bakıldığında, çocuğa, şiirin neredeyse bayram veya belirli gün ve haftalar için kaleme alınmış bir manzume olduğu düşüncesinin verilmek istendiği izlenimi oluşuyor. Nitekim şiire uzak bazı insanlarda, bu sanatın belli törenlerdeki "duygusal anlar" için kullanılan bir tür olduğu düşüncesine rastlamak zor değildir.

Turan Tekdoğan imzalı ve "İlk Gün" (s.76) başlıklı ilk manzume, çocuk duyarlılığı taşımak bir yana, ilkokul 1. sınıf öğrencisi adına bir büyüğün söyleyiş edasından öteye gitmeyen bir üründür. "Öğretmenim" (s.76) adlı ikinci

manzume, çocuğa uygun uyaklı ritim özelliklerine karşın, “*Masalı bol, yaşa var ol, / Kalbime dol öğretmenim...*” sözlerinin o yaş çocuğuna uygun bir şiirsellik taşıdığını söylemek güçtür. Diğer manzumelerden de birkaçı üzerinde durulabilir: Ünlü yazar Rifat Ilgaz’a ait “*Yıkanma*” (s.187) adlı metin şöyledir:

Leğene girdi mi Mine,
Kendini ördek sanır.
Annesi verir süngeri eline,
Hiç ağlamadan yıkanır.
Her yıkanişında Mine,
Biraz daha küçülür leğen...
Leğen mi küçülür dersiniz,
Yoksa Mine mi büyür?

Bu manzumede önce, çocuklardaki yıkanmaktan kaçma eğiliminin tersine bir “özendirme” havası, ardından da “Mine’nin büyüdüğüne” ilişkin bilgi dikkat çekmektedir. Manzume, uyak yoluyla yapılmaya çalışılmış bir ritim duygusu verse de ders havası daha bir öne çıkmaktadır. Başka bir örnek olarak Müjdat Gezen imzasını taşıyan “*Palyaço*”(s. 240) adlı manzume verilebilir:

‘En çok neye gülersin?’
Diye sorsalar bana,
Palyaçoya gülerim.
Acaba palyaçolar
Onlara gülüyoruz diye
Üzülüyorlar mı?
Onları çok sevdiğimizi,
Değmek, tutmak istediğimizi
Biliyorlar mı?

Metin, “çocuklar adına söyleme” havasında olduğu gibi şiirsel nitelik açısından da zayıftır; deneyime dayalı bir “esprî” havası taşıyan sanatçı duyarlığı ise çocuklardan çok büyüklere seslenmektedir. “*Palyaço*”, manzum olarak düzenlenmiş bir düzyazı özelliği taşımaktadır.

Kitaptaki, “*Şemsiye*” (s. 209), “*Balonum*”(s.210) ve “*Gökkuşığı*”(s.216) adlı manzumeler, doğanın canlılaştırmasından dolayı diğerlerine oranla daha şiirsel olabilecekken, “kavramsal müdahale” ve ritim zayıflığından ötürü bu başarılamamıştır. Örneğin “*Şemsiye*” adlı manzume, hem çocuk imgelemine hem de şiirsel niteliğe yakın “*Bir şemsiyem olsa, /Kocaman kocaman olsa /*

Dünyanın üstüne tutsam” dizelerinin ardından “*Kötülüklerle engel olsa*” ifadesiyle birdenbire kavramsallaşmakta ve şiirsel akış kesintiye uğrayıp bozulmaktadır.

Bu tür manzumelerin, şiirsel imgeleme zarar verdiği gerçeği bir yana, çocukta kavramsal ve bilimsel yaklaşımın oluşumuna da zarar verdiği söylenebilir.

Kitabın, ritim, doğanın yalın şiirselliği ve yaş grubuna uygunluk açısından görece daha iyi sayılabilecek bir metni “Irmak” (s.135) adlı küçük metindir:

Mine ırmakta.
Mine olta atar.
Akar ırmak akar.
Mine [*balık şekli*] tutar”.

Bu tür metinlerin ilk okuma-yazma etkinliklerinin başlarında kullanımı, yaşları gereği ritimden hoşlanan çocuklara, şiirsel ahengi kazandırmak açısından yararlıdır. Ancak bunun, şiirsel imgelem ve dil duyarlılığını gözetmek koşuluyla yapılması gerekir. Çünkü bu tür metinlerin gereğinden fazla ve şiirsel ahenkten uzak biçimle kullanılması, öğrencileri, içi boş uyaklardan oluşan metinlerle oyalamak anlamına gelir.

2. Sınıf

2. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda yer alan manzum metinlerin sayısı, 7’si ‘belirli gün ve haftalar’ başlığı altında olmak üzere 25’tir. Bu kitapta da “belirli gün ve haftalar” mantığının baskın olduğu görülmektedir. Metinlerin 7’si bu başlık altında verilmiş olmakla birlikte, tamamına yakınının bu mantığın ürünü olduğu görülmektedir. Bu tür manzumelere bakıldığında, hem adına övgüler yapılan kimi değerler açısından hem de şiir sanatı açısından olumsuzluklar göze çarpmaktadır.

Çizelge 2.

İkinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

2. S.	Metnin Başlığı / Yazar	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelilik	Şiir Düzeyi
1	Okul Türküsü/ Hasan Âli Yücel	70	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Cumhuriyet/ Halil Soyuer	71	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Atatürk/ Cahit Külebi	72	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Atatürk/ M. Necati Öngay	72	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Öğretmenim/ Tahsin Bilengilin	73	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	23 Nisan/ V. M.Kocatürk	75	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
7	19 Mayıs/ M. Sırrı Dumlu	76	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Benim Güzel Okulum / Mehmet Ceyhan	98	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
9	Sevdiklerim/ Süreyya Berfe	108	Zayıf	Orta	İyi	Orta	Orta
10	Efenin Bayramı/ Ömer Bedrettin Uşaklı	114	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Atatürk Çocuk Olmuş/ Aziz Sivaslıoğlu	129	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
12	Atatürk'ü Sevmek/ Eren Ozan Soysal	138	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	Meslekler/ Nur İçöz	153	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
14	Televizyondaki Reklamcı Amca/ Y. Ural	162	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
15	Ekmek/ Hasan Âli yücel	169	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
16	Mevsimler/ Türk Dünyası Edebiyatı	191	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
17	Trafik Işıkları/ Hasan ŞEN	194	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
18	Trafik Işıklarının Şiiri/ ?	196	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
19	Büyülü Bir Atım Olsa/ Zeynel Beksaç	216	Zayıf	Orta	Orta	Orta	Orta
20	Çocuk ve Oyun/ İsmail Uyaroğlu	246	Orta	İyi	İyi	İyi	İyi
21	Nasrettin Hoca/ Atilla Çakıroğlu	283	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
22	Bayrağımın Türküsü/ Mustafa Ruhi Şirin	295	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
23	Kuklalar ve Biz/ Ünver Oral	306	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
24	Sirk/ Hüseyin Yurttaş	315	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
25	Lunapark/Hüseyin Yurttaş	323	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

Şiirin birtakım toplumsal değer ve ders içeriklerinin aktarılması yoluyla basit bir propaganda aracı olarak kullanılması bir yana, adlarına övgü yapılan toplumsal değer ve bilimsel olgular da basit ve yapay bir duyarlıkla verildikleri için ileriki sınıflarda öğrenciler arasında alay konusu olabilmektedir. Cumhuriyet dönemi şiirinin önemli adlarından Cahit Külebi'den alınma "Atatürk" (s.72) ile Ömer Bedrettin Uşaklı imzalı "Efenin Bayramı" (s.114) adlı manzumeler de aynı niteliktedir.

Çocuk edebiyatı alanında ünlü adlardan biri olan Yalvaç Ural'ın "Televizyondaki Reklamcı Amca"(s.162) adlı metni, görünüşte çocuk duyarlığı bakımından görece daha başarılı sayılabilecek özelliklerine karşın, şiiri araç olarak gören yaklaşımı açık biçimde yansıttığından, şiir sanatı açısından zayıf düzeydedir. Günümüz çocuk edebiyatı yazarları arasında yer alan Nur İçöz'nün imzasını taşıyan "Meslekler"(s.153-154) adlı metin ise şiirin belirlenmiş "ders içerikleri" için bir araç olarak kullanılmasına verilecek tipik

bir örnektir. Yine bu alanda bilinen adlardan Mustafa Ruhi Şirin imzalı “Bayrağımın Türküsü” (s.295) başlıklı manzume, Arif Nihat Asya’nın ünlü “Bayrak” manzumesinin “kışkırtma” (ajitasyon) dozu seyreltilmiş başka bir biçimi gibi görünmektedir; nitekim Şirin’in bu manzumesi, Asya’nın manzumesinden esinler de taşımaktadır:

Kundak olmuş al rengin
Ayına yıldızına
Gökler selam duruyor
Nazlı rüya kızına

Adını yazacağım
Tarihi duya duya
Resmini çizeceğim
Dalgasız durgun suya

Üstündeki ay yıldız
Zaferlerin gök süsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın Türküsü

Toplam 25 manzum metin bulunan 2. Sınıf kılavuzunda metinlerden 2’si “orta”, 1’i “iyi” düzeydedir. Şair Süreyya Berfe’den alınmış “Sevdiklerim”(s.108) ile şair İsmail Uyaroğlu’ndan alınmış “Çocuk ve Oyun” (s.245) başlıklı metinler, “çocuk adına düşünme” ve “çocuksuluk” gibi olumsuzluklar taşımamaları ve söyleyiş, ritim gibi özellikleri açısından diğerlerine oranla daha şiirsel konuma sahiptirler. Uyaroğlu’nun metni şöyledir:

Sebzelerden sevdiklerim:
Havuç, domates, oyun.
Meyvelerden sevdiklerim:
Elma, şeftali, oyun.
Bence en iyi besin oyun.
Çünkü
Hiçbir şey yemesem bile bazen
Oynarken doyuyorum.

Dize kuruluşu ve ritim açısından zayıf olmakla birlikte, Zeynel Beksaç imzalı “Büyülü Bir Atım Olsa” (s.216) adlı metin de bazı imgesel özellikleriyle dikkat çekmektedir. Bir bölümü şöyledir:

Büyülü bir atım olsa
Ay yoluna düşsem.
Yolda yıldızları saya saya gitsem.

Gece demesem
Gündüz demesem.
Büyülü atımla
Aya varsam.

3. Sınıf

3. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda 10'u "belirli gün ve haftalar" başlığı altında olmak üzere 21 manzum metin bulunmaktadır.

Çizelge 3.
Üçüncü Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

S.	Metnin Başlığı/ Yazan	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelik	Şiir Düzeyi
1	Sihirli Sözler/ Ömer Osmanov	69	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Türkçe Ana Dilimiz/ Beytullah Hatoğlu	76	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Atatürk'ün Resmi/ Behçet Necatigil	92	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Atatürk/ İ. Hakkı Talas	93	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Aylar/ Rakim Çalapala	125	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	Faydalı Hayvanlar/ Vefa Çağan	150	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
7	Tasarıf Ne Güzeldir/ Öner Kemal	176	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Arzu/ M. Güner Demiray	204	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf
9	Dünya Çocuk Bayramı/ Altan Özyürek	235	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Bayrak Şarkısı/ M.İlyas Subaşı	249	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Oyunsuz Nasıl Büyürüm/ Mehmet Önal	299	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
12	Okulumuz/ Fethi Bolayır	305	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	29 Ekim/ Ali Püsküllüoğlu	306	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
14	Atatürk Gülümsedi/ Talat Tekin	307	Orta	Orta	Zayıf	Orta	Orta
15	Öğretmenim/ Süleyman Karagöz	308	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
16	Öğretmenim/ F. Ceren Dayangaç	308	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
17	(Başlıksız) / Kuan-Tzu	308	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
18	Kitap/ İ. Hakkı Talas	309	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
19	Kütüphanem/ Nazile Demir	309	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
20	Bizim Bayramımız / İsmail Hakkı Sunat	311	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
21	19 Mayıs/ F. Elmalı	311	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

3. Sınıf kılavuzunda, "iyi" düzeyde metin görülemediği; yalnızca "orta" düzeyde 1 metin bulunmaktadır.

Kitabın ilk manzumesi, adı dışında "sihirli söz"le ilgisi kurulamayan ve bir tür "görgü dersi" içeren bir metindir. Kitaptaki manzum metinlerin çoğu bu niteliktedir. Bu nitelikte olmayanlar da şiiri "belirli gün ve haftalar" ile törenlere indirgeyen yaklaşımın ürünü olan metinlerdir. Cumhuriyet dönemi şiirinin en önemli adlarından biri olan Behçet Necatigil'in imzasını taşıyan "Atatürk'ün Resmi"(s.92) adlı manzume de bunlardan biridir. (Necatigil'i, çağdaş Türk

şiiirindeki konumuna yerleştiren, *Yaz Dönemi* adlı yapıtıyla başlayan ve asıl güçlü yapıtlarını verdiği dönemdir.)

Şiiri propagandaya indirgeyen anlayış, herhangi bir sanat kaygısı taşımadığı gibi, “çocuğa görelilik” ilkesini de bir yana itmektedir. Çünkü o mantığa göre, “esas olan çocuğa kazandırılacak değerlerdir”. Buna tipik bir örnek olarak “Bayrak Şarkısı” (s.249) adlı manzumedeki şu dizeler verilebilir: “*Anne benim neşemi al / Bayrağımı alma sakın*”. Sanat kaygısı taşımadığı gibi, insan doğasını, yaş düzeyini ve psikolojik özelliklerini göz ardı eden bu söyleyiş ve düşüncenin ilkokul üçüncü sınıf öğrencisine uygun olduğunu öne sürmek doğru mudur? Bu anlayışla düzenlenmiş bir tiyatro oyunundan aktarılan bir yaşantı, öğrencinin gelişim özelliklerini göz önüne almadan yapılan “eğitsel” etkinliklerin kaygı verici sonuçlarından birini açık biçimde göstermektedir:

Sahnede dört beş yaşlarında çocuklar. Çocuklardan biri yerde yatıyor; üzerine bayrak örtülmüş. Diğer çocuklar dizlerini döverek ve ağlıyormuş gibi yaparak “Gitti, öldü, şehit oldu.” diyor. Fondaki müzikte yoğun bir duygu sömürüsü... Bu sırada çocuklardan biri titreyerek yerden kalkıyor ve sahne gerisindeki duvara çarpına kadar geri geri gidiyor; gözü hep yerde yatan ceset rolündeki arkadaşında! Bir öğretmen hızla sahneye giriyor ve rolünden çıktığı için, korkuyla titreyen çocuğu, öfkeyle, sahne dışına sürüklüyor... (Oruç, 2013)

Bu anlayışla düzenlenen etkinlikler, güzelliği amaç edinen doğası gereği, barışçıl bir uğraş olan ve insanı estetik bakımdan eğiten sanatı amacı dışına çıkardığı gibi; yetişmekte olan kuşakların ruh sağlığı bakımından da ciddi sorunlar barındırmaktadır.

Talat Tekin imzalı “Atatürk Gülümsedi”(s. 307) adlı manzumenin, güçlü olmamakla birlikte bazı şiirsel özelliklerinin bulunduğu söylenebilir. Bunu sağlayan, “*Atatürk gülümsedi öğretmenim, / Siz sınıfa girince, / Dağıldı kara bulutlar, / Açıldı gonca.*” dizelerinden oluşan ilk dördlük ve benzer ritmi taşıyan bazı dizelerdir. Çocuk imgelemine uygun bir canlılaştırma eğilimiyle buluşan sevinç ve iyimserlik duygusunun, uygun bir ritimle buluşması bu etkiyi yaratmaktadır. Atatürk portresi ile canlılaştırma üzerinden kurulan iletişim, oluşan “görsel” hava ile aynı zamanda çocuğa görelilik açısından da ortalama

bir düzey tutturulabilmiştir. Ne var ki, bu tür manzumelerin doğası gereği, şiirsellikten kolaylıkla uzaklaştığı görülmektedir. Çünkü belli bir “konu aktarma”yı baştan amaç edinmiş bir yaklaşım, ister istemez kavramsallaştırma eğiliminde olacaktır.

Bir Anadolu öğretmen lisesi öğrencisinin (F. Ceren Dayangaç) yazdığı “Öğretmenim” adlı manzume, bu tür manzumelerle yetiştirilen öğrencilerin verimini sergilemesi bakımından ilginçtir. Manzumede şiirsel bağlamda değerlendirilebilecek herhangi bir nitelik bulmak güçtür. Özdeyiş (vecize, aforizma) tutkunluğu, slogan vb. öğelerin öne çıktığı coşkusal dilin neden şiir sayılamayacağı önceki bölümde tartışılmıştı.

Değnilmesi gereken başka bir durum da okuma kültürünün geliştirilmesine ilişkin manzumelerdir. Manzumelerin, bu anlamda olumlu bir adım atmak bir yana, bilgi ve iletişim ağlarının bunca geliştiği günümüzde büyük özen isteyen okuma sürecini birtakım sloganlara indirgeyerek basitleştirmek yönünde olumsuz işlevleri olduğu açıktır. Örneğin çocukta, kitaba ve okumaya dönük bir “istek ve saygı uyandırmak” üzere hazırlandığı belli olan “Kitap” (s.309) adlı manzume, şiirsel düzey bakımından herhangi bir olumlu nitelik taşımadığı gibi, yapmacık “çocuksuluğu” ile hem şiiri hem de okuma kültürünü basite indirgemektedir:

Okumayı, yazmayı
Gördüm, öğrendim senden.
Büyükleri saymayı
Yine sensin öğretene.

Sende bilgi, görgü var,
Sende bütün gerçekler.
Sayfalarını açar,
Okurum birer birer.

Doğruluk ve güzellik
Senin yolun insana.
Bize sensin üstelik,
Öğretmen, baba, ana.

Seni temiz tutarım,
Kirlitem hiç bir zaman.
Esirgerim, okşarım,
Usanmam okumaktan.

İ. Hakkı TALAS

4. Sınıf

4. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzundaki manzum metinlerin sayısı, 9'u "belirli gün ve haftalar" başlığı altında olmak üzere toplam 26'dır.

Manzume sayısının en yüksek olduğu sınıfın 4. sınıf olmasına karşılık, yalnızca 1 manzumenin -26 manzume içinde- "orta" düzeye yakın olması dikkat çekici bir noktadır. Genel eğilime uyan özelliklerine karşın ortalama bir düzeye yakın sayılabilecek "Benimle Yaşıt Dedem" (s.59) adlı manzume dışında şiirsel niteliğe uygun olmak bir yana, yakın sayılabilecek herhangi bir manzume de bulunmamaktadır.

Çizelge 4.
Dördüncü Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

4. S.	Metnin Başlığı / Yazar	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelik	Şiir Düzeyi
1	Hoşgörü/ K. Altınkaynak	47	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Benimle Yaşıt Dedem/ Yusuf Dursun	59	Orta	Zayıf	Zayıf	Orta	Orta
3	Atatürk Anadolu'da/ S. Kudret Aksal	77	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Mustafa Kemal/ C. Külebi	85	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Ben Öğretmenim/ Türkan Gedik Bengi	101	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	Çevreni Temiz Tut/ A. Sivri	102	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
7	Yerli Besinlerimiz/ Beytullah Hatoğlu	123	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	(başlıksız) / M. Zeki Taşkın	124	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
9	Hayalimdeki Robot / 'Komisyon'	148	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Uzaya Giden Uçurtma/ Ali Yüce	155	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Bilim ve Teknoloji/ Naim Yalnız	159	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
12	Flüt Çalıyoruz/ Ayla Çınaroğlu	174	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf
13	Türkçemiz/ Rifat Ilgaz	197	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
14	Noktalama İşaretleri/ M. İsen vd.	199	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
15	Müze/ Naim Yıldız	221	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
16	Benim Anadolom/ Selçuk Alparslan	229	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
17	Atatürk ve Öğretmenim /Özkan Gönülüm	284	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
18	10 Kasım Türküsü / F. Hüsnü Dağlarca	285	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
19	Atatürk/ M. Güner Demiray	285	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
20	Atatürk Yazar/ M.Vasfi Saral	285	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
21	29 ekim/ Ali Püsküllüoğlu	286	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
22	Kütüphane/ Hasan Turan	288	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
23	Dünya Tiyatro Günü/ Naim Yalnız	289	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
24	İlköğretim Haftası/ İ. Şimşek	290	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
25	İlköğretim Haftası/ Tahsin Bilengil'in	290	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
26	Hoş Geldin 23 Nisan/ Ş. Enis Regü	292	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

Coşkuyla yazılmış manzumelerden biri “Ben öğretmenim” (s.101) demektedir:

Bu sözü söylerken,
Öyle onurlanıyorum,
Öylesine önemsiyorum ki kendimi.

Pencereler açıyorum karanlık odalarda
Dünya, ayaklarımın altında.
Tutup ellerinden miniklerimin,
“Bak işte dünya!” diyorum.
Onları evrenle, yıldızlarla tanıştıyorum.
Gözleri kocaman açılıyor.
Nasıl şaşırıyorlar!
Nasıl seviniyorlar!

Metinde şiirsel nitelik açısından sorun olan, öğretmenlik mesleğinin yarattığı coşku veya metindeki iyi niyet vb. duygular değil; bir söylev biçimiyle, hiçbir şiirsel dolayım taşımadan yazılmış olmasıdır. Öğretmenlikle ilgili duygu dolu bir konuşma metni olabilir, bir düzyazı metni olabilir; ama bu metnin şiir sayılması söz konusu değildir.

Şiirden beklentiler açısından yapılan tartışmalarda, öne çıkan konulardan biri de şiir-düzyazı ayrımıdır. Bu, aynı zamanda, şiir sanatını savunanların, şiirsel yapıtın yararının kendine özgü estetiğinde saklı olduğunu ortaya koymak için sunduğu gerekçelerden biridir. Valery (1995b: 125–126), “koordinasyonları başka sebepleri başka türlü” biçiminde değerlendirdiği düzyazı ve şiir ayrımını, yürüyüş ile dansın farklılığıyla açıklar: Yürüyüş, “düzyazı gibi belli bir nesneye” veya hedefe yöneliktir. Dans ise “hedefi kendi içinde olan hareketler” bütünüdür; “hiçbir yere gitmez”.

Bu bağlamda çok geniş tartışmalar ve Valery’nin öne sürdüklerinin karşıtı görüşler de bulunmaktadır. Ancak, her durumda öne çıkmış bir şiir-düzyazı ayrılığı söz konusudur. Bu ayrım noktasının özellikle şiirsel ritim ve imgesel dolayım olduğunu vurgulamak gerekir. Şiirle dans arasında başka bir yakınlık, vücudun ritmi bağlamında, Joubert (1993: 20), tarafından şöyle kurulmaktadır: “Sözlü dilin kuruluşu vücudun ritmine göre düzenlenir; kesileme ve vurgulama nefes alışa uyum gösterir” diyen Joubert, şunları da ekler: “Şiirin böyle hareketlerle ve vücutla birlikte gelişmesi, sözelliğinden

uzaklaştığında bile sürüp gider. Şiiri diğer dil biçimlerinden ayıran ahengi oluşturan bu sözelliktir işte"... Kısa bir anımsatmayla, bu yakınlığın mitolojik bir kökene dayandığı belirtilmelidir. Vücudun hareketleriyle söz arasındaki uyumun kökeni, ritüel ortamındaki söz (*mitos*) ve hareketlerin (*dromenon*) uyumuna dayanır: Söylenen sözlerle yapılan eylemler arasındaki uyum... Bu ritim ve uyum, "ritüel ortam"ın mitolojik bağlamından uzaklaşmış olmasına ve şiir artık yazıya geçen bir söz olmasına karşın şiirsel söze içkin bir konum edinmiştir.

5. Sınıf

5. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda yer alan manzum metinlerin sayısı, toplam 17'dir. Bu sınıf kılavuzunda "iyi" düzeyde metin saptanamamıştır.

Çizelge 5.
Beşinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

5. S.	Metnin Başlığı / Yazar	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelik	Şiir Düzeyi
1	Okulum/ Muzaffer Barancık	68	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Atatürk'le Doğuş/ Süleyman Havadar	94	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Yeşil Örtü/ Mehmet Azim	119	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Uygurlik Yolu / ?	148	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Günaydın Çocuklar/ Birgül Yangın	170	Zayıf	Orta	Zayıf	Orta	Orta
6	İki Sevgi/ Vehbi Cem Aksun	211	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
7	Yangın / Beytullah Hatoğlu	225	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Balkonlardaki Çocuklar/ Ahmet Efe	265	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
9	İlköğretim Haftası/ İbrahim Şimşek	298	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Öğretmenime / ?	299	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Atatürk Gülümsedi / Talat Tekin	300	Orta	Orta	Zayıf	Orta	Orta
12	Cumhuriyet Bayram / İ. Hakkı Talas	301	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	Kütüphane / Hasan Turan	302	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
14	Kitap/ Ali Osman Atak	302	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
15	Meyvelerimiz – Yemişlerimiz / ?	304	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
16	Egemenlik Bayram ı/?	305	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
17	19 Mayıs/ Ramazan Gökalp Arkin	306	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

5. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabında yer alan manzum metinlerden, orta düzeye yakın "Günaydın Çocuklar"(s.170, Birgül Yangın) ile yukarıda (3.sınıf) değinilen "Atatürk Gülümsedi" (s.300, Talat Tekin) adlı

metinler dışında şiirsel özellikler bağlamında değinilebilecek metin bulunmamaktadır.

İçinde, “*Değişmez doğanın dengesi*”, “*Korktuğum odur ki, kapkara bir dünyayı / İsteyenler var aramızda*” türünden kavramsal yönelişler bulunmasından dolayı, ahenk ve yazınsal özerklik açısından zayıf olmakla birlikte, imgesel özellikler ve çocuca görelilik açısından orta düzeyde olan “Günaydın Çocuklar” metninden bir bölüm şöyledir:

Hey, hey! Günaydın çocuklar, “Günaydın!”
Siz hiç kırmızı bir ağaç gördünüz mü?
Hey, hey, hey, hey! Günaydın çocuklar, “Günaydın!”
Gökyüzü neden mavi düşündünüz mü?
Başak sarı, çim yeşil.
Her şeyin bir rengi var.
Değişmez doğanın dengesi.
Mor, turuncu, sarı, eflatun, pembe, haki.
Çamur bile kahverengi...

6. Sınıf

6. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzundaki manzum metinlerin sayısı 15’tir. Toplam 15 manzume bulunan bu kılavuzdaki metinlerden 3’ü “orta”, 1’i “iyi” düzeydedir. Metni araç olarak gören mantık, kitabı hazırlayanları, “şiir örneği” olarak şarkı sözü (Mavi Dünyam, s. 250) de eklemeye yöneltmiştir.

Çizelge 6.
Altıncı Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

6. S.	Metnin Başlığı/ Yazan	Sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuca Görelilik	Şiir Düzeyi
1	Kitap ve Dünya/ Tezcan Özbey	85	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	19 Mayıs/ Süleyman Ege	106	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Kızılay/ İ. Hakkı Talas	150	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Arslan Postu Giyen Eşek/ La Fonten, Orhan Veli	156	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Çocuk ve Resim/ Dilâver Cebeci	161	Zayıf	İyi	Orta	İyi	Orta
6	Sabahlık/Bayram Bilge Tokel	163	Orta	Zayıf	Orta	Orta	Orta
7	Umut/ Kemalettin Kamu	171	Zayıf	Zayıf	Orta	Orta	Orta
8	Bayrak/ Arif Nihat Asya	192	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

9	Türkiye'm/ G. Mehmet Uytun	206	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Anadolu'da Bahar / Abdurrahim Karakoç	229	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Güvercinle Karınca/ Orhan Veli	231	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
12	Mavi Dünyam/ Mahmet Erduran	250	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	Gün Olur/ Orhan Veli	252	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi
14	Ağaç Diyor Ki/ Halim Yağcıoğlu	264	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
15	Kurabiye Hırsızı / Valeri Cox	276	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

6. Sınıf kılavuz kitabında, Orhan Veli'nin "Gün Olur" (252) şiiri dışında dikkat çekebilen metinler, Dilaver Cebeci imzalı "Çocuk ve Resim" (s.161), Bayram Bilge Tokel imzalı "Sabahlık" (s.163) ve şair Kemalettin Kamu'nun "Umut" (s.171) adlı metinleridir. "Çocuk ve Resim" adlı metinde varılan imgesel düzey, izlenimlerin aktarılmasından öteye gidemediği için ahenk ve şiirsel bütünlük sağlanamamıştır. Metnin görece başarılı sayılan iki bölümü şöyledir:

Bir çocuk resim yapıyor:

Uzun kirpikleri geziniyor mor dağlarda,
Ufukta gülüp duruyor alev saçlı bir güneş,
Küçük yüreğinin sevgisi serpiliyor toprağa,
Yamaçlarda beyaz papatyalar açılıyor...

Bir çocuk resim yapıyor:

Bir dere geliyor sonsuzluktan, akıyor sonsuzluğa,
Dirliğe boy atıyor kıyısında çimenler...
İki ağaç baş başa seyrediyor gökleri,
Yanağından pembeler dökülüyor çocuğun,
Cömert bir yağmur gibi suluyor çiçekleri...

"Sabahlık" başlıklı metnin giriş bölümünde doğrudan bir düzyazı cümlesinin dizeler biçiminde bölünüp sıralanması söz konusudur. Bu, sonraki bölümde aşılmaya çalışılmış görünmektedir. Metin, imgesel özellikleri ve çocuğa görelilik açısından orta düzeydedir:

Bir sabah
Kuşlardan daha erken
Güneş doğmadan daha
Dallarda serçelerin
Düğünü başlamadan
Uyandım usulca

Süzüldüm rüzgâr gibi
Bir kapı aralığından

Suları uyur gördüm
Dağları büyür gördüm
Doğan gün bir tebessüm
Ninniler ağarken şafağa

Ey kusursuz mavilik
Kıpırdayan toprak
Düşünen ağaç
Ve soluğunu tutmuş dağ
Merhaba

Kemalettin Kamu'nun "Umut" (s.171) adlı şiiri ise, ilk bölümün ilk dizesinde, uyak kaygısıyla oluşmuş bir karışıklık bulunmakla birlikte orta düzeyde bir metindir:

Bir umut meltemi dağıtır tasa
Bir umut gölgesi karşı kor yasa,
Kim açar bağrını umutlanmasa
Yazın yağmuruna kışın karına.

7. Sınıf

7. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda 21 manzum metin bulunmaktadır.

Çizelge 7.
Yedinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

7. S.	Metnin Başlığı/Yazan	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelilik	Şiir Düzeyi
1	Parça... /Yusuf Has Hacıp'den	67	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
2	Parça... /Yunus Emre'den	67	Orta	Orta	İyi	Orta	Orta
3	Atatürk/ Rasim Köroğlu	98	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
4	Başlıksız... /İbrahim Minnetoğlu	100	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Sanatçı Atatürk/Yılmaz Aybar	106	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	Parça.../Talât Tekin	114	Orta	Orta	Zayıf	Orta	Orta
7	Arıyorum/ Yusuf Yanç	125	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Parça... / Ümit Yaşar Oğuzcan, 'Mustafa Kemal'i Düşünüyorum'	131	Zayıf	Orta	Zayıf	Orta	Orta
9	Masal Kız/ Mustafa Ruhi Şirin	136	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Bakardım Güneş Avuçlarımda/ Beşir Ayvazoğlu	144	Orta	İyi	İyi	İyi	İyi
11	Masal/ Orhan Veli Kanık	146	Orta	İyi	İyi	İyi	İyi
12	Rüya Kızın Masalı/ Mustafa Ruhi Şirin	148	Zayıf	Orta	Orta	Zayıf	Orta
13	Çocukluğum/ Ziya Osman Saba	159	İyi	Orta	İyi	İyi	İyi
14	Parça... /Cahit Sıtkı Tarancı'dan	161	Orta	İyi	İyi	İyi	İyi
15	İstanbul'u Dinliyorum /Orhan Veli Kanık	187	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi
16	Bir Başka Tepeden / Yahya Kemal Beyatlı	187	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi
17	Kayık/ Arif Nihat Asya	210	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
18	Deniz Hasreti / Ömer Bedrettin Uşaklı	210	Orta	Orta	İyi	İyi	İyi
19	Ağaç Diyor Ki / Halim Yağcıoğlu	212	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
20	Serçe Kuşu/ Necati Cumalı	225	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
21	Mustafa Kemal'in Kağnısı/ F. H. Dağlarca	248	İyi	Orta	Orta	İyi	İyi

21 metin içinde “orta” düzeyde 4, “iyi” düzeyde 8 metnin bulunduğu 7. Sınıf kılavuz kitabının şiirsellik (yazınsal nitelik) açısından diğer sınıflara oranla daha iyi düzeyde olduğu belirtilmelidir. Yusuf Has Hacip ve Yunus Emre’den aktarılan dizeler(s.67) buldukları çağ bağlamında değerlendirilebilecek örneklerdir.

Burada ayraç açarak bir noktayı vurgulamak hem çalışmanın bağlamı hem de ölçütlerde başvurulan yöntem bakımından önem taşımaktadır: Yunus Emre’nin şiirinin günümüzün ölçütlerine göre değerlendirilmesi bir çelişki olarak görülebilir. Ne var ki, alınan metni, belirlenen ölçütler ışığında yorumlamak da değerlendirmenin tutarlılığı bakımından gereklidir. Ayrıca değerlendirmeye konu olan, Yunus’un şairliği değil, metnin seçimidir. Yunus Emre’nin, çağının en büyük şairlerinden biri olarak zamanımıza ışık tutması başka bir şey, günümüzün dünyasında o tarz şiirlere öykünülmesi başka bir şeydir. O şiir kendi çağının özgül koşullarının ürünüdür ve bu özellikleri göz önüne alınarak eğitimde yer verilmelidir. Özelliklerine uygun yöntemlerle, Yunus’un şair kişiliği, şiirin belli bir çağın duyarlılığına ilişkin izler taşıması, Türkçesinin özellikleri, günümüz Türkçesine tuttuğu ışık ve başka yönleriyle tanıtılması, hem çocukta edebiyat tarihine ilişkin bir merak duygusunun uyanması, hem de dilin gelişim özelliklerine dikkat çekilmesi bakımından daha yerinde bir tutumdur. Bir sanat yapıtının doğasına uygun bir dolayım la çocuğun eğitiminde yer almasının yollarından biri de bu olabilir.

Yunus Emre’den aktarılan iki bölümlük metnin, “iletişim” temasına, Yusuf Has Hacip’in, çağına özgü bir öğüt olarak yazılmış (“*Dildendir mutluluk, dildendir değer / Dili olmayana insan mı derler?(...) Ağzından uygunsuz bir söz kaçırma, / Dilinle taş atıp başını kırma!*” -s.67-) metniyle birlikte alınması, “eğitsel şiir” anlayışının yansımasıdır. Yunus’un insan sevgisi ve tasavvuf temelli yaklaşımını kavramak bir yana; her şeyi “eğitsel” yararıyla ölçen bir anlayışın, günümüzün 7. sınıf öğrencisine –yaşına özgü gelişim özelliklerini gözeterek-, ikinci bölümdeki, “bir sözün sekiz ‘uçmağ’ (cennet) edeceği

dünyanın” neden “cehennem” olduğunu, nasıl anlatabileceği bir soru işaretidir:

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz

Kişi bile söz demini
Demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini
Sekiz uçmağ ede bir söz (s.67)

“2. Tema” olarak yer alan “*Atatürkçülük*” bölümündeki manzumelerin hemen tamamının, şiir sayılamayacağı baştan belirtilmelidir. Talat Tekin’in “*Atatürk gülümsedi*” (s.114) adlı metnindeki şiirsel bir tondan yukarıda söz edilmiştir. Ümit Yaşar Oğuzcan’ın ünlü bir metninden alınan parçada (s.131) ise modern şiirin geldiği düzeyden bakıldığında çok gerilerde kalmış bir “kahramanlık” anlatısı görülmektedir.

Bölümdeki diğer metinlerin hiçbiri şiirsel söyleme uygun değildir. Örneğin “Atatürk” adlı manzumedeki şu dizelere bakılabilir:

İşgal edilince yurdun her yanı,
Bin düşmanı yendi Türk’ün bir canı,
Alıp ele yeni baştan vatanı,
Kurmayı öğretti bize Atatürk.

Biri hilal oldu, biri yıldızı,
Bayraklaştı yurdun oğlu kızı,
Bayrağımız için al kanımızı,
Vermeyi öğretti bize Atatürk.

Umutla bakarken gelecek güne,
Bağlanıp kalmadık geçmişe, düne,
Kafayı daima ilime, fene,
Yormayı öğretti bize Atatürk (s. 98)

Başka bir örnek de yazarın dil konusundaki duyarlılığını aktaran ve doğrudan bir propaganda metni olan, manzumeden: “*Nutkum tutuldu, şaşkırdım merak ettim, / Dolandığınız yerlerdeki Türkçe olmayan isimlere, / Gördüklerine, duyduklarına üzüleniniz var mı?*” (s.125)... Diğer bölümler ve manzumeler nitelik açısından verilen örneklerden farklı değildir. Bu tür

metinler, kavramsal bir bilginin yer yer “coşkulu” olmayı amaçlamış bir havayla dizeler biçiminde aktarılmasından başka bir özellik taşımamaktadır.

Öteki “tema”larda yer verilen manzum metinler içinde, yine Cumhuriyet dönemi edebiyatının bilinen bazı adlarından verilen örnekler de bulunmaktadır; toplam açısından önceki bölüme oranla belli bir düzeyin tutturulduğu söylenebilir. Ancak, masal ve çağrışım öğeleri açısından bakıldığında, Türk şiirinde ve hatta adı geçen bazı şairlerin çok daha yetkin şiirleri varken bu metinlerin seçilmiş olması, genel olarak “şiiri araç kılan” anlayışın bir yansımasıdır.

Çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla bilinen Mustafa Ruhi Şirin’in kitapta “masal”dan dolayı yer verilmiş iki metninden birinin orta düzeye bile ulaşamadığı belirtilmelidir. İki metin de buldukları bölümdeki şiirler içinde belirgin biçimde “eğitsel şiir” anlayışının örnekleri olarak durmaktadır. “*Kafdağı’nda doğan güzel / Sensin masalların kızı / Yerde iyilik perisi / Gökte iyilik yıldızı*” (s.136) dizelerinin de yer aldığı “Masal Kız” adlı metin, “çocuklar yerine” düşünülmüş ve bu yönüyle yapay bir duyarlık taşıyan yaklaşımıyla tipik bir “araç” metin örneğidir. “*Uyku bekçileriyle, / Gökyüzünü yıkardı*” gibi güzel dizeleriyle daha başarılı sayılabilecek “Rüya Kızın Masalı” adlı metin ise “Aydede” gibi nitelermelerle yedinci sınıf düzeyinde başarısızlığa uğramaktadır. Bu metin bazı özellikleriyle daha alt sınıflar düzeyinde şiirsel açıdan uygun sayılabilir; ne var ki, yedinci sınıf düzeyi için bu değerlendirmeyi yapmak güçtür.

Aynı bölümde yer alan şiirlerden, Beşir Ayvazoğlu’nun, “Bakardım Güneş Avuçlarımda” (s.144) adlı metni, “*Hani güzel çocukluk evleri vardı / Görülmemiş rüyalar gördüğümüz / Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce / Ay üşümüş ellerimde kayardı /.../ Güller açardı parmak uçlarımda / Bakardım güneş avuçlarımda*” gibi dizeleriyle ve imgesel düzeyiyle dikkat çekmektedir. Orhan Veli’nin, ritmi, akışı ve masalsı olanı çağına uygun biçimde işleyen havasıyla,

Çocuk gönlüm kaygılardan azade;
Yüzlerde nur ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade;
Unutmaya başladığım memleket

Şakağımda annemin sıcak dizi,
Kulağımda falcı kadının sözü,
Göl başında padişahın üç kızı,
Alaylarla Kafdağı'na hareket

dizelerinden oluşan “Masal” (s.146) adlı şiiri; Ziya Osman Saba'nın, masal ve çocukluğun bazı yaşantılarla birlikte işlendiği “Çocukluğum” şiiri (s.159) ve Cahit Sıtkı Tarancı'dan alınan dizeler (s.161), bu bölümün şiirsel nitelik açısından öne çıkan metinleridir.

Sonraki bölümde Orhan Veli'nin “İstanbul'u Dinliyorum” şiirinden iki bölüm (s.187) ve Yahya Kemal'in “Bir Başka Tepeden” (s.187) adlı şiiri bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminin iki önemli şairine ait bu şiirler göz önüne alındığında, ders kitaplarında mutlaka nitelikli şiir örneklerinin yer almasının gerekliliği bir kez daha ortaya çıkıyor.

Diğer yandan, nitelikli şiirlerin bulunduğu bu bölüm, göz ardı edilemeyecek bir olumsuzluk taşımaktadır: Kaynak olarak şairlerin kendi kitapları değil, “www.istanbul.meb.gov.tr” adresi yazılmıştır. Bu durum, şiirin bir sanat olarak önemsenmediğini açık biçimde ortaya koyduğu gibi, okuma kültürü açısından da bir tür yozlaşmaya neden olmaktadır.

Bazı şiirlerdeki dizgi yanlışları ve dize bozulmaları da ayrı bir sorun olarak belirtilmelidir. Bu sorun, internet ortamından bilim ve sanat alanlarına da bulaşan “kes-yapıştır kültürü”nün yarattığı bir sorundur. İnternette ortaya çıkan yozlaşma, öğrencilere verilen ödevlerde, çeşitli aktarma biçimlerinde ve daha birçok alanda çarpıcı sonuçlarıyla ortadadır. Buna karşın, kitabın, yani asıl kaynağın kendisinin değil de her türlü yanlışlık ve çarpıtma olasılığının bulunduğu internetin kaynak olarak verilmesi, “kolaylık” amaçlı ise, bu, eğitim-bilimsel sonuçları yeterince düşünülmemiş bir ‘kolaylık’tır.

Cumhuriyet dönemi şairlerine sonraki bölümlerde de yer verilmiştir. Arif Nihat Asya'dan “Kayık” (s. 210), Ömer Bedrettin Uşaklı'dan “Deniz

Hasreti” (s. 210) Necati Cumalı’dan “Serçe Kuşu” (s. 225) Fazıl Hüsnü Dağlarca’dan “Mustafa Kemal’in Kağnısı” (s. 248-249) başlıklı metinler yer almaktadır.

Cumhuriyet dönemi şiirinde onca güzel örnek varken, bu bölüme alınan şiirler, bir yanıyla Cumhuriyetin belli bir döneminden öteye bir türlü geçemeyen bir yanıyla da “araçsal” veya “eğitsel şiir” yaklaşımından kurtulamamış anlayışı dışa vurmaktadır. Arif Nihat Asya ile Ömer Bedrettin Uşaklı’nın şiirleri, abartılı coşkularına rağmen yer yer iyi dizeleri de bulunan metinlerdir. Ancak, Asya’nın şiirinden bir “mani havası” yansımaktadır.

Romancı ve öykücü kimliğiyle bilinen yazar Necati Cumalı’nın en zayıf şiirlerinden biri sayılabilecek “Serçe Kuşu” adlı metin bu kitabın da zayıf metinlerinden biridir. Çağdaş Türk şiirinin en önemli adları arasında yer alan Dağlarca’dan alınan şiir de yine “araçsal” bir anlayışla kitaba konulmuştur. Amaç, şiir zevkini, sanatsal hazzı geliştirmek değil, yalnızca temaya uygun şiir bulmak olduğundan seçim de bu biçimde yapılmaktadır.

8. Sınıf

8. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuzunda yer alan manzum metin sayısı 14’tür. Toplam 14 manzume içinde “orta” düzeyde 2 metnin bulunduğu 8. Sınıf kılavuz kitabında yazınsal nitelik düzeyi, “araçsal şiir” ürünleriyle birlikte “popülist” anlayışın ürünü olan metinlerle iyice düşmüştür.

Çizelge 8.
Sekizinci Sınıf Türkçe Kılavuzundaki Manzum Metinlerin Şiirsel Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

8. S.	Metnin Başlığı/ Yazar	sayfa	Ahenk	İmgesel Özellikler	Yazınsal Özerklik	Çocuğa Görelik	Şiir Düzeyi
1	Geçmiş Zaman Şiirleri/ B Bilge Tokel	80	Zayıf	Orta	Orta	Orta	Orta
2	Çocukluk Özlemi/ Adem Turhan	81	Zayıf	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf
3	Parça.../ F. N. Çamlıbel’in ‘Han Duvarları’ndan	82	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf	Zayıf
4	(Başlıksız) / İhsan Sezal	100	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
5	Nutuk/ Talip Apaydın	111	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
6	O Geliyor/ C.Sahir Erozan	132	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

7	Şu Sonsuz Koşu/ C. Atuf Kansu	132	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
8	Marangoz / T. Fikret	144	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
9	Türküler Dolusu / Bedri Rahmi Eyuboğlu	157	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
10	Türk'üz Türkü Çağırırız / Âşık Veysel Şatıroğlu	163	Orta	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
11	Nevruz Güzellemesi / S. Arpacı	169	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
12	Bizim Tren / Galip Naşit Arı	218	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf
13	Kayık / Arif Nihat Asya	218	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
14	(Başlıksız) Osman Atillâ	236	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf

Milli Eğitim Bakanlığı yayını Türkçe ders kitapları içinde, şiirsel düzeyin, en çok yükseldiği 7. sınıf kitabından sonra bu şekilde birdenbire düşüşü ilginçtir. Bütün kitapta yalnızca iki metin orta düzeye yakındır: Bayram Bilge Tokel'in "Geçmiş Zaman Şiirleri" (s.80) ve Arif Nihat Asya'nın 7. sınıf kitabında da yer alan yer alan "Kayık" şiirinden iki bölüm (s. 218). İmgesel bazı özellikleri dikkat çeken "Çocukluk Özlemi" adlı manzume, ahenk ve diğer şiirsel öğeler açısından zayıf kalmaktadır.

Cumhuriyet dönemi şairlerinden Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun bu kitaba alınan "Türküler Dolusu" adlı metnine de değinilebilir: Bu metin, iletişimden eğitime çeşitli ortamlarda özellikle popüler kültür ürünü "şiir dinletileri"nin neredeyse gerekçesi durumuna getirilmiştir. Bundan dolayı şairin niyeti ne olursa olsun, metin, nitelikli şiirin karşısında bir araç olarak kullanılmıştır. Nitekim Eyuboğlu'nun bu sınıf düzeyinde verilebilecek daha iyi şiirleri bulunmasına karşın, şiire bakışı bu çalışmanın konusunu oluşturan ve yer yer "popüler kültür"e özgü metinlere yer veren "eğitsel şiir" anlayışı doğrultusunda bu metnin kullanması da anlamlıdır:

Şairim şair olmasına
 Canım kurban şiirin gerçeğine, hasına
 İçersine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum
 Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter
 Eğri büğrü, kör topal kabulüm.
 Şairim
 Zifir karanlıkta gelse şiirin hası
 Ayak seslerinden tanırım
 Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım.
 Şairim
 Şiirin gerçeğini köy türkülerinde bulmuşum
 Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
 Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm. (s.157)

Bu tür dizeler, genellikle “popülist” eğilime hizmet etmiştir. Oysa köy türkülerinin, halk şiirinin, efsanelerin, kahramanlık destanlarının vb. ürünlerin, kendi mekân ve zamanlarındaki konumu, kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme biçimi, hem daha bilimsel bir tutumun hem de sanata karşı daha saygılı bir yaklaşımın ifadesi sayılır. Dolayısıyla, bu ürünlerin “has” şiir olarak öne sürülmesi, şiir sanatı açısından doğru bir tutum sayılmaz.

Tarihsel gelişmelerin sonucu olarak şiir sanatının geçirdiği değişim göz önüne alınmadan bu sanatın anlaşılması kolay değildir. Şiirin konumunu, sanatın, modernliğin bazı erken sonuçlarıyla birlikte tartışıldığı zamanların ölçülerine göre sınırlandırmak ne denli anlamlıdır? Başka bir deyişle, artık bir kenara itilmiş olan, “Sanat, sanat için mi, toplum için mi?” tartışmasının çerçevesi içinde kalmak, tarihsel gerçekliği de göz ardı etmektir.

Ele alınan kitaplardaki coşkulu söyleyiş bağlamında burada bir noktayı vurgulamak gerekir: Coşku, tutku, karamsarlık vb. duygu durumlarını ifade eden her söz şiir sayılmamalı; “ajitasyon” derecesinde coşkun sözler, şiirsel söylemle karıştırılmamalıdır. Ne var ki, eğitim ve iletişim ortamlarında şiir, genellikle “özdeyiş” biçimiyle “ajitasyon-propaganda” amaçlı uyaklı-uyaksız söz yığını olarak algılanmaktadır.

Batı tarihinde “retorik” adı altında başlı başına bir disiplin olarak ele alınan “*hitabet*”in, birtakım vurgulara, etkili söyleyişlere, söz oyunlarına dayalı coşkun bir dile sahip olması doğası gereğidir. Ne var ki, toplumsal ve siyasal söylemlere özgü “retorik” biçim, başta şiir olmak üzere sanattan da beklenmiştir. Bu noktada Jakobson (1990: 80)’un vurgusu anımsatılabilir: “Şiirsel dil ve coşkusal dil, sık sık çakışır, sonuç olarak da bu iki dil çeşidi çoğunlukla ve tümüyle yanlış olarak özdeş tutulur.” Özdeyişlerin, ajitasyon ile dolu ürünlerin şiir olarak değerlendirilmesinde bunun önemli etkisi vardır.

Diğer yandan metinlerdeki “düz anlatım” ve betimleme biçimleri ne şiire ne de düzyazıya özgüdür. Örneğin Halim Yağcıoğlu’nun, hem 6. hem de 7. sınıf kitabında yer alan ve hiçbir şiirsellik taşımayan manzumesinden şu bölüme bakılabilir:

Her şeyimle yararlıyım,
İnsanoğluna dünyada,
Çiçeğim, yaprağım gölgem
İri dallı zerdalimle.

Metinde “ağaç sevgisi” hiçbir dolayım taşımadan, şiir bir yana, yazınsal bir düzyazı türüne bile giremeyecek ölçüde basit bir şekilde ifade edilmiştir. Tamamen “eğitsel amaç” taşıyan bu metinler, çocukta sanatsal bir zevk oluşturmak bir yana, tam tersine, şiirin basit aktarım aracı olarak görülmesine neden olacaktır. Doğanın ve doğal güzelliklerin birebir aktarılması değildir sanat: Belli bir gerçeklikten hareket etmesi, sanatın, o gerçekliği olduğu gibi betimlemesi anlamına gelmez; ona mutlaka bir dolayım kazandırır, nesnesini, kendi diliyle ve kendine özgü biçimde konumlandırır.

4.2.3. İlköğretim Yardımcı Ders Kaynaklarında Şiir

Eğitim ortamlarında başvurulan sınıflandırmalarda da “çocuk şiirleri”nin propaganda aracı olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır: “Aile ve çocuk”, “yurt sevgisi”, “millet sevgisi”, “doğa sevgisi”, “hayvan sevgisi”, “yardımseverlik”, “kahramanlık”... Örneğin bunlara benzer başlıklarla düzenlenmiş ve tümüyle “eğitsel şiir” mantığıyla hazırlanmış bir antolojinin adı şöyledir: “*Ünitelere Göre Çocuk Şiirleri Antolojisi*” (Karataş, 2000). Yayın alanında buna ilişkin bir tür “pazar” oluşması, sorunun ciddi boyutlara ulaştığının başka bir göstergesidir. Özellikle “belirli gün ve haftalar”, “ünitelere göre şiirler”, “eğitsel şiirler” adı altında yayımlanan kitaplarda bu durum açık biçimde görülmektedir.

Bu sorun, çocuk edebiyatı alanında da gözlenmektedir. Bir örnek olarak, “Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi” (Evren, Kaplan ve Özer, 1999) verilebilir: Bu seçkide çeşitli şairler yer almakla birlikte, şiirler yine “konuya göre” sınıflandırılarak düzenlenmiştir. Şiiri doğrudan bir araç olarak

gören anlayışla burada da karşılaşılıyor. Örneğin kitabı hazırlayanlar içinde yer alan Ergun Evren'in, "Barış, Dostluk, Özgürlük, Özlem" bölümünde bulunan "Yaşamaz Hiçbir Şey Çocuklar" adlı manzumesinden bir bölüm şöyledir:

*yaşamaz hiçbir şey çocuklar
ölmek ve öldürmek üstüne kurgulanırsa oyun
yeşermez, ne çağdaş, ne hukuk, ne insanlık ne onur...*
(Evren, Kaplan ve Özer, 1999: 46).

İçerik ya da yönelimi ne olursa olsun hiçbir dolayım taşımayan bu "retorik" biçimde herhangi bir yazınsal nitelik söz konusu değildir. Söylenenin duygusal, içtenlikli olması vb. durumlar, metni, düzyazı ya da söylev havasından çıkarmaz. "Şiirin düzyazıdan kurtulması; sembollere ve müziğe yatkın anlatım yollarına başvurması ve duyguların yoğunluğuyla yani lirizm ile gerçekleşebilir" (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2012: 72).

Belirtilen başlıklar çerçevesinde yazılan manzumelerde amaç, şiirin bir yapıt olarak sunduğu estetik haz değil; belli bir program ya da siyasal anlayışın önerdiği içeriğin aktarılmasıdır. Bu nedenledir ki, şiiri bir sanat olarak değerli bulduğunu öne süren birçok yazıda bile, sonuçta eğitim sistemine egemen olan bu tür bir işlevciliğin izlerine rastlanmaktadır.

Bu işlevcilik çocuklara yönelik diğer yazınsal ürünlerde de görülmektedir. Çocuk kitabı yazarlarının eğitimci rolünü üstlendikleri gerçeğiyle sıkça karşılaşıldığını vurgulayan Dilidüzgün (2003b: 59)'ün de belirttiği gibi, bu tür kitaplar, "...çocuğun sanatsal ya da yazınsal duyarlık kazanması bir yana, onda okumaya karşı bir tavır gelişmesine neden oluyor".

Şiir olarak adlandırılan manzum ürünlerin ilköğretimde yoğun biçimde dolaşımda olduğu kolaylıkla gözlenebilecek bir olgudur. Kavcar (2013: 290) bu "dolaşım"ı besleyen yaklaşımı şu sözlerle ifade eder: "Birtakım uyaklı ölçülü (vezinli) dizeleri, satırları alt alta yazmakla şiir oldu sanılıyor. Ve bu tür nazımlarla kuru öğütler, gereksiz dersler vermeye kalkışılıyor". Bu tür metinlerin çoğalmasında, kitaplara alınan metinlerin, derslerdeki ünite ve

temalar çevresinde biçimlenmesi, çocukların şarkı, ritim ve uyaklı söyleyişlere ilgisi gibi etkenlerin de rolü var.

Yine, “belirli gün ve haftalar” çerçevesinde yapılan anma ve kutlamaların yoğunluğu; uyak ve ritim gibi özelliklerinden dolayı çocukların ilgisini daha çok çektiği düşüncesiyle, başka derslerde de manzum metinlerin kullanımı gibi birçok neden sayılabilir. Ama genel çerçevede sorunun eğitim ortamları bağlamında tanımlanabileceği asıl etken, “eğitsel şiir” anlayışıdır.

Çocuk, doğası gereği şiire yatkındır. Bu, söyleyiş ve ritim özelliklerinden olduğu kadar, çocuk imgeleminin şiire yakınlığıyla da ilişkili bir durumdur. Sever (2010: 31)’in vurguladığı gibi, “Çocuklar, çeşitli yazınsal türleri okumaya ve yazınsal bir deneyim kazanmaya açıktırlar.(...) Bunun için de yazınsal türlerin en özgün ürünlerine gereksinim vardır”. Ne var ki, çocuğun bu özelliklerinin gereğince dikkate alındığını söylemek son derece güçtür. Çünkü sanatın işlevini aktarmacılık olarak gören anlayışta, “çocuk düzeyine uygunluk”, şiir sanatının özellikleri ve çocuk imgelemi bir yana itilerek belirlenmiş ve kavramsal düşünme ürünleri gibi “anlaşılır olmak” ölçütüne bağlı kılınmıştır. Şiir olarak verilen metinlere yüklenen ders içerikleri, temeli imgesel düşünme olan bu sanatın, belirli bir konu veya içeriğin aktarımıyla kavramsal bir düşünme aracı durumuna indirgenmesine yol açmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

İlköğretimde şiir ve eğitimi konusunda çevreden ders kitaplarına doğru bakıldığında genel olarak gözlemlenen sorunlarla, ilköğretimle ilgi program, ders kitapları ve bazı yardımcı kaynakların incelenmesinde de karşılaşmıştır. İlköğretimde, şiire öğretici (didaktik) bir işlev yükleyen; şiiri, genellikle “eğitsel şiirler” adı altında “belirli gün ve haftalar”, “ünite ekleri” vb. yoluyla sunulan içeriğin bir aracı durumuna getiren bir yaklaşımın egemen olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın etkileri, bazı akademik alanlarda, iletişim ortamları ve çeşitli düzeylerdeki eğitim kurumları gibi ilköğretimin kurumsal ve toplumsal çevresinde de izlenmektedir.

Program düzeyinde tutarlı görünmemekle birlikte, şiire bir sanat olarak yaklaşıldığı, ancak uygulamaya dönük açıklamalarda, bu tutumun, yerini “eğitsel şiir” alışkanlığına bıraktığı görülmektedir. Şiirin niteliğine ilişkin duyarlı ifadelerin metni araç kılan ifadelerle birlikte yer alması, çelişkili olup programda, nitelik konusunda belirgin bir yaklaşımın oluşmadığı anlamına gelir.

Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmış 1-8. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarına şiir olarak alınan metinler, çok az bir bölümü dışında “eğitsel” manzumelerdir. “*Ahenk*”, “*imgesel özellikler*”, “*yazınsal özerklik*” ve “*çocuğa görelilik*” olarak belirlenen ölçütler çerçevesinde yapılan değerlendirmede: 1. sınıfta, “orta” düzeyde 1, “iyi” düzeyde 1; 2. sınıfta, “orta” düzeyde 2 , “iyi”

düzeyde 1; 3. *sınıfta*, “orta” düzeyde 1; 4. *sınıfta*, “orta” düzeyde 1; 5. *sınıfta* “orta” düzeyde 2; 6. *sınıfta*, “orta” düzeyde 3, “iyi” düzeyde 1; 7. *sınıfta*, “orta” düzeyde 4, “iyi” düzeyde 8; 8. *sınıfta*, “orta” düzeyde 2 metin saptanmıştır. 8 sınıfta, genel toplamı 158 olan metinler içinde “orta” düzeyde metin toplamı 16, “iyi” düzeyde metin toplamı 11’dir. Yüzdeler ifadesiyle, 158 metnin % 10.13’ü “orta” düzeyde, % 6.96’sı “iyi” düzeyde olup geriye kalanı (%82.91) “zayıf” düzeydedir.

Metin incelemelerinde açıkça görüldüğü üzere, ilköğretim ders kitaplarında şiire doğrudan bir öğreticilik işlevi yüklenmektedir. Dolayısıyla ilköğretim programlarında akademik yaklaşım gereği şiire bir sanat olarak önem veriliyor oluşu, program düzeyinde dillendirilmiş bir iyi niyetten öteye geçmemektedir. Şairlerden alınmış metinlerde bile öğretici yaklaşım baskındır. Çünkü amaç şiir sanatından yararlanmak değil, “kısa, vurgulu, uyaklı oluşu” vb. özellikleri dolayısıyla şiiri, ilgili tema veya konunun aktarılması için bir araç olarak kullanmaktır. Kendine özgü amacı dışında kullanılan herhangi bir öğe, kendi amacından saptığı gibi, kullanıldığı alana da zararlı olabilir. Bir bilim insanı, laboratuvar ortamında veya herhangi bir bilim işleminde sanata özgü hayalle iş görebilir mi? Diğer yandan hayal ufuklarının uygarlığın gelişmesindeki yeri, çok uzun araştırmalara girişmeden görülebilen bir gerçektir. İnsanın hem akıl hem hayal yönünden bir bütün olarak gelişmesi başka, kaynağını insanın bu özelliklerinden alan ürünlerin birbirine karıştırılması veya birinin diğeri için araç olarak kullanılması başka bir şeydir.

Hiçbir estetik kaygı taşımadan; şiirin bir sanat olduğu gerçeği göz ardı edilerek yazılmış; uyak gibi öğelerle konu aktarımının kolay olduğu anlayışından kaynaklı manzumelerin, çocukta sanatsal duyarlılığın gelişmesine herhangi bir katkısı olmayacaktır. Bazı metinlerin altında, yazar olarak “komisyon” adının geçiyor olması da bu alanda bir tür “ısmarlama” mantığının var olduğunun göstergesidir.

Her “tema ya da üniteye uygun şiir” arayışı, insanlığın en önemli sanatlarından birini basit bir araç düzeyine indirgemiş ve söz yerindeyse

bununla ilgili bir “kültür endüstrisi” de oluşmuştur. Ders kitapları ve “yardımcı kaynaklar”ın yanı sıra “belirli gün ve haftalar”, “ünite konularına uygun şiirler”, “kahramanlık şiirleri”, “doğa şiirleri” “eğitsel şiirler” vb. belirtilen “endüstrinin” ürünleridir. Öyle ki, ders kitaplarına en çok girenler, şiirle uzaktan yakından ilgisi olmayan insanların yazdıkları “ısmarlama” metinlerdir. Bunun şiir sanatına açık biçimde zarar verdiği ortadadır. “Eğitsel şiir” çarpıtmasına, ne yazık ki, entelektüel bir eğitim düzeyi olan üniversite ve lisansüstü eğitimde de rastlanmaktadır. Üniversitelerde, şiirin çeşitli ders içeriklerinin aktarılması için araç olarak nasıl kullanılabileceğine ilişkin “akademik çalışma”ların bulunması, bu durumun vardığı boyutları çarpıcı biçimde sergilemektedir.

Ders kitaplarında, yazınsal nitelik taşımayan manzumelerin nitelikli şiirlerle birlikte verilmesi, günümüzde internet ve popüler kültür yoluyla bu alanda oluşan yozlaşma ve bilgi kirliliğini eğitim ortamları yoluyla yaygınlaştırmaktadır. Böylelikle, popüler kültür ortamında olduğu gibi eğitim ortamlarında da şiir ile “manzume” arasındaki ciddi nitelik farkı, okur açısından belirsiz bir konuma sürüklenmektedir. Bunun yaratacağı sonuç, doğal olarak estetik düzeyin giderek düşmesidir.

Şiiri araç konumunda gören anlayış, “popüler kültür” ürünü niteliksiz metinlerin de şiir sayılmasına yol açmıştır. Şiir sanatının eğitimde önemli bir yeri vardır ve olmalıdır. Ancak özdeyiş, slogan, “aktarmacılık” ve didaktizm, şiir sanatına olduğu gibi, nitelikli şiirin okura sunduğu yorum olanaklarına da zarar vermektedir.

“Eğitsel şiir” yaklaşımı konusunda özellikle vurgulanması gereken başka bir nokta, *bu yaklaşımın bilimsel eğitime de zarar verdiği*dir. İmgesel düşünme ve kavramsal düşünme insan doğasını bütünleyen iki ayrı alanı işaret eder. Bu düşünme biçimlerinin “birbirine dönüşmesi”nin zararları tarihte görülebilir. Dolayısıyla “eğitsel şiir” kavramı, yapılan iş veya eylemin, adından başlayarak yanlış olduğunun göstergesidir.

Şiir, kendine özgü müziği, sesi ve ritmiyle, özge bir dil; imgesel düşünmeye dayanan bir söylem; simgesel, gizemli ve büyüsel özelliklere sahip; gündelik dilden, bilimsel ve kavramsal dilden bütünüyle farklı bir konumda temellenen bir sanattır.

Nitelikli şiir bir *açık yapıttır*. Yazınsal iletişim süreci, metin *açık* nitelikte olduğu ölçüde etkinleşen ve imgesel düşünmeyi devindiren bir süreçtir. Bir *açık yapıt* karşısında okur, bir yandan yapıtın sunduğu dil zevkini içselleştirirken kendisi de yeni anlatım olanaklarına kavuşacaktır. Bu bakımdan, iyi bir sanat yapıtı ile okur arasında -söze veya yazıya dökülme de yorum etkinliğiyle genişleyen- diyalektik bir süreç işler. Sanatın çocuk imgelemiyile buluşarak açabileceği ufukların önemi anlaşıldığı ölçüde, şiir birtakım program “içeriklerinin” aktarıldığı bir araç olarak görülmekten kurtulabilecektir.

Öneriler

Bu çalışma kapsamında yapılan inceleme ve değerlendirme sonuçları ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- A. Eğitimin bütün aşamalarında şiirin bir sanat olduğu gözden uzak tutulmamalı; bu özelliğine göre yer verilmelidir. Bu bakımdan, aşağıdaki yöntem, ilke ve süreçler özenli biçimde değerlendirilmelidir:
  1. Bilimsel ve felsefi bilgi alanlarının kendine özgü bilgilendirme araçlarına sahip olduğu bir çağda “öğretici” ya da “eğitsel şiir” diye bir türün şiir sayılamayacağı;
  2. Şiirin herhangi bir siyasal, felsefi, bilimsel anlayışın propaganda aracı durumuna düşürülmemesi gerektiği;
  3. İmgesel düşünmeye dayanan sanat etkinliklerine ve türlerine, belli bir program içeriği doğrultusunda aktarım işlevi yüklenmesinin, sanat yapıtının doğasıyla çeliştiği;

4. Bir sanat yapıtı olarak şiirin, estetik haz ürettiği;
5. Belli bir yorumu başat kılan, belli bir içeriği aktarmayı amaç edinen, belli bir ders veya konunun aracı olarak kullanılan manzumelerin, çocuğun düşün ve düşünce dünyasına uymadığı;
6. Şiirin bir “açık yapıt” olarak çocuğun anlam evrenine daha uygun olduğu;
7. Eğitim ortamlarında şiire ilişkin düzenlemelerde, çocuk, mitos ve şiir dili arasındaki doğal yakınlığın gözetilmesi gerektiği;
8. “Açık yapıt” yaklaşımının, çocuğa, yapıtı kendine özgü bir yorumla değerlendirme fırsatıyla birlikte, kendini ifade etme olanağı da tanıdığı için; eleştirel bilinç ve özerk benlik gelişimi açısından daha uygun süreçler barındırdığı;
9. Süreç, nitelik ve sonuçları bakımından ayrı doğalara sahip bilgi türlerinin birbirine karıştırılarak değil; kendi doğalarına uygun yöntemlerle verilmesinin gerekliliği;
10. Her sanat gibi şiirin de gerçeklikle bağının dolaylı ve karmaşık bir karakterde olduğu; gerçeklikle bağının, belli bir olay, olgu veya durumun aktarılması değil, kendine özgü bir gerçeklik üretmek biçiminde olduğu;
11. Şiirin eğitsel yönünün de dolaylılar taşıdığı; doğrudan bir eğitsel işlevi yüklendiği zaman, şiir olmaktan uzaklaştığı; sezgi yoğunluğuyla insanı başka türlü eğittiği;
12. Şiddetin bir durum olarak betimlenmesinin çocuktaki etkilerinin tartışmalı olması; sanat yapıtının -bu yönde kullanılmaya en çok çalışılan tür olduğu için şiirin-, ne adına olursa olsun, şiddet

öneren, şiddeti herhangi bir biçimde olumlayan içeriklerden uzak tutulması gerektiği;

13. İnsanın hem kavramsal hem de imgesel düşünmeye gereksinim duyan bir varlık olduğu göz önüne alınarak; eğitim ortamlarının buna uygun biçimde düzenlenmesi...

B. Şiiri sanat olarak değerlendiren ve eğitimde bunu gözetken yaklaşımla hazırlanmış bilimsel çalışmaların sonuçlarının, eğitim yöneticileri, öğretmenler, öğretmen adaylarına iletilmesi;

C. Şiirin doğasından en uzak biçimde kullanıldığı ilk ve ortaokul düzeyleri için öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde; şiir kuramlarına dayanan şiir ve eğitim dersi açılması; bu dersin, edebiyat tarihi bağlamında değil, kuram ve uygulamanın birlikte işlediği şiir eğitimi bağlamında düzenlenmesi uygun olur.

K A Y N A K L A R

- Adler, Alfred (1994). *İnsan Tabiatını Tanıma*. Çev. Ayda Yörükân (Derleyen ve Yayına Hazırlayan: Turhan Yörükân), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Adonis (2004). *Arap Poetikası*. Çev. Emrullah İşler, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Adorno, Theodor W. (1990). *Eleştiri: Toplum Üstüne Yazılar*. Çev. M. Yılmaz Öner, İstanbul: Belge Yayınları.
- Adorno, Theodor W. (2002). *Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar*. Çev. Orhan Koçak, Ahmet Doğukan, 3. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Adorno, Theodor W. (2004). *Edebiyat Yazıları*. Çev. Sabir Yücesoy, Orhan Koçak, İstanbul: Metis Yayınları.
- Afacan, Aydın (2003). *Şiir ve Mitologya: Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Yunan ve Latin Mitologyası*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Afacan, Aydın (2008). "Açık Yapıt Poetikası Açısından Şiir ve Özerk Benlik Gelişimi", *Dil ve Yaratıcılık*, 3, 7-36.
- Aksan, Doğan (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. 2. Baskı, Ankara: Engin Yayıncılık.
- Akyol, Cüneyt (2007). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersinde Uygulanan Şiirle Öğretim Tekniğinin Öğrenci Başarısı ve Tutuma Etkisi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Alain (1998). "Sanatların En Gücü: Şiir", Çev. Asım Bezirci, *Edebiyat Bahçesinde*, (Hazırlayan: Asım Bezirci), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Alberes, R. M. (1961). "Şiirin İşi", Çev. Salâh Birsal, *Türk Dili*, X, 113, 251-253.
- Alkan, Erdoğan (2005). *Şiir Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Anday, Melih Cevdet (1992). *Aldanma ki...* İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Andrews, Walter G. (2003). *Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı*. Çev. Tansel Güney, İstanbul İletişim Yayınları.
- Aragon, Louis (1996). *Gerçekçiliğin Boyutları*. Çev. Erdoğan Alkan, 2. baskı, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Aristoteles (1987). *Poetika*. Çev. İsmail Tunalı, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Aytür, Necla (1993). "Şiir Dili". *Kuram*, 1, 43-46.
- Bachelard, Gaston (1974). "Şiir Felsefesi (I)", Çev. Necati Engez, *Köken*, 10, 21-28.
- Bachelard, Gaston. (1996). *Mekânın Poetikası*. Çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bachelard, Gaston (2006). *Su ve Düşler: Maddenin İmgelemi Üzerine Deneme*. Çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Badiou, Alan (2006). *Sonsuz Düşünce*. Çev. Işık Ergüden, Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Badiou, Alan (2010). *Başka Bir Estetik*. Çeviren: Aziz Ufuk Kılıç, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bahtin, Mihail M. (2004). *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*. Çev. Cem Soydemir, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bahtin, Mihail (2005). *Rabelais ve Dünyası*. Çev. Çiçek Öztekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Batur, Enis (1993). *Şiir ve İdeoloji*. 2. Baskı, İstanbul: Mitos Yayınları.
- Batur, Enis (1993). *Yazının Ucu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baudelaire, Charles (1987). "Lirik Şiir", Çev. Erdoğan Alkan, *Broy*, 15.
- Bayat, Nihat (2006). *Şiire Yönelik Tutumların ve Ön Örgütleyicilerin Şiirsel İmgelerin Anlamlandırılması Üstündeki Etkililiği*, Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bayrav, Süheyla (1982). "Parıltı", *Çağdaş Eleştiri*, Sayı: 6.
- Bayrav, Süheyla (1998). *Yapısal Dilbilim*. İstanbul: Multilingual.
- Bayrav, Süheyla (1999). *Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi*. İstanbul: Multilingual
- Benn, Gottfried (1961). "Modern Şiir Ne Değildir?" Çev. Behçet Necatigil, *Türk Dili*, X, 113, 269-270.
- Benn, Gottfried (1995). "Lirik Sanatın Sorunları", Çev. Nuran Özeyer; *20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı*. (Hazırlayan: Hüseyin Salihoğlu), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Berger, John. (1998). *Şiirin Saati*. Çev. Gönül Çapan, 2. Basım İstanbul: Adam Yayınları.
- Berk, İlhan (1997). *Poetika*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (Beyatlı), Yahya Kemal (2010). *Edebiyata Dair*. 7. Baskı, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Bloom, Harold (2008). *Etkilenme Endişesi: Bir Şiir Teorisi*. Çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları.
- Boileau, Nicolas (1993). *Şiir Sanatı*. Çev. Mustafa Durak, Bursa: Repta Yayınları.
- Boym, Svetlana (2010). *Tırnak İçinde Ölüm: Modern Şairle İlgili Kültürel Mitler*. Çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Brik, Osip. (2005). "Ritim ve Sözdizim", *Yazın Kuramı*; Hazırlayan: Tzvetan Todorov, Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat; 2. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Broch, Hermann (1990). "Edebiyatta Miras: Mitos", Çev. Gürsel Aytaç, *Denemeler Seçkisi* (Hazırlayan: Gürsel Aytaç). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Broch, Hermann (1995). "Çeviri ile ilgili Teknik Düşünceler", Çev. Hüseyin Salihoğlu; *20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı*. (Hazırlayan: Hüseyin Salihoğlu), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Calvino, Italo (2008). *Yeni Bir Sayfa*. Çev. Kemal Atakay, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cassirer, Ernst (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme*. Çev. Necla Arat, 2. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Caudwell, Christopher (1988). *Yanılsama ve Gerçeklik*. Çev. Mehmet H. Doğan, 2. Basım, İstanbul: Payel Yayınları.
- Cibran, Halil (2004). *Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar*. Çev. Kenan Demirayak, İstanbul: Birey Yayıncılık.

- Culler, Jonathan (2007). *Yazın Kuramı*. Çev. Hakan Gür, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Çotuksöken, Yusuf (1997). "Öğrenci ve Genel Okur Düzeyinde Katılımcı Okuma Yöntemi; Bu Yöntemin Amaçları ve Amaç Davranışları", *Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Sempozyumu: Türkçe-Edebiyat Öğretiminde Sorunlar, Çözümler Yeni Yaklaşımlar* (3 Mayıs 1997). Ankara: Eyuboğlu Eğitim Kurumları Yayınları.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü (2007). *Balina ile Mandalina*. (Resimleyen: Mustafa Delioğlu), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- De Man, Paul (2008). *Körlük ve İçgörü*. Çev. Ferit Burak Aydar, Cem Soydemir, İstanbul: Metis Yayınları.
- Della Volpe, Galvano (1971). "Şiirsel Söyleyiş ve Bilimsel Söyleyiş", Çev. Bedrettin Cömert, *Türk Dili Eleştiri Özel Sayısı-II*, 234, 1 705-709.
- Derrida, Jacques (2002). *Şiir Nedir?* Çevirenler: Ahmet Sarı, M. Abdullah Arslan, İstanbul: Babil Yayınları.
- Devletşah (2011). *Şair Tezkireleri (Tezkiretü'ş-Şuarâ)*. Çev. Necati Lugal, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Dilçin, Cem (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. 9. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilidüzgün, Selahattin (2001). "Türkiye'de Edebiyat Öğretimi ve Edebiyat Öğretiminde Çağdaş Yönelimler", *Çağdaş Türk Yazını*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Dilidüzgün, Selahattin (2003a). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, Selahattin (2003b). *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dupont, Florence (2001). *Edebiyatın Yaratılışı: Yunan Sarhoşluğundan Latin Kitabına*. Çev. Necmettin Sevil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Durak, Mustafa (1993). "Yuri Tinianov'da Ritim Kavramı", *Yeni Biçem*, Sayı: 6, Ekim 1993.
- Durak, Mustafa (2012). "Şiir Dili", <http://www.scribd.com/doc/Şiir-Dili-Langage-Poetique-Poetic-Language> 'den 23.06.2012 tarihinde alındı.
- Eagleton, Terry (1990). *Edebiyat Kuramı*. Çev. Esen Tarım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eagleton, Terry (2011). *Şiir Nasıl Okunur*. Türkçesi: Kaya Genç, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Easthope, Antony. (1983). *Poetry as Discourse*. London and Newyork: Methuen.
- Eco, Umberto (1991). *Alımlama Göstergelimi*. Çev. Sema Rifat, İstanbul: Düzlem Yayınları
- Eco, Umberto (2001). *Açık Yapıt*. Çev. Pınar Savaş, İstanbul: Can yayınları.
- Eco, Umberto (Tarihsiz). "Metinleri Aşırı Yorumlama", *Yorum ve Aşırı Yorum*. (Umberto Eco, Richard Rorty, Jonathan Culler, Christine Brooke-Rose); Basıma Hazırlayan: Stefan Collini; Çev. Kemal Atakay, 2. Baskı, İstanbul: Can yayınları.
- Eco, Umberto (2009). *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*. Çev. Kemal Atakay, 3. Baskı, İstanbul: Can yayınları.
- Eliot, Thomas Stearns (1990). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*. Çev. Sevim Kantarcıoğlu, 2. Basım, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 564.

- Eluard, Paul (1994). “Şiirsel gerçeklik”, Çev. Erdoğan Alkan; *Saf Şiir Yoktur*. 3. Baskı, İstanbul: Broy yayınları.
- Erikson, Erik H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*. Çev. T. Bedirhan Üstün, Vedat Şar, Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Evren, Ergun; Kaplan, Mevlüt ve Özer, Ahmet -Hazırlayanlar- (1999). *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eyuboğlu, Sabahattin (1997). *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*. Hazırlayan: Azra Erhat, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Felski, Rita (2010). *Edebiyat Ne İşe Yarar?* Çev. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Fischer, Ernst. (1993). *Sanatın Gerekliliği*. Çev. Cevat Çapan, 7. Baskı, Ankara: V Yayınları
- Forrester, John (1999). *Hakikat Oyunları*. Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fusillo, Massimo (2012). *Edebiyatta Estetik*. Çev. Fisun Demir, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- Gaster, Theodor H. (2000). *Thespis: Eski Yakındoğu’da Ritüel, Mit ve Drama*. Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Göktürk, Akşit (1988). *Okuma Uğraşı*. 3.Baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gücal Şahin, Şeyda (2007). İlköğretim Birinci Kademedeki Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürbüz, Suna(2006). Türkçe Öğretmenlerinin Şiir Türünden Yararlanma Biçim ve Düzeyleri, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale. <http://tez2.yok.gov.tr/tezvt/anasayfa.php?-qiris=genel>’den 09.05.2011 tarihinde alındı.
- Halman, Talât Sait (1969). “Eskimo Şiiri” (Önsöz), *Eskimo Şiirleri*. Çeviren ve Hazırlayan: Talât Sait Halman, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Hamurcu, Habib (2005). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirler Üzerine Eğitsel Bir İçerik Analizi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hartmann, Heinz (2004). *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*. Çev. Banu Büyükkal, İstanbul: Metis Yayınları.
- Haşim, Ahmet (1985). “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *Bütün Şiirleri*, (Hazırlayan: Asım Bezirci), İstanbul: Can yayınları.
- Hegel, G. W. F. (1994). *Estetik: Güzel Sanatlar Üzerine Dersler I*. Çevirenler: Taylan Altuğ, Hakkı Hünler, İstanbul: Payel Yayınları.
- Heidegger, Martin (2006). “Varlık Sorusunun Gerekliliği, Yapısı ve Önceliği (Varlık ve Zaman’dan)”; *Heidegger Kitabı* (Kaan H. Ökten), 2. Basım, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heidegger, Martin (2007). *Sanat Eserinin Kökeni*. Çev. Fatih Tepebaşıllı, Ankara: De ki Basım Yayım.
- Heidegger, Martin (2008). “Hölderlin ve Şiirin Özü: Beş Klavuz Söz”, Çev. A. Turan Oflazoğlu; *Hölderlin: Seçme Şiirler*. 2. Baskı, İstanbul: İz Yayınları.
- Hooke, Samuel Henry (1995). *Ortadoğu Mitolojisi*. Çev. Alâeddin Şenel, 3. Basım, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Huizinga, Johan (2006). *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İkinci basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Iser, Wolfgang (2005). "Estetik Etkinin Kuramına Giriş", Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat, *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları II: Temel Metinler*. (Hazırlayan: Mehmet Rifat), 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnalcık, Halil (2003). *Şair ve Patron*. Ankara: Doğu-Batı Yayıncılık.
- İnce, Özdemir (1985). *Şiir ve Gerçeklik*. İstanbul: Broy Yayınları.
- Jakobson Roman (1982). "Şiir Nedir", Çev. Yurdanur Salman, *Yazko Çeviri*, II, 8, 148-156.
- Jakobson Roman ve Karsevskiy S., Trubetskoy N. (1982). "Şiir Dili Üstüne Savlar", Çev. Engin Büyükinall, *Yazko Çeviri*, I, 6, 145-147.
- Jakobson, Roman (1990). *Sekiz Yazı*. Çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat, İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Jameson, Fredric (2003). *Dil Hapishanesi: Yapısalcılığın ve Rus Biçimciliğinin Eleştirel Öyküsü*. Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Jarrell, Randall (1961). "Şairin Kapalılığı", Çev. Doğan Hızlan, *Türk Dili*, X, 113, 256-257.
- Jarrety, Michel (2010). *Poetika*. Türkçesi: İsmail Yerguz, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Jimenez, Marc (2008). *Estetik Nedir?* Çev. Aytekin Karaçoban, İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Joubert, Jean-Louis (1993). *Şiir Nedir?* Çev. Ece Korkut, Ankara: Öteki Yayınları.
- Jung, Carl Gustav (1981). "Psikoloji ve Edebiyat", *Psikanaliz Açısından Edebiyat* (Freud- Jung-Adler) Çev. Selahattin Hilav, 2. Basım, İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları,
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1998). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kahyaoğlu, Melike (2005). İlköğretim 6. Sınıf "Dolaşım ve Sindirim Sistemi" Konusunda Şarkı ve Şiirin Başarıya, Hatırlamaya ve Derse Karşı Tutuma Etkisi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (1980). *Türk Şiir Sanatı*. 2. basım, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Karataş, Cuma (2000). *Ünitelere Göre Çocuk Şiirleri Antolojisi*. İstanbul: İdil Yayınları.
- Kavcar, Cahit (1987). "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20, 1-2, 261-273.
- Kavcar, Cahit (1994). *Edebiyat ve Eğitim*. Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 171.
- Kavcar, Cahit; Oğuzkan, Ferhan ve Aksoy, Özlem (2012). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. 9. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kavcar, Cahit (2013). "Verimli Türkçe ve Edebiyat Öğretimi", *Çağdaş Türk Dili*, 305, 287-291.
- Kıbrıs, İbrahim (2004). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin İmgesel Dil Becerisine Katkısı, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/2274.pdf>'den 07.12.2008 tarihinde alındı.

- Kılıç, Mahmud Erol (2011). *Sufi ve Şiir: Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*. 9. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kıran, Zeynel ve Ayşe (Eziler) Kıran (2002). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, Zeynel ve Ayşe (Eziler) Kıran (2007). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Konfüçyüs (1989). *Konuşmalar*. Çev. Muhaddere Özerdim, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 970.
- Kotan, Betül (2008). "Hiçbir şeyden çekmedi edebiyat müfredatından çektiği kadar", (26 Ağustos 2008), *Radikal*, s. 8.
- Lamarque, Peter (2009). *Philosophy of Literature*. Oxford: Blackwell.
- Lamarque, Peter ve Stein Haugom Olsen (1994). *Truth, Fiction, and Literature: A Philosophical Perspective*. Oxford: Clarendon Press.
- Macleish, Archibald (1980). "Şiirin Dili", Çev. Akşit Göktürk, *Türk Dili*, XXIX, 345, 321-330.
- Maulnier, Thierry (1962). "Başlangıçta Şiir", Çev. Tahsin Saraç, *Türk Dili*, XI, 128.
- May, Rollo (2001). *Yaratma Cesareti*. Çev. Alper Oysal, 7. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Marx, Karl (1980). "Maddi Gelişmesiyle Sanatsal Üretim Arasındaki Oransızlık", *Sanat ve Edebiyat Üzerine (Marx-Engels)*. Çev. Murat Belge, 2. Basım, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Mayakovski, Vladimir (1983). *Şiir Nasıl Yazılır? Çeviren Yurdanur Salman*, 2. Baskı, İstanbul: Yaşantı Sanat Kitapları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005a). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5 Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005b). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Moran, Berna (1990). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. Genişletilmiş 7. baskı, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Morin, Edgar (1999). *Aşk, Bilgelik, Şiir*. Çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Om Yayınevi.
- Morin, Edgar (2003). *Geleceğin Eğitimi İçin Yedi Bilgi*. Çev. Hüsnü Dilli, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Motherwell, Robert (2011). "Modern Ressamın Dünyası", *Sanat ve Kuram: 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi*, (Ed. Charles Harrison, Paul Wood). Çev. Sabri Gürses, İstanbul: Küre Yayınları.
- Mukarovsky, Jan (1970). "Standart Language and Poetic Language", *Linguistics and Literary Style*. Ed. D.C. Freeman, Newyork: Rirehard and Winston Inc.
- Neruda, Pablo (1994). *Şiir Boşuna Yazılmış Olmayacak*. (Yazı ve Konuşmalar), Çev. Nesrin Arman, İstanbul: Broy Yayınları
- Nietzsche, Friedrich (1993). *Ecce Homo*. Çev. Can Alkor. 4. Basım, İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich (2011). *Tragedyanın Doğuşu*. Çev. Mustafa Tüzel, 11. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

- Novalis (2003). *Poetika*. Çevirenler: Ahmet Sarı, Şahbender Çoraklı, Erzurum: Babil Yayınları.
- Nussbaum, Martha C. (1990). *Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Oktay, Ahmet. (2004). *İmkânsız Poetika*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Oruç, Kemal (2013). "Okul Tiyatrosu Manifestosu", *Mimesis*. <http://mimesis-dergi.org/2013/03/okul-tiyatrosu-manifestosu/>. 27 Mart 2013 tarihinde alındı.
- Oruçoğlu, Sinan (2003). İlköğretim II. Kademe Anadil Eğitiminde Lirik Türün İşlevi Üzerinde Bir Araştırma, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, Emin (1995), *Eleştirel Okuma*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özlem, Doğan (2004). "Hermeneutik ve Şiir Sanatı", *Cogito*, 38, 117-150.
- Öztürk, M. Orhan (2007). "Çocukta Özerk Benlik ve Özgürlük Duygusunun Gelişimi", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özünlü, Ünsal (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. İstanbul: Multilingual.
- Paz, Octavio (1995). *Yay ve Lir: Şiir Nedir?* Çev. Ömer Saruhanlıoğlu, İstanbul: Era Yayıncılık.
- Paz, Octavio (1993). *Modern İnsan ve Edebiyat*. Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pekkaya, Munise Hatice (2007). Öğrenci Merkezli Türkçe Öğretiminde Çocuk Şiirleri (Yeniden Yapılandırılan Türkçe Öğretimi Programı Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler ve Öneriler), Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Platon (1988). *Devlet*. Çev. Sabahattin Eyuboğlu, M. Ali Cimcoz, 6.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon (2006). *Şölen-Dostluk*. Çevirenler: Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat, 4. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Platon (2010). *İon*. Çev. Furkan Akderin, İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2011). *Gorgias*. Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat, 3. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Poe, Edgar Allan (1961). "Şiirin İlkesi", Çev. Fikret Kolverdi, *Türk Dili*, X, 113, 274-278.
- Poe, Edgar (2004). *Örneklerle Şiirin İlkesi*, Çev. Sait Maden, İstanbul: Çekirdek Yayınları.
- Pospelov, Gennadiy Nikolayeviç (2005). *Edebiyat Bilimi*. Çev. Yılmaz Onay, İstanbul: Evrensel Basım –Yayın.
- Preminger, Alex; T.V.F. Brogan ve diğer -Hazırlayan- (1993). *The New Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Pûrcevâdî, Nasrullah (1998). *Can Esintisi*. Çev. Hicabi Kırlangıç, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Reverdy, Pierre (1982). "Şiirsel İşlev", Çev. Adnan Benk, *Çağdaş Eleştiri*, I, 8, 16-20.
- Richards, I. A. (1971). "Şiir ile İnanç", Çev. Taciser Ulaş, *Türk Dili*, Eleştiri Özel Sayısı II, 234, 614-618.
- Ricoeur, Paul (2007). *Yorum Teorisi: Söylem ve Artı Anlam*. Çev. Gökhan Yavuz Demir, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

- Rifat, Oktay (1992). *Şiir Konuşması* (Bütün Yazıları). İstanbul: Adam Yayınları.
- Riffaterre, Michael (1978). *Semiotics of Poetry*. Bloomington: Indiana University Press.
- Rousseau, Jean Jacques (2011). *Melodi ve Müziksel Taklit ile İlişki İçinde Dillerin Kökeni Üzerine Bir Deneme*. Çeviren Ömer Albayrak, 3. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sartre, Jean-Paul (1995). *Edebiyat Nedir?* Çev. Bertan Onaran, 3. Basım, İstanbul: Payel Yayınları.
- Saussure, Ferdinand de (2001). *Genel Dilbilim Dersleri*. Çev. Berke Vardar, İstanbul: Multilingual.
- Sayın, Şârâ (1999). *Metinlerle Söyleşi*. İstanbul: Multilingual.
- Schiller, Friedrich (1990). *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup*. Çev. Melahat Özgü, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2102.
- Schiller, Friedrich (2001). *Felsefe ve Şiir*. Çev. Burhanettin Batıman, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Sever, Sedat (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, Sedat (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, Sedat (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Shelley, Percy Bysshe (1931). *A Defence of Poetry*. (Sir Philip Sidney'den *An Apology for Poetry* ile birlikte; ed. H. A. Needham), Londra: Ginn and Company Ltd.
- Sidney, Philip (1991) *A Defence of Poetry*. (ed. Jan Van Dorsten), Oxford: Oxford University Press.
- Solmaz, Yusuf (2005). *Şiir İçten Gelen Bir Şeydir*. Ankara: Kül Sanat Yayıncılık.
- Stankiewicz, Edward (1980). "Dilbilim ve Şiir Dilinin İncelenmesi", *Türk Dili*, XLI, 348, 545-555.
- Steiner, George (2011). *Tragedyanın Ölümü*. Çev. Burç İdem Dinçel, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sumer, Necdet (1996). "Poetika-Klasik Çağ: Aristoteles/Horatius/Longinus", *Şiir ve Şiir Kuramı Üstüne Söylemler*. Düzlem Yayınları.
- Swingewood, Alan (1987). *Sociological Poetics And Aesthetic Theory*. Newyork: St. Martin Press.
- Şahabettin, Cenap (1982). "Şiir Nedir?", *Günümüz Türkçesi: Yusuf Çotuksöken, Çağdaş Eleştiri*, VII, 42-43.
- Şengel, Deniz (2002). "Ut Pictura Poesis: Kısa bir Tarih", *Parşömen*, 2, 4, 1-69.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler* (Hazırlayan: Zeynep Kerman). 7. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Thomson, George (1987). *Marksizm ve Şiir*. Çev. Cevat Çapan, Ankara: V Yayınları.
- Thomson, George (1990). *Aiskhylos ve Atina*. Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul: Payel Yayınları.
- Thomson, George (1991). *İnsanın Özü: Bilimin ve Sanatın Kaynakları*. Çev. Celal Üster, 4. Basım, İstanbul: Payel Yayınları.
- Tinyanov, Yuri (2005). "Yazınsal Evrim Üstüne", *Yazın Kuramı*. Haz. Tzvetan Todorov, Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat; 2. Baskı, İstanbul: Yapı KrediYayınları.

- Todorov, Tzvetan (2001). *Poetikaya Giriş*. Çev. Kaya Şahin, İstanbul: Metis Yayınları.
- Todorov, Tzvetan (2004). *Fantastik: Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*. Çev. Nedret Öztokat, İstanbul: Metis Yayınları.
- Todorov, Tzvetan (2005). *Yazın Kuramı*. Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat; 2. Baskı, İstanbul: Yapı KrediYayınları.
- Todorov, Tzvetan (2011). *Edebiyat Kavramı*. Çev. Necmettin Sevil, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Troçki, Leon (1989). *Edebiyat ve Devrim*. Çev. Hüsen Portakal, 2.Baskı, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Valéry, Paul (1961). “Şiirle Soyut Düşünce”, Çev. Orhan Gürsel, *Türk Dili*, X, 113, 312-314.
- Valery, Paul (1995a). “Estetik Yaratma”, Çev. Fahrettin Arslan, *20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı*.” (Hazırlayan: Hüseyin Salihoğlu), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Valery, Paul (1995b). “Şiir Sanatı ve Soyut Düşünmek”, Çev. Hüseyin Salihoğlu; *20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı*. (Hazırlayan: Hüseyin Salihoğlu), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Vernant, Jean-Pierre (2001). *Evren Tanrılar İnsanlar*. Çev. Mehmet Emin Özcan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Vygotsky, Lev Semenovich (1985). *Düşünce ve Dil*. Çev. Semih Koray, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Wellek R. ve A. Warren (2001). *Yazın Kuramı*. Çev. Yurdanur Salman, Suat Karantay, İstanbul: Adam Yayınları.
- Vico, Giambattista (2007) *Yeni Bilim*. Çev. Sema Önal, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yalçın, Mehmet (1991). *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları: 35.
- Yavuz, Hilmi (2003). *Kara Güneş: Edebiyat ve Sanat Yazıları*. İstanbul: Can Yayınları.
- Yavuz, Hilmi (2005). *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yavuz, Hilmi (2010). *Okuma Biçimleri: Varlığın ve Sanatın Dili*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yetkin, Suut Kemal (2007). *Edebiyat Üzerine Denemeler*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu -Ulusal Tez Merkezi, <http://tez2.yok.gov.tr/tezvt/anasayfa.php?-qiris=genel>

EK- 1

**İNCELEME KAPSAMINA ALINAN
İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS (KILAVUZ) KİTAPLARI**

Kitabın Adı	Hazırlayanlar	Yayınevi	Yayın Tarihi
İlköğretim Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. A. Erol, M.Ö. Bingöl, S.Y. Çıplak, R. Demiroğlu, A. Irmak, M. Ceylan	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitabı	O. Coşkun, M. Emecen, M. Yurt, S. D. Okuyucu, S. Arhan	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı	K. Ardanuç, A. Çökmez, B. Küçüktepe, G. Toprak	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı	H. Çanakcı, S. Yardımcı, E. B. Yetimoğlu, K. Taşdemir, S. Özaykut	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı	N. Gören, Z. Yener, A. İldeniz, S. Hulus Aksal, N. Sarıöz	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. A. Erol, A. Altan S. Arhan, S. Başar, B. Gülbahar, S. Kansu, Z. G. Kazancıoğlu, S. Özaykut, G. Öztürker, A. Serin, D. Yılmaz, M. Yurt, Y. Yüksel	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	S. Arhan, S. Başar, D. Yılmaz, G. Özdemir (Öztürker), S. Özaykut, Y. Yüksel, A. Altan	Millî Eğt. Yay.	2009
İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	S. Arhan, S. Başar- G. Öztürker, D. Yılmaz, A. Altan	Millî Eğt. Yay	2009

EK- 2

İNCELENEN MANZUM METİNLER*

---

* Metinlerin altında yer alan adlar, kaynaklar ve dizgi kitaplarda yer aldığı biçimde verilmiştir.

İLKÖĞRETİM I. SINIF

1.

İLK GÜN

Gülmeyin bana öyle,
Öğretmenim,
Bu ağlamaklı, uykulu,
Gözlerime bakıp da
Daha benim bu
İlk günüm okulda.

Hem zaten
Annem, kardeşim
Ve oyuncaklarım,
Hep evde kaldı.

Hem sonra, bu sabah,
Saat de
"Kalk, kalk" diye
Erkenden çaldı...

Turan TEKDOĞAN
Belirli Günler ve Haftalar (s.76)

2.

ÖĞRETMENİM

Çok bilgili, pek sevgili,
Tatlı dilli öğretmenim...
Masalı bol, yaşa var ol,
Kalbime dol öğretmenim...
(Yazan belirtilmemiş, s.76)

3.

CUMHURİYET

Bir zamanlar yurdunda
Bir başka devlet varmış.
Başındaki padişah
Ne isterse yaparmış.

Atatürk; padişaha,
Düşmana karşı durmuş.
Yurdumuzu kurtarmış,
Cumhuriyeti kurmuş.
Behçet Necatigil (s.77)

4.

ÇOCUK KİTAPLARI

Bir kitaplığım olmalı
Rafları dolu dolu...
Gülümsemeli bana
Çocuk kitapları...

Her biri resimli renkli,
Sarmalı dünyamı birden...
Bilgi verici, heyecanlı,
Gökkuşluğu gibi...
(Yazan belirtilmemiş), (s.77)

5.

ÇOCUKLARIN BAYRAMI

Japonya'dan Rusya'dan,
Çok uzaklardan geldiniz.
Ellerinizdeki çiçekler,
"Hepimiz kardeşiz" der şarkılarınız.

Barışı sevgiyi söyley
Tüm dünya çocukları
Bir aradayız işte,
Oynarız, dans ederiz
Kuşlar gibi sevinçle.
Aziz SIVASLIOĞLU, (s.78)

6.

(Dinleme Metni)

Canım
Bir şeyler yapmak istiyor.
Koca koca resimler,
Evler, ağaçlar, köprüler...
Daha neler neler...

....
Bir büyüseme,
Başlasam istediğimi yapmaya...
Neler yapmam ki...
Onun için hemen büyümek istiyorum
İnan ki...

Sadık ÖZDEMİR (Çocuklara Şiirler), (s. 103)

7.

CUMHURİYET İÇİN

(Dinleme Metni)

Bu sevinci kim saklar,
Asılınca bayraklar?
Bu süslenen sokaklar
Cumhuriyet içindir...

Törenlerde geçişim,
Benim en zevkli işim,
Yoluna ant içişim

Cumhuriyet içindir...
Turan YÜKSEL (s. 118)

Leğen mi küçülür dersiniz,
Yoksa Mine mi büyür?
Rıfat ILGAZ
(Çocuk Bahçesi), (s.187)

8.
ATATÜRK'ÜM (Dinleme Metni)

Seni görmedim,
Selam vermedim,
Gönülden sevdim,
Sevgili Atatürk'üm.

Duvarda resmin,
Ne güzel ismin,
Babam gibisin,
Sevgili Atatürk'üm
Sadık ÖZDEMİR
(Çocuk Gözüyle Atatürk), (s. 131)

9.
(El yazısıyla bir alıştırma metni)

Irmak
Mine ırmakta.
Mine olta atar.
Akar ırmak akar.
Mine [balık –şekli-] tutar.
(s.135)

10.
ALIŞVERİŞ
(Dinleme Metni)

Reklamlara bakarız,
Alış-veriş yaparız.
Her ürünü alamayız,
Bütçemizi bozamayız.

Yiyecek, giyecek ihtiyacımız,
Seçmek bizim hakkımız.
Seçerken bilinçliyiz,
Biz iyi tüketiciyiz.
KOMİSYON
(Bu kitap için yazılmıştır.), (s.151)

11.
YIKANMA (Dinleme Metni)

Leğene girdi mi Mine,
Kendini ördek sanır.
Annesi verir süngeri eline,
Hiç ağlamadan yıkanır.

Her yıkışında Mine,
Biraz daha küçülür leğen...

12.
ŞEMSIYE

Bir şemsiyem olsa,
Kocaman kocaman olsa;
Dünyanın üstüne tutsam,
Kötülüklerle engel olsa.

Bir uçan balonum olsa,
Kocaman kocaman olsa;
Tüm kötülerini içine koysam,
Dünyadan uzağa atsam.
S. Ahmet UZUN
www.ioqm.gov.tr, (s. 209)

13.
BALONUM

balonum, balonum çok güzel
elimim üstünde gezer
şemsiyem, şemsiyem çok güzel
başımın üstünde gezer
İlyas Kara,
Çocuklarımız İçin Şarkılar ve Şiirler (s. 210)

14.
GÖKKUŞAĞI

Yedi renklidir gökkuşağı,
Işıl ışıl, cıvı cıvı.
Sarı, turuncu, kırmızı,
Mavi, lacivert, mor yeşil...
Hepsi de sevdiğim renklerden,
Güzel renkli gökkuşağım.

Uçabilsem keşke,
Çıksam göklere,
Kaysam gökkuşağının üzerinden.
Işıl ışıl, cıvı cıvı renklerden,
Yedi renkli gökkuşağım.
Can ALTINTAŞ
Kent Koop. İ.Ö.O. Yayınları, (s.216)

15.
PALYAÇO

"En çok neye gülersin?"
Diye sorsalar bana,
Palyaçoya gülerim.
Acaba palyaçolar
Onlara gülüyoruz diye
Üzülüyorlar mı?

Onları çok sevdiğimizi,
Değmek, tutmak istediğimizi
Biliyorlar mı?
Müjdat GEZEN
Bir Bulut Olsam (s.240)

16. İKİ ARKADAŞ

Bizler iki arkadaşız.
Her zaman şakalaşırız.

İşimiz hep güldürmektir,
Hem de öğütler vermektir.

Benim adım Hacivat,
Karagöz'süz etmem rahat!

Bilirsiniz Karagöz'ü,
Neşe verir her bir sözü!

Siz, kıymetli çocukları,
Severiz dünyalar kadar!

Seyrederken öğrenin,
Hem de gülüp eğlenin!
Ünver ORAL
Çocuklara Karagöz Şiirleri (s. 264)

17. 19 MAYIS TÜRKÜSÜ

On dokuz Mayıs,
En yüce bayram.
Bize armağan,
Bıraktı Ata'm.

Ata her yerde,
Yol gösteriyor,
Koşun güzele,
Bilime diyor.

Samsun'a O'nun,
Çıktığı bugün.
Vatanda düğün,
Çocuğum övün!
Halim YAĞCIOĞLU
(Kısaltılmıştır).http://: meb.gov.tr (s.268)

18. BAYRAM SEVİNCİ

Ayakkabı dedemden,
Gömlek anneannemden,
Pantolon babamdan,
Kaban annemden
Bir güzel giyindim.

Biz herkese gittik,
Herkes bize geldi.
Bayram bir geldi,
Bayram bir gitti.

Sevgili bayram,
Çok çok sevdim seni.

Sık sık gel, emi?
Mustafa OĞUZ, Sevgi Şiirleri
(Kısaltılmıştır.), (s. 270)

19. OYNUYORUM

Ne çok spor dalı var,
Ben hepsini yaparım.
Yüzerim, koşarım,
Tavşan gibi zıplarım,
Harika top oynarım,
Bisiklete binerim.
Yine de arkadaşlarımla
Oynamayı çok severim.
Aziz SIVASLIOĞLU
En Güzel Şiirler, (s.289)

İLKÖĞRETİM II. SINIF

1. OKUL TÜRKÜSÜ

Çok severiz biz okulu,
Kitabımız bilgi dolu,
Okur yazar her Türk oğlu,
Yükselmenin budur yolu.

Biz okullu çocuklarız,
Hem çalışır hem oynarız.

Kâğıt, kalem, kitap, defter,
Bizi bunlar adam eder.
Öğretmeni candan dinler,
Öğreniriz pek çok şeyler.

Biz okullu çocuklarız,
Hem çalışır hem oynarız.
Hasan Ali YÜCEL
Önemli Günler ve Haftalar
Hazırlayan: Aziz SIVASLIOĞLU (s.70)

2. CUMHURİYET

Biziz bu memleketin
Kanı, kemiği, eti.
29 Ekim'de
Kurduk Cumhuriyeti.

29 Ekim'de
Yeni bir ay parladı,
İşte bu parlak ayın,
Cumhuriyettir adı.

Cumhuriyet yolların,
En iyisi en düzü.

Atatürk'ün zekası,
Ak etti yüzümüzü.

29 Ekim'de
Bütün ışıklar yansın.
Caddeler baştan başa,
Bayraklarla donansın.

Şerefimiz var, yurdun,
Toprağında, taşında.
Diñ Cumhuriyetimiz,
Tam ..... yaşında.
El ele tutuşalım,
Hiç değışmez bu niyet.
Yaşasın Türk milleti,
Yaşasın Cumhuriyet.
Halil SOYUER
Belirli Günler ve Haftalar
Oktay YİNLİ (s. 71)

3. ATATÜRK

Davullar, zurnalar döğende
Biz seni hatırlarız.

Binip trene gezende
Biz seni hatırlarız!

Önce adını öğrenir çocuklarımız
Eli kalem tutup yazanda.

Binler yaşa, yurdumuza hizmeti büyük
Kemal Paşa! Ölümsüz insan!
Şanlı Atatürk!
Cahit KÜLEBİ
Ünitelerle Çocuk Şiirleri Antolojisi
Derleyen: Abdullah ERCAN (s.72)

4. ATATÜRK

Düşmanların elinden
Bizi kurtaran sensin.
Bu toprağı yeniden
Özenle kuran sensin

Ünümüzü dünyaya
Mertçe duyuran sensin.
Gündüz gün, gece aya
Benzer kahraman sensin.

Adını büyük, Küçük
Anıyoruz her zaman,
Adı büyük Atatürk
Anlı şanlı kahraman.

Nabzımızda atansın
Ey! Ölmeyen atamın.
Gönlümüzde yatansın.
Seni unutamayız.

Mehmet Necati ÖNGAY
Ünitelerle Çocuk Şiirleri Antolojisi
Derleyen: Abdullah ERCAN (s.72)

5. ÖĞRETMENİM

İyi kalpli, tatlı sözlü,
Hep neşeli, güler yüzlü.
İyilikte eşi yoktur,
Bize emekleri çoktur.

Dersimizle ilgilenir,
Her gün yeni bilgi verir.
Bütün okul sever onu,
Kendisi de bilir bunu.

Sonra güzel bir huyu var,
Neşemize hemen uyar.
Oyun oynar, masal söyler,
Çok zamanlar bizi eğler

Kötü demez, azarlamaz,
Onun gibi hiç olmaz.
Tahsin BİLENGİLİN
Çocuk Şiirleri Antolojisi
Derleyen: Abdullah ERCAN (s.73)

6. 23 NİSAN

Bugün Yirmi Üç Nisan,
Toplandı bütün vatan,
Millet Meclisimize
Atatürk oldu başkan.

Kaldırdı hasta yurdu,
Yılmaz bir ordu kurdu,
Türk'ün şanlı sesini,
Dünyalara duyurdu.
V. Mahir KOCATÜRK
En Güzel Şiirler,
Derleyen: Aziz SIVASLIOĞLU, (s. 75)

7. 19 MAYIS

Şanlı Ata'm Samsun'a
İşte bu gün çıkmıştı.
Kurtuluşa ilk adım
Samsun'dan atılmıştı.

Erzurum'da Sivas'ta
Yapıldı toplantılar.
Yurdu kurtarmak için
Alındı çok kararlar.

Yurda saldıranlarla
Kahramanca savaştık.
Düşmanları yenerek
Zaferlere ulaştık.
M. Sırrı DÜMLÜ
Hazırlayanlar: Nahit Ali TAŞKIN
Mehmet Ali KÜLEKÇİ, (s. 76)

**8.
BENİM GÜZEL OKULUM**

Günlerce hep seni sordum,
Takvimlere bakıyordum,
Artık açıl diyordum,
Benim güzel okulum.

Seni candan özledim,
Yollarını gözledim,
'Ne olur açıl!' dedim,
Benim güzel okulum.

İşte kavuştum sana,
Sevginle yana yana,
Mutluluklar ver bana,
Benim güzel okulum.

Mehmet CEYHAN
Hazırlayan: Cuma KARATAŞ
(Kısaltılmıştır), (s.98)

**9.
SEVDİKLERİM**

Okula gidişimi severim,
Uçuç böceğinin kollarımda gezmesini,
Akasya yapraklarının başıma değmesini.

Annemin bakışını severim,
Meyve ağaçlarının bir gecede açmasını,
Tavşanın korkup yuvasına kaçmasını.

Arkadaşımın gülüşünü severim,
Serin bahar rüzgarının yüzüme değmesini,
Güzel renkli tırtılın dut yapraklarını yemesini.

Babamın evde oluşunu severim,
Çam ağaçlarının kışın bile yeşil kalmasını,
Kartalların çok yüksek yere yuva yapmasını.

Süreyya BERFE
Gelişim İlkokul Ünite Ansiklopedisi
(Hazırlayan: Ercan ARIKLI), (s.108)

**10.
EFENİN BAYRAMI**

Eğilmez başın gibi
Gökler bulutlu efem.
Dağlar yoldaşın gibi
Sana ne mutlu efem.

Oyna yansın cepkenin,
Yansın güneşten tenin,
Gün senin, şenlik senin,
Bayramın kutlu efem.
Ömer Bedrettin UŞAKLI
www.ankoloji.com,2004 (s.114)

**11.
ATATÜRK ÇOCUK OLMUŞ**

Fotoğrafta bir çocuk,
Hem küçük hem büyük,
Hem de bizim Atatürk!
Çocuk olmuş bir anda,
Sallanıyor salıncakta.

Gece gündüz çalışmış,
Belli ki çok yorulmuş.
Annesinden izin almış,
Çocuk olmuş bir anda,
Uçuş gitmiş bulutlara.
Aziz SIVASLIOĞLU (s. 129)

**12.
ATATÜRK'Ü SEVMEK**

Gözlerinin mavisinde,
Huzur buldu çocuklar.
Güneş kadar sıcaktın,
Ata değil, babaydın.

Kocaman yüreğinle,
Severdin minikleri.
Sevginle ısıtırdın,
Ufacık yürekleri.

Atam seni görmedim,
Görenler çok şanslıymış.
Seni seven yürekler,
Meğer de ne haklıymış.
Eren Ozan SOYSAL
Turhan Feyzioğlu İlköğretim
Okulu, 4/A Sınıfı öğrencisi (s. 138)

**13.
MESLEKLER**

Herkese mesleğini
Öğreten kişi benim.
Okumanın tadına
Dünya varsın isterim.

En zevkli meslek benim.
Denizdedir iş yerim.
Dümene geçince ben,
Liman liman gezerim.

Herkesin işi ayrı,
Elbet tümü yararlı.
Hepsinden önce gelir
İnsanların sağlığı.

Mühendisim ben dostlar!

Evler, yollar yaparım.
Köprüleri, barajları da
Sakin unutmayalım.

Ben olmasam hanginiz
Yoğurup ekme yapar,
Taptaze ekmeğiyle
Yemeklere tat katar?

Buğdayın özüdür,
Yaşamın tadıdır un.
Çiftçinin emeğiyle
Ekmeğe hamurdur un.

Göz açtırmam kötüye,
Hırsıza, sahteciye.
Mutlu bir yaşam gerek
Dünyada her kişiye.

Fırçalarla boyalar
En büyük dostum benim.
Kâğıtlar ve kalemler
Sırdaşıdır işimin.

Bazen minik bir dükkân
İş yerim olur benim.
Bazen fabrikalarda
Giysileri dikerim.

Özenle çalışırlar
Mesleğini sevenler.
Emeğe saygı duyar
Çalışmayı bilenler.
Nur İÇÖZÜ
(kısaltılmıştır), (s. 153-154)

14. TELEVİZYONDAKİ REKLAMCI AMCA

İlk önce,
Kumbaralar gösterip
Para biriktirmemi
Öğütüyorsun.

Sonra da
Bu sakızı çiğne,
Şu çikolatayı ye,
Bu gazozu iç
Diyorsun.

Hem para biriktirmemi
Hem de söylediklerini
Tüketmemi istiyorsun.

Sen benim harçlığımın
Kaç para olduğunu bilmiyorsun ki!

Yalvaç URAL
Kulağımdaki Küçük Çan, s. 162

15. EKMEK

Çiftçi sürer tarlayı,
Sonra eker buğdayı.
Boy verir azar azar,
Saplar gittikçe uzar.
Başaklar olgunlaşır,

İçleri dolgunlaşır.

Yazın artınca sıcak,
Sarılar her bir başak.
Biçerler ekinleri,
Şenlenir harman yeri.
Olup bitince harman,
Ayrılır buğday saptan.

Bitmedi işler gene,
Oradan değirmene,
Buğdayı götürürler.
Değirmen taşı döner,

Ezer un yapar bunu.
Fırınlara alır onu,
Su, maya kor, yoğurur.
Yapar bir güzel hamur.
Sonra fırına atar,
Pişirir bize satar.

Güzel kokulu ekme
Olmasa seni sevmemek;
Sensin yemeklere baş,
Her yemeğe arkadaş!
Hasan Âli YÜCEL, (s. 169)

16. MEVSİMLER

Söyleyin kim bilmez mevsimleri?
Onların çok kolay isimleri.

Bahar: Lale, sümbül, çiğdem açar,
Hepsi gece gündüz koku saçar.
Yaz: Arpalar, buğdaylar biçilir,
Soğuk ayran tarlada içilir.

Güz: Elmalar dallarda allanır,
Salkımlarda üzümün ballanır.

Kış: Köyleri, kırları örter kar,
Söyle bunda bilmeyecek ne var?
Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi
"Filiz," 1992, Kültür bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
(s.191)

17. TRAFİK IŞIKLARI

Yeşil ışık yanar yanmaz
Trafığe yol açılır.
Araçların homurtusu
Birden etrafa saçılır.

Biraz sonra sarı, ışık
Güzelce yanmaya başlar,
Bunu gören şoför kardeş
Fren yapıp çok yavaşlar.

Derken hemen arkasından,
Kırmızı ışık savrulur.
Bu ışığı gören herkes,
Adım atamaz, hemen durur.

Tüm trafik kuralları,
Hepimizce bilinmeli

Kurallara uyularak,
Tehlikeler önlenmeli.
Hasan ŞEN, Çocuk Şiirleri
Ev ve Sınıf Etkinlikleri Antolojisi, (s.194)

**18.
TRAFİK IŞIKLARININ ŞİİRİ**

Yolun kenarında durur,
Bize yolu gösterir.
Yeşil yanarsa geç,
Kırmızı yanarsa dur.
Arabalar ona uyar,
Yayalar da ona bakar.
Yeşil ışık yanarsa geç,
Kırmızı ışık yanarsa dur.
YEŞİL IŞIK: GEÇ.
KIRMIZI IŞIK DUR.
(Yazan belirtilmemiş), (s.196)

**19.
BÜYÜLÜ BİR ATIM OLSA**

Büyülü bir atım olsa
Ay yoluna düşsem.
Yolda yıldızları saya saya gitsem.
Gece demesem
Gündüz demesem.
Büyülü atımla
Aya varsam.
Ay dedeye sarılıp
Doya doya öpsem.

Büyülü bir atım olsa
Tüm gezegenlerin yoluna düşsem.
O gezegen, bu gezegen diye
Hepsini gezebilsem.
Neler var, neler yok,
Bir görebilsem
Arkadaş bulup
Doyasıya oynayabilsem.
Büyülü bir atım olsa
Keşke görebilsem.
Zeynel BEKSAÇ (s. 216)

**20.
ÇOCUK VE OYUN**

Sebzelerden sevdiğim:
Havuç, domates, oyun.
Meyvelerden sevdiğim:
Elma, şeftali, oyun.
Bence en iyi besin oyun.
Çünkü
Hiçbir şey yemesem bile bazen
Oynarken doyuyorum.
İsmail UYAROĞLU
haz. : Aziz SIVASLIOĞLU (s. 246)

21.

NASRETTİN HOCA

Tanımayan var mıdır
Şu Nasrettin Hoca'yı?
Düşünebilir miyiz
O olmadan fıkrayı?

Bir güzelce anlatır
Nükte ile her şeyi.
Öğretir hepimize
Kahkaha ile gülmeyi.

Çocukları çok sever,
Arkadaştır onlarla.
Ne kadar övünsek az
Nasrettin Hocamızla.

Atasözü, deyim, fıkrâ,
Çok şey bırakmış bize.
Hocamızdan sevgiler
Çocuklar hepimize.
Atilla ÇAKIROĞLU
Şiir Bahçesi (s. 283)

**22.
BAYRAĞIMIN TÜRKÜSÜ**

Kundak olmuş al rengin
Ayına yıldızına
Gökler selam duruyor
Nazlı rüya kızına

Adını yazacağım
Tarihi duya duya
Resmini çiçeğim
Dalgasız durgun suya

Üstündeki ay yıldız
Zaferlerin gök süsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın Türküsü
Mustafa Ruhi ŞİRİN (s. 295)

**23.
KUKLALAR VE BİZ**

Bütün çocuklar oyunu severiz.
Görünce onları neşemiz artar.
Hem oynatsak hem seyretsek hepimiz,
Gönlümüze en iyi dost kuklalar

Bize sevgi dolu kalpleri var,
Kuklanın yoksa da dolaşan kanı.
Konuşur, dans eder, sahnede yaşar,
Bilemeyiz nasıl, kim verir canı.

Açılınca o sevimli perdesi,
Küçük sahnede bir dünya kurulur.
Her kuklanın bir başka güzel sesi,
Oynayıp bir başka tuhaf olur.

Küçük ve büyük demeden bizleri,
Görünmez büyüsü içine alır.
Tahta yüzleri ve telden dizleri,
Gider, geride hep sevgisi kalır.
Ünver ORAL

İbiş Geldi Karagöz Geldi (s. 306)

24. SİRK

Sirk dediğin ne hoştur
Başlı başına cümbüştür
Doyulmaz hiç seyrine
Kahkahadır gülüştür.

Palyaço kırar geçirir sizi
Daha alkışlar dinmeden
Çıkar ortaya cambazlar
Trapezden inmeden
En ilginç gösterilerle
Sallanırlar uçarlar
Yüreğimiz ağzımızda
İzleriz hayranlıkla.

Sihirbazın marifetleri
Bağla gözlerimizi
Şaşar kalırsız da bunlara
Deriz ki:
"Ama güzel numara!"

Atlar dans eder
Ateş çemberinden geçer aslanlar
Şebekler, maymunlar
Bir başka âlem

Sirk dediğin ne hoştur
Başlı başına cümbüşdür
Doyulmaz hiç seyrine
Kahkahadır gülüştür.
Hüseyin YURTTAŞ
Sevgiyle Dönsün Dünya (s.315)

25. LUNAPARK

Dön dön atlıkarınca
Sallan sallan salıncak
Uç uç küçük uçak
Şenlik içinde
Hep böyle kaynaşsın lunapark!

Güzel beyaz otomobil
Yürü yürü yarış olsun
Rüzgâr gibi geçip giden fil
Ve o file binen çocuk
Senin adın barış olsun
Şenlik içinde
Hep böyle kaynaşsın lunapark!
Hüseyin YURTTAŞ (s.323)

İLKÖĞRETİM III. SINIF

1. SİHİRLİ SÖZLER

Üç sihirli söz bilirim;
Üç yumuşak üç, üç tatlı söz...
Onlara önem veririm,
Üçü de birbirinden öz.

"Lütfen!" sözcüğüdür biri;

Diğeri: "Rica ederim!"
İçten gelir söylenişi.
Sırası geldikçe derim,
Yumuşar işiten kişi.

"Özür dilerim!" diğeri;
Sesin derinlerinden gelsin.
Başını eğerek de ki
Seni affedebilsin

Unutma lütfen bunları!
Söze başla rica ile.
Eğer olmazsa yararı
Yavaşçacık özür dile.
Ömer OSMANOV
Balkanlar'da Türk Çocuk
Şiiri Antolojisi (s. 69-70)

2. TÜRKÇE ANA DİLİMİZ

Tadına doyum olmaz,
Güzel konuş dilini.
Dilde yanlış yapılmaz,
Türkçe atamın dili.

Türkçenin gelişmesi,
Çok okumaya bağlı.
Yazarken özenmeli,
Hiç yanlış yapmamalı.

Türkçe ki ağzımızın,
Yaşanan şerefidir.
Dilimiz yeryüzünde,
Destan yazılan dildir.
Beytullah HATOĞLU
Kısaltılmıştır (s.76)

3. ATATÜRK'ÜN RESMİ

Kürsünün üstünde bir resim;
Gözleri denizden mavi,
Bakışları güneşlerden sıcak.
Bu resimle başlar bizim günümüz,
Kıvançla dolar, taşar gönlümüz.
Öğretmenimiz kürsüde
Verdiği dersi
Dinler bizimle birlikte,
Atatürk'ün resmi.
Çalışkanız çünkü
Çalışınca,
Bakarız. Atatürk güldü.
Bir yanlışlık yaparsak,
Bulutlanır gözleri,
Anlarız, Atatürk üzüldü.
Behçet NECATİGİL

Milli Bayramlar ve Önemli Günler (s.92)

4. ATATÜRK

birgün sordum babama
Atatürk neden büyük
çocuğum dedi bana
onu seviyor her Türk

Onu biz değil yalnız
üstün tanır her millet
en büyük eseridir
kurduğu Cumhuriyet
İ. Hakkı TALAS
Ev ve Sınıf Etkinlikleri Antolojisi (s.93)

5. AYLAR

Yılın ilk ayı ocak,
Kar yağar kucak kucak.

İkinci ayı şubattır,
Soğu pek berbattır.

Mart kapıdan baktırır,
Kazma kürek yaktırır.

Nisanda çiçek açar,
Sevinçle uçar kuşlar.

Mayısta kiraz yeriz.
Kuzuları severiz.

Haziranada yaz başlar,
Dağılır arkadaşlar.

Temmuz yakar kavurur,
Ekinleri oldurur.

Ağustos harman ayı,
Sevinir köylü dayı.

Eylüle yoktur sözüm,
Getirir incir, üzüm.

Kasımda yağmur bol,
İsyanma dikkatli ol.

Aralıktır yılın sonu,
Soğuktan kendini koru.

Bu on iki arkadaş,
Bizlere olur yoldaş.

Hepsi güzel, sevimli,
Çalışana verimli...
Rakım ÇALAPALA
(Düzenlenmiştir.), (s.125)

6. FAYDALI HAYVANLAR

Çevremizde dolaşır,
Çeşit çeşit hayvanlar.
Bizlere pek çoğunun
Sayısız faydası var.

Kedi fare yakalar,
Bazen de eğlendirir.
Kuşlar ötüşleriyle
umut verir,neşe saçar.

Sadık köpeklerimiz
Bekçidir bahçemizde.
Kümes hayvanları,çok
Yarar beslenmemize.

İnek koyun süt verir,
Doyarız etleriyle.
Koyun,keçinin yünü,
Bizi ısıtır böyle.

At, sığır,eşek de
Bize pek faydalılar.
Bir de deniz ürünü;
Taze güzel balıklar.
Vefa ÇAĞAN, Çocuk şiirleri Antolojisi
(Düzenlenmiştir.) (s.150-151)

7. TASARRUF NE GÜZELDİR

Haydi koş, bir, iki, üç...
Gereksiz yanan ampuller,
İsraf etmeyin enerjiyi diyor,
Onu yeniden sağlamak güç.

Bak musluk açılıyor;
Tamir et beni diyor.
Ah! Çöp kutusundaki bayat ekmekler,
Fırında kalsaydım, diyor.

Kış geldi, yine pencereler,
Elden geçmeli bir bir.
Gereksiz ısı kaybı nedir?
Anlattı öğretmenimiz teker teker.
Öner KEMAL
Cem Yayıncılık (Düzenlenmiştir.) (s.176)

8. ARZU

Bir çiçek olmak isterdim.
Burcu burcu bir sevgi
Kokmak için.

Bir kelebek olmak isterdim.
Kimseyi kırmadan, incitmeden
Yaşamak için.

Bir buğday tarlası olmak isterdim.
Kimsesiz aç çocuklara
Ekmek sunmak için.
M. Güner DEMİRAY Kuşları Düşünmek (s.204)

9. DÜNYA ÇOCUK BAYRAMI

Kiminin saçı siyah,
Kiminin saçı sarı...
Ankara'da buluştun,
Dünyanın çocukları.

Her Yirmi Üç Nisan'da
Tekrarlanır bu olay.
Buluşma nedenini,
Açıklamak çok kolay.

Bu kocaman dünyada
Ülke sayısı çoktur.
Oysa ki hiç birinin
Çocuk Bayramı yoktur.

Dünyanın çocukları
Yurdumuza koşuyor,
Her Yirmi Üç Nisan'da
Cıvıldaşıp koşuyor.

Türkiye konuklarla,
Kalpler sevgiyle dolsun.
Dünya Çocuk Bayramı
Herkesi mutlu olsun!
Altan ÖZYÜREK
Şiirlerle Atatürk ve Milli Bayramlarımız (s.235)

10. BAYRAK ŞARKISI

Anne benim kumaşımı,
Bayrağıma uygun doku.
Anne benim barışımı,
Ninni yap da her gün oku.
Onunla ben büyüyeyim,
Aşkıyla dolsun yüreğim.

Anne benim renklerimi,
Bayrağıma uygun boya.
Dik gönlüme gönderimi,
Seyredeyim doya doya.
Onunla ben büyüyeyim,
Aşkıyla dolsun yüreğim.

Anne benim neşemi al,
Bayrağıma alma sakın!
Sevgim yıldız, kalbim hilal,
Bana senin kadar yakın!
Onunla ben büyüyeyim,
Aşkıyla dolsun yüreğim.
M.İlyas SUBAŞI (s.249)

11. OYUNSUZ NASIL BÜYÜRÜM

Ben küçük bir çocuğum,
Elimde bebeğim,
Sırtımda yeleğim,
Oyunlarla büyürüm

Ben küçük bir çocuğum,
Elimde misketim,
Sırtımda ceketim,
Oyunlarla büyürüm.

Ağacı toprağı severim,
Hayvanları severim,
Hele onlarla oynamayı,
Daha çok severim.

Oyun benim hakkım,
Bırakın oynayayım,

Bitince ev ödevim,
Birazcık oynayayım.
Mehmet ÖNAL, Merhaba Çocuklar, (s. 269)

12.
OKULUMUZ
Her yerden daha güzel
Bizim için burası,
Okul, sevgili okul,
Neşe, bilgi yuvası.

Güzel kitaplar burada,
Bir çok arkadaş burada,
İnsan nasıl sevinmez,
Böyle yerde okur da ?

Senin çatın altında
Girmez kötü duygular,
Bilgi giren yerlerde
Kalmaz artık kaygılar.

Her yerden daha güzel
Bizim için burası,
Okul, sevgili okul
Neşe, bilgi yuvası !
Fethi BOLAYIR
www.akcakoca.meb.gov.tr (s. 305)

13. 29 EKİM

Cumhuriyet Bayramı
Geldi bize ne mutlu!
Bayraklarla donattık,
Güzel okulumuzu.

Sokaklarda, evlerde,
Al bayrak dalgalanır.
Onun o al rengini,
Bütün bir dünya tanır.

Yirmi dokuz ekimi
Karşınız neşeyle,
Çünkü bu günde erdik
Büyük Cumhuriyete.

Yürüyün arkadaşlar,
Hep ileri koşalım.
Bugün bayramımız var.
Gelin bayramlaşalım.
Ali PÜSKÜLLÜOĞLU
www.meb.gov.tr , (s. 306)

14. ATATÜRK GÜLÜMSEDİ

Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Siz sınıfa girince,
Dağıldı kara bulutlar,
Açıldı gonca.

Baktı ki okul yenidir,
Siz yenisiniz, düşünceler yeni.
Atatürk gülümsedi öğretmenim
Saklayamadı sevincini,

Baktı ki gençsiniz, bilgili
Eğitiyorsunuz yolunca yöntemince,
Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Sevindi onca,

Baktı ki karışmış aramıza,
Çiziyorsunuz yolu,
Atatürk gülümsedi öğretmenim
Gözleri dolu, dolu.

Anlaşılan bütün yaz.
Atatürk gözünü kırpmamış,
Çünkü boşmuş sıralar,
Çünkü harf okunmamış,

Kapkara bulutlar inmiş,
Işıklı gözlerine,
Bora gibi, fırtına gibi Atatürk'üm,
Sanırım yönelmiş bilgisizliğe.

Ama baktı ki gün doğmuş,
Bir koşu varmışız okula
Özlemle açılmış kitaplar,
Bir iştah, kızda öğlанда.

Baktı ki zil çalmış sınıfa girmişiz,
Bütün bakışlar sizde,
Günaydın demiş, derse başlıyorsunuz
Sımsıcak bir sevgi gözlerinizde.

Baktı ki Türkiye'si Türkiye'miz
Aydın ufuklarda yürüyor hızla.
Atatürk gülümsedi öğretmenim
Övünüyor bizimle.

Dağıldı kara bulutlar,
Biz sınıfa girince.
Atatürk gülümsedi öğretmenim
Kürsüde kendini görünce.
Talat TEKİN www.meb.gov.tr (s.307)

15. ÖĞRETMENİM

Güler yüzlü öğretmenim,
Bir tanesin, canım benim.
Masallarla bilmeceler,
Anlatırsın neler neler...

Kalemimi tutamazken
Kitabımı açamazken
Bir de baktım yazıyorum,
Sular gibi okuyorum.

Çalışıp iyi olmayı,
Koşup el ele vermeyi,
Bu güzel yurdu sevmeyi
Sen öğrettin öğretmenim.

Bizde pek çok emeğin var,
İçimizde çok yerin var
Yetiştirdin hepimizi,
Ver öpelim elinizi
Süleyman KARAGÖZ

www.meb.gov.tr (s.308)

16. ÖĞRETMENİM

Köyde, kentte, bucakta
Uygarlık yolunda
İyilik, güzellik için
YARIŞTASIN

Adın dillerde, sevgin gönüllerde
Elinde hiç sönmeyen bir mum
Zifiri karanlıklarla
SAVAŞTASIN

Vatan denen yuvada
Atatürk'ün yolunda
Birlik, beraberlik için
BAŞTASIN

Tohumlar ekersin insanlık bahçesine;
Fidan olur, ağaç olur,
Meyve verir
KIVANÇTASIN

Anadolu'nun uzak yerlerinde,
Güçlükler içinde,
Çok şeyler beklemeden
UĞRAŞTASIN
F. Ceren DAYANGAÇ
Bozüyük Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencisi
BİLECİK www.meb.gov.tr (s.308)

17.

Bir yıl sonrasını düşünüyorsan, tohum ek,
Ağaç dik on yıl sonrasını düşünüyorsan,
Ama yüzyıl sonrası ise düşündüğün, halkı eğit...
Bir kez ağaç dikersen on kez ürün verir,
Yüz kez olur bu ürün eğitirsen halkı.
Balık verirsen bir kez doyurursun halkı.
Öğretirsen balık tutmasını hep doyar karnı.
Kuan-Tzu (s.308)

18. KİTAP

Okumayı, yazmayı
Gördüm, öğrendim senden.
Büyükleri saymayı
Yine sensin öğreten.

Sende bilgi, görgü var,
Sende bütün gerçekler.
Sayfalarını açar,
Okurum birer birer.

Doğruluk ve güzellik
Senin yolun insana.
Bize sensin üstelik,
Öğretmen, baba, ana.

Seni temiz tutarım,
Kirlitem hiç bir zaman.
Esirgerim, okşarım,

Usanmam okumaktan.
İ. Hakkı TALAS,
www.akcakoca.meb.gov.tr (s. 309)

19. KÜTÜPHANEM

Aradığım her kitap,
Kütüphanemde vardır.
Okuma sevmeyenin,
Ufku karanlık ve dardır.

Kitaplar can dostumdur,
Onu sevmek şahane.
Vaktim yoktur diyerek.
Okumamak bahane.

Dünyalara değişmem,
Bir küçük kitaplığı.
Okumak doyuruyor,
Ruhumdaki açlığı.

Güzelim boş vakitler,
Geçmesin kahvelerde.
Kütüphaneler açık,
Sizi bekler her yerde.
Nazile DEMİR
www.akcakoca.meb.gov.tr (s. 309)

20. BİZİM BAYRAMIMIZ

Bize gelen bizim bayram
Yükseldi bak ünümüz.
Yirmi üç Nisan bizim
En şerefli günümüz!

Al bayrağı açalım,
Gel gidelim törene
Bin teşekkür bizlere,
Bugünleri verene...

Bizim için harcanan
Boşa gitmez bu emek
Çünkü her Türk çocuğu
Yirmi üç Nisan demek...
İsmail Hakkı SUNAT
www.akcakoca.meb.gov.tr (s. 311)

21. 19 MAYIS

19 Mayıs günü,
Yaşiyor kalbimizde,
Atatürk güneş gibi,
Her zaman içimizde.

Tembellik yasak bize,
Parolamız ileri,
Dünyaya örnek olsun,
Çalışkan Türk gençleri.

Ülkü verir, hız verir.
Bize 19 Mayıs.
Yurdumuzu kurtaran,
Ata'yı unutmayız.

Tembellik yasak bize,
Parolamız ileri,
Dünyaya örnek olsun,
Çalışkan TÜRK GENÇLERİ
F. ELMALI

www.meb.gov.tr (s.311)

İLKÖĞRETİM IV. SINIF

1. HOŞGÖRÜ

Anlayışlı olun, güler yüz ile;
Kimseyi kırmayın acı söz ile.
Her gününüz geçsin bahar yaz ile,
Hoşgörülü olsun her bir vatandaş.

Kimse diğerinin kalbini kırmasın,
Suçunu yüzüne hemen vurmasın.
Küçük olayları büyük görmesin,
Hoşgörülü olsun her bir vatandaş.

Hoşgörü toplumun malı olmalı,
Yeşil bir zeytinin dalı olmalı,
Dostluğun sembolü, yolu olmalı,
Hoşgörülü olsun her bir vatandaş.

Teknikle çalışan usta ve işçi,
Hastanede doktor, hemşire, dişçi,
Şehirdeki esnaf, köydeki çiftçi;
Hoşgörülü olsun her bir vatandaş.

Her zaman, her yerde güler yüzlü ol;
İnsanları hoş gör, dostun olsun bol,
Sözün şeker olsun, dilin kaymak bal,
Hoşgörülü olsun her bir vatandaş.

Kazım ALTINKAYNAK
Hoşgörü Şiirleri, (s.47)

2. BENİMLE YAŞIT DEDEM

Benim dedem, nur dedem,
Her gün bizde dur dedem.
Sen gelince doluyor,
İçime huzur dedem.

Ak dedem akbaş dedem,
Yüreciği kuş dedem,
Kucağına gömülüp
Uyuması hoş dedem.

Gül dedem, pamuk dedem,
Gözleri yumuk dedem.
Taşı bile güldürür,
Her şeyi komik dedem.

Şeker dedem, bal dedem,
Her gün bizde kal dedem.
Senin tatlı dillerin,
En güzel masal dedem.

At dedem, taşit dedem,
Rüzgara eşit dedem.
Dişi dökülmüş ama
Benimle yaşit dedem.
Yusuf DURSUN,
Kuş Yuvası Yüreğim (s.59)

3. ATATÜRK ANADOLU'DA

Atatürk, altında bir doru at;
Bütün yurdu gezdi.
Ne Erzincan'ı kaldı ne Afyon'u,
Dileğince biçim verdi.

O Kurtuluş Savaşı günleri,
Atatürk memleketin havasında.
Şenliğinde, öfkesinde;
Saymakla bitmez emekleri.

Yurdun her bir taşına,
O hünerli eli değdi.
Umut verdi yüreğinden halka,
Hürlüğü öğretti.
Sabahattin Kudret AKSAL
Atatürk Şiirleri, (s. 77)

4. MUSTAFA KEMAL

Bir gemi yanaştı Samsun'a sabaha karşı
Selam durdu kayığı, çaparı, takası
Selam durdu tayfası.

Bir duman tüterdi bu geminin bacasından bir duman
Duman değildi bu;
Memleketin uçup giden kaygılarıydı.

Samsun limanına bu gemiden atılan
Demir değil;
Sarılan anayurda
Kemal Paşa'nın kollarıydı.

Selam vererek Anadolu çocuklarına
Çıkarırken koca komutan Karadeniz'in hâlini
Bir görmeliydi!

Kalkıp ayağa ardı sıra baktı dalgalar
Kalktı takalar.
İzin verseydi Mustafa Kemal Paşa;
Ardından gürlüyüp giderterdi
Erzurum'a kadar.

Cahit KÜLEBİ,
Çocuk Şiirleri Antolojisi,
hzl. Cuma Karataş (s.85)

5. BEN ÖĞRETMENİM

Bu sözü söylerken,
Öyle onurlanıyordum,
Öylesine önemsiyordum ki kendimi.

Pencereler açıyorum karanlık odalarda
Dünya, ayaklarımın altında.
Tutup ellerinden miniklerimin,
"Bak işte dünya!" diyordum.
Onları evrenle, yıldızlarla tanıştırdım.
Gözleri kocaman açılıyor.
Nasıl şaşırıyorlar!
Nasıl seviyorlar!

Bir çiçeğin büyümesini anlatıyorum.
Kurtuluş Savaşını,
Vatan sevgisini anlatıyorum.
Bağrımıza basıyoruz Mustafa Kemal'i.

Ben ressamım :
Özlediğim dünyayı anlatıyorum
Yeşili bol, mavisi bol
Kara rengi kovuyorum.
Bir yıldız gibi parlıyor Türkiye'm.

Atatürk gözlerime bakıyor:
"Öğretmenler,
Yeni nesil sizlerin eseriniz olacaktır!" diyor.
Beni, kafes arkasından çıkarıp
Türkiye'mi avuçlarıma verdiği.
Beni, bu denli yücelttiği,
Beni bu denli onurlandırdığı için,
O'nu nasıl seviyorum
O'na nasıl saygı duyuyorum.
Türkan Gedik BENGİ
(Atatürk'ten Cumhuriyet'e), (Kısaltılmıştır), (s. 101)

6. ÇEVRENI TEMİZ TUT

Doğaya, insana saygın var ise,
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.
Düzenli bir ülke bırak yarına
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.

Kirletme, parlasm kentler, şehirler,
Berrak aksın çaylar ile nehirler,
Gönüllere neşe veren sahiller
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.
Atma çöplerini rastgele yere,
Ne mantık hoş görür, ne kanun ne töre,
Tembel olmak kimseye değil çare,
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.

Yeşillendir ovaları, dağları,
Çiçeklendir bahçeleri, bağları,
Hep aydınlat ufkundaki çağları,
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.

Yaşıyorsan çevrene ver bir düzen,
Engelle doğada dengeli bozan,
Kendin için çalış, kendini kazan,
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.

Düzenli çevrenin sen ol ölçüsü,
Hayran kalsın gelip geçen yolcusu,

Temizliktir medeniyetin ölçüsü
Çevreni temiz tut, uygar insan ol.
Ahmet SİVRİ
(Çağlayan Çocuk Şiirleri), (s. 102)

7.

YERLİ BESİNLERİMİZ

Ayvamız altın gibi,
Kirazlar beşbirlik.
Bak karpuzlar ne iri
Ege'nin bal inciri
Yerli besin yemeli.

Güneyden narenciye,
Dağılır tüm ülkeye.
Kayısı Malatyalı,
Karadeniz'den fındık,
Gel de afiyetle ye.

Tadı var dış dış narın,
Yeri ayrı kaşarın.
Kelle peyniri göz göz.
Muza söylenir mi söz?
Süt erik ilkbaharın.

Baklagilleri kış dostu,
Yanında piriç pilav.
Birazcık da komposto,
İşte yerli bir sofraya.
Gel de ye doya doya.

Pastırma Kayserili,
Mercimek Güneydoğu
Patates Nevşehirli,
Zeytin mideler dostu,
Bol bol üzüm yemeli.

Beytullah HATOĞLU
(Çocuk Şiirleri Antolojisi), (s. 123)

8.

(başlıksız)

Karnabahar lahana
Elma can katar cana
bulgur kuskus tarhana,
Başka şey yavan gelir

kış gelince pazara
Bir renk gelir can gelir
havuç yiyen çocuğun
yanağına kan gelir
Mümtaz Zeki Taşkın, (s.124)

9.

HAYALİMDEKİ ROBOT

Bir robot yapmak isterdim,
Yanımdan hiç ayrılmamın.
İstediğim zaman
Oyun arkadaşım olsun.

Bir robot yapmak isterdim,
Annemin işlerini yapmın.
Böylece artan zaman
Hep benim için kalsın.

Bir robot yapmak istedim,

Babama yardım etsin.
İşini erken bitirip
Hemen yanıma gelsin.

Bir robot yapmak isterdim,
Belleği bilgi dolsun.
Gerektiğinde bana
Tüm bilgileri sunsun.

Bir robot yapmak isterdim,
Duygularla yüklensin.
Tıpkı insanlar gibi
Ağlayıp gülebilsin.
KOMİSYON, (s.148)

10.

UZAYA GİDEN UÇURTMA

Babam bana yedi renkli
Büyük bir uçurtma yaptı.
Onunla uzaya gideceğim
Ay'a ve yıldızlara
Yolcu götüreceğim

Uçurtmayı ben süreceğim
Metin bileti kesecek
Annem babam kardeşlerim
Ay'a ve yıldızlara
Biletsiz gidip gelecek

Haydi uzaya bir iki!
Yıldızlara Ay'a bir iki!
Dolmuşumuz dolmuştur
Vakit tamam olmuştur
Yolcular yerlerine
Kalkıyoruz bir iki!

Kaptanınız Orhan Uçkan
Ve yardımcısı Metin Tüfekli
Ve hostesiniz Meltem Gülyüz
İlginize teşekkür eder
Kazasız bir yolculuk dileriz.

Pırr pırr / pırr pırr
Fır fırr / fırr fırr
Vın vınnn / vın vınnn
Bip biiip / bip biiip
Vik viiik / vik viiik

Dikkat! Dikkat!
Uzay uçurtmamızın
Değerli yolcuları
Ay'a inmek üzereyiz
Sizlere geçmiş olsun der
İyi eğlenceler dileriz.
Ali YÜCE, (s.155)

11.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

Her doğal olayda, insan ürpermiş,
Bütün dikkatini onlara vermiş;
Aylarca, yıllarca; hep irdelemiş
Bulduğu sonuçtan, bilgi derlemiş.

Bilgiler zamanla "bilim" olmuşlar,
Bütün insanlığa, ışık tutmuşlar;
Her kuşak, kendinden, bir şey katmışlar
Uygarlığa, sağlam temel atmışlar.

Teknoloji, ilmin, hizmet aracı,

Zamandan kazanır, her kullanıcı;
Doğru kullananın, başının tacı
Hedefe varmanın, teknik ilacı.

Yeni kuşaklara, tez öğretilim,
"BİLGİ ÇAĞI"ndayız, bunu bilelim;
Aziz yurdumuzu, hep yüceltelim
Çağdaş uygarlığa, tez erişelim.
Naim YALNIZ,
Belirli Günler ve Haftalar, (s.159)

12.

FLÜT ÇALİYORUZ

Do re mi fa sol
Kolay değil flüt çalmak
Doğru üfleme notaları
Doğru sesler çıkarmak
Do do sol sol, do do sol...

La si do, sol la si
Ritm, ölçü çok önemli
İyi kullanmalı nefesi
Sol la si, fa sol la si...

Mi mi fa sol sol fa mi re
Bir sevgi evreninde
Yürek atışı gibi müzik
Coşkuyla uyum içinde
Do do re mi mi, re re...

Mi mi fa sol sol fa mi re
Ne güzel böyle hep birlikte
Seslere aktarmak duyguyu
Seslerle ulaşmak sevgiye
Do do re mi re do do...

Ayla ÇINAROĞLU,
Şiir Gemisi (s.174)

13.

TÜRKÇEMİZ

Annenden öğrendiğinle yetinme
Çocuğum, Türkçeni geliştir.
Dilimiz öylesine güzel ki
Durgun göllerimizce duru,
Akarsularımızca coşkulu...
Ne var ki çocuğum,
Güzellik de bakım ister.

Önce türkülerimizi öğren,
Seni büyüten ninnilerimizi belle,
Gidenlere yakılan ağıtları...
Her sözün en güzeli Türkçemizde,
Diline takılanları ayıkla.

Barış, ne güzel
Danışma, özgürlük...
Hele bağımsızlık
En güzeli, sevgi
Sev Türkçeni, çocuğum,
Dilini sevenleri sev.
Rıfat ILGAZ (s.197)

14.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Noktalama işaretleri
Vücudumuzda hep onların,
Vardır birer benzeri.

İster nineleri, ister dedelerin
Kalan üç dışı ortada
Üç nokta.

Ninedeki biri sağda, biri solda.
O inip kalkan kaşlar,
Ayraçlar.

Ya su soru işareti ne mi?
Her iki yanda sarkan
Kulaklar değil mi?

Kızcağızların yanaklarındaki o benler,
Hele hele o kirpikler,
Tıpkı virgüller,
Noktalı virgüller.

Ya da yerli yersiz ağlayan çocuğun ayakta,
Ardarda akan iki gözyaşı,
Üst üste iki nokta.

Dededeki biri sağda biri solda
O pala bıyıklar,
Açılıp kanan tırnaklar.

Ünlem işareti şudur:
Her çocuğun karabiber gibi,
Her yere soktuğu burnudur.

En sonunda sıra geldi tireye.
Noktalama işaretlerini öğrenene dek
Bir yorgan yaktırdı küçük pireye
Mustafa İSEN, Reyhan İSEN,
Ayşe E. KİREÇÇİ (s.199)

15.

MÜZE

Tarih, sanat, kültürün
Hazinesidir müze.
En gerçek bilgileri
O verir hepimize.

Onunla aydınlanır,
En eski uygarlıklar;
Orada sergilenir
Çok değerli varlıklar.

Müzeleri gezmeyi
Hiç ihmal etmeyelim.
Bilgimize yepyeni
Bilgiler ekleyelim.

Antik eser bulursak,
Verelim müzelere;
Tarihi hazinemiz
Ün salsın ülkelere.

Tarihi eserleri
Özenle koruyalım.

Turisti çektiğini
Her an hatırlayalım.

Her turist yurdumuzun
Döviz, reklam kaynağı;
Onu hoşnut tutalım
Gezsin denizi, dağı.

Böyle hem tanınır,
Hem de gelir sağlarız.
Dünyayı ülkemize
Sevgilerle bağlarız.
Naim YILDIZ,
Belirli Günler ve Haftalar Şiirler,
hzl. Osman Sevim (s.221)

16. BENİM ANADOLUM

Bolu Dağı'm Köroğlu'nun diyarı
Zonguldak'im kömürlerin yatağı
Çankırı'mdır Ilgaz'ımın sapağı
Seyrine hiç doyulmazsın Anadolu'm.

Niğde ili ünlü Bor'un merkezi
Hep söylenir elması ile merkebi
Koyunlu'nun halıları şöhranlı
Yükseklerin aşılmazı Anadolu'm.

Erzincan'da bakırları işlersin
Döneriyle tandırını bir yersin
Yanık yanık türküleri söylersin
Sen bestesin, sen güftesin Anadolu'm.

Aydın'ın efeleri yiğittir
Balıkesir esmeniyile nefistir
Eskişehir lületaş şehridir
Tarihlere sığamazsın Anadolu'm.

Kütahya'nın vişnesinden tadarsın
Çinisini duvarına asarsın
Murat Dağı'ndan Türkmən Dağı aşarsın
Sen koçumsun, sen koçumsun Anadolu'm.

Gümüşhane Bayburt'umun ovası
Şiran, Torul, Kelkit'tir bağ arası
Nam salmıştır gümüşüyle yazması
Folklorumuz sende yaşar Anadolu'm.

Kırklareli'm Türkiye'nin köşesi
Kırkpınarda yiğitlerin güreşi
Davul zurnam mest ediyor herkesi
Gümbür gümbür gümbürdesin Anadolu'm.
Selçuk ALPARSLAN,
Benim Anadolu'm
(Kısaltılmıştır), (s.229-230)

17. ATATÜRK VE ÖĞRETMENİM

Sevgili öğretmenim
Heyecanla beklerdik seni her sabah
"GÜNAYDIN" derdin, seslerin en güzeliyle,
"BUGÜNKÜ KONUMUZ" diye, başlardın söze
Kara tahta Önünde akbilgilerle
Çırpınırdın, birşeyler öğretmek için bize.

"BAYRAK" derdin öğretmenim
Heyecandan dalgalanırdı sesin BAYRAK gibi
"ATATÜRK" deyince coşardın sen
Yatağına sığmayan IRMAK gibi.

"ATATÜRK" deyince öğretmenim
Nefes almaz seni dinlerdik
Anlatırdın hayatını devrimlerini
Cepheden-cepheye koşardın sen
Daha bir büyürdün gözümüzde
Sanki ATATÜRK'Ü yaşardın sen.

Ellerinden operim öğretmenim.
En güzel duygularla en güzel bilgilerle
Yetiştirdin bizi
Şimdi içimizde inanç başımızda BAYRAK
Bu Yurt sevincimiz tasamız bizim
ATATÜRK ilkeleri en büyük yasamız bizim
ATATÜRK yolundan dönmeyiz biz
MEŞ'ALEMİZ ATATÜRK sönmeyiz biz...
Özkan GÖNLÜM,
Belirli Günler ve Haftalar (s.284)

18. KASIM TÜRKÜSÜ

10

Atatürk! Anıtkabir devrimlerini söyler,
Bozkır ovalarına, Erciyes'e Ağrı'ya,
Ulusun egemen olduğunu
Özgür olduğunu
Haykıracağım haykıracağım işte,
Senin sustuğunca!

Yolunda yürüyeceğim Atatürk;
Ana baba oğul kız,
Dere tepe bucak köy,
Yeryüzü yaşamalarımla değil
Oralarda, senin gittigince!

Atatürk, taşıyacağım
Çanakkale'de, Sakarya'da, Çankaya'da, al al,
Senin taşıdığını;
Yurdun gök ülküsü
Dalgalanırken,
Senin bayrağını yücelteceğim.
Senin çıktığınca.
F. Hüsnü DAĞLARCA,
Belirli Günler ve Haftalar, (s.285)

19. ATATÜRK

Yapraklar dökülür kasımlarda,
Yeller uğuldar vadilerde, ne çıkar,
Bir özgürlüksün çağlara en güzelinden,
Sen bayrak bayrak fikirsin,
Ölüşün diriliştir yeniden.
Başak saçlarında Anadolu'm,
Gözlerinde yurdumun denizleri,
Sen yarınlara uzanmış ışık,
Savaşta kartal, barışta defne çelengi,
Sen sonu yenmiş zamansın.
Sende çarpar, sende düşünür Türkiye'm,

Sende büyür kucaklar,
 Ulusun beyni, toprağın yüreği,
 Kemal Paşam, Atatürk'üm !
 Sen mayıslarda doğan güneş,
 Evrenimin sabahı, damarımın kanı,
 Sen mavilerde yeşeren yapraksın,
 Bir yolsun sevgi, sevgi
 Sen her mevsimde açan baharsın!
 M. Güner DEMİRAY
 Belirli Günler ve Haftalar, (s.285)

**20.
 ATATÜRK YAZAR**

Sordum seni;
 Dağına, taşına Türkiye'min,
 Herkes kendinden emin,
 Yükseldi gür sesler;
 Umutlar, sevgiler:
 O biziz, O bizleriz.
 Hepimiz bir parçayız
 Atatürk'ten,
 Bütün doğa,
 Atatürk'ü anar,
 Atatürk'ü şaşar.
 Her şeydir O Türkiyem'de.
 Göller, ırmaklar, ormanlar.
 İmza imza Atatürk yazar.
 M. Vasfi SARAL Belirli Günler ve Haftalar, (s.285)

**21.
 29 EKİM**

Cumhuriyet Bayramı
 Geldi bize ne mutlu!
 Bayraklarla donattık,
 Güzel okulumuzu.

Sokaklarda, evlerde,
 Al bayrak dalgalanır.
 Onun o al rengini,
 Bütün bir dünya tanır.

Yirmi dokuz ekimi
 Karşılız neşeyle,
 Çünkü bu günde erdik
 Büyük Cumhuriyete.

Yürüyün arkadaşlar,
 Hep ileri koşalım.
 Bugün bayramımız var.
 Gelin bayramlaşalım.
 Ali PÜSKÜLLÜOĞLU
 Belirli Günler ve Haftalar, (s.286)

**22.
 KÜTÜPHANE**

Bir yapıya konmayan taşları ben taş saymam
 Kitaba eğilmeyen başları ben baş saymam
 Okumadan yazmadan geçen ömrü yaş saymam.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur
 Okuyanın yarını alını gibi ak olur.

Kitaplar geleceğin ışıklı bir yoludur
 Kitaplar yükselişin kanadır koludur
 Evrenden habersizdir kitapsız kalan insan.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur
 Okuyanın yarını alını gibi ak olur.

Çölde kalan yolcular bulutlara tas tutar
 Bilimle beslenmeyen inanışlar pas tutar
 Yavrusu okumayan uluslar yas tutar.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur
 Okuyanın yarını alını gibi ak olur.
 Hasan TURAN
 Belirli Günler ve Haftalar (s.288)

**23.
 DÜNYA TİYATRO GÜNÜ**

Dünyanın her yerinde
 Yirmi Yedi Mart günü.
 Tüm coşkuyla kutlanır
 "Dünya Tiyatro Günü".

Bildiri yayımlarlar
 Dünya tiyatroları.
 İnsanlara sunarlar
 En güzel oyunları

Hiçbir ücret almazlar
 O gün seyredenlerden.
 Tiyatronun zevkini
 Tattırırlar derinden.

Güneş nasıl dünyayı
 Aydınlatıyor ise,
 Tiyatrolar da öyle
 Işık tutarlar bize.

Tiyatronun önemi
 İnkâr edilmez asla.
 Onu seyredenleri
 Etmeyenle kıyasla.

Fark edersin o zaman
 Tiyatro cevherini;
 Anlarsın tiyatronun
 Toplumdaki yerini.
 Naim YALNIZ
 Belirli Günler ve Haftalar (s.289)

**24.
 İLKÖĞRETİM HAFTASI**

İlköğretim haftasını
 Kutlayalım hep birlikte.
 Çalışmanın arkasını
 Bırakmayalım derslikte.

Çalışırsak kazanırız,
 Bilgilerle bezeniriz.
 Kenetlenmiş bir toplumsak
 Sağlam olur düzenimiz.

Bakin açıldı okullar
 Cıvı cıvı bütün yollar.
 Yarınını düşünenler
 Çocuğunu okuturlar.

İbrahim ŞİMŞEK
Belirli Günler ve Haftalar (s.290)

25. İLKÖĞRETİM HAFTASI

Bu yıl da, neşe ile,
Geldi, güzel haftamız.
Yeniden gönlümüze,
Doldu, güzel haftamız.

Biziz onun amacı,
Biziz onun inancı.
Başarıya varmada,
Hep odur bize öncü...

Ne sözü varsa bize,
Olumludur, gerçektir.
Çünkü onun dileği,
Bizleri yüceltmektir...

Ulusun gür sesidir,
İlköğretim Haftası,
En büyük ilkesidir,
İlköğretim Haftası...
Tahsin BİLENGİLİN
Belirli Günler ve Haftalar (s.290)

26. HOŞ GELDİN 23 NİSAN

Günlerdir yolunu bekledik durduk.
Sen geleceksin diye çiçek açtı,
Bahçelerdeki bütün ağaçlar.

Leylekler yuvalarına döndü
Toprak ısındı, uyandı karıncalar.
Çoluk çocuk yollara döküldü.

Bugün sevinç içindeyiz hepimiz,
Bayraklarla süsleniyor balkonlar.
Caddelere taklar kuruluyor,
Bizim marşı çalıyor bandolar.

Nasıl sevinmeyelim geldiğine?
Okulda bayram, evde bayram,
Sokakta bayram...

Hoş geldin, 23 Nisan!
Sana gözlerimizden sevinç,
Bahçelerimizden bahar getirdik

Bari hemen bitivermese bu yolculuk.
Seni kucaklamaya geliyor bugün,
Köyler, şehirler dolusu çocuk.
Ş. Enis REGÜ
Belirli Günler ve Haftalar (s.292)

İLKÖĞRETİM V. SINIF

1. OKULUM

Ne kadar seviyorum
Okulumu bir bilsen...
Okul kadar güzel yer
Düşünemiyorum ben

Benim gibi her çocuk.
Okulunu sevmeli.
Derslerini çalışıp
Kitaplarını övmeli.

Okulum, ah okulum!
Bilgi, sağlık yuvası...
Kaynıyor duvarımda
Okulumun havası.

Cahil kalmak dünyada.
Yarım olmak demektir.
Yarım adam bu yurda
Zararlı bir emektir.

Okumalı yurt için.
Çalışmalı yurt için.
Okullar kucak açmış,
Gitmemek sanki niçin?

Okulum, ah okulum!
Bilgi, sağlık yuvası...
Kaynıyor duvarımda
Okulumun havası.
Muzaffer BARANCIK
Çocuk Şiirleri Antolojisi (s. 68)

2. ATATÜRK'LE DOĞUŞ

Ülkemi aydınlatan; medeniyet hürriyet
Atatürk'ten armağan bizlere cumhuriyet.
Çağdaş bir düzen kurdu; milletin hâkimiyet.
Arkasında devletler, ardında nice millet.

Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın.
En ileri başlardan ışık olur doğarsın.

Türk'ü uyandırdı o, millet yaptı yeniden,
Karanlıktan kurtardı milleti ebediyen.
Dağlar taşlar dağılsa dünya olsa yerinden.
Zerresi zarar görmez, kurduğu eserinden.

Burçlardasın Ata'm sen; baştasın, başlardasın.
En ileri başlardan ışık olur doğarsın.
Süleyman HAVADAR,
Anadolu Destanı (s. 94)

3.

YEŞİL ÖRTÜ

Yeşil örtü süslese
Yurdumun her yanını
Yağmurlarla beslese,
Ülkemin ormanlarını.

Ağaç doğanın süsü,
İnsanların sağlığı,
Masalların büyüğü,
Hayvanların durağı.

Sakin kesme ağacı.
Onlara verme acı.
Kuraklığın ilacı,
Yeşil orman alanı.

Yangına neden olma,
Yok olmasın ormanlar.
Kuşları yurtsuz koyma.
Bozulmasın yuvalar.

Zarar verme fidana,
Fidanlar olur ağaç.
Fidan diki vatana,
Eser bırak yarına.
Mehmet AZİM (s. 119)

4. UYGARLIK YOLU

Geçmiş doğru oku
Amaç uygarlık yolu,
İnsanlığa hizmet dolu
Çalış durma her yaşta.

Dünyadaki yarışta,
Karşı, dost düşmana
Yakışmaz durmak sana,
Çalış durma her yaşta.

Keyiflere kucak aç,
Yenilik ışığı saç.
Cehaletten durma kaç,
Çalış durma her yaşta.

Başın göklere vara,
Ulaş sen de uzaya
Göster kendini dünyaya,
Çalış durma her yaşta.

Bilimde en önde ol,
Sanayide lider ol.
Bul sanatta derin yol.
Çalış durma her yaşta.

Tarımda, ticaretle
Turizmde en başta
Girdiğimiz her yarışta,
Birinciyiz güç bizde.
(Yazan belirtilmemiş), (s:148)

5. GÜNAYDIN ÇOCUKLAR

Hey, hey! Günaydın çocuklar, "Günaydın!"
Hep güler yüzle karşılırsınız beni.
Hey, hey, hey, hey! Günaydın çocuklar, "Günaydın!"
Sabah akşam bıkmadan dinlersiniz beni.

Dün gece düşündüm de, renkler olmasaydı
Yaşanmazdı bu dünyada
Korktuğum odur ki, kapkara bir dünyayı
İsteyenler var aramızda.

Hey, hey! Günaydın çocuklar, "Günaydın!"
Siz hiç kırmızı bir ağaç gördünüz mü?
Hey, hey, hey, hey! Günaydın çocuklar, "Günaydın!"
Gökyüzü neden mavi düşündünüz mü?
Başak sarı, çim yeşil.
Her şeyin bir rengi var.
Değişmez doğanın dengesi.
Mor, turuncu, sarı, eflatun, pembe, haki.
Çamur bile kahverengi...

Oyun ister bazen büyükler.
Oyun ister tüm çocuklar...
Birgül YANGIN, (s. 170)

6. İKİ SEVGİ

Sevgilerin üstünde,
Vatanla, millet gelir.
Her Türk'ün ülküsünde,
Bu iki ses yükselir.

Milletimi severim,
Tarihleşmiştir şanı.
Benzeri yoktur derim,
Çok severim vatanı.

Bölünmez bir bütündür,
Biri kalpse, biri baş.
İkisi de üstündür,
İkisi de arkadaş.

Vatan kutsal bir ana,
Millete açmış kucak.
Gurur verir insana,
Böyle mutlu bir ocak.
Vehbi Cem AKSUN,
Çocuk Şiirleri Antolojisi
Hazırlayan: Mustafa Koç (s. 211)

7. YANGIN

Bir anlık dikkatsizlik,
Yangına sebep olur.
Küçük bir kıvılcımla,
Koskoca ev kül olur.

Çakmak ve kibrit ile

Oynamak gerekir.
Ocağa iyi bakıp
Söndürmek güvenlidir.

Elektrik kontağı
Neden olur yangına.
Tesisat sağlam olsun,
Bırakma işi şansa.

Doğadaki kırık cam
Bir büyüteç gibidir.
Güneş ısıyı toplar
Sonra alevlendirir.

Beytullah HATOĞLU
Ünitelerle Çocuk Şiirleri Antolojisi
(s. 225)

8. BALKONLARDAKİ ÇOCUKLAR

İndirin balkonlardan çocukları
Çocuklar oynayacak.
Çocuklar sevimli, çocuklar güzel,
Çocuklar sıcak...

İndirin balkonlardan çocukları
Haklarıdır baharı yaşamak.
Güneşi görsünler, toprağı görsünler
Avuçlarında ufalansın toprak.

İndirin balkonlardan çocukları
Hayatı kılmayın yasak.
Yoksa kentin kafesinde çocuklar
Ebediyen ağlayacak...
Ahmet EFE,
Gül Çocuk, (s. 265)

9. İLKÖĞRETİM HAFTASI

İlköğretim haftasını
Kutlayalım hep birlikte.
Çalışmanın arkasını
Bırakmayalım derslikte.

Çalışırsak kazanırız,
Bilgilerle bezeniriz.
Kenetlenmiş bir toplumsak
Sağlam olur düzenimiz.

Bakın açıldı okullar
Cıvıl cıvıl bütün yollar.
Yarınını düşünenler
Çocuğunu okuturlar.
İbrahim ŞİMŞEK (s.298)

10. ÖĞRETMENİME

Gözlerine bakıyorum öğretmenim,
Hep dikkatli, hem şefkatli gözlerine,
Öğrettiklerini görüyorum gözlerinde
Işıl ışıl...

Ellerine bakıyorum öğretmenim,

Binlerce kez öpülesi ellerine
Yaşamımı görüyorum ellerinde
Çizgi çizgi...

Saçlarına bakıyorum öğretmenim,
Benim için ağaran kır tellere
Parlak ufuklar görüyorum saçının her telinde
Pembe pembe...
Sana bakıyorum öğretmenim,
Dünyada en çok borçlandığım kişiye
Geleceğimi görüyorum sende,
Pırıl pırıl...

(Yazan belirtilmemiş), (s. 299)

11. ATATÜRK GÜLÜMSEDİ

Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Biz sınıfa girince.
Dağıldı kara bulutlar,
Açıldı gonca.

Baktı ki okul yenidir,
Siz yenisiniz, düşünceler yeni,
Atatürk gülümsedi öğretmenim.
Saklayamadı sevincini.

Baktı ki gençsiniz, bilgili,
Eğitiyorsunuz yolunca, yöntemince,
Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Sevindi onca.

Baktı ki karışmış aramıza,
Çiziyorsunuz yolu,
Atatürk gülümsedi öğretmenim,
Gözleri dolu dolu.
Anlaşılan bütün yaz.
Atatürk gözünü kırpmamış,
Çünkü boşmuş sıralar,
Çünkü harf okunmamış.

Kapkara bulutlar inmiş,
Işık gözlerine.
Bora gibi, fırtına gibi Atatürk'üm
Sanırım yönelmiş bilgisizliğe.

Ama baktı ki gün doğmuş,
Bir koşu varmışız okula
Özlemle açılmış kitaplar,
Bir iştah, kızda oğlanda.

Baktı ki zil çalmış,
Sınıfa girmişsiniz
Bütün bakışlar sizde
Günaydın demiş.

Derse başlıyorsunuz
Sımsıcak bir sevgi gözlerinizde.
Baktı ki Türkiye'si Türkiye'miz
Aydın ufuklarda yürüyor hızla.

Atatürk gülümsedi öğretmenim
Övünüyor bizle.
Dağıldı kara bulutlar
Biz sınıfa girince.

Atatürk gülümsedi öğretmenim
Kürsüde kendini görünce.
Talat TEKİN (s.300)

12.

CUMHURİYET BAYRAMI

Ay-yıldızlı bayrağım,
Semaları donatmış.
Bugün bayram var diye,
Şafak erkenden atmış.

Yüksek taklar süslemiş,
Caddeleri, yolları.
Bugün gözler ilerde
Bugün başlar yukarı.

Akın akın insanlar
Meydanlara koşuyor.
Bugün bayram var diye,
Bütün millet coşuyor.

Bu güzel Cumhuriyet,
Devletimin temeli.
El üstünde yaşatmak,
Hepimizin emeli.
İ.Hakkı TALAS (s.301)

13.

KÜTÜPHANE

Bir yapıya konmayan taşları ben taş saymam.
Kitaba eğilmeyen başları ben baş saymam.
Okumadan yazmadan geçen ömrü yaş saymam.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur.
Okuyanın yarını alını gibi ak olur.

Kitaplar geleceğin ışıklı bir yoludur,
Kitaplar yükselişin kanadadır koludur.
Evrenden habersizdir kitapsız kalan insan.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur.
Okuyanın yarını alını gibi ak olur.

Çölde kalan yolcular bulutlara tas tutar
Bilimle beslenmeyen inanışlar pas tutar
Yavrusu okumayan uluslar yas tutar.

Çok okuyan çok bilir yarını parlak olur
Okuyanın yarını alını gibi ak olur.
Hasan TURAN, (s. 302)

14.

KİTAP

İnsana yararı çok,
Kitaptan iyi şey yok,
Öykü, masal ve şiir,
Yazılmış bizler için.

Atasözü, bilmece,
Okurum gündüz gece,
Küçük olsa da yaşım,
Bilgi ile dolar başım.

Kitabımı yıpratmam,
Kirlenmem, yere atmam,
Onları koruyorum,
Çünkü çok seviyorum.
Ali Osman ATAK (s. 302)

15.

MEYVELERİMİZ - YEMİŞLERİMİZ

Portakal
Portakal tatlı serin
Başdır yemişlerin.
Onda güneşin rengi,
Parlar gibidir sanki.

Elma
Elmayı bilmeyen kim?
Odur, en çok sevdiğim.
Rengi alev kırmızı,
Açar iştahımızı.
Armut
Armudu unutmayın,
Onu da baştan sayın.
Ne güzeldir kokusu,
İçi dolu ballı su.

Üzüm-İncir
Üzümle incir ikiz,
Onlardan vazgeçemeyiz,
Yaz güneşinde olmuş,
İçine şeker dolmuş.

Fındık-Badem-Ceviz
Fındıkla badem, ceviz,
Severek yediğimiz.
Üç arkadaş yemiştir,
Her tadan özlemiştir.

Kestane
Hoş değil mi kestane?
Alırsın tane tane.
Sırtlarını çizersin,
Kızgın küle dizersin.
Pişsin tatlı tatlı ye,
En güzel besin diye.

Bütün meyveler
Bu güzelim meyveler,
Bu güzelim yemişler,
Yurdumuzun malıdır,
Her yiyen kuvvet alır.

Çocuklar
Tutum haftası geldi,
Bizlere neşe verdi.
Yerli yemişlerimiz,
Hep birden dile geldi.

Elma
Amasya elmasıyım,
Meyvelerin başıyım.
Al sarı yanağım var,
Beni yersen kan yapar.

Armut
Ankara memleketim,
Koyu sarıdır rengim,
Isırınca pek yarar,

Yiyenlere can katar.

Üzüm
İzmir'in üzümleri,
Sevilmez mi arkadaş?
İnsanlara pek yarar,
Kurusu var yaşı var.

Fındık
Giresun zengin olsun,
Cebiniz fındık dolsun.
Kırılır çıtır çıtır,
Hem besler, hem ısıtır.

Ceviz
Cevizi de unutma,
Beslenmek zorundasın.
Pestiline sar da ye,
Kuvvet versin diyorsan.

Portakal
Portakal sulu sulu,
İçi vitamin dolu.
Adana, Kozan, Dörtüyl,
Git ağaçtan ye bol bol.

Mandalina
Adımdır mandalina,
Sağlık veririm sana.
Pek sevimli meyveyim,
Bol bol yiğün bakalım.

Nar
Çiçek olur açılırim,
Mercan gibi saçılırim.
Hastaya nar sorulmaz,
Şurubuna doyulmaz.

Kayısı
Malatya kayısısı,
Yemişlerin nazlısı
Pestili de yapılır,
Yiyenler pek bayılır.

Şeftali
Bursa'nın şeftalisi,
Kilodur bir tanesi.
Şeftaliyi kim sevmez,
Tadına doyum olmaz.

Ayva
Sarı sarı rengim var,
Ne güzel de kokarım.
İstersen reçel yap ye,
İstersen kompostomu.

Çocuklar
Kutlu olsun hafta bize,
Meyveler geldi dile.
Hepinizi seveceğiz,
Güzel güzel besleneceğiz.

Kestane
Kestaneyi istersen,
Kavurup da yersin sen,
İstersen suda haşla,
Onun tadı da başka.

İncir
Tatlı Aydın inciri,
Pek güzel iri iri.
Hurma alma, incir al,
Ağızına aksın bal.
(Yazan belirtilmemiş), (s.304)

16. EGEMENLİK BAYRAMI

Egemen bir milletin,
Coştuğu bir gündür bu!
Yurduma hürriyetin,
Koştuğu bir gündür bu.

Başımızda Atatürk,
Ülkümüz yüce Türklük,
Milletimin en büyük,
Sevdiği bir gündür bu.

23 Nisan'ı veren,
Bugünleri gösteren,
Büyük Atam diyor ki:
"Türk, çalış, övün, güven!"
(Yazan belirtilmemiş), (s. 305)

17. 19 MAYIS

Samsun'da o gün doğdu
Türk'ün eşsiz güneşi,
Arasalar bulunmaz
Dünyada onun eşi.

Bütün yurt inliyordu,
Vatan gidiyor diye.
O sanki Türk yurduna,
Gökten geldi hediye.

Samsun, Sivas demedi
Bütün yurdu dolaştı,
Türk'ün bu öz evladı
Vatanla kucaklaştı.

Bin dokuz yüz on dokuz
Türk'ün temel taşıdır.
Ardından gelen savaş
İstiklal Savaşı'dır.

Temiz Türk gençliğine
Armağan olsun diye
Bu büyük ve şanlı gün
Bırakıldı hediye.
Ramazan Gökalep ARKIN (s. 306)

İLKÖĞRETİM VI. SINIF

1. KİTAP VE DÜNYA

Dünyanın yarısına,
Değişmezmiş kitabı,
Çünkü diyor kitapta,
Dünyanın tümü saklı,
Ne dersiniz çocuklar,
Sanırım dede haklı"

Tezcan ÖZBEY (s.85).

2. 19 MAYIS

Yabancılar eline geçip kutsal toprağım,
Yepyeni dinç bir ordu coşarak bu imanla,
Kara günler içinde hasta yaşıyordun,
Dumlupınar, Sakarya, İnönüler yarattı,
İniyordu göklerden kanım rengi bayrağım,
Kemal'inin emrinde taşkın şeref ve şanlı,
Gözlerden yağmur gibi yaşlar boşanıyordu.
Eşsiz tarihine bir yaprak daha kattı.

Kükredi tam buy anda umutlu bir kahraman,
Yurdu kurtarmak ruhu köpürdü, taşıtı,
Doğuştan vardı onda sarsılmayan bir iman,
Attığı her adımda ülküsüne yaklaştı.

Geceye bir aydı o, adı Mustafa Kemal,
Bu adla süslenmekte tarihin yaprakları,
On Dokuz Mayıs günü doğuverdi bu hilal,
Özlemle kucak açtı, Samsun'un toprakları.

Doğar doğmaz bu hilal On Dokuz Mayıs günü,
Parlak ışıklarıyla yollarıyla aydınlattı,
Düşünerek o büyük tarihteki ününü,
Aydınlanan bu ruhlar kabardı şaha kalktı.
Süleyman EGE (s.106)

3. KIZILAY

Yardım elini açan,
Yoksullara koşarsın,
Şefkat, merhamet saçan,
Muhtaçlara sen varsın!

Deprem olsa bir yerde
Veya sönse bir ocak,
Her acıya her derde,
Yine sensin koşacak!

Seni bulur yanında,
Nerde olsa bir olay.
Zengin fakir olanlar,
Sana muhtaç Kızılay!
İ. Hakkı TALAS (s.150)

4. ARSLAN POSTU GİYEN EŞEK

Arslan postuna bürünmüştü eşeğin biri,
Canına okuyacaktı dünyanın.
İnsafı yoktu kâfir hayvanın;
Tir tir titriyordu gökle yeri
O ara kulağını ucu çıktı mı sana;
Bütün foyasını vurdu meydana.
Koştü değirmenci, alıp değneği;
Dalgayı bilmeyenler, böyle, değirmenciyi,
Arslanı önüne katmış görünce,
Düştüler hayret dolu bir sevince.
Dünyada bir sürü kalpazan vardır;
Doğrusu pek benzerler buradaki eşeğe.

Aslında hepsi uydurma bahadır,
Adları çıkmıştır kahraman diye.
Orhan VELİ
La Fontaine Masalları (s.156)

5. ÇOCUK VE RESİM

Bir çocuk resim yapıyor:
Tutup ebemkuşağını sermiş önüne
Ve o asil beyazlığa eğmiş başını,
Kalemleri, yeşil, mavi, sarı...
Düşürmüş de kâküllerini bir masal beldesine,
Huzura şekil veriyor incecik parmakları...

Bir çocuk resim yapıyor:
Uzun kirpikleri geziniyor mor dağlarda,
Ufukta gülüp duruyor alev saçlı bir güneş,
Küçük yüreğinin sevgisi serpiliyor toprağa,
Yamaçlarda beyaz papatyalar açılıyor...

Bir çocuk resim yapıyor:
Bir dere geliyor sonsuzluktan, akıyor sonsuzluğa,
Dirliğe boy atıyor kıyısında çimenler...
İki ağaç baş başa seyrediyor gökleri,
Yanağından pembeler dökülüyor çocuğun,
Cömert bir yağmur gibi suluyor çiçekleri...

Ah çocuk canım çocuk,
Gel şu dünyayı kirlî libasından soy!
Düşleri nakışlı çocuk, elleri hünerli çocuk,
Resminin bir yerine beni de koy...
Dilâver CEBECİ (s.161)

6. SABAHLIK

Bir sabah
Kuşlardan daha erken
Güneş doğmadan daha
Dallarda serçelerin
Düğünü başlamadan
Uyandım usulca

Süzüldüm rüzgâr gibi
Bir kapı aralığından
Suları uyur gördüm
Dağları büyür gördüm
Doğan gün bir tebessüm
Ninniler ağarken şafağa

Ey kusursuz mavilik
Kıpırdayan toprak
Düşünen ağaç
Ve soluğunu tutmuş dağ
Merhaba

Bayram Bilge TOKEL (s.163)

7. UMUT

Bir umut meltemi dağıtır tasa,
Bir umut gölgesi karşı kor yasa,
Kim açar bağrını umutlanmasa
Yazın yağmuruna kışın karına

Onsuz ne gül biter ne bülbül öter,
Onun bir ışığı bir ömre yeter,

Ondan bir iki tel değilse eğer
Bugünü başlayan nedir yarına?
Kemalettin KAMU (s.171)

8. BAYRAK

Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını
yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;
Yurda ay yıldızın ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızılığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgül, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiiirim, her şeyim;
Yer yüzünde yer beğen !
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim!
Arif Nihat ASYA (s.192)

9. TÜRKİYE'M

Bu sınırlar al kanınla çizilmiş,
Bu şehirler ellerimle dizilmiş,
Tarihte ağlamış, çok kere gülmüş,
Şehitler toprağı Türkiye'm benim.

Şerefle dalgalan şanlı bayrağım.
Mertlikle doludur benim her çağım.
Bu dağlar, bu taşlar ana kucağım,
Gaziler otağı Türkiye'm benim.
Göktürk Mehmet UYTUN (s.206)

10. ANADOLU'DA BAHAR

İlkbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi.
Her tarafı yeşillendi Bolu'nun,
Sultandağı benek benek kar şimdi.

Eğri yollar yaylaların kuşağı,
Çayır, çimen sevgililer döşeği,
Hora tepir Sürmene'nin uşağı,
Dadaşların oynadığı bar şimdi.

Durgun çayı köpüklendi Daday'ın,
Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın
Çukurova cennetidir bu ayın,
Aydın ili efelere dar şimdi.

Gönül dile gelir kaval sesinde,
Boz martılar düğün yapar Mersin'de,
Isparta'nın renk renk gül bahçesinde
Bülbüllerin neşesini gör şimdi.

Cıvıl cıvıl, sessiz duran yuvalar,
Kelebekler birbirini kovalar.
Halı gibi nakışlandı ovalar...
Bölük bölük sarı, yeşil, mor şimdi.

Âşıklar diyarı Elbistan ili...
Olur bu mevsimin Bağ-ı İrem'i,
Her çeşmenin üç-beş tane güzeli,
Her çiçeğin bir arısı var şimdi.

Çıkıp baksan Çamlıca'nın başına,
İki kıt'a bir boğazda aşına...
Karakoç'um gel yoluruma boşuna,
İstanbul'u tarif etmek zor şimdi.
Abdurrahim KARAKOÇ (s.229)

11. GÜVERCİNLE KARINCA

Dere başında su içecekti bir güvercin.
Tam eğiliyordu, bir karınca düştü suya.
Bu koskaca ummanın ortasında boş yere,
Çırpınıyordu tekrar kıyıya çıkmak için.
Güvercin de merhamete geldi birdenbire;
Suyun üzerine bir çöp parçası bıraktı.
Karınca o çöpe tutunup kurtulacaktı.
Kurtuldu da. İşte tam o sırada
Bir adam geçiyordu yoldan, yalınayak;
Elinde ayrıca bir okla yay taşıyarak.
O adam kuşu görünce orada,
Sandı çantada keklik; başını kaşıyarak
Hazırlarken kuşa çekmek için okunu,
Karınca topuğundan soktu onu.
Oğlan sıçradı, kuş bunu duyarak
Havalandı hemencecik oradan seğirtti;
O adamın yemeği böylece uçtu gitti.
Hava aldı bizim adam.
Orhan VELİ (s.231)

12. MAVİ DÜNYAM

Ne yeşil ne siyah ne toz pembedir,
Mavi dünyam benim ömre bedeldir.
Denizler bir örnek gökler bir renktir,
Mavi dünyam benim ömre bedeldir.

Unuttum ben artık bütün renkleri,
Hayallerim mavi düşlerim mavi,
Baharlarım mavi kışlarım mavi,
Mavi dünyam benim ömre bedeldir.
Mehmet ERDURAN (s. 250)

13. GÜN OLUR

Gün olur, alır başımı giderim,

Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.
Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürlütle açar;
Gürlütle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!...

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

Orhan VELİ (s.252)

14. AĞAÇ DİYOR KI

Ben bir küçük ağacım
Yurdumun bir bahçesinde
Topraklar tüterken görün
Dallarım çiçeklensin de

Her şeyimle yararlıyım
İnsanoğluna dünyada
Çiçeğim, yaprağım, gölgem
İri dallı zerdalimle

Halim YAĞCIOĞLU (s.264)

15. KURABIYE HIRSIZI

Bir gece kadının biri bekliyordu havaalanında,
Daha epeyce zaman vardı uçağının kalkmasına
Havaalanındaki dükkândan bir kitap ve
Bir paket kurabiye alıp buldu kendisine oturacak bir yer.

Kendisine kitabına öyle bir kaptırmıştı ki, ama yine de
Yanında oturan adamın olabildiğince cüretkâr bir şekilde
Aralarında duran paketten birer birer kurabiye
Aldığını gördü, ne kadar görmezden gelse de.

Bir taraftan kitabını okuyup bir taraftan kurabiyesini yerken

Gözü de saatteydi, "kurabiye hırsızı" yavaş yavaş tüketirken kurabiyelerini.

Kulağı saatin tiktaklarındaydı ama yine de engellemiyordu tik taklar sinirlenmesini.
Düşünüyordu kendi kendine, "Kibar bir insan olmasaydım, morartırdım şu adamın gözlerini!"

Her kurabiyeye uzandığında, adam da uzatıyordu elini.

Sonunda pakette tek bir kurabiye kalınca, "Bakalım şimdi ne yapacak?" dedi kendi kendine.
Adam yüzünde asabi bir gülümseme ile Uzandı son kurabiyeye ve böldü kurabiyeyi ikiye.

Yarisini kurabiyenin atarken ağzına, verdi diğer yarıyı kadına.
Kadın kapar gibi aldı kurabiyeyi adamın elinden ve "Aman Tanrım, ne cüretkâr ve ne kaba bir adam, Üstelik teşekkür bile etmiyor!"

Anımsamıyordu bu kadar sinirlendiğini hayatında,
Uçağının kalkacağı anons edilince bir iç çekti rahatlamayla,
Topladı eşyalarını ve yürüdü çıkış kapısına,

Dönüp bakmadı bile "kurabiye hırsızı"na.

Uçağa bindi ve oturdu rahat koltuğuna,
Sonra uzandı, bitmek üzere olan kitabına.
Çantasına elini uzatınca gözleri açıldı şaşkınlıkla.
Duruyordu gözlerinin önünde bir paket kurabiye!

Çaresizlik içinde inledi, "Bunlar benim kurabiyelerimse eğer;
Ötekiler de onundu ve paylaştı benimle her bir kurabiyesini!"
Özürdilemek için çok geç kaldığını anladı üzüntüyle,
Kaba ve cüretkâr olan "kurabiye hırsızı" kendisiydi işte.

Valeri Cox (Valeri Koks), (s.276)

İLKÖĞRETİM VII. SINIF

1.
"Dildendir mutluluk, dildendir değer
Dili olmayana insan mı derler?
(.....)
Ağzından uygunsuz bir söz kaçırma,
Dilinde taş atıp başını kırma!"
Yusuf Has Hacip (s.67)

2.
"Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz

Kişi bile söz demini
Demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini
Sekiz uçmağ ede bir söz"
Yunus Emre (s.67)

3. ATATÜRK

İşgal edilince yurdun her yanı,
Bin düşmanı yeni Türk'ün bir canı,
Alıp ele yeni baştan vatani,
Kurmaya öğretti bize Atatürk.

Biri hilal oldu, biri yıldızı,
Bayraklaştı yurdun oğlu kızı,
Bayrağımız için al kanımızı,
Vermeyi öğretti bize Atatürk.

Umutla bakarken gelecek güne,
Bağlanıp kalmadık geçmişe, düne,
Kafayı daima ilime, fene,
Yormayı öğretti bize Atatürk.

Bilimin ışığı açarken yolu,
Bilgiyle ışığı şu Anadolu,
Sevgiyle, öksüzü, yetimi, dulu,

Sarmayı öğretti bize Atatürk.

Çokları düşündük bakmadık aza,
Hizmet için koştuk hep yurdumuza,
Kadın, erkek her gün omuz omuza,
Durmayı öğretti bize Atatürk.

Eğitim verirken yaşlıya, gence,
Gençler oldu yarın için güvence,
Okullar bir demet, çocuklar gonca,
Dermeyi öğretti bize Atatürk.

Bilimde teknikte kalmadık geri,
Harcadık emeği, akıttık teri,
Cehalet denilen paslı çemberi,
Kırmayı öğretti bize Atatürk.

Yollar yapılırken ovaya, dağa,
Kalkındı ülkemiz baştan ayağa,
En önde koşarak gelecek çağa,
Girmeyi öğretti bize Atatürk.

Rasim KÖROĞLU, (s. 98)

4.

“Asıl
zorlu savaş
Şimdi bekliyordu bizi
Gerçekten, temelden, kökten kurtuluş için
Düşüncemizde, duygularımızda, alışkanlıklarımızda
Kendi kendimizle, kendi karanlığımızla, kıyasıya
savaşmalıydık
Silkinip atılmalydı batıl, uzun geceler bitmeliydi,
sabaha ulaşmalıydık”
İbrahim MİNNETOĞLU (s. 100)

5.

SANATÇI ATATÜRK

“Hayat damarlarından biri kopmuş demektir
Sanatsız kalan bir milletin.” derdi Atatürk.
Milletler için olduğu kadar bu sözün
Fertler için de geçerliliğini gösterdi Atatürk.
Güzel yazar, hep güzel konuşur,
Sazsız, sözsüz hiç kalmamak isterdi Atatürk.
Sanat damarı sapasağlam bir asker,
Bir yaratıcı önderdi Atatürk.
Yoksa kazanabilir miydi onca savaşı?
Cumhuriyeti yoktan nasıl var ederdi Atatürk?
Yılmaz AYBAR (s.106)

6.

“Atatürk gülümsedi öğretmenim
Biz sınıfa girince
Dağıldı karabulutlar
Açıldı gonca”
Talat TEKİN (s.114)

7.

ARIYORUM

Karamanoğlu Mehmet Bey'i arıyorum.
Görebiliriz, bilenebiliriz, duyanınız var mı?
Bir ferman yayımlamıştı;

Bügünden sonra divanda, dergâhta, bargahta,
mecliste, meydanda
Türkçeden başka dil konuşılmaya diye,
Hatırlayanınız var mı?

Dolanın yurdun dört bir yanını,
Çarşıyı, pazarı köyü, şehri
Fermana uyanınız var mı?

Nutkum tutuldu, şaşırdım merak ettim,
Dolandığınız yerlerdeki Türkçe olmayan isimlere,
Gördüklerine, duyduklarına üzüleniniz var mı?

Tanıtımın demo, sunucunun spiker,
Gösteri adamının showman, radyo sunucusunun
discjokey,
Hanımağanın first lady olduğuna şaşırmanız var mı?
Dükkanın store, bakkalın marketi, torbasının poşet
Mağazanın süper, hiper, gros market,
Ucuzluğun damping olduğuna kananız varmı?
İlan tahtasının billboard, sayı tabelasının skorboard,
Bilgi alışının brifing, bildirgenin deklarasyon,
Merakın uğraşın hobby olduğuna güleniniz var mı?

Bırakın eli, özün bile seyrek uğradığı, beldelerin
girişinde wellcome,
Çıkışında, good-bye okuyanınız var mı?

Korumanın, muhafızın body-guard,
Sanat ve meslek pirlerinin, duayen,
İtibarın, saygınlığın prestij olduğunu bilenebiliriz var mı?
Sekinin, alanın platform, merkezin center,
Büyüğün mega, küçüğün micro, sonun final,
Özlemin, hasretin nostaji olduğunu öğrenenebiliriz var
mı?
İş hanınızı plaza, bedestenimizi galleria,
Sergi yerlerimizi center room, show room,
Büyük şehirlerimizi megakent diye gezeniniz var mı?

Yol üstü lokantamızın fast-food,
Yemek çeşitlerimizin menü olduğu yerlerde,
Hesabını, adisyon diye ödeyeniniz var mı?

İki katlı evinizi dubleks, üç katlı komşu evini tripleks,
köşklerimizi villa, eşliğimizi antre,
Bahçe çiçeklerini flora diye koklayanınız var mı?

Sevimlinin sempatik, sevimsizin antipatik,
Vurguncunun spekülatör, eşkiyanın mafya,
Desteğe, bilemediniz koltuk çıkmağa sponsorluk
diyeniniz var mı?

Mesire, kır gezintisini picnic,
Bilgisayarı computer, hava yastığını air-bag,
Pekâlâyı, oluru okey diye söyleyeniniz var mı?
Çarpıcı, önemli flash haberler,
Yaşa, Varol sevinçleri, oley oley,
Yıldızları star diye seyredeniniz var mı?

Vırvırık dağının tepesindeki köyde,
Cafe-show levhasının altında,
Acısında acısı, nes-kaaave içenebiliriz var mı?

Toprağımızı, bayrağımızı, inancımızı çaldırmayalım
derken,
Dilimizin çalındığını, talan edildiğini,
Özün, el diline özendiğine içi yananınız var mı?

Masallarımızı, tekerlemelerimizi, atasözlerimizi
unuttuk,
Şarkılarımızı, türkülerimizi, ninnilerimizi kaybettik.
Türkçemiz elden gidiyor, dizini döveniniz var mı?

Karamanoğlu Mehmet Bey'i arıyorum,
Göreniniz, bileniniz, duyanınız var mı?
Bir ferman yayınlamıştı...
Hayal meyal hatırlayıp da sahip çıkanınız var mı?
Yusuf YANÇ (s.125)

8.

"Mustafa Kemal'i Düşünüyorum
Yeşilleri alevden al bir ata binmiş.
Aşıyor yüce dağları, enjin denizleri.
Altın saçları dalgalanıyor rüzgarda,
Işık ışık yanıyor mavi gözleri.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Yanmış, yıkılmış savaş meydanlarında
Destanlar yaratıyor cihanın görmediği
Arkasından dağ dağ ordular geliyor;
Her askeri Mustafa Kemal gibi."
Ümit Yaşar OĞUZCAN, (s.131)

9.

MASAL KIZ

Kafdağı'nda doğan güzel
Sensin masalların kızı
Yerde iyilik perisi
Gökte iyilik yıldızı

Bi an görelim yüzünü
Gel de otur bahçemize
Gelemezsen küçücük kız
Sihirli narı sun bize

Yıldızlar ay ışığında
Uzun saçları tarayın
Seni seyretmek çok zormuş
Kafdağı'ndaymış sarayın

Dile bizden ne dilersen
Sana uçurtma verelim
Ayak bastığın yerlere
Çiçek halısı serelim

Bir göz açıp kapayıncı
Dünya'nın bir ucundasın
Cin misin sen peri misin?
Bir devin avucundasın

Söyle yerini masal kız
Gökten yelkenler biçelim
Sana mektuplar taşıyan
Beyaz bir gemi seçelim

Çevir tılsımlı yüzüğü
Gökten yelkenler biçelim
Sana mektuplar taşıyan
Beyaz bir gemi seçelim

Çevir tılsımlı yüzüğü

Güneş girsin evimize
Rüyalarımız renklensin
Selam söyle devimize

Seni bir ilkbahar günü
Yoksul bir çoban görürmüş
O gün mutluluktan uçar
Sen gidince üzülmüş

Gömgök masal ülkesinden
Uçup gel de uçur bizi
Başına bir taç yapalım
Çocukluk sevincimizi
Mustafa Ruhi ŞİRİN, (s. 136)

10.

BAKARDIM GÜNEŞ AVUÇLARIMDA

Hani güzel çocukluk evleri vardı
Görülmemiş rüyalar gördüğümüz
Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce
Ay üşümüş ellerimde kayardı

Dışarıda kar yağardı ışı ışı
Aşılması dağlar vardı uzakta
Dağlarda masallardan kopup gelmiş
Ateş yakan bin atlı düşünürdüm
Ve sonra koşardım pencereme
Pencerem masallara bakardı

At sürerdim dolu dizgin dağlara
Dağlar uyanırdı ağır uykulardan
Alırdım kendimi korkulardan
Biraz daha hürdüm biraz daha

Hülya gibi sessizce kurulmuş
Masal sofraları ve bir çocuk
Öylesine sevilmiş doyurulmuş
Ki bahçeler kuşlar ve kahkaha

Güller açardı parmak uçlarımda
Bakardım güneş avuçlarımda
Beşir AYVAZOĞLU (s.144)

11.

MASAL

"Çocuk gönlüm kaygılardan azade;
Yüzlerde nur ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade;
Unutmaya başladığım memleket.

Şakağımda annemin sıcak dizi,
Kulağımda falcı kadının sözü,
Göl başında padişahın üç kızı,
Alaylarla Kafdağı'na hareket.
Orhan Veli KANIK (s.146)

12.

RÜYA KIZIN MASALI

Kafdağı'nda oturur
Işıktan evi vardı
Rüya

Kız Kafdağı'nda
Rüyaları yazardı.

Sessizce ninni söyler
Aydede'ye çıkardı
Uyku bekçileriyle,
Gökyüzünü yıkardı.

Kapılar kapalıydı
Nerden girdi bu hırsız?
Uykularımı çalan,
Bilmece şu Rüya Kız.

Rüya Kız çiçek çiçek
Bahar gibi açardı
Suyu öpünce yüzü,
Uyku göğe uçardı.

Uygunun sarayına
Nur taşırdı bir yıldız
Güneşin şarkısıyla
Kaybolurdu Rüya Kız.
Mustafa Ruhi ŞİRİN (s.148)

13. ÇOCUKLUĞUM

Çocukluğum, çocukluğum...
Uzakta kalan bahçeler
O sabahlar, o geceler,
Gelmez günler çocukluğum...

Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret.
Sonsuz keder çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum...
Bir çekmede unutulmuş,
Senelerle rengi solmuş,
Bir tek resim çocukluğum.
Ziya Osman SABA (s.159)

14.

"Affan Dede'ye para saydım,
Sattı bana çocukluğumu.
Artık ne yaşım var ne adım;
Bilmiyorum kim olduğumu.
Hiçbir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden.

Bu bahar havası, bu bahçe
Havuzda su şiril şirildir.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpzıplarım pırlıl pırlıldır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim."
Cahit Sıtkı TARANCI, (s.161)

15. İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor

Yapraklar ağaçlarda;
Uzaklarda çok uzaklarda
Sucuların hiç durmayan çingirakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

.....
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor derken
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık;
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.
Orhan Veli KANIK
"www.istanbul.meb.gov.tr" (s. 187)

16. BİR BAŞKA TEPEDEDEN

Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rüyada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.
Yahya Kemal BEYATLI
"www.istanbul.meb.gov.tr" (s. 187)

17. KAYIK

Bir kayık yaptırdım yelkeni oya...
İnce gölgesini suda görenler,
Sandılar çevremi düşürdüm suya...
Bir kayık yaptırdım, yelkeni temiz
Daha böylesini görmemiş deniz.

Bir kayık yaptırdım yelkeni tüyden..
Yarın gümbür gümbür çalıp davullar
Yolcusu gelecek karşığı köyden...
Bir kayık yaptırdım, yelkeni şarkım
Artık uçan kuştan kalmadı farkım.

Bir kayık yaptırdım, yelkeni duvak...
Ki dalgalar beşik hazırladılar,
Köpükler kundak;
Bir kayık yaptırdım, yelkeni tül tül
Yolucu bir lale, bayrağı bir gül.

Bir kayık yaptırdım yelkeni nurdan...
Bırakıp toprağa kanatsızlara
Gidelim kayığı gidelim birden
Bir kayık yaptırdım yelkeni bayrak
Ve artık bir oldu yakınla ırak...
Arif Nihat ASYA (s. 210)

18. DENİZ HASRETİ

Gözümde bir damla su deniz olup taşıyor,
Çöllerde kalmış gibi yanıyor yanıyorum.
Bütün gemicilerin ruhu bende yaşıyor;
Başımdaki gökleri bir deniz sanıyorum.

Nasıl yaşayacağım ey deniz, senden uzak?..

Yanıp sönüyor gibi gözlerimde fenerin?..
Uyuyor mu limanda her gece sallanarak,
Altından çivilerle çakılmış gemilerin?

Sevmiyorum suyunu yıkanmamış rüzgârı;
Dalgaların gözümde tütüyor mavi, yeşil...
İçimi güldürmüyor sensiz ay ışıkları;
Ufkundan yükselmeyen güneşler güneş değil!

Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden Dağlardan,
ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz şöyle bir gün sana bakacak mıyım,
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden?..
Ömer Bedrettin UŞAKLI (s. 210)

19. AĞAÇ DIYOR KI

Ben küçücük bir ağacım
Yurdumun bir bahçesinde.
Topraklar tüterken görün,
Dallarım çiçeklensin de.

Her şeyimle yararlıyım,
İnsanoğluna dünyada,
Çiçeğim, yaprağım gölgem
İri dallı zerdalimle.

Kuşlar mutlu şarkısını
Hep dalımda söylerler,
Şen arılar vızır,
Kokuma koşup gelirler.

Sakin sakın dalımıza,
Çocuklar gibi çekip kırmayın
Çakınızla gövdemizde
Derin yaralar açmayın
Halim YAĞCIOĞLU (s. 212)

20. SERÇE KUŞU

Bu sabah bahçede karşıma
Küçük bir serçe kuşu geldi;
Havuzun taşına kondu,
Bir içti, bir doğruldu,
Nasıl da korkuyordu.
Sen hiç korkma serçe kuşu,
Suyunu rahat rahat iç,
Sıhhat, afiyetle uç,
İnsanoğlu çeşit çeşit;
Beş parmağın beşi bir mi?
Necati CUMALI (s. 225)

21. MUSTAFA KEMAL'İN KAĞNISI

Yediyordu Elif kağnisini
Kara geceden geceden.
Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu
Uzak cephelerin açışydı gıcirtılar
İnliyordu dağın ardı, yasla
Her bir heceden heceden

Mustafa Kemal'in kağnisini derdi kağnisina,
Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.
Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Nam salmıştı asker içinde.

Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,
Doğrulmuştu yola önceden önceden.

Öküzleriyle kardeş gibiydi Elif,
Yemezdi, içmezdi, yemeden içmeden onlar,
Kocabaş, çok ihtiyardı, çok zayıftı
Mahzundu bütün bütün Sarıkız yanı sıra.
Gecenin ulu ağırlığına karşı
Hafiftiler, inceden inceden.

İriydi Elif kuvvetliydi kağni başında,
Elma elmaydı yanakları, üzüm üzümdü gözleri.
Kınalı ellerinden rüzgâr geçirdi daim.
Toprak gülümserdi çarklı ayaklarına.
Alın yeşilini kapmıştı, geçirmişti
Niceden niceden.

Durdu birdenbire, Kocabaş, ova bayır durdu.
Nazar mı değdi göklerden ne,
Dah etti, yok. Dahha! dedi, gitmez.
Ta gerilerden başka kağnılar geçti gıcır gıcır.
Nasıl durur Mustafa Kemal'in kağnisini
Kahroldu Elifçik, düşünceden düşünceden.

Aman Kocabaş,

ayağını öpeyim Kocabaş,
Sür beni, öldür beni, koma yollarda beni.
Geçer, götürür ana çocuk, mermisini askerciğün.
Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım.
Bak hele üzerimden ses seda uzaklaşır,
Düşerim gerilere iyceden iyceden.

Kocabaş yığıldı çamura,
Büyüdü gözleri büyüdü, yürek kadar,
Örtüldü gözleri örtüldü hep.
Kalır mı Mustafa Kemal'in kağnisini bacım,
Kocabaş'ın yerine koştı kendini Elifçik
Yürüdü düşman üstüne, yüceden yüceden.
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA (s.248-249)

İLKÖĞRETİM VIII. SINIF

1. GEÇMİŞ ZAMAN ŞİİRLERİ

Evvel zaman içinde
Ağustosta sıcakta
Bir tarlada doğmuşum
Elimden tutmuş güneş
Rüzgâr salıncak olmuş
Avunmuşum

Arsız bir kara sinek
Uzun ve titrek
Ninniler söylemiş
Kağnıların serin gölgesinde
Uyumuşum

Bakıp dururken karıncalara
Zevale ermiş güneş
Ekinler biçilmiş tarlalar تنها
Değirmenler dönmüş
Devran dönmüş
Vakt erişmiş
Yürümüşüm

Düşmüşüm bir kuşun peşine
O gitmiş ben gitmişim
Kuş beni çoban sanmış

Aldatıp kandıracak
Konup bir kayanın başına
Cik demiş kuş
Cik cik demiş
Daha bu çocuk demiş
Birden uçup gitmiş
Bakmadan arkasına

Ve cemreler düşünce suya, toprağa
Bir düdük yapmışım söğüt dalından
Çınlamış el oba
Dağ taş çınlamış
Ardımca melemiş kuzular
Karakoyunu suya indirmişim
Uzun ince havalarla

Konaklar yapmışım çalı çırpıdan
Camlarına vurmuş kuşluk güneşi
Ve çamurdan kağnılar
Tekerleri kocaman
Kısmet olmamış oturmak
Binmek kısmet olmamış
Çabucak büyümüşüm
Bayram Bilge TOKEL (s. 80)

2. ÇOCUKLUK ÖZLEMİ

Ansızın yıldız kaymalarında
Ne apansız ürpermeler yaşadık
Düşkentlerinde
Çocukluğumuzun;
Sonra, ne uykularımız olurdu
Dingin ve
Doyasıya uçtuğumuz...

Şimdi, mor akşamların sessizliğinde
Bir köşede boynu bükük
Uzatsam ellerimi alabildiğince
Çağırırsam ve
Gelse yeniden gündemime
O tertemiz çocukluğum...
Adem TURHAN (s. 81)

3. HAN DUVARLARI

(...)
"Bir deva bulmak için bağrındaki yaraya
Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya.
Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.
Bir parıltı gördü mü gözler hemen dalıyor,
Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor."
Faruk Nafiz ÇAMLİBEL (s.82)

4.

Ne ekmek kaygısı ne para derdi
Ana kucağıydı bizce mutluluk
O günlerden kalan bugüne bize
Bir tatlı hatıra, acı burukluk...
İhsan SEZAL (s.100)

5. NUTUK

İşte gene Kasım ayı
Oturup Atatürk' ün nutkunu okumalı
Göreceksiniz dünya aydınlık
Çözülüp gidecek kafanızdaki bulanık

Geçer üstünüze gelen her bulut
Karanlıklarda yolunu bulan ümit
Görün Nutuk da nasıl canlı
Her tilcikte her cümlede diri.
Atatürk' ün pehlivan fikri
Bir gün yenilir mi sanırlar?
Nutku okusunlar da anlasınlar
Anlasınlar ana yol nereye.
"Uygar bir millet diyor Atatürk
Uygar bir Türk milleti."
Bu yoldan dönülür mü geriye?
Köyleriyle, kentleriyle
Ülkümüz Atatürk'ün istediği Türkiye...
Talip APAYDIN (s. 111)

6. O GELİYOR

Yıl, 1919,
Mayısın on dokuzu.
Kızaran ufuklardan kaldırıyor başını
Yeryüzüne can veren
Cana heyecan veren
Al yüzlü doğan güneş!
Takanın burnu nasıl Karadeniz'i yırtar;
Siz de bir anda öyle yırtın uykunuzu,
Uyanını Samsunlular!
Kurutacak gözlerde umutsuzluk yaşını
Al yüzlü doğan güneş!
Bugün Çaltı burnundan gülerək doğan güneş!
Yıl, 1919,
Mayısın on dokuzu.
Uyanın Samsunlular!
Uyumak ölüme eş,
Diriltin ruhunuzu.
Ufukta bir gemi var!
Fakat bu gemi niçin böyle yavaş geliyor?
Acaba yolu mu az, yoksa yükü mü ağır?
Bu gemi umut yüklü, insan yüklü, hız yüklü;
İçinde bu vatanın derdiyle yanan bağır,
Kurulacak yarını düşünen baş geliyor.
Bir baş ki gökler gibi bir küme yıldız yüklü!
Bu gemi onun için böyle yavaş geliyor
Yıl, 1919,
Mayısın on dokuzu.
Ufukta duran gemi gitgide yaklaşıyor
Sanki harlı bir ateş
Yakıyor ruhumuzu.
Beklemek üzüntüsü her gönülden taşıyor.
Üzülmemek elde mi?
Hız yüklü, iman yüklü, umut yüklü bu gemi!
O umut yayıldıkça ruhlara sıcak sıcak,
O hız doldukça bütün damarlara kan gibi,
Gizli gizli inleyen her yürek canlanacak,
Ateşler püskürecek uyuyan volkan gibi!
Gittikçe büyükleşen
Gölgene dikilmekten
Karardı gözlerimiz.
Koş, atıl, gemi, sana engel olmasın deniz!
Ak saçlı dalgaları birer birer kes de gel!
Kuşlar gibi uç da gel, rüzgar gibi es de gel!
Celal Sahir EROZAN (s.132)

7. ŞU SONSUZ KOŞU

Samsun'a ayak basmış Kahraman bugün,
Çayır, çimen yeşermiş zafer yolunda
Davul zurna sesinde şahlanır düğün,
Gönlüm coşup öter bir bahar dalında.
Ata'nın rüyasına gelincikler sun,
Emek bahçelerinin güzel gülünü...
Biz sonsuz bir sabahtayız... O uyusun,
Sevincimiz coşturur onun gönlünü.
Nasıl çıkmış bir sabah Samsun'dan yola,
Dağlardan dağlara o zafer türküsü,
Şahlanıp bayrak çekmiş her eski kola,
Taze bir bahar açmış yurdun gözünü.
Al bayrağın Ankara Kalesi'nde hür,
Dalgalanmakta altın bir çağa doğru,
Yeni kahramanlar kol kol, boy boy yürür,
Şu karlı dağlardaki bayrağa doğru.
On dokuz Mayıs'ın hür başına çelenk,
Kiraz mevsimi, gençlik ay'ı, gül ay'ı,
Bir bahar bahçesinde gönüller renk renk,
Şu sonsuz koşuya bak, sarmış yaylayı.
Ceyhun Atuf KANSU (s.132)

8. MARANGOZ

Marangozum ben beş gündür...
Çalışan, her işi görür;
İnsan için sanat çoktur,
Yapılmayacak iş yoktur.
Elim işler, işim ürer;
Gereçlerim birer birer
Geçerler her gün elimden
Onları pek severim ben.
Oooh sevgili gereçlerim!
Ben sizi her gün bilirim.
Tezgâhımın bir yanında
Hepsi durur sıra sıra.
Bir bıçkım, bir testerem var;
Birkaç rendem, küsterem var;
Ölçülerim, pergellerim,
Gönyelerim, cetvellerim,
Kıskaçlarım, kerpetenim,
Kusursuzdur hepsi benim.
Çekiç, törpü, kalem, keski,
Torna, burgu... Çok gerekli
Gereçlerdir hepsi. Haydi,
Çalışalım biraz şimdi!
Tevfik FIKRET (s.145)

9. TÜRKÜLER DOLUSU

Kirazın derisinin altında kiraz
Narin içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var.
Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafile
Memleketin hâli gözümde gitmez
Bin bir yerimden bağlanmışım
Bundan ötesine aklım ermez.

Yerliyim yerli olmasına
İlmik ilmik damar damar
Yerliyim
Bir dilim Trabzon peyniri
Bir avuç tiftik
Bir çimdik çavdar
Bir tutam Şile bezi gibi
Dişimden tırnağıma kadar
Ressamım
Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir
nakişlarım

Taşıma toprağıma toz konduranın
Alnını karışlarım
Şairim şair olmasına
Canım kurban şiirin gerçeğine, hasına
İçersine insan kokusu sinmiş mısırlara vurgunum
Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter
Eğri büğrü, kör topal kabulüm.
Şairim
Zifir karanlıkta gelse şiirin hası
Ayak seslerinden tanırım
Ne zaman bir köy türküsü duysam
Şairliğimden utanırım.
Şairim
Şiirin gerçeğini köy türkülerinde bulmuşum
Türkülerle Yunmuş yıkanmış dilim
Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm.

Hey hey yine de hey hey
Salınsın türküler bir uçtan uca
Evelallah hepsinde varım
Onlar kadar sahici
Onlar kadar gerçek,
İnsancasına, erkekçesine
Bana bir bardak su dercesine
Bir türkü söylemeden gidersem yanarım.

Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.
Ah bu türküler köy türküler
Dilimizin tuzu biberi
Memleketin ahvalini onlardan sor
Kitaplarda değil türkülerde ara Yemen'i
Öleni kalanı gidip gelmeyi
Ben türkülerden aldım haberi
Ah bu türküler köy türküler

Ah bu türküler köy türküler
Ne düzeni belli ne yazanı
Altlarında imza yok ama içlerinde yürek var
Bedri Rahmi EYUBOĞLU (s. 157)

**10.
TÜRK'ÜZ TÜRKÜ ÇAĞIRIRIZ**

Dünya dolsa şarkıyılan
Türk'üz türkü çağırırız
Yola gitmek korkuyulan
Türk'üz türkü çağırırız

Türk'üz Türkler yoldaşımız
Hesaba gelmez yaşımız
Nerde olsa savaşırız
Türk'üz türkü çağırırız

Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türk'üz türkü çağırırız

Su başında bulaklarda
Türkün sesi kulaklarda
Beşiklerde beleklerde
Türk'üz türkü çağırırız

Hep beraber gelin kızlar
Bile coşar o yıldızlar
Koşulunca çifte sazlar
Türk'üz türkü çağırırız

İnler Veysel anı gibi
Bülbüllerin zarı gibi
Turnalar katarı gibi
Türk'üz türkü çağırırız
Aşık Veysel ŞATIROĞLU (s.163)

**11.
NEVRUZ GÜZELLEMEŞİ**

Bahar yeli ılgıt ılgıt esince
Gönlümüzde çalan sazımız Nevruz.
Çayır çimen dört bir yanı basınca,
Hoşgörü, kardeşlik sözümüz Nevruz.

Düş katar güzeller Nevruz aşına,
Toplanır yiğitler ateş başına,
Can gelir doğanın kara kışına,
Hem baharımız hem yazımız Nevruz.

Genç, ihtiyar, kadın, erkek, kız ile,
Ekme sunar birbirine tuz ile,
Gönülden duyulan bin bir haz ile,
Toprağa sürülen yüzümüz Nevruz.

Çalsın sazlar, çifte davul kurulsun,
Bayram yeri şenlik toylar kurulsun,
Yok muydu tarihte bir kez sorulsun,
Türklüğe bağlanan özümüz Nevruz.

Karacaoğlan, Emrah, hem Bektaş Veli
Yunus'un dostluğa çağırın dili,
Kazak, Özbek, Tatar, bütün Türk eli,
Ergenekon'daki közümüz Nevruz.

Sevgi bahçesinden çiçekler derip
Dostluğun bütünlük sırrına erip
Elele, dildile, kolkola verip
Türkü birleştirme tezimiz Nevruz
Süleyman ARPACI (s. 169)

**12.
BİZİM TREN**

Bir kampana... Bir daha,
Keskin bir düdük sesi
Birden lokomotifin
Kimıldadı gövdesi.

...
Sonra, çelik raylarda
Kaydı demir tekerler
Sürüklendi peşinden
Vagonlar birer birer.

...
Sanki titriyor gibi
Yerler sarsıntısından
Arkasından rüzgârlar,
Bırakıyor hızından
Galip Naşit ARI (s.218)

**13.
KAYIK**

Bir kayık yaptırdım yelkeni oya...
Önce gölgesini suda görenler,
Sandılar çevremi düşürdüm suya...
Bir kayık yaptırdım, yelkeni temiz
Daha böylesini görmemiş deniz.

Bir kayık yaptırdım yelkeni tüyden..
Yarın gümbür gümbür çalıp davullar
Yolcusu gelecek karşığı köyden...
Bir kayık yaptırdım, yelkeni şarkım
Artık uçan kuştan kalmadı farkım.
Arif Nihat ASYA, (s. 218)

14.

...
Hep tren yollarında serpilirler;
Esmeri, kumralı ve sarışını
Öğrendim yurdumun her karışını
Sayenizde bütün ey sevgililer

Gülse Anadolu, ah Anadolu,
Gitmez başımızdan gurbetlik gitmez.
Uzundur, çok uzundur tren yolu,
Yol bitmez özlem bitmez dert bitmez.
(...)

Tren sesidir uzaklardan gelen
Sivas'tan geliyor besbelli uzun.
Gözümü yaşartan zihnimi çelen,
Ürpermesi gecede ruhumuzun.

Kesik kesik, acı acı geceyle,
Kayarak bize doğru homurtulu.
Yüklü umutlarla bin bilmeceyle,
Geçip tünelleri bularak yolu.

Erzincan, Kayseri, ille Ankara!
Haydarpaşa, deniz sonra Sirkeci

Her biri ayrı dert, bir ayrı yara,
Uyumazlar makinistle ateşçi.

Böylece, upuzun
Ankara-Afyon,
Kütahya'nın çinisinde içimiz.
Uşak sekisinden İzmir'e en son,
Basmahane'de "dur" der masmavi deniz.
Osman ATILLA (s. 226-227)

EK-3*
İNTERNET ARAMA MOTORU GOOGLE'DA
“ŞİİR VE EĞİTİM” KONULU,
12.04.2013 VE 19.04.2013 TARİHLİ
İKİ HABER LİSTESİ

---

* Bu ekteki veriler, konuya ilköğretim çevresi açısından ışık tutmak için, “Google” adlı internet arama motorunun yeni haberleri elektronik mektupla ileten “googlealerts-noreply@google.com”dan alınarak eklenmiş ve çalışmanın “4.1.1. İlköğretim Çevresinden Yansıyan Bazı Bulgular” başlığı altında ele alınmıştır.

Haberler

şiiir ve eğitim için 23 yeni sonuç

[Karabük'te Şiiir Ve Kompozisyon Yarışması](#)

Adana Haber01.com
Karabük Orman İşletme Müdürlüğü ve Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 21 Mart Dünya Ormancılık Haftası çerçevesinde ortaklaşa düzenlenen "Orman Sevgisi" konulu şiiir ve kompozisyon yarışmasında dereceye giren öğrencilere ödülleri verildi. Karabük ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Nevruz Konulu Resim Şiiir Kompozisyon Yarışmasında](#)

Star Gündem
Nevruz Konulu Resim Şiiir Kompozisyon Yarışmasında. Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile ortaklaşa gerçekleştirilen Nevruz Konulu Liseler ve Ortaokul Öğrencileri arasında düzenlenen Resim, Şiiir ve Kompozisyon.

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Kermeste 50 şiiir 50 şair yarışması](#)

Haber Aktuel

Alaaddin Keykubat Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından yurt yapımı için düzenlenen kermesin kültür şenliklerinde '50 şiiir 50 şair' yarışmasının finalinde jüri üyeleri eğitim ve medya dünyasından isimlerden oluştu. STV'nin sevilen programı Maceracı ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#) [Resim, şiiir ve kompozisyon yarışması sonuçlandı](#)

Güncel Gazete

Kuruluş Yıldönümü kutlamaları çerçevesinde, Tanıtım Hizmetleri Komitesi tarafından Gaziantep'te faaliyet gösteren ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullara yönelik olarak "Polis" konulu "Resim, Şiiir ve Kompozisyon" dallarında düzenlenen yarışma ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Midyatta matematik şenliğinde dereceye qirenlere ödülleri verildi](#)

Haber 3

Mardin Midyat Kaymakamlığı ile İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından organize edilen 'Midyat Matematik Şenliği ve Olimpiyatları' kapsamında ortaokul ve lise öğrencileri arasında, 'matematik' konulu resim, şiiir ve kompozisyon yarışmalarında dereceye gire.

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Tavşanlı'da 'Şiiir Tadı'nda Gece](#)

medya73.com

Tavşanlı Yavuz Selim Koleji tarafından şiiir gecesi etkinliği düzenlendi. Edebiyat zümresi tarafından yapılan etkinliğe İlçe Kaymakamı Numan Hatipoğlu, Milli Eğitim Müdürü Levent Kayık, İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü Ümit Cavaç, öğretmen, veli ve ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Ortaokul Öğrencisi Şiiir Kitabı Yazdı](#)

medya73.com

Bulut, "Bizi mutlu eden bir gelişme, öğrencimiz katıldığı bir yarışmada şiiir kitabı yazmış ve sponsor firma tarafından desteklenmiş, katkı sağlayanları kutlama gerek. Burada en tabii başarı kızımız Sümeyye'nindir" diyerek, daha sonra özette şunları ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Erciyes Koleji'ne Bir Ödül Daha](#)

medya73.com

Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından açılmış olan ""Etkili ve Güzel Şiiir Okuma"" yarışmasının finali TOKİ Şehit Levent Çetinkaya Ortaokulu'nda yapıldı ve Erciyes Koleji 7/B sınıfı öğrencisi Sude Ecem Arık okulunu en iyi şekilde temsil ederek 3 ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Anadolu Çalışanları Eğitim Kültür ve Dayanışma Demeği ...](#)

Star Gündem

ANKARA (CİHAN)- Anadolu Çalışanları Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği (ANÇADER) 10. kuruluş yıldönümünü kutluyor. 'ANÇADER 10 Yaşında Dünya... Davetliler, Reşit Muhtar'ın Kırık Mızrap şiiirleri konserinde müzik ziyafeti çekti. Mülkon-Mülayemet ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Dereceye Giren Öğrenciler Ödüllerini Aldı](#)

Pirsus Haber

Mersin Vergi Dairesi Başkanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğinde ortaokul öğrencileri arasında düzenlenen "Vergi" konulu şiiir yarışmasının ödül töreni, Vergi Dairesi Başkanlık makamında yapıldı. Törene, Mersin Vergi Dairesi Başkanı Serdar ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Alaattin Akyüz'den 5. Şiiir Kitabı](#)

Erzurum Güncel

1977-78 yılında yılları arasında Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü'nde eğitimine devam etti. 1988 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde lisansını tamamladı. Şiiirleri, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlandı. Alaattin Akyüz ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Yazar Bestami Yazgan'dan Tarih Ve Kültür Konulu Sohbet](#)

Haber FX

Özel Bahçelievler İhlâs Koleji'nde edebiyat öğretmeni olarak görev yapan Şair ve Yazar Bestami Yazgan, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün davetlisi olarak Edirne'de öğrencilerle bir araya geldi. Öğrencilere, "Gönül burcunda şiiir sohbeti" konulu bir sunum ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[UKÜ 49. Kütüphane Haftası renkli etkinliklere sahne oldu](#)

Kıbrıs Postası

Bunların yanı sıra Üniversite'de hafta boyunca kütüphane gezi ve tanıtımı, halk dansları gösterileri, şiiir ve gitar dinletisi ile konser gibi aktiviteler de gerçekleştirildi. Açılış töreninde konuşan Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Oğuz Karakartal ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Örnek öğretmen, örnek davranış](#)

İl Gazetesi

Tınaztepe Lisesi Resim öğretmeni olup, Edebiyata ve Sanata gönül vermiş, 8 eseri, birçok makale, sayısız şiiiri, köşe yazıları, araştırmaları, resim sergileri ve eğitim projeleri olan Sultan Özateş; 2010 yılında " Örnek Öğretmen" unvanı ile birçok ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Adana Haber01.com](#)

[Star Gündem](#)

[Haber 3](#)

[medya73.com](#)

[medya73.com](#)

[medya73.com](#)

[Star Gündem](#)

[Pirsus Haber](#)

[Erzurum Güncel](#)

[Haber FX](#)

[İl Gazetesi](#)

[Şair Erzincanlı coşturdu](#)

Yeni Alanya Gazetesi.ALANYANIN HABER SİTESİ, DİM MEDYA, Vakıf Başkanı Hüsnü Özbudak, ünlü şaire kaligrafi ile filografi hediye etti. **Şiir ve** naatlarını seslendiren ünlü şairi, çok sayıda kişi gözyaşları içinde dinledi. Çeşitli yarış ve eğlencelerin düzenlenen kermeste 20 lira ve üzerinde alışveriş yapanlara...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Anafartalar Ruhü Duygulu Anlara Sahne Oldu](#)

Haberler

Haber: Anafartalar Ruhü Duygulu Anlara Sahne Oldu. Çankaya Anafartalar Koleji'nin Anafartalar ruhunu yaşatmak için resim, **şiir ve** kompozisyon dallarında düzenlediği yarışmanın ödül töreninde Çankaya Belediyesi'ne de katkılarından dolayı plaket verildi.

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun Yılı Dönümü](#)

Haberciniz

Emniyet Müdürlüğünden yapılan açıklamaya göre, resim dalında 376, **şiir** dalında 312ve kompozisyon dalında 21 olmak üzere toplam 709 eserin katıldığı yarışmada, Milli **Eğitim** Müdürlüğünce oluşturulan jüri tarafından değerlendirme yapıldı. Değerlendirme...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[50 bin insan kanserden ölüyor](#)

DenizliHaber

Yalnız Türkiye'nin değil dünyanın tanıdığı meditasyon uzmanlarından Dr. Vesile Baruh, bugün saat 17.30'da **Şiir** Otel'de. Baruh, Denizlililerle bir transandantal meditasyon etkinliği yapacak.... Bilinçsiz ilaç kullanımı ... Ülkemizde yıllık 175 bin yeni ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Kyk'dan Şiir Dinletisi](#)

medya73.com

Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Samsun Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Samsun Kız Yurdu Müdürlüğü, "Çanakkale Şehitlerini ve İstiklal Marşı Şairimizi Anarken" konulu **şii**rdinletisi düzenledi. 03 Nisan 2013 Çarşamba 12:32.

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Üç](#)

soL Haber Portalı

Eğitim durumunuz ve mesleğiniz ne olursa olsun, 18 yaşından gün almış olmanız yeterli. Eğer "Ses Kumpanyası" **Şiir** Korosu'na katılmak isterseniz yapmanız gereken şey blokkadikoy@gmail.comadresine, kendinizi tanıtan, iletişim bilgilerinizin de olduğu ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Adabelen'e yolculuk](#)

Milliyet

O Adabelen sırtları buluşmayı o canlılığı öylesine hak etmiş ki, öylesine gizli güzel duyguya bekliyor ki, çağırıyor türkü ile çığırır, **şiir** çığırır, anı çığırıyor... **Ve** yollarına ektiğiniz ayak izlerinizi, ovalarına ektiğiniz pamuklar. **Eğitime** ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Öğretmen Liselerinin Kuruluş Yılı Dönümü Kutlandı](#)

Pirsus Haber

Öğrenciler **şiir** okudu, tiyatro gösterisi sergiledi ve koro eşliğinde türkü söyledi. Programın açılış konuşmasını Okul Müdürü Erdoğan Polat yaptı. ... Yavuz Erdoğan teşekkür alan öğrencilere de kitap hediye etti. Programa Kaymakam Hakan Yavuz Erdoğan ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Şiirin gidiş bileti çoktan kesildi!](#)

Star Gazete

"Tanınan son kuşak şairler gittiğinde **şiirin** gidiş takvimi de başlamış olacak' diyen Batur'a göre kitleler, gördükleri ortalama **eğitim**in sonucu, şiirsel söze mesafeli, şarkı sözüne yakın. ENİS BATUR'DAN SANAT DÜNYASINDA TARTIŞMA YARATACAK TESPİTLER ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

Google Alerts <googlealerts-noreply@google.com> den12 Nisan 2013 tarihinde alındı.

Yeni Alanya
Gazetesi.ALANYANIN
HABER SİTESİ, DİM
MEDYA.

Haberler

Haberciniz

medya73.com

Milliyet

Pirsus Haber

Star Gazete

Haberler

şiir ve eğitim için 22 yeni sonuç

[Altındağ'da şiir olimiyatları yapıldı](#)

Ankara Haber

İl Millî **Eğitim** Müdürlüğü ve Altındağ Belediyesi işbirliğiyle düzenlenen yarışmada ilkve ortaöğretimde ilçelerde birinci olan öğrenciler, Ankara il finalinde **şiir** okumadaki hünerlerini sergiledi. Fuzulî'den Can Yücel'e, Abdurrahim Karakoç'tan Necip ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

Ankara Haber

[Kutlu Doğum Haftası: Ekinlikler Kapsamında Şiir Dinletisi Düzenlendi](#)

Haberciniz

Kırklareli Sevgi Dünyamız Kültür, Sanat ve **Eğitim** Derneğince Kutlu Doğum Haftası dolayısıyla **şiir** dinletisi düzenlendi. Dernek Başkanı ve Kırklareli Vali Yardımcısı Taceddin Özeren, dernek binasında düzenlenen etkinlikte yaptığı konuşmada, Kutlu Doğum ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

Haberciniz

[Bitlis'te 'Peygamber Sevgisi' konulu yarışmanın sonuçları belli oldu](#)

Haber Aktuel

Bitlis'te "Peygamber Sevgisi" konulu yarışmanın sonuçları belli oldu. 18.04.2013 / 12:31:47. **Eğitim**Bir-Sen Bitlis Şubesi'nin öğrencilere yönelik "Peygamber Sevgisi" konulu ödüllü **şiir ve** kompozisyon yarışmasının sonuçları belli oldu. Facebook ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Millî Eğitim Müdürü Sultanoğlu'ndan, Evde Eğitim Gören Vildan'a ...](#)

Yurt Haberleri

Türkçe dersini, kitap ve **şiir** okumayı seven, **şiir** yarışmasına kendi yazdığı şiirlerle katılan Vildan Öztürk da, İl Millî **Eğitim** Müdürü ve beraberindekilere kendi yazdığı "Yunus Emre" şiirini okudu. Vildan'ı tebrik ederek onunla bir süre sohbet eden İl ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Şiir, şiir ve makale yarışması başvuruları devam ediyor](#)

İlke Haber Ajansı

Peygamber Sevdalıları Platformunun Kutlu Doğum Ayı münasebetiyle Türkiye genelinde düzenleyeceği "Özgürlük ve Kurtuluş Önderi Hz. Muhammed(sav)" adlı makale ve şiir yarışması başvuruları devam ediyor. ... Asım Köksal'ın İslam Tarihi adlı eseri ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Gönül Koleji'nde düzenlenen şiir şöleni ilgi gördü - Medya365](#)

Medya365.Com

Konya Merve Eğitim Kurumları bünyesinde faaliyet gösteren Beyşehir Özel Gönül Koleji'nin düzenlediği 'Bir Bahar Akşamı' şiir şöleni izleyicilerle buluştu. Şiir şöleninde öğretmenim, annem, vatanım ve bahar konularının işlendiği on şiir slaytlarla, ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Medya365.Com](#)

[Yarışmalarda Dereceye Giren Öğrencilere Hediye - Haberciniz](#)

Haberciniz

Tavşanlı'da Dünya Ormançılık Günü nedeniyle düzenlenen resim, şiir ve kompozisyon yarışmalarında dereceye giren öğrencilere ödülleri düzenlenen törenle verildi. Tavşanlı'da Dünya Ormançılık Günü ... Orman İşletme Müdürlüğü binasında gerçekleştirilen ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Haberciniz](#)

[Kutlu Doğum'u Şiirlerle Kutladılar](#)

Yurt Haberleri

İmam Hatip Lisesi konferans salonunda gerçekleştirilen yarışmaya 6 liseden öğrenciler katıldı. Yarışmada birinciliği İmam Hatip Lisesi'nden Halime Armut kazandı. Milli Eğitim Şube Müdürü Aydın Damar'ın yanı sıra okul müdürleri ve öğrencilerin izlediği ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[EĞİTİMİN DE BAŞKENTİ ANKARA](#)

Hürriyet

Birincisi, her hafta pazartesi günü il milli eğitim müdür yardımcılılarıyla- şube müdürleriyle ve eğitim denetmenleri başkan ve yardımcılılarıyla toplanarak il düzeyinde yapılan çalışmalar, aksaklıklar, yapılması gerekenler ayrıntılarıyla değerlendirildi ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Hürriyet](#)

[Yarışma Müftülükten Hediyeler Belediyeden - Haberciniz](#)

Haberciniz

Çorlu Müftülüğü'nün Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri kapsamında Çorlu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile ilçe genelinde bulunan ortaokul ve lise öğrencileri arasında gerçekleştirilen Hz. Peygamber ve İnsanlık Onuru konulu kompozisyon ve şiir yazma...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Haberciniz](#)

[BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNDEN ŞİİR ...](#)

Şebinhaber

2011-2012 Eğitim Yılında, ilk kez bu duygu ve düşüncelerle düzenlediğimiz "Şimdi Çocuk Olmak Vardı" adlı şiir dinletisi bu yıl ikinci kez ilçe halkının beğenilerine sunuyoruz. 2011-2012 Eğitim Yılında, ilk kez bu duygu ve düşüncelerle düzenlediğimiz...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Şebinhaber](#)

[Kutlu Doğum Haftası](#)

Yurt Haberleri

Etkinliğin son günü olan 21 Nisan'da ise Kütahya Laleli Cami İmam Hatibi Talha Kalkan ve Eğitim Yazar Vehbi Vakkasoğlu'nun "Sevgi ve Şefkat Peygamberi Hz. Muhammed" konulu konferansı ve şiir dinletisi ile son bulacak. Muhabir: Selma Kocabaş / Hadi ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Asım Yıldırım Peygamber Sevgisini Anlattı](#)

haberimport.com

Etkinlikler kapsamında, Eğirdir Eğitim Gönüllüleri Derneği 'Kutlu Doğum' konulu bir program düzenledi. Programa konuşmacı olarak ünlü spiker ve yazar Asım Yıldırım katıldı. Yıldırım'ın okuduğu şiir ve hikâyelerle izleyiciler duygulu anlar yaşadı ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[haberimport.com](#)

[Altındere'de Kutlu Doğum coşkusu yaşandı](#)

e-Haber Ajansı

Sakarya Akyazı Eğitim ve Sosyal Hayatı Destekleme Derneği (AKEGDER) tarafından Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri kapsamında, Altındere Beldesi Belediyesi ile Kutlu Doğum coşkusu yaşandı. Sakarya'nın Akyazı ilçesi Altındere beldesindeki kutlamalarda; İHL ...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[e-Haber Ajansı](#)

[DANIŞMENTTE ŞİİR YARIŞMASI](#)

GazeteA24, hem okumak hem izlemek için

Danişmentte şiir yarışması Osmaniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından organize edilen ve 30 Nisan'da Osmaniye Belediye Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilecek olan ortaokullar arası en güzel şiir okuma yarışması için Danişment Ortaokulu'nda okul içi...

[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[GazeteA24, hem okumak hem izlemek için](#)

[Lise Öğrencilerinden Bin Kişilik Kutlu Doğum Pılavı](#)

Yurt Haberleri

Konuşmanın ardından öğrenciler tarafından okunan şiirler ve ilahilerle program devam etti. Program sonunda İl Milli Eğitim Şube

Müdürü Fevzi Çelik, programın yapılmasında emeği geçen öğretmen, öğrenci ve velilere birer teşekkür plaketi verdikten sonra, ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Çıracık Eğitim Merkezi Kültür ve Sanat Etkinlikleri Başlıyor](#)

Gündem Kıbrıs Gazetesi
 Çarşamba günü Yıldıran Taşçı, Hasan Çakmak, Serkan Soyalan, Cemay Onalt Müezzin ve Şehbal Hamzaoğulları'nın katılımıyla Atatürk Kültür Merkezi'nde saat 10.00'da Lirik Şiir Grubu'nun etkinliği gerçekleşecek. Perşembe günü KTEZO Sanayi Sitesi Çıracık...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Fuarlar öğrencilerin yaza hazırlık kitaplar için iyi bir fırsattır](#)

Samanyolu Haber
 Yaklaşık 350 yayınevi ve sivil toplum kuruluşunun katılımıyla düzenlenecek olan fuarda dokuz gün süresince söyleşi, panel, şiir dinletileri ve çocuk etkinlikleri olmak üzere 100'e yakın etkinlik gerçekleştirilecek. Kitap fuarı öncesi yaz tatilinin ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[En Güzel Şiir Okuyan Öğrencilere Para Ödülü](#)

Yurt Haberleri
 Etkinlik, Eruh Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün tasavvuf müziği korusu ekibinin seslendirdiği ilahi dinletisi ile başladı. Şiir okuma yarışmasında ilk ona giren okul öğrencileri arasında yapılan değerlendirmede, İbrahim Hakkı Anadolu İmam Hatip Lisesi ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Ybo Öğrencilerinden Şiir Dinletisi](#)

Yurt Haberleri
 ... düzenlenen şiir dinletisine, Ahlat Belediye Başkanı A.Mümtaz Çoban, Ahlat İlçe Emniyet Müdürü Muharrem Özyazıcı, Ahlat İlçe Milli Eğitim Müdürü Zeynel Kılıç, Ahlat İlçe Müftüsü Zahit Demirel, bazı kurum amirleri, vatandaşlar, öğretmen ve öğrenciler ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Yaşar Aktürk Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi'nde, Turizm Haftası ...](#)

Yurt Haberleri
 Okul Müdürü Metin Polat ve İl Milli Eğitim Müdürü Hasan Aslan'ın günün anlam ve önemine ilişkin konuşmalarının ardından, okul öğrencileri tarafından şiirler okundu ve hafta dolayısıyla hazırlanan slayt gösterisi sunuldu. Misafirlere verilen kokteylin ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

[Edremit'te 'Kutlu Doğum' coşku içinde kutlandı](#)

Haber Aktuel
 Edremit Eğitim Gönüllüleri Derneği (EDGER) Kutlu Doğum haftası çerçevesinde düzenlenen gecede öğrenciler günün anlam ve önemini belirten şiirler okudu. Balıkesir Eğitim ve Sevgi Derneği (BESDER), Güçlü Yarınlar platformu ve NT Mağazaları tarafından ...
[Bu konudaki tüm haberlere bakın »](#)

Google Alerts <googlealerts-noreply@google.com> den 19 Nisan 2013 tarihinde alındı.